

ნიკოლოზ (ნუგზარ) გაბრიჩიძე

**საოჯახო კონფლიქტის შედეგად
ჩადენილი კალადობითი
დანაშაულობა**

გამომცემლობა ინტელექტი

თბილისი 2004

რედაქტორი **ზაურ ნულაია**
იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი

რეცენზენტები: **ჯემალ ჯანაშია**
იურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი

გიორგი თოდრია
იურიდიულ მეცნიერებათა კანდიდატი,
დოცენტი

ISBN 99940-22-68-7

© ნუგზარ გაბრიჩიძე

© გამომცემლობა ინტელექტი

რედაქტორისაგან	7
ავტორისაგან	9
შესავალი	13

თავი I

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის გამოკვლევის თეორიული ასპექტი

§1 ძალადობა ოჯახში, როგორც კრიმინოლოგიური კვლევის საგანი	18
§2 საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის კრიმინოლოგიური გამოკვლევის მეთოდოლოგია და მეთოდოლოგია	31
§3 პრობლემების ანალიზის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა	39

თავი II

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის ძირითადი ტანდენციები

§1 დანაშაულობის საერთო თავისებურებები	43
§2 დანაშაულობის სამხარეო გავრცელების კანონზომიერება	46

თავი III

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის დეტარმინაცია

§1 ოჯახის კრიზისი, როგორც ოჯახის წევრის მიმართ ძალადობითი დანაშაულის საერთო სოციალური დეტერმინანტი	75
§2 ოჯახის წევრის მიმართ ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულის კონკრეტული მიზეზები და ხელშემწყობი პირობები	84

თავი IV

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის თავიდან აცილების კრიმინოლოგიური საკითხები

§1 პრევენციის ზოგადსოციალური საკითხები	141
§2 პრევენციის სპეციალურ-კრიმინოლოგიური საკითხები	161

თავი V

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილ ქალაქობით დანაშაულობასთან გრძელის სამართლებრივი საკითხები

§1 კრიმინოფილისტიკის წანამძღვრების საკანონმდებლო რეფორმის საკითხები.....	173
§2 სისხლის სამართლებრივი დოქტრინის პრობლემატიკა	177
§3 სისხლის სამართლის პროცესუალური დოქტრინის პრობლემატიკა	197
დასკვნა	204
ლიტერატურა	207
ა ნ კ ე ტ ე ბ ი	215
რეზიუმე რუსულ და ინგლისურ ენებზე	286

წინამდებარე ნაშრომით ავტორი გვაცნობს კრიმინოლოგიის მეტად აქტუალური ახალი მიმართულების – კრიმინოფამილისტიკის პრობლემატიკას.

კრიმინოფამილისტიკა, როგორც კრიმინოლოგიის სისტემის შემადგენელი ნაწილი სპეციალურად იკვლევს საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილ დანაშაულს. აღნიშნული მიმართულება ჩვენს ქვეყანაში არ მუშავდებოდა, თუმცა ქართველ მეცნიერ-კრიმინოლოგებს საოჯახო ურთიერთობები, როგორც კრიმინოგენური ფაქტორი, გარკვეული კუთხით ყოველთვის აინტერესებდათ.

აღნიშნული ნაშრომი მკითხველისათვის საინტერესოა სხვა რაჯურსითაც, სახელდობრ, იმ მიზეზებისა და ხელშემწყობი პირობების ინტერპრეტაციითაც, რომლებიც ნათელს ხდის განსახილველ დანაშაულთა ბუნებას.

ვფიქრობთ, სწორად იქცევა ავტორი, როცა კვლევის ობიექტად ირჩევს მხოლოდ ძალადობით დანაშაულებს და ეს შემთხვევითი არაა. საქმე ისაა, რომ სწორედ ოჯახში ძალადობითი დანაშაულობა არის ის „უფრედი“, სადაც სრულად მჟღავნდება ოჯახური ურთიერთობების დეგრადაცია, ოჯახის, როგორც ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი ინსტიტუტის, ტრაგედია.

გამოკვლევის ნაკითხვისას მკითხველი ნათლად დაინახავს საბჭოურ პერიოდში ჩასახულ იმ მოვლენებს, რომლის შედეგს, ოჯახური დანაშაულობის სახით, დღეს ვიმკით. უნდა ითქვას, რომ ავტორი ხელოვნურად არ ალამაზებს რეალობას, პირიქით, იგი წარმოაჩენს მას ისე, როგორც სინამდვილეშია.

ავტორისეული კვლევა არ იზღუდება მხოლოდ აღმამფოთებელი ფაქტების აღწერით. მას ლოგიკურად მოსდევს ამ ფაქტების დეტერმინანტებზე მსჯელობა.

მისასალმებელია, რომ მკვლევარი ნაშრომში დიდ ადგილს უთმობს საზღვარგარეთის ქვეყნების პრევენციულ გამოცდილებას. ნაშრომში დასაბუთებულადაა გადმოცემული ოჯახში ძალადობითი დანაშაულობის თავიდან აცილების ღონისძიებანი. ყურადღება გამახვილებულია ჩვენს ქვეყანაში სხვა სახელმწიფოების (აშშ, გერმანია, ესპანეთი, იაპონია და ა.შ) საერთაშორისო გამოცდილების დანერგვაზე. ვფიქრობთ,

საოჯახო სასამართლოები, ფსიქოლოგიური სამსახურები, პოლიციის ბუშაობა ოჯახური კონფლიქტების მოსაწესრიგებლად და სხვა ახალი ფორმების შემოღება მეტად მნიშვნელოვანი იქნება ჩვენი ქვეყნისთვისაც, რადგან ცივილიზებული საზოგადოებისათვის უმთავრესია ოჯახში ძალადობისა და მისი დანაშაულში გადამზრდის შეჩერება. ცივილიზაციის მიღწევების გამოყენება კი კრიმინოფილოსტიკის პრობლემატიკის გადანყვეტაში იმის სანინდარია, რომ სამართალდამცავი ორგანოები და მთელი საზოგადოება დაძლეეს ოჯახში ძალადობითი დანაშაულის ზრდის ტენდენციას. ჩვენი ჯრით, ავტორი სავსებით სამართლიანად მიიჩნევს განვითარებულ ქვეყნებში არსებული პრევენციული ფორმების საქართველოში დროულად დანერგვას.

ნაშრომში განსაკუთრებული ყურადღება გამახვილებულია ოჯახში ძალადობითი დანაშაულობის თავიდან აცილების სოციალურ-ეკონომიკურ, იდეოლოგიურ, სამართლებრივ და სხვა სპეციალურ ღონისძიებებზე, დასმულია არაერთი საკითხი სისხლის სამართლებრივი და პროცესუალური კანონმდებლობის სრულყოფისათვის.

ბატონ ნუგზარ გაბრიჩიძის გამოკვლევა „საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობა“ კრიმინოლოგიური ხასიათის მონოგრაფიული შრომაა, სადაც ჩვენი საზოგადოებისათვის აქტუალური საკითხები თითქმის ამომწურავადაა გაშუქებული.

დარწმუნებული ვართ, რომ ნაშრომის გაცნობის შედეგად მკითხველი პასუხს მიიღებს საზოგადოებაში არსებულ მრავალ პრობლემურ კითხვაზე.

მონოგრაფიულ გამოკვლევებში მრავლადაა წარმოდგენილი სქემები, ცხრილები და ილუსტრაციები, რაც ანალიტიკურად ასახავს საკვლევ კანონზომიერებას და შესაბამისად კიდევ უფრო ამაღლებს ნაშრომის თეორიულ ღირებულებას.

დასასრულს, უნდა შევნიშნოთ, რომ ნაშრომი ქართული კრიმინოლოგიისათვის მნიშვნელოვანი შენაძენია. წიგნი დიდ დახმარებას გაუწევს ოურისტებსა და კრიმინოლოგიის საკითხების შესწავლით დაინტერესებულ მკითხველებს.

ზაურ ნულაია
ოურიდიულ მეცნიერებათა დოქტორი,
პროფესორი

ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულის პრობლემებზე საქართველოში, კრიმინოლოგიურ მეცნიერებაში, რაიმე ფუნდამენტური გამოკვლევა ან მონოგრაფია არ მოიპოვება. ამიტომ მიმაჩნია, რომ წინამდებარე წიგნი მომავალში გარკვეულ ორიენტაციას მისცემს კრიმინოფამილისტიკის, როგორც კრიმინოლოგიური მეცნიერების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიმართულების, სრულყოფილ შესწავლას.

ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის გამოკვლევა მრავალნაირი შრომის შედეგია. ამ პრობლემის შესწავლის იდეა ჯერ კიდევ მაშინ წარმოიშვა, როდესაც ახალგაზრდა გამომძიებელი, 1980 წელს ვიძიებდი ექიმ ვალერი ხ-ძის ბრალდების საქმეს, რომელმაც მეუღლე მოკლა.

გარდაცვლილის მშობლები რაიონში ცხოვრობდნენ, ეკონომიკურად უჭირდათ და ვერ მოახერხეს მისთვის ე. წ. მზითვის მიცემა, რის გამოც დედამთილმა რძალი აითვალუნა და სისტემატურად ეჩხუბებოდა მასაც და თავის შვილსაც. ვალერიმ სმას მოუხშირა, თანდათან აგრესიული გახდა და სახლში გვიან ბრუნდებოდა.

მიუხედავად იმისა, რომ რძალი ყველაფერს ითმენდა და ცდილობდა ოჯახის შენარჩუნებას, სამსახურიდან დაბრუნებული ყველა საოჯახო საქმეს თვითონ ასრულებდა, დედამთილის დამშვიდება მაინც შეუძლებელი აღმოჩნდა. მან შვილი აიძულა განქორწინებულიყო.

ორი წლის გოგონასთან ერთად ქუჩაში დარჩენილმა ახალგაზრდა ქალმა სასამართლოს მიმართა, რომელმაც მეუღლის სამოთახიანი ბინიდან მას ერთი ოთახი მიაკუთვნა. დედამთილისათვის ეს კულმინაცია აღმოჩნდა. მან კატეგორიულად განუცხადა შვილს, თუ შენი ნაცოლარი ბინას დაგვიშლის და ერთ ოთახს „ნაიღებს“, თავს მოვიკლავო. მეორედ ღელს, როდესაც ვალერი სახლში ნასვამი დაბრუნდა, დედამ ნააქეზა, ზომები მიეღო ყოფილი მეუღლის მიმართ. ვალერიმ სახლიდან სამედიცინო დანა აიღო, ტაქსით მივიდა ბოცვაძის ქუჩაზე, სადაც ნათესავთან დროებით ცხოვრობდნენ მისი ცოლშვილი და მცირეწლოვანი ბავშვის თვალწინ, 18 სასიკვდილო ჭრილობის მიყენებით მოკლა მეუღლე.

ამ ფაქტმა და გამომძიების პროცესში გამოვლენილმა გარემოებებმა უკიდურესად მძიმე შთაბეჭდილება მოახდინა ჩემზე. აზრად მომივიდა შემესწავლა ასეთ ტრაგიკულ შემთხვევათა გამომწვევი მიზეზები, თუ რა-

ტომ იმეტებდნენ ერთმანეთს სასიკვდილოდ ის ადამიანები, რომლებიც სიყვარულით შეუღლდნენ და შექმნეს ოჯახი.

მაინც რა ხდება დახურულ კარს მიღმა, ოჯახში? რატომ ხდება ძალადობითი დანაშაული ოჯახის წევრებს შორის, მით უმეტეს მკვლელობა? ადამიანის სიცოცხლე ხომ შეუვალია, არავის არა აქვს უფლება ხელყოს და ნაართვას სხვას ღვთით ნაბოძები სიცოცხლე, მით უფრო ოჯახის წევრს – მეუღლეს, მშობლებს, და-ძმებს, შვილებს. საერთოდ მშობლებისა და შვილების ურთიერთობა ხომ განსაკუთრებულია და ისინი, როგორც წესი, ერთმანეთის პატივისცემით, ერთმანეთის მზრუნველობითა და ყურადღებით გამოირჩევიან, რატომ ხდებიან ისინი, არც თუ იშვიათად, ერთმანეთის მიმართ აგრესიულები? რა არის ამის მიზეზები, ტრადიციულად, ეს ხომ მიუღებელია ქართველი ადამიანის კეთილისმყოფელი ბუნებისათვის?

ოჯახი ხომ სახელმწიფოს შემადგენელი ნაწილია, ქვეყნის მომავალი ბევრად არის განპირობებული მყარი და ძლიერი ოჯახების არსებობით.

საქართველოს დამოუკიდებლობის მოპოვებამდე ჩემთვის ხელმოუწვდომელი იყო, თუ რას ფიქრობდნენ ოჯახში ძალადობითი დანაშაულის გამომწვევ მიზეზებზე მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის მეცნიერები, მკვლევარები. საერთოდ, საბჭოთა პერიოდში დაუშვებელი იყო სოციალურ ფონზე მომხდარი დანაშაულობების გამოკვლევა, აღიარებული იყო, რომ დანაშაული არის კაპიტალიზმის გადმონაშთი და „კომუნისტების მშენებლობის დასრულებისას“ დანაშაულიც აღარ იარსებებდა, რომ „კონფლიქტი“, როგორც სოციალური მოვლენა, მით უმეტეს „განვითარებულ სოციალიზმის“ ეპოქაში, უკვე დიდი ხანია „აღმოიფხვრა“. ამიტომ, ამ კატეგორიის დანაშაულის გამომწვევი მიზეზების შესწავლა საბჭოთა კავშირის სივრცეში იმ პერიოდში არ ხდებოდა.

შემდგომში, როდესაც შესაძლებლობა მომეცა და გავეცანი ცნობილი ამერიკელი მეცნიერების – ედვარდ გონდოლფის, რაი პარნასის, გერმანელი მეცნიერების – ჰანს შნაიდერის, კლაუს სესარის, რუსი მეცნიერების – დიმიტრი შესტაკოვის, სერგეი მაქსიმოვის, ოლეგ სტარკოვის, ვალენტინ ხარლამოვისა და სხვ., აგრეთვე სხვა ქვეყნების მეცნიერთა გამოკვლევებს, სიახლეებთან ერთად აღმოვაჩინე თანხვედრა იმ იდეების, ამოცანებისა და ნაზრევისა, რომლებზეც მე მრავალი წლის განმავლობაში ვფიქრობდი, მაგრამ ჩემი სამსახურებრივი მდგომარეო-

ბიდან გამოდინარე, დროის უქონლობის გამო, ვერ მოვახერხე მზნის განხორციელება, თუმცა ყოველთვის თვალს ვადევნებდი და სისტემატურად ვინტერესდებოდი ამ პრობლემით, მით უმეტეს, რომ წლების განმავლობაში მრავალი ასეთი კატეგორიის საქმის გამოძიება მომიხდა.

ჩემი განსაკუთრებული დაინტერესება და შემოწმება გამოიწვია იმან, რომ ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობა პროგრესირებდა, საგრძნობლად მატულობს სხვა ჩვეულებრივ ძალადობით დანაშაულთან შედარებით. ამიტომ ამ პრობლემას დროულად უნდა შევლა და პრევენციული ღონისძიებების გატარება, რათა შევამციროთ და შევაჩეროთ იგი. ოჯახში ძალადობა ზოგჯერ სხვადასხვა მოტივით იმალება, არ ხმაურდება, თვით ოჯახის წევრები ერიდებიან, ცდილობენ საზოგადოებას დაუმალონ თავიანთი პრობლემები, რაც საბოლოოდ მაინც იჩენს თავს და ხშირად მძიმედ, ტრაგიკულადაც კი მთავრდება. არადა, დროულად გატარებული პროფილაქტიკური ღონისძიებების შედეგად შესაძლებელია ზოგიერთი მოსალოდნელი დანაშაულის თავიდან აცილება.

მიმაჩნია, რომ თემა ნამდვილად აქტუალურია, ამიტომ გადავწყვიტე მოკრძალებით შემოგთავაზოთ ჩემი გამოკვლევა-ნაშრომი. აქ არ შევცხები მის მეცნიერულ, თეორიულ და პრაქტიკულ მნიშვნელობას, ამას დაინტერესებული მკითხველი თვითონ იპოვის ნიგნში. ვფიქრობ, ნაშრომი დახმარებას გაუწევს მეცნიერ მუშაკებს, ასპირანტებს, სტუდენტებს, სამართალდამცავი ორგანოების თანამშრომლებს, ამ საკითხით დაინტერესებულ ფართო საზოგადოებას.

მინდა აღვნიშნო ისიც, რომ მონოგრაფია, პირველი მცდელობაა საქართველოში საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის შესწავლისა, ამიტომ იგი დაზღვეული არ იქნება ნაკლოვანობებისაგან. ავტორი სიამოვნებით და მაღლიერების გრძნობით მიიღებს ყველა სამართლიან შენიშვნას და გაითვალისწინებს შემდგომ მუშაობაში.

ამასთანავე, ოჯახში ჩადენილი ძალადობით დანაშაულთა მრავალნაირი კრიმინოლოგიურმა გამოკვლევამ საშუალება მომცა ეს პრობლემა გამეზრებინა კრიმინალისტკური მეცნიერების მიმართულებითაც. ცხადია, ამ კატეგორიის საქმეთა სრულყოფილი გამოძიებისათვის საჭიროა დამუშავდეს მრავალი კრიმინალისტკური პრობლემა. საოჯახო ურთიერთობის, ოჯახის წევრთა კონფლიქტების ბუნების, მათი

ინტერესების, მეგობართა წრისა და პიროვნების არაკეთილსაიმედო ხასიათის ჩამოყალიბების ანალიზი შესაძლებლობას იძლევა შესაბამისი ბაზა შეიქმნას იმისათვის, რომ განისაზღვროს შემთხვევის ადგილის დათვალიერების, ვერსიების აგების სპეციფიკურობა. თავის მხრივ, დამნაშავე პირის ფსიქოლოგიის შესწავლა საშუალებას იძლევა, შემუშავდეს ამ პირის დაკითხვის ტაქტიკა, განისაზღვროს დაპირისპირების თავისებურებები და ა.შ.

კრიმინოლოგიური სიტუაციის ანალიზი ასევე შესაძლებლობას გვაძლევს შემუშავდეს დამამტკიცებელი საბუთების, დანაშაულის კვლევის და სხვა მტკიცებულებათა მოპოვების ტაქტიკა.

დასასრულს, საკითხის კრიმინოლოგიური გამოკვლევის შედეგებმა საშუალება მომცა დამესრულებინა მონოგრაფია „საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი მკვლელობის გამოძიების მეთოდика“, რომელშიც ზოგად-მეთოდოლოგიურ საკითხებთან ერთად, ახლებურადაა გადმოცემული ის თავისებურებები, რაც აღნიშნული კატეგორიის სისხლის სამართლის საქმეების გამოძიებიდან გამომდინარეობს. ამასთან ერთად, ამ მიმართებით დასმულია არაერთი საკითხი სისხლისა და საპროცესო კანონმდებლობის სრულყოფისათვის.

ნაშრომს მკითხველი უახლოეს მომავალში მიიღებს.

შესავალი

საქართველოში მეოცე საუკუნის ბოლო ათწლეულში განვითარებულმა მოვლენებმა წარმოშვა ეკონომიკური, სოციალური და პოლიტიკური ხასიათის ურთულესი პრობლემები. მრავალი სოციალური ურთიერთობა დაიშლევდა, დაიწყო ახალი საზოგადოებრივი ურთიერთობების ჩამოყალიბება, რომელმაც წარმოაჩინა ისეთი ცხოვრებისეული წინააღმდეგობის ფაქტორები, რომლებიც საზოგადოებაში წარსულში რეალურად არ არსებობდა. სოციალური წინააღმდეგობები ყველაზე უფრო რთულად იჭაზხე აირეკლა. მატერიალურმა სიდუხჭირემ, მოსახლეობის გარკვეული ნაწილისათვის ცხოვრების პერსპექტივის დაკარგვამ ძალზე უარყოფითი დალი დაასეა იჯახს, როგორც საზოგადოების ძირითად უჯრედს. ზოგიერთ იჯახში ურთიერთობა ფაქტობრივად შეწყდა. აშკარად შეიძწწევა იჯახის წევრებს შორის აგრესიულობის გამოვლენა, საბოლოოდ კი წარმოიშვა ისეთი სოციალურად საშიში მოვლენა, როგორიცაა საიჯახო ურთიერთობებში ძალადობა, რამაც თანამედროვე საზოგადოებაში იბიექტურად წარმოშვა იჯახური ძალადობის თავიდან აცილების პრობლემა.

ამრიგად, თანამედროვე კრიმინოლოგიის ერთ-ერთ აქტუალურ თემად განისაზღვრება იჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობა.

მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის კრიმინოლოგებს დიდი ხანია აინტერესებდათ იჯახში ძალადობის კრიმინოლოგიური გამოკვლევა, მაგრამ აღნიშნული პრობლემა წარსულში განიხილებოდა ძირითადად არასრულწლოვანის დანაშაულობაზე ძალადობის ზეგავლენის გამოკვლევის ჭრილში. თანამედროვე პერიოდში თითქმის ყველა წამყვან ქვეყანაში, დამოუკიდებელი კრიმინოლოგიური მიმართულების სახით, თანდათანობით ყალიბდება კრიმინოფამილისტიკა, რომელიც ძალადობას იჯახში გამოკვეთს, როგორც კრიმინოლოგიური კვლევის სპეციალურ იბიექტს¹.

¹ Иншаков С.М., Зарубежная криминология, М., „НОРМА“, 1977, с.255; Гондольф Э., США: исследования насилия в семье. - Правоведение, 1997, №3; Gondolf E. W., Psychiatric Response to Family Violence, Toronto D. C., Massachusetts, 1990. Mohoney A. M., Families coping with elder-homicide. in rural jamaica: voices for the development of victim. services and crime prevention, New York, 1999, etc.

უფრო მეტიც, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მეცხრე კონგრესმა (კაირო, 1995 წ.) სპეციალურად განიხილა „ძალადობით ჩადენილი დანაშაულობის თავიდან აცილების“ საკითხი, რომელიც შემდგომ წარდგენილ იქნა „ძალადობის მიზეზების საერთაშორისო მიმოხილვის“ ნაწილის სახით.

საერთაშორისო დოკუმენტების მასალებში სპეციალურად განსაკუთრებით აისახა ევროპული, ლათინურ-ამერიკული, აზიური, არაბული და აფრიკული რეგიონების შემოფოთება ძალადობითი დანაშაულობის ზრდასთან დაკავშირებით. განსაკუთრებით მწვავედ განიხილებოდა ძალადობის ისეთი საშიში ფორმები, რომლებიც ხელყოფს ბავშვებს და ქალებს.

ოჯახში ძალადობა შემადგენელი ნაწილია კრიმინოფამილისტიკისა, რომელიც თავის მხრივ წარმოადგენს ერთ-ერთ მნიშვნელოვან სამეცნიერო კრიმინოლოგიურ მიმართულებას. ლექციების კურსი საოჯახო კრიმინოლოგიაში იკითხება ა. გერცენის სახელობის რუსეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტში (სანკტ პეტერბურგი), მართვის, ბიზნესისა და სამართლის ინსტიტუტში (როსტოვი), ხოლო ქ. ინდიანის უნივერსიტეტში (ამშ) ლექციების კურსი იკითხება ოჯახური ძალადობის პრობლემებზე. სანკტ პეტერბურგში 1994 და 2001 წლებში გაიმართა ამ პრობლემებისადმი მიძღვნილი ორი საერთაშორისო სემინარი – „საოჯახო ძალადობა რუსეთში, ამშ-სა და გერმანიაში“ და „საოჯახო კრიმინოლოგია, კრიმინოლოგიური ცოდნის სისტემაში“, რომლებმაც განსაკუთრებული ყურადღებით განიხილეს ძალადობის შესწავლის მეთოდოლოგიური საკითხები¹.

რაც შეეხება საქართველოს, საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილ ძალადობით დანაშაულობებზე დღემდე სპეციალური გამოკვლევა არ ჩატარებულა და კრიმინოლოგიურ მეცნიერებაში არ მოგვეპოვება ფუნდამენტური ნაშრომი ან მონოგრაფია.

აღსანიშნავია, რომ ქართული კრიმინოლოგია მთლიანად არ უვლიდა გვერდს საოჯახო კონფლიქტების შედეგად აღმოცენებულ ძალადობითი დანაშაულობის ანალიზს. მეცნიერები ზოგადად აღწერდნენ ამ სახის დანაშაულებათა ზოგიერთ დამახასიათებელ ნიშანს, მაგრამ მთლიანად,

¹ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СПб., 2003, с.14.

კრიმინოლოგიურ ასპექტში, ეს პრობლემა არ შესწავლილა. მთავარი კი ის არის, რომ ბოლო ათწლეულში საქართველოში საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილმა ძალადობითმა დანაშაულობამ შეიძინა მკვეთრად განსხვავებული თვისებები, აღინიშნა არა მარტო ამ დანაშაულთა ზრდის ტენდენცია, არამედ უფრო აგრესიული სახეც მიიღო, რაც ლოგიკურად პრობლემას მეტ აქტუალობას ანიჭებს და მოითხოვს მის განსაკუთრებულ შესწავლას¹.

დანაშაულობასთან ბრძოლის სისტემის სრულყოფისათვის მეტად მნიშვნელოვანია ის ფაქტორი, რომ საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი დანაშაულობა წარმოადგენს საზოგადოებაში არსებული ძალადობის განუყოფელ ნაწილს. მისი შესწავლის შედეგად დადგენილი დანაშაულობის სტრუქტურა და დინამიკა ძალადობის საერთო სოციალური სურათის ანარეკლია.

ქმედითი პრევენციული ზომების დასახვისათვის აუცილებელია, რომ ძალადობითი დანაშაულობა ოჯახში განიხილებოდეს, როგორც ერთ-ერთი რთული და საშიში მოვლენა, რადგანაც ამ სახის დანაშაულობა არა მარტო უშუალოდ ხელყოფს უმთავრეს საზოგადოებრივ ღირსებას – ადამიანს, მის ჯანმრთელობას, სულიერ წონასწორობასა და თვით სიცოცხლეს, არამედ ხელს უწყობს საზოგადოების უჯრედის – ოჯახის დაშლას. ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულობები გამოირჩევა სოციალურად მომეტებული საშიშროებით, სწორედ იმიტომ, რომ მისი ჩადენით უკვე ის „ხიდია ჩატეხილი“, რომლის შემდეგ ოჯახის წევრთა, ნათესავთა და სხვ. შემდგომ ურთიერთობათა დაძაბულობა „აპოგეას“ აღწევს, რაც მომდევნო თაობებზეც უარყოფითად აისახება. ოჯახურ კონფლიქტებზე ჩადენილი ძალადობითი დანაშაუ-

¹ Габияни А. А., Дидебулидзе М., Мыльникова О., Шония М., О результатах конкретно-социологического исследования условий формирования личности подростков-правонарушителей (по материалам г.Тбилиси), в сб. Актуальные вопросы предупреждения правонарушений, Тб. изд-во ТГУ, 1981, вып.1 и др.; Годзиашвили И.В., Некоторые результаты изучения преступности несовершеннолетних в Абхазской АССР. известия АН ГССР., 1980, №33; его же: Криминологические проблемы преступности несовершеннолетних и борьбы с ней в условиях автономной республики, по материалам Абхазской АССР, автореферат дис. канд. юрид. наук, Тб., 1983. მალრაძე გ., არასრულწლოვან დამნაშავეთა ფიქსირებული განწყობის თავისებურება, „მაცნე“, 1980, №3.

ლის ანალიზის არარსებობა უარყოფითად მოქმედებს მის წინააღმდეგ ბრძოლის ეფექტიანობაზე. ამ დანაშაულობის შესახებ ცოდნა სჭირდებათ არა მარტო კრიმინოლოგებს, არამედ ფართო საზოგადოებასაც, რადგანაც სხვა დანაშაულობებთან შედარებით, ამგვარი დანაშაულის ყველა ფაქტის საზოგადოება გამუდმებული ინტერესით ეკიდება და უკიდურესად უარყოფითად აღიქვამს. ამასთანავე შეუძლებელია ამ დანაშაულის კრიმინოლოგიური ანალიზისა და ცოდნის გარეშე სამართალდამცავმა ორგანოებმა შეიმუშაონ მისი თავიდან აცილების პრევენციული ღონისძიებები, რადგანაც კონკრეტული დანაშაულის მთლიანი, სრულყოფილი მახასიათებელი ნიშნების ცოდნის გარეშე სამართალდამცავი ორგანოები იძულებულნი იქნებიან დაეყრდნონ ურთიერთსაწინააღმდეგო ხასიათის რეკომენდაციებს, რაც უეჭველია გაართულებს სიტუაციას და არ მიგვიყვანს სასურველ შედეგამდე.

საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის გამოკვლევისას მიღებული დასკვნები შეიძლება გამოყენებული იქნეს კონფლიქტური სიტუაციების მოდელირებისათვის. ამასთან დაკავშირებით დიდ მნიშვნელობას იძენს გამოკვლევის პროგნოსტული ფუნქცია, რომელიც განსაკუთრებით ეფექტურია ინდივიდუალური პროფილაქტიკისათვის, ოპერატიული მოქმედების ჩატარებისათვის და სხვა.

ობიექტური კრიმინოლოგიური დასკვნები სტაბილურ საფუძველს უქმნის სათანადო კანონების პროექტთა შემუშავებას. მრავალი ნორმატიული საკითხი, რომელიც შეეხება ოჯახს, მჭიდროდ არის დაკავშირებული საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი დანაშაულობის კრიმინოლოგიური ანალიზის დასკვნებთან.

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილ დანაშაულთა მთლიანი სურათის დადგენა საშუალებას გვაძლევს გადავწყვიტოთ შედარებით-კრიმინოლოგიური პრობლემა, რაც ხელს შეუწყობს საერთაშორისო სტანდარტების მოთხოვნათა დანერგვას ჩვენი ქვეყნის პრევენციულ პრაქტიკაში.

გამოკვლევის თეორიული და მეთოდოლოგიური საფუძველია ჰუმანისტური მიმართულების ფილოსოფიური, ფსიქოლოგიური შრომები, მეცნიერული გამოკვლევები როგორც ძალადობითი დანაშაულის, ასევე საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილ დანაშაულთა საკითხებზე. გაეროს და მსოფლიოს განვითარებული ქვეყნების პრაქტიკული პროგრამები.

გამოკვლევაში გამოყენებულია ისტორიული, კრიმინოლოგიური, შედარებით-ლოგიკური, სტატისტიკური და სხვა მეთოდები.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე სამეცნიერო კვლევის მიზანია საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის თანამედროვე ფორმებისა და მათი ხარისხობრივი თვისებების დადგენა; ამ დანაშაულთა საერთო მიზეზების შესწავლა; მათ წინააღმდეგ ბრძოლის ძირითადი მიმართულებების განსაზღვრა; საერთაშორისო სტანდარტების გათვალისწინებით პრევენციული მოდელის შემუშავება; სისხლის სამართლებრივ, მატერიალურ და პროცესუალურ კანონმდებლობაში არსებული იმ ხარვეზების დაძლევა, რომლებიც ამ სახის დანაშაულთა წინასწარ გამოძიებისა და სასამართლო განხილვასთან არის დაკავშირებული.

კვლევის ობიექტად აღებულია: 1) ბოლო წლების საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურის და დინამიკის თავისებურება; 2) საქართველოს სინამდვილეში ამ ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულობის სოციალურ-დემოგრაფიული, ეკონომიკური და სოციალურ-ფსიქოლოგიური მიზეზები; 3) საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ დანაშაულობებთან ბრძოლის პრაქტიკა როგორც ქვეყნის შიგნით, ასევე საზღვარგარეთის ქვეყნებში.

გამოკვლევის სიახლეა ის, რომ ნაშრომში პირველად არის აღწერილი საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის ყველა ფორმა საბაზრო ურთიერთობათა პირობებში; გამოყოფილია ამ დანაშაულობის დამახასიათებელი ნიშნები, ტენდენციები; მოცემულია კრიმინოგენური ფაქტორების დახასიათება; პრევენციული ღონისძიებების განსაზღვრისას გათვალისწინებულია როგორც საერთაშორისო გამოცდილება, ასევე ჩვენი ქვეყნის პრაქტიკა.

ნაშრომის პრაქტიკული მნიშვნელობა ისაა, რომ მიღებული დასკვნები დახმარებას გაუწევს სახელმწიფო უწყებებს, მათ შორის სამართალდამცავ ორგანოებს. შესაბამისად, შეიქმნება თეორიული საფუძველი საოჯახო კონფლიქტურ სიტუაციების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის მახასიათებელი ნიშნების, როგორც კრიმინოლოგიის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი პრობლემების, დასამუშავებლად, საქართველოში არსებული მდგომარეობის გათვალისწინებით.

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის გამოკვლევის თეორიული ასპექტი

§1 ძალადობა ოჯახში, როგორც კრიმინოლოგიური კვლევის საგანი

1. ოჯახური კონფლიქტის კვლევისათვის, როგორც ძალადობითი დანაშაულის მიზეზისათვის, განვითარებული კაპიტალისტური ქვეყნების კრიმინოლოგებს თავიდანვე არ მოუმართავთ. როგორც ცნობილია, ოჯახური ძალადობის პრობლემის ფართომასშტაბიანი კვლევის მიზეზი გახდა გასული საუკუნის 20-იანი წლების მოვლენები. ამერიკის შეერთებულ შტატებში „მშრალი კანონის“ შემოღებამ გამოიწვია ორგანიზებული დანაშაულის ზრდა. მოსახლეობაში დაიბადა არნახული შიში. ქვეყანა მოიცვა ბანდებს შორის შეტაკებებმა. ათასობით ადამიანთა მხეცურმა მკვლელობებმა. ამის გამო კრიმინოლოგიურ შემეცნებაში დღის წესრიგში დადგა ძალადობითი დანაშაულობის პრობლემების შესწავლა. კერძოდ, ჩიკაგოს უნივერსიტეტის მეცნიერთა ჯგუფმა (ინოდება ჩიკაგოს სკოლად) ამ მიმართებით ჩაატარა სერიოზული გამოკვლევები. აღსანიშნავია, რომ ოჯახში კრიმინოგენური სიტუაციების საკითხი დამოუკიდებლად არ შესწავლილა, თუმცა, მეცნიერებს არ შეეძლოთ არ შეხებოდნენ ამ პრობლემას. ყველა შემთხვევაში უდავოა, რომ მათ მიერ ჩამოყალიბებულმა მოსაზრებებმა ხელი შეუწყო სამომავლოდ ოჯახური ძალადობის საკითხი კრიმინოლოგიური ანალიზის ცალკე განხილვის საგნად ქცეულიყო¹.

გამოიკვლიეს რა დანაშაულის განაწილება ქალაქის რაიონებში, ჩიკაგოს სკოლის მეცნიერებმა დაადგინეს, რომ ყველაზე დიდი ემოციური დატვირთვა, აგრესიულობა, სქესობრივი კავშირების მოუწესრიგებლობა და სხვა ოჯახური დეზორგანიზაციის ფაქტორები შეინიშნებოდა ეკონომიკურად გაჭირვებულ, ღარიბ უბნებში. სისხლის სამართლის საქმეთა მონაცემებით შოუმ და მაკკეიმ დაადგინეს 55 ათასზე მეტი ოჯახი, სადაც აღმოჩნდნენ დამნაშავენი, მათ შორის მოძალადენი².

¹ Show C., Delinquency Areas, Chicago, 1929.

² Шнайдер Г., Криминология. М., „Прогресс“, 1994, с. 270.

ნახევარი საუკუნის შემდეგ ამ პრობლემას კვლავ უბრუნდება მსოფლიოს თანამეგობრობა, ვინაიდან ოჯახურმა ძალადობამ, როგორც დანაშაულის ერთერთმა გამომწვევმა მიზეზმა, შეაღწია მსოფლიოს თითქმის ყველა ქვეყანაში. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მე-4 კონგრესის მასალებში დანაშაულის თავიდან აცილების შესახებ გამოთქმულია შემფოთება აგრესიულობის, ნერვიული მოშლილობის და დეზორგანიზაციის ზრდის გამო¹.

ამდენად, უკვე გასული საუკუნის 20-იან წლებში მრავალი კრიმინოლოგისათვის გასაგები ხდება, რომ ოჯახის ნევრთა შორის არსებული ძალადობის, სოციალური ბოროტმოქმედებისა და აგრესიულობის მოდელის დასადგენად, აუცილებელია ოჯახის კრიმინოგენობის დადგენა.

მომდევნო ათწლეულში ოჯახური დანაშაულობისადმი ინტერესი არ შესუსტებულა, რასაც ხელს უწყობდა ორგანიზებულ და დელიკვენტურ დანაშაულობათა ზრდა, აგრეთვე სატერლენდის მონოგრაფიის „კრიმინოლოგიის პრინციპების“ გამოქვეყნება.

მეცნიერის აღნიშნულ გამოკვლევაში ჩამოყალიბებულმა ძირითადმა თეზისმა, რომ დანაშაულებრივი ქმედება ისწავლება, იმთავითვე მიიპყრო სამეცნიერო საზოგადოების ყურადღება. გასაგები გახდა, რომ თუკი დანაშაულებრივი ქცევის შესწავლა შესაძლებელია ჯგუფურ ურთიერთობებში, მაშინ ოჯახი, მათი აზრით, წარმოადგენს ასეთი ურთიერთობის ფორმას და შეიძლება იყოს ამგვარი დანაშაულებრივი ქმედებების შესწავლის პლაცდარმა².

მიუხედავად სატერლენდის თეორიის აშკარა კრიტიკისა ოჯახური დანაშაულებრივი ქმედებების ახსნას მაინც ჰქონდა პრაქტიკული მნიშვნელობა. როგორც კრიმინოლოგთა ანალიზმა აჩვენა, ფილადელფიაში მომხდარი მკვლელობების 30% დაკავშირებული იყო ოჯახურ დავებთან და კონფლიქტებთან³.

შეკანიათა დასახლება გარლემში ნათესავების, ახლობლების მიმართ ჩადენილი მკვლელობების, სხეულის მძიმე ხარისხის დაზიანე-

¹ Материалы IV Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями, Киото, Япония, 17-26 августа, 1970.

² Sutherland E. H., Gressey D. R., Principles of Criminology, New York, 1996.

³ Wolfgang M., Patterns in Criminal Homeside. Philadelphia, 1958, p. 10-14.

ბების დიდი ნაწილი ხდებოდა სწორედ ოჯახური სიტუაციების გამო. სატერლენდის თეორიას ვ. ფოქსმა სრულიად სამართლიანად უწოდა „კულტურული ტრანსმისიის თეორია“, ესე იგი, კულტურის გადაცემის თეორია¹

30-იანი წლების ბოლოს შაეკანიანებში, იტალიელებსა და არამეკიდრ ამერიელებს შორის ძალადობითი და სხვა სახის დანაშაულობათა ზრდამ ხელი შეუწყო ოჯახის, როგორც დანაშაულობის კრიმინოგენური მიზეზის გამოკვლევას. ამჯერადაც ეს პრობლემა ცალკე არ გამოყოფილა. თუმცა ტ. სელინმა თავის ნაშრომში „კულტურების კონფლიქტი და დანაშაული“ ყურადღების ცენტრი გადაიტანა სხვადასხვა ფასეულობათა წინააღმდეგობაზე, კულტუროლოგიური არსებობის სახეებზე, ინტერესებზე და ა. შ.² გერმანელი მეცნიერი ჰ. შნაიდერი, ტ. სელინის დებულების კომენტირებისას აღნიშნავდა: „გარეგნულ ფასეულობათა კონფლიქტი ხელს უწყობს დანაშაულობათა ზრდას. ასე მაგალითად, თუ გერმანიაში თურქი კლავს თავის ცოლს, რომელიც თანაცხოვრებაში იმყოფებოდა გერმანელ მეგობართან, სისხლის სამართლით დასასჯელი ქმედება განპირობებულია გარეგნულ ფასეულობათა კონფლიქტით. ამ შემთხვევაში თურქისთვის მნიშვნელოვან როლს თამაშობდა მისი მდგომარეობა, როგორც მამაკაცისა, რაც მან აითვისა თავის სამშობლოში, მაგრამ მამაკაცის „ღირსება“ ჰიპერტროფირებულია გერმანული პირობებისათვის“.³

დანაშაულობის ზრდა მოიცავდა არა მარტო რაოდენობრივ პარამეტრებს, არამედ თვისობრივსაც. ძალადობის შემადრწუნებელი ფაქტები, რაც ტიპური იყო არასრულწლოვანთა დანაშაულობისათვის, კანონზომიერი ხდებოდა ორგანიზებულ დანაშაულობის დამახასიათებელ ძალადობასთან ერთად. კანზასის შტატში (აშშ), წერს ვ. ს. ორლოვი, თერამეტი წლის სტუდენტი უმიზნოდ, გულგრილად კლავს მამას, დედას და დას და ყოველგვარი სინანულის გარეშე, მშვიდად მიდის კინოთეატრში. კალიფორნიის შტატში თექვსმეტი წლის მოზარდი, რომელიც ქუჩაში იყო მიგდებული და მუშამ წაიყვანა აღსაზრდელად, კლავს მის ცოლს და

¹ Фокс В., Введение в криминологию, М., „Прогресс“, 1980, с.109.

² Sellin T., Culture Conflict and Crime, New York - Social Science Research Council Report, 1938.

³ Шнайдер Г., Криминология, М., „Прогресс“, 1994, с.291.

ოთხ შვილს, მხოლოდ იმიტომ, რომ ვერ გააჩუმა ოთხი წლის ატირებული ბავშვი. იმავე შტატში თერამეტი წლის ახალგაზრდა კლავს ძმას, იმისათვის რომ არ მოსწონდა თამაში, რომელსაც ის თამაშობდა თავის თანატოლებთან ერთად და ა. შ.¹ ამ და სხვა მრავალ ანალოგიურ ფაქტს მეცნიერები მიჰყავს დასკვნამდე, რომ „ნორმისაგან ქცევის გადახრა შეიძლება შეფასებული იქნეს, როგორც კულტურით განსაზღვრული მიზანსწრაფვისა და მისი დაკმაყოფილების სოციალურად ორგანიზებული საშუალებების შეუთანხმებლობათა სიმპტომი“².

ამგვარად ჩნდება „ანომიის“ თეორია, რომელიც თვლის, რომ ოჯახები გაუცხოებული აღმოჩნდნენ ოფიციალური საზოგადოებისაგან, განსაკუთრებით კი დაბალი ფენის ოჯახები. კიდევ მეტი, ეს გულგრილობა აღწევს ოჯახში, რომლის წევრები ერთმანეთს ექცევიან როგორც უცხო ინდივიდები. ე. შური ავითარებდა რა ამ იდეას, წერდა: „საცეხბით აშკარა კავშირი, ერთი მხრივ, პროფესიის არჩევის შეზღუდული შესაძლებლობისა და მიზნის მისაღწევად გამოყენებულ სხვა კანონიერ საშუალებებს შორის, ხოლო მეორე მხრივ, მოთხოვნილებასთან აშკარად მოახდინოს დემონსტრირება თავისი მამაკაცური ღირსებისა. ამ მიმართებით შავკანიან თემში განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს მატერიალური ორგანიზაციის სიჭარბე და შავკანიანთა უმუშევრობა. ამასთან ერთად, არ შეიძლება დავივიწყოთ ინდივიდის ძალადობისაგან მიდრეკილების შესაძლებლობაზე იმის რწმენის სერიოზული ზეგავლენა, რომ მას „დასაკარგი არაფერი“ აქვს და, როგორც ის ფიქრობს, ასეთი ზირი დომინირებს საზოგადოების ფენაშიც“³.

ომის შემდგომი დანაშაულობების მრავალფეროვნება ეჭვს არ იწვევდა, რომ დანაშაულთა სათავე უნდა გვეძებნა ოჯახურ კონფლიქტებსა და ოჯახის დეზორგანიზაციაში. არასრულწლოვან დამნაშავეთა ოჯახების შესწავლის შედეგად დადგენილი მოდელები, როგორც კრიმინოლოგები მიიჩნევენ, გამოსადეგია სრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი დელექტების

¹ Орлов В., Преступность несовершеннолетних в капиталистических странах-Сб. Преступность несовершеннолетних и борьба с ней в зарубежных странах, МГУ. 1961, с.15.

² Мертон Р., Социальная структура и аномия - Социология преступности. М. 1966, с. 299-313.

³ Шур Э., Наше преступное общество, М., „Прогресс“, 1977, с.184.

შესასწავლად. 40-იანი წლების მიწურულს ჩნდება საოჯახო თერაპიის მთელი რიგი მიმართულებები, რასაც სათავეში უდგანან უ. ხელილი, ა. ბრონერი და სხვები. არასრულწლოვანთა ბრალდების სისხლის სამართლის საქმეების მონაცემებიდან გამომდინარე, გაანალიზეს რა ოჯახში პიროვნების ფსიქოსესუალური განვითარება, მეცნიერებმა შეადარეს მიღებული შედეგები იმ ფაქტებს, რომლებიც აღწერენ არადელიკვენტა ოჯახებს. ბავშვების აგრესიულობა, როგორც ისინი აღნიშნავდნენ, აღმოცენდება იმის გამო, რომ აღზრდის პროცესში ისინი მშობლების ყურადღების გარეშე იყვნენ მიტოვებულნი. ბავშვებში აღმოცენდა მიტოვების გრძნობა. ეს დელიკვენტები განსაკუთრებულად ნერვიულები და გულჩათხრობილები არიან. ისინი ხშირად გამოდიან ნაკლებად შეძლებული ოჯახებიდან, რომელნიც მატერიალურად ვერ უზრუნველყოფენ მათ აღზრდას. ვ. ფოქსი, აღწერს რა საოჯახო თერაპიის მიღწევებს, წერს, რომ ამ ტიპის ოჯახებში ხშირად არ ვხვდებით ფსიქიკურ დაავადებებს, მაგრამ ოჯახში არის არასასიკეთო მდგომარეობის გარეგანი გამოვლინება. დაძაბულობა ხშირად გადაიზრდება ჩხუბსა და სკანდალში; გამოიყენება დიდი რაოდენობით ალკოჰოლი. ოჯახი დეზორგანიზებულია, ხასიათდება ღრმა ცოლ-ქმრული კონფლიქტითა და ბავშვებისადმი უყურადღებობით. დელიკვენტ ბავშვებზე დაკვირვებამ, რომელთა მშობლები ასევე დელიკვენტები იყვნენ, აჩვენა, რომ ასეთი ბავშვებისა და მშობლებისათვის დამახასიათებელია ერთი და იგივე ქცევა და სუპერ-ეგოს დეფექტები. ოჯახის სისტემა მოქმედებს იმგვარად, რომ ძმებს, დებს და ოჯახის სხვა წევრებს უყალიბდებათ მსგავსი საქციელი¹. შემდგომ წლებში ოჯახური კონფლიქტის დამოუკიდებლად შესწავლის იდეაზე, როგორც კრიმინოლოგიის უმნიშვნელოვანეს ფაქტორზე, ყურადღება გაამახვილეს ლ. ხევიტმა, რ. დეენინსმა, ა. რაისმა, ს. გლიუკმა და სხვა კრიმინოლოგებმა.

50-იან წლებში სელინისა და სატერლენდის თეორიათა დებულებები ერთიანდება ახალ სუბკულტურულ თეორიაში, რომელიც ჩამოაყალიბა ა. კონმა. ამდენად თუკი პირველ ოცნლეულში ოჯახი არ შეისწავლებოდა განცალკევებულად, სუბკულტურული თეორიის საფუძველზე, კრიმინოლოგები დამოუკიდებლად აანალიზებენ ოჯახის კრიმინოგენურობას და მის როლს ძალადობაში.

¹ Фокс В., Введение в криминологию. М., „Прогресс“, 1980, с.213.

ა. კოენის თეორიის თანახმად ინდივიდთა ცალკეულ ჯგუფებებში წარმოიშობა კრიმინალური ფასეულობები, ერთგვარი კულტურის სისტემა, რომელიც წინააღმდეგობაში მოდის მთელ საზოგადოებასთან. ავტორი მას უწოდებს სუბკულტურას. აგრესიულობა, ნებისმიერი ავტორიტეტისადმი დაუმორჩილებლობა, საკუთარი შეხედულებების გამართლება, იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც სჩადის საშინელ დანაშაულს (როგორიცაა დანვა, მკვლელობა, გაუპატიურება, ცემა და ა. შ.) წარმოადგენს ამ სუბკულტურის ტიპურ გამოვლინებას.¹ შემდგომში ამ თემას უბრუნდებიან მ. ვოლფგანგი და ფ. ფერრაკუტი, რომლებიც სპეციალურად ამუშავებენ ძალადობის სუბკულტურის თეორიას².

სუბკულტურის თეორიის საფუძველზე მისი მომხრეები ცდილობენ ახსნან, რატომ არ ემორჩილებიან დელიკვენტები ოჯახურ კონტროლს, არ ცნობენ ოჯახს და სუბკულტურის ფასეულობის გამო მზად არიან ხელყონ ოჯახი. ამის შესახებ ა. კოენი წერს: „ე.წ. შაიკის ნევრები ენერგიულად ეწინააღმდეგებიან ოჯახის, სკოლის და სხვა დანესებულებათა მცდელობებს... ოჯახის ძალაუფლებასთან წინააღმდეგობა არა დაჯგუფების ნევრობის შედეგად, პირიქით, ეს ნევრობა არაეფექტური ოჯახური მეთვალყურეობის, მშობელთა ავტორიტეტის შერყევის და მათდამი მტრული დამოკიდებულების შედეგია; მოკლედ, დელიკვენტების დაჯგუფება წარმოიშვა ოჯახთან კავშირის განწყვეტის შედეგად... დაჯგუფების სრულიად საპირისპირო ოჯახის ზეგავლენა ქმნის ჭეშმარიტ დილემას და ამ შემთხვევაში ოჯახის კონტროლის მსხვერვა ინვეეს უბედურებას, ხდება მოზარდის ამ დაჯგუფებაში მოხვედრის მიზეზი“³. სუბკულტურის თეორიის საფუძველზე, ზოგიერთი კრიმინოლოგი აკეთებს შორს მიმავალ დასკვნებს. მაგალითად, მ. ხასკელი წერს, რომ ოჯახის ხელყოფა შესაძლებელია მხოლოდ მაშინ, როდესაც ეს უკანასკნელი არ აღმოჩნდება დელიკვენტისათვის როგორც სარეფერენდო ჯგუფი. ასეთი როლის შესრულება შეუძლია ნებისმიერ სხვა ჯგუფს, გარდა ოჯახისა. შესაბამისად სუბკულტურა ოჯახურ კავ-

¹ Козн А., Содержание деликвентной субкультуры - Социология преступности. М., „Прогресс“, 1966, с. 314-320.

² Wolfgang M., Ferracuti F., The Subculture of Violence, London – Wellington, 1967.

³ Козн А., Содержание деликвентной субкультуры - Социология преступности М., „Прогресс“, 1966, с. 321.

შირებზე მაღლა დგას.¹ ანალოგიურ პოზიციას იჭერს ე. გლიუკი, რომელიც სამართალდარღვევის ძირითად იმპულსად მიიჩნევს სწორედ ოჯახურ ურთიერთობებს².

1960-68 წწ. აშშ-ში შეინიშნება სხვადასხვა სახის ძალადობითი დანაშაულობების ზრდა, რომლებიც უშუალოდ დაკავშირებულნი იყვნენ ოჯახურ კონფლიქტებთან. როგორც დადგინდა, წერს რ. კლარკი „1/4 ნაწილი განზრახ მკვლევლობებისა და... უფრო დიდი ნაწილი ყველა თავდასხმისა, ხდება ოჯახებში. ოჯახის მეგობრები, მეზობლები, საყვარლები, ცოლ-ქმრის ნათესავები, შვილების მეგობრები. ბიჭები ასევე ხშირად ხდებიან მკვლევლობებისა და თავდასხმების მსხვერპლნი, როგორც ოჯახის წევრები. ოჯახის მოშლა, რომლის გამოხატულებაცაა ასეთი ტიპის ძალადობა, თავის მხრივ წარმოადგენს მიზეზს იმ მრავალი ძალადობითი ქმედების და დანაშაულისა, რომლებიც არაა ჩადენილი ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე. ფედერალური სამართალდამცავების მიერ შემონმუბულ დაშლილი ოჯახებიდან გამოსულ არასრულწლოვანთა 75%-ზე მეტმა ჩაიდინეს დანაშაული, რომელიც გათვალისწინებულია ფედერალური კანონმდებლობით“³.

ამ სიტუაციაში ხდება სტიგმატიზაციის თეორიის ინტენსიური გამოყენება, რომელსაც საფუძველი ჩაუყარა ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 30-იან წლებში ტანენბაუმმა, ლემერტმა, ბეკერმა და სხვა კრიმინოლოგებმა. ოჯახურ პრობლემატიკასთან დაკავშირებით ეს თეორია გამოიყენეს კრესმა და უორდმა. ინდივიდი, რომელსაც ცუდი ადამიანის სტიგმა ან იარლიყი აქვს, არის ნებისმიერ ჯგუფში, მათ შორის ოჯახშიც. მშობლები ეჭვით უყურებენ ოჯახის არასრულწლოვანი წევრის ქმედებებს, მის პიროვნებას, მეგობრებს. მოკლედ, იგი შეფასებულია, როგორც ცუდი, მაგნე ინდივიდი, რაც საბოლოოდ იწვევს მის აგრესიას ოჯახის წევრებისადმი. ძალადობა ოჯახის მიმართ, ფაქტობრივად წარმოადგენს

¹ Haskell M., Toward a Reference Grup Theory – Social Problems, 1960-1961, №3, p. 220 – 230.

² Glueck E., Status of Glueck Prediction Studies – The journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, 1956, vol. 47, №1, p. 28.

³ Кларк Р., Преступность в США., М., „Прогресс.“, 1975, с.181.

იმ შეხედულებათა გაგრძელებას, რაც არსებობს ოჯახში ინდივიდის მიმართ.¹

სტიგმატიზაციის თეორიამ დიდი ზეგავლენა მოახდინა ადრეული პროფილაქტიკის პროგრამის ჩამოყალიბებაზე. თუკი მოზარდი ოჯახში მისდამი უარყოფითი დამოკიდებულების გამო სჩადის ცუდ საქციელს, მაშინ პოლიციაში მისი სისტემატური მიყვანა ფაქტობრივად სტიგმატიზაციის ხაზის გაგრძელებას ნიშნავს. ამ თეორიამ საზოგადოებრიობას მისცა შესაძლებლობა მიეღო აქტიური მონაწილეობა მოზარდის დანაშაულის თავიდან აცილებისა და კონფლიქტურ ოჯახებზე კონტროლის განსახორციელებლად.

გასული საუკუნის 60-იანი წლების ბოლოს ოჯახურ კრიზისზე გავლენის დადგენის მიზნით აქტიურდება სხვადასხვა სახის პროგრამების შემუშავება. განსაკუთრებით საინტერესო იყო "ოჯახურ კრიზისში ჩარევის ექსპერიმენტალური პროგრამა", რომელიც განხორციელდა 1965 წ. ნიუ-იორკის პოლიციის მიერ, სამართალდამცავი ორგანოებისადმი დახმარების აღმოჩენის შესახებ ფედერალური კანონის საფუძველზე. პროგრამა, როგორც რ. კლარკი აღნიშნავს, ითვალისწინებს ფართო საკითხებს, კერძოდ: ფსიქიკურ ჯანმრთელობას, ოჯახში ჩადენილი ძალადობისა და ადრეულ ასაკში მიღებული ზეგავლენის ხასიათს, ძალადობისადმი მიდრეკილების მქონე პირის მშობლებთან კონფრონტაციის შეფასებას, საგანგებო შემთხვევებში ჩარევის მეთოდებს, პიროვნების დეგრადაციის სახეობებს, ოჯახის სტრუქტურასა და ურთიერთზეგავლენას ოჯახში, ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულთა შესახებ სისხლის სამართლის საქმეთა შესწავლას, საოჯახო სასამართლოებისა და სოციალური დაწესებულებების ფუნქციებს, ოჯახში ცხოვრების ვარიანტებსა და ცოლ-ქმრულ ურთიერთობათა ტიპებს, ალკოჰოლიზმს, ნარკომანიას, ოჯახურ ურთიერთობებსა და პოლიციის ქმედებებს დაძაბულ პირობებში.²

პროგრამის განხორციელებისას აღმოჩნდა, რომ ოჯახური კონფლიქტის დაფარული (ლათენტური) ნაწილი გაცილებით მაღალია,

¹ Gressey D., Ward D., Delinquency, Crime and Social Process, New York, 1969, p. 580-583.

² Кларк Р., Преступность в США. М., „Прогресс“, 1975, с. 182.

ვიდრე პოლიციისათვის არის ცნობილი. ამიტომ, სოციალური სამსახურის დაწესებულებების საქმიანობა უფრო ეფექტური იქნება იმ შემთხვევაში, თუკი თავიდან აცილების ღონისძიებებს განახორციელებენ ოჯახში კრიზისის ფორმირებამდე¹.

ამერიკული კრიმინოლოგია უმთავრესად ამუშავებდა დაბალი ფენის ოჯახური კრიზისის თემატიკას. თუმცაღა, მეცნიერების წინაშე დასმული იყო საზოგადოების საშუალო ფენებში ოჯახური დანაშაულობის მიზეზების გამოვლენის პრობლემაც. 70-იან წლებში ამ თემას შეეხო იაპონური კრიმინოლოგია. უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ მოცემული პრობლემა არ იყო უცხო ყოფილი საბჭოთა კავშირის მკვლევართათვის. როგორც კ. უედი აღნიშნავს “70-იანი წლების დასაწყისში გაჩნდნენ არასრულწლოვანი დელიკვენტები ე.წ. საშუალო ფენის ოჯახებიდან”. მოცემული კანონზომიერება სხვაგვარად ფენს ნათელს ზოგად თეზისს, რომ სოციალურ წრეებში დაბალი ფენების შემცირება ხელს უწყობს ოჯახური კრიზისის შემსუბუქებასა და შესაბამისად, ოჯახური დანაშაულობების შემცირებას. ცდილობს რა მოძებნოს პასუხი, კ. უედი მიდის დასკვნამდე, რომ ოჯახში განსაკუთრებული სოციალურ – ფსიქოლოგიური კლიმატის არსებობა უბიძგებს დანაშაულობისაკენ.²

შემდგომ პერიოდში, განსაკუთრებით 90-იან წლებში, მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში შეინიშნებოდა ოჯახში ძალადობის ზრდა. როგორც გვიჩვენებს ოფიციალური სტატისტიკა, აშშ-ში ყოველ შვიდ წუთში ერთხელ ხდება ოჯახში ძალადობის აქტი³. ისეთ დიდ ქვეყანაში, როგორიცაა რუსეთი, 1986 წლიდან შეინიშნება სამმაგი ზრდა ძალადობითი მკვლევლობებისა. ამასთანავე მათ შორის აღემატებოდა საყოფაცხოვრებო ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაული⁴. ოჯახურ ძალადობაზე მიძღვნილ საერთაშორისო სემინარზე, მკვეთრად ჩანდა მოთხოვნილება

¹ Кларк Р., Преступность в США. М., „Прогресс“, 1975, с. 182.

² Уэда К., Преступность и криминология в современной Японии, М., „Прогресс“, 1989, с.211-215.

³ Иншаков С.М., Зарубежная криминология. М.-НОРМА. 1977, с.255; См. также: Гондолф Э., США: исследования насилия в семье – Правоведение, 1997, №3, с.111; Gondolf E. W., Psychiatric Response to Family Violence, Toronto, Massachusetts, 1990.

⁴ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СПб., 2003, с.14.

ჩამოყალიბებულიყო განსაკუთრებული კრიმინოლოგიური მიმართულება – „კრიმინოფამილისტიკა“, საოჯახო კრიმინოლოგია¹.

2. საოჯახო კრიმინოლოგიის სფეროში რუს კრიმინოლოგებს, დანყებული საბჭოური პერიოდიდან, უდიდესი გამოცდილება დაუგროვდათ. ამ ქვეყანაში კრიმინოფამილისტიკის ფორმირებას საფუძვლად უდევს ოჯახში ძალადობის გამოკვლევა. საოჯახო კრიმინოლოგიის სფეროში, რომელიც ითვლის საუკუნის მეოთხედს,² მეცნიერთა მიერ გამოქვეყნებულია მონოგრაფიული გამოცემები,³ დაწერილია უამრავი სტატია, სადაც გაშუქებულია სხვადასხვა საკითხი,⁴ დაცულია დისერტაციები. ქვეყნის უმაღლეს სასწავლებლებში იკითება ოჯახური კრიმინოლოგიის სპეცკურსი.⁵ ობიექტური მიზეზები, რომლებიც კრიმინოლოგებს უბიძგებდა ოჯახში ძალადობის გამოკვლევასა, ანალოგიური იყო იმისა,

¹ Криминология: вчера, сегодня, завтра: Труды Санкт-Петербургского криминологического клуба, СПб., 2002, № 1/2.

² Шестаков Д. А., Четверть века семейной криминологии (криминофамилистика), Криминология: вчера, сегодня, завтра: Труды Санкт-Петербургского криминологического клуба, СПб., 2002, № 1, с.9-333.

³ Горшков И.В., Зулкарнеев Р.Н., Тяжкие преступления в семье, М., 1997; С. В. Максимов, Ревин В.П., Насильственные преступления в сфере семейно-бытовых отношений и проблемы их профилактики. М., 1993; Сибиряков С. Л., Демидова Н.Н., Анисимов П.В., Насилие и дети: состояние, причины, защита и профилактика, Волгоград, 1994; Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СПб, 2003 и др.

⁴ Григорян В.А., Некоторые вопросы анализа криминогенных и антикриминогенных факторов сферы семьи - Вопросы борьбы с преступностью. М., 1978, вып.29, с.45-55; Пшеничкова Л.Н., Изучение особенностей семейных связей рецидивистов для организации предупреждения правонарушений несовершеннолетних - Актуальные задачи советского права по укреплению семьи и предупреждению правонарушений несовершеннолетних в советских республиках Прибалтики (под ред. М.Блум, Я. Веберс и др.), Рига, 1979; Шестаков Д.А., Внутри-семейное насильственное поведение, уголовно-правовой аспект - правоведение, 2001, №2, с.163-172 и др.; Бурлаков В. Н., Шестаков Д. А., Предупреждение насилия в семье и его законодательное регулирование - Вестник СПбГУ, сегодня, завтра. Труды СПб криминологического клуба, 2002, №1/2/, с.34-40; Сулейманова В.И., Социальная профилактика домашнего насилия - Борьба с преступностью Вестник научн. труд. Сер.4. Нижнекамск, 2002, с. 49-52 და სხვა.

⁵ Мелешко Н.П., Фатеев А.Н., Семейная криминология. Учебно-методический комплекс, Спецкурс, Ростов-на-Дону, 2002; Серебрякова

რასაც ადგილი ჰქონდა საქართველოში. ოჯახის კრიმინოგენური დეტერმინაცია ერთნაირად ეხებოდა ყოფილ საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა რესპუბლიკებში ოჯახურ ურთიერთობებს. ამიტომ, გარკვეული ზომით რესპუბლიკებში კრიმინოფამილისტიკის თემატიკა ერთმანეთს ემთხვეოდა.¹

როგორც ცნობილია, ქართული ოჯახების კრიზისის სიმპტომებმა თავი იჩინა ჯერ კიდევ 70-იან წლებში. სწორედ ამ პერიოდში საბჭოთა კავშირის ოფიციალობის მიერ იდეოლოგიურად ქებული საბჭოთა ოჯახი ფაქტობრივად იმპერიის დამანგრეველი არასასიკეთო უჯრედი ხდებოდა. ოჯახური პრობლემებისადმი ცხოვრებით გამოწვეული გულგრილობა, სოფელში ოჯახის მიტოვება, ქალაქის დაწესებულებებში სისტემატური ქურდობა საკუთარი შემოსავლის “გასაუმჯობესებლად”, სხვადასხვა კულტურების კონფლიქტი მიგრანტებს შორის და სხვა გამოვლინებები თავისი არსით ასახავდა საბჭოთა საქართველოს ოჯახებში დაწყებულ კრიზისს, რაც ოფიციალური პროპაგანდის მიერ შეფასებული იყო, როგორც ცალკეულ ნეგატიურ მოვლენათა სურათი. უფრო მგრძნობიარე იყო იმ არასრულწლოვანთა დანაშაულობა, რომელიც ეკონომიურად გაჭირვებული ოჯახებიდან გამომდინარეობდა. სწორედ არასრულწლოვანთა დანაშაულობის ანაღიზის თვალთახედვიდან ქართველი კრიმინოლოგები იწყებენ მცდელობას განიხილონ ოჯახი, როგორც კრიმინოგენური დეტერმინანტი. უნდა აღვნიშნოთ, რომ ოჯახი არ შეისწავლებოდა სპეციალურად, როგორც დამოუკიდებელი ანაღიზის ობიექტი. არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილ დანაშაულებებში ის მოიხრება სხვა სოციალურ-ეკონომიკურ და ფსიქოლოგიურ დეტერმინანტებთან ერთად². ამ თვალსაზრისით, ოჯახური ურთიერთობები ითვლება მოზარდ-

В.А., Криминологическое изучение конфликтности в сфере семейно-брачных отношений - Методология и методика прикладных криминологических исследований, Иркутск, 1982; Шестаков Д. А., Криминология. преступность как свойство общества, краткий курс, СПб., 2001 и др.

¹ თოდრა გ., „კრიმინოლოგია საქართველოში“-კრიმინოლოგია და სამართალდამცავი სისტემა, აშშ-საქართველო, 2003, გვ. 172-201.

² Шавгулидзе Т.Г., Шире использовать научный подход в борьбе с преступностью среди несовершеннолетних, в сб. За образцовый

ების აგრესიულობის მიზეზად, როგორც ფსიქოლოგიური კონფლიქტის მოდელი¹.

სოციალისტური ეკონომიკის დაშლის ფონზე კიდევ უფრო ვლინდებოდა ოჯახის კრიმინოგენური ასპექტები. პროსტიტუცია და ქალთა სამეურნეო დანაშაულებები, როგორც შემოსავლიანობის გარანტი, ქართველი კრიმინოლოგების ინტერესის სფეროში ექცევა. მით უმეტეს, რომ საზოგადოებისათვის საშიში ეს გამოვლინებები პარალელურად, ოჯახური ურთიერთობებისადმი გულგრილ დამოკიდებულებამდე მიდის, რისი მაჩვენებელიცაა ნარკომანია და ალკოჰოლიზმი². ქართველი კრიმინოლოგების მიერ ოჯახური ურთიერთობების ეს ასპექტიც გაანალიზებულ იქნა³.

მთლიანობაში თავმოყრილმა ემპირიულმა მასალამ თანდათანობით ხელი შეუწყო ოჯახის, როგორც დამოუკიდებელი კრიმინოლოგიური კე-

общественный порядок в столице Грузии, Тб., "Сабчота Сакартвело", 1979 г., и др.; Леквешвили М., Искореним преступность несовершеннолетних, Тб., 1973; წულაია ზ. მოზარდთა დანაშაული და მასთან ბრძოლა, თბ., 1974 წ., და სხვა.

¹ გაბიანი А.А., Дидебулидзе М., Мыльникова О., Шония М., О результатах конкретно-социологического исследования условий формирования личности подростков-правонарушителей (по материалам г. Тбилиси), в сб. Актуальные вопросы предупреждения правонарушений, Тб., изд-во ТГУ, 1981 г., вып.1 и др.; Годзишвили И.В., Некоторые результаты изучения преступности несовершеннолетних в Абхазской АССР, известия АН ГССР, 1980, №33.; его же: Криминологические проблемы преступности несовершеннолетних и борьбы с ней в условиях автономной республики (по материалам Абхазской АССР), автореферат дис. канд. юрид. наук, Тб., 1983; მალრაძე გ., არასრულწლოვან დანაშაულთა ფიქსირებული განწყობის თავისებურება, ჟურნ. „მაცნე“, 1980, №3 და სხვა.

² გულედანი მ., პროსტიტუცია როგორც სოციალური პრობლემა „საბჭოთა საქართველო“, 1079. Цховребадзе Н., Социологические проблемы распространения правонарушений, Тб., „Сабчота Сакартвело“, 1984 г., №2; გაბიანი А., О некоторых результатах конкретно - социологического исследования женщин, ведущих аморальный образ жизни, Актуальные вопросы предупреждения правонарушений, Тб., „Сабчота Сакартвело“, 1986, вып.3 და სხვა.

³ გაბიანი А.А., Наркотизм Тб., „Сабчота Сакартвело“, 1977; გაბიანი А., Лежава Г., Сванидзе В., Основные итоги определения экономического ущерба от пьянства и алкоголизма (по материалам ГССР), в сб. Некоторые результаты социально-экономического исследования пьянства и алкоголизма. Тб. ТГУ, 1979 г., და სხვა.

ლევის გამოყოფას. განსაკუთრებით რეალური ხდება ამის მოთხოვნილება მაშინ, როდესაც ქვეყანაში ყალიბდება საბაზრო ეკონომიკა. ტრანსნაციონალური, ორგანიზებული და სხვა სახის დანაშაულობის აღმოცენებასთან ერთად არსებითად იცვლება ტრადიციული დანაშაულობების სტრუქტურა, განსაკუთრებით კი – ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობა. იგი აღწევს არა მარტო საზოგადოების ყველა ფენაში, არამედ თვით ოჯახს ატყდება თავს. ქართველი კრიმინოლოგების მონაცემებით, გამოკითხულ მსჯავრდებულთა 44%-ზე მეტი ძალადობითი დანაშაულის მიზეზად მიიჩნევს თავად ოჯახს, ოჯახში კრიმინოლოგიური სიტუაციის სფეროს.¹ 80-იანი წლების ბოლოდან ახლობელთა მკვლელობები, ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ჩადენილი სხეულის მძიმე დაზიანებები, ოჯახის არასრულწლოვანი და ასაკოვანი წევრების გაუპატიურების შემზარავი ფაქტები თანამედროვე საზოგადოებას საზარელი პერსპექტივის წინაშე აყენებს.

ამგვარად, საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პერიოდში ქართულ კრიმინოლოგიაში ჩნდება ოჯახური ურთიერთობების, როგორც ძალადობრივი დანაშაულის დეტერმინანტის, მეცნიერულად შესწავლის აუცილებლობა. კრიმინოფამილისტიკა მოცემულ შემთხვევაში კვლევის საგნად შემდეგი მიმართულების თემატიკას მიიჩნევს:

ოჯახში ძალადობით გამოწვეული დანაშაულის ძირითადი ტენდენციები და მათი სტრუქტურული შემადგენლობების გავრცელება საქართველოს რეგიონების მიხედვით;

– ძალადობითი დანაშაულობის დეტერმინაცია ოჯახის ისეთი ფაქტორებით როგორიცაა სოციალური სტატუსი, სტრუქტურა, ურთიერთობათა დონე და ა. შ.

– ასეთი ტიპის დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლის ზომების ორგანიზაციის სპეციფიკა, პროცესუალურ-საგამომძიებო ბრძოლის ფორმების ჩართვით, ნაადრევი პრევენციის (პროფილაქტიკის) ორგანიზაცია, საკანონმდებლო წინადადებების დამუშავება და ა. შ.

¹ ჯანაშია გ., ძალადობითი დანაშაულობის კრიმინოლოგიური დახასიათება, თბ., 2001.

§2 საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის კრიმინოლოგიური გამოკვლევის მეთოდოლოგია და მეთოდика

1. ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის კვლევის ძირითად საყრდენს წარმოადგენს დეტერმინაციის პრინციპი. მეთოდოლოგიურად ის ასრულებს ცენტრალური მეთოდის როლს, რადგან მის სწორ გამოყენებაზე დამოკიდებული კრიმინოლოგიური ახსნა და აღწერა.

როგორც ცნობილია, ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობა განპირობებულია არა მარტო მიკროგარემოს – ოჯახის ფაქტორების ზეგავლენით, არამედ საზოგადოების დონეზე არსებული პროცესებით. თუ საზოგადოების დონეზე მოქმედებს ზოგადი სოციოლოგიური კანონზომიერებანი, უფრო დაბალ დონეზე ჩვენ უკვე საქმე გვაქვს ცხოვრების, მუშაობის და ა.შ. სპეციფიკურ პირობებთან. სწორედ ამ დონეზე წარმოიშობა საოჯახო კონფლიქტური სიტუაციები, რომლებიც უფრო ტიპურია დანაშაულის ჩამდენი პირისათვის. ამერიკელი კრიმინოლოგი ე. შური ამ სიტუაციებს უწოდებს „მეშვეობით შუალედურ პროცესებს“.¹ მათ ნამდვილად აქვთ მეშვეობითი ხასიათი, რადგანაც ზემოქმედებენ დანაშაულის გამოვლენის ფორმაზე.

როდესაც მეცნიერების წინაშე დგას ძალადობითი დანაშაულისადმი კაუზალური პრინციპის გამოყენების საკითხი მკვლევართა წინაშე წამოიჭრება პრობლემა: შემოვიფარგლოთ ფაქტორული ანალიზით თუ შევისწავლოთ სოციალური წინააღმდეგობები?

„ლოთობის“, „მშობელთა კონფლიქტის“, „უმუშევრობის“ და სხვა ცალკეული ფაქტორების აღწერა მეტად მნიშვნელოვანია, მაგრამ ფაქტორული მიდგომის ნაკლი იმაში მდგომარეობს, რომ ყველა ფაქტორი განიხილება ერთ სიბრტყეზე და მეტად ძნელია გამოვყოთ არსი მოვლენისაგან.

ფაქტორული თეორიისაგან განსხვავებით, საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ დანაშაულთა კაუზალური განხილვა ნიშნავს ამ მოვლენის სოციალური წინააღმდეგობების მთელი სპექტრის დადგენას. ხოლო კრიმინოგენური სიტუაციის დონეზე ჩვენ ვაფიქსირებთ

¹ Шур Э., Наше преступное общество, М., „Прогресс“, 1977, с.179.

სამართალდარღვევის ცალკეულ მექანიზმს, სამართალდამრღვევის პიროვნებას, მისი ქმედების მიზეზებს და სხვა. აქ ცენტრალურ სუბიექტურ კატეგორიად გამოდის მოტივაცია. მოტივის ჩამოყალიბება დაკავშირებულია მოთხოვნილებათა ადექვატური გასაგნების ობიექტურ შესაძლებლობებთან. მათი რეალიზაცია იწვევს არა მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას, არამედ ამ მოთხოვნილებებთან დაკავშირებული დაძაბულობის დროებით განმუხტვას.

სუბიექტური კატეგორიების გამოყენების გარდა მნიშვნელოვანია ობიექტური კატეგორიების დადგენაც. აქ დიდი როლი ენიჭება დეტერმინაციისადმი სოციოლოგიურ მიდგომას.

საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ ძალადობითი დანაშაულობის სოციოლოგიური მიდგომის მოდელირებისას ვლინდება გაუცხოების მდგომარეობა, რომელიც ღირებულებების გაუფასურებაში ძვეს. ამ მხრივ შეიძლება გამოვყოთ გაუფასურების ორი ფორმა: 1) სახელმწიფოსადმი უარყოფითი დამოკიდებულება, რის შედეგადაც კონფლიქტურ სიტუაციაში დამოუკიდებლად იძებნება პრობლემის გადაწყვეტის მართლსაწინააღმდეგო ხერხი და 2) საზოგადოებისადმი არამდგრადი, გაუთვალისწინებელი, გამძვინვარებული დამოკიდებულება.

ამ მიმართებით დეტერმინაციის მეთოდის გამოყენება საშუალებას გვაძლევს მოვახდინოთ სოციალური მოვლენების დაჯგუფება.

პირველ ჯგუფში ფიქსირდება სოციალური ფაქტორები, რომლებიც განპირობებული არიან ჩვენი ქვეყნის ახალი სახელმწიფოებრივი და საზოგადოებრივი მშენებლობის გზაზე წარმოშობილი ანომალიებით, ერთი ეკონომიკური ფორმაციიდან მეორეზე გადასვლის წინააღმდეგობებით. მარტო ასეთი მიდგომის შედეგად ნათლად ჩანს ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობისა და საზოგადოების სოციალური სტრუქტურის ცვლილებას შორის კავშირი. ამ შემთხვევაში კრიმინოლოგიური გამოკვლევისათვის აშკარა ხდება საზოგადოებაში არსებული დაპირისპირება, ის ფაქტორი, რომ საზოგადოების ერთი ნაწილის სიმდიდრე კიდევ უფრო ნათლად აჩენს სხვათა სიღარიბეს. ასევე გასაგები ხდება, რომ მასობრივი უმუშევრობა ამწვავებს მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის გაბოროტებას და გამძაფრებულ აგრესიას, რაც ხშირად სოციალური აპათიითა და სრული გამოუვალობის გრძნობით მთავრდება. ყოველივე ეს კი, როგორც საესებით სწორად შენიშნავს ქართველი კრიმინოლოგი

ი. გოძიაშვილი, ბადებს ახალ დანაშაულობებს და მის მახასიათებლებს – ალკოჰოლიზმისა და ნარკომანიის ზრდას.¹

სოციალური პროცესები თავს იჩენს მოსახლეობის სოციალური დიფერენციაციის გაძლიერების ფაქტებში, იმ პირთა რაოდენობის ზრდაში, რომლებიც იმყოფებიან სიღარიბის ზღვარს იქით. ამ მიმართებით მეთოდოლოგიური ანალიზი ყურადღების ცენტრში ტოვებს იმ ფაქტს, რომ პოსტსაბჭოურ ქვეყნებთან ეკონომიკური კავშირების მოშლამ თითქმის ნულამდე დაიყვანა ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალი. წარმოების შეჩერებამ მწვავე ფინანსური კრიზისი გამოიწვია, მკვეთრად დაეცა საქართველოს მოსახლეობის მატერიალური კეთილდღეობის დონე, მძაფრად იჩინა თავი უმუშევრობის პრობლემამ და სხვა. ძალადობითი დანაშაულობის მიზეზების კვლევისას ასევე გასათვალისწინებელია სამაჩაბლოდან და აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებულ პირთა მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობა.

სწორედ ეს უმნიშვნელოვანესი სოციალური მოვლენები: მასობრივი უმუშევრობა და სიღარიბე, საზოგადოების ძირითად უჯრედზე – ოჯახზე უკიდურესად უარყოფითად აირეკლება და ამწვავებს ურთიერთობას ოჯახის წევრებსა და ახლობლებს შორის, რაც ბუნებრივია, ბადებს მათ ურთიერთობაში გაუცხოების პროცესებს და სხვადასხვა მოტივებით დანაშაულის ჩადენის ერთ-ერთ მიზეზად გვევლინება.²

2. საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ დანაშაულთა ანალიზისას უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სისტემურ მეთოდს.³ აქ კონფლიქტური ურთიერთობა გვევლინება გარკვეული სისტემის სახით, სადაც ჩართულია არა მარტო დამნაშავე⁴, არამედ მისი ოჯახის წევრი, რომელიც გამოდის მსხვერპლის როლში. ამიტომ წინა პლანზე კაუზალური ახსნა განსაზღვრავს ასევე ვიქტიმოლოგიურ ასპექტს. მარტო

¹ გოძიაშვილი ი., კრიმინოლოგია, თბ., 1998, გვ. 11.

² Урланис Е. Б., О возможности использования демографических методов в криминологии. Вопросы борьбы с преступностью, Вып.21.

³ Серебрякова В.А. Криминологическое изучение конфликтности в сфере семейно-брачных отношений-Методология и методика прикладных криминологических исследований, Иркутск, 1982; Шестаков Д.А., Методы криминологических исследований в семейной сфере, Л., 1983.

⁴ ტერმინი „დამნაშავე“ ნივნში გამოყენებულია პირობითად და გამამტყუნებელი განაჩენის კანონიერ ძალაში შესულამდე იჯულისხმება შესაბამისად ექვემდებარება, ბრალდებული ან განსასჯელი.

ვიქტიმურობის მოდელირებისას კრიმინოლოგებს შეუძლიათ შეაგროვონ ძალზე საინტერესო მასალა დაზარალებულის სიცოცხლის მოსპობისა ან მისი ჯანმრთელობის დაზიანების მიზეზების შესახებ.

იმისათვის, რომ გამოკვლეული იქნეს გარკვეული მეცნიერული პრობლემა, აუცილებელი ხდება ასევე კონკრეტული კრიმინოლოგიური მეთოდების გამოყენება. მთავარი მეთოდოლოგიური პრობლემა იმაში მდგომარეობს, რომ პასუხი გაეცეს ორ ძირითად შეკითხვას: 1) როგორი ოჯახური გარემო იწვევს დანაშაულს? და 2) რა უნდა გაკეთდეს იმისათვის, რომ თავიდან ავიცილოთ საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი დანაშაული?

საოჯახო სფეროში ჩადენილ დანაშაულთა კრიმინოლოგიური გამოკვლევა წარმოებს კრიმინოლოგიისათვის დამახასიათებელი ტრადიციული მეთოდებით. უპირველეს ყოვლისა მუშავდება პროგრამა და გეგმა, მზადდება სამუშაოები ინფორმაციის მოსაპოვებლად; შემდგომ მოიპოვება ინფორმაცია, გადამუშავდება, გაანალიზდება და განზოგადდება.¹ გამოკვლევის საგნის თავისებურება მოითხოვს კომპლექსური პროგრამის შემუშავებას. მის შემუშავებაში მონაწილეობა უნდა მიიღონ სხვადასხვა სპეციალისტებმა, მათ შორის, სამართალდამცავი ორგანოების მუშაკებმაც.

მეცნიერ კრიმინოლოგების, ასევე სპეციალისტების მიერ, რომლებსაც კავშირი აქვთ საოჯახო ურთიერთობის პრობლემებთან (სოციოლოგებმა, ფსიქოლოგებმა, ფსიქიატრებმა და სხვა) პირველადი ინფორმაციის მიღების შემდეგ ისახება ჰიპოთეზა და განისაზღვრება მეცნიერული კვლევის მეთოდები. საკითხის შესწავლის მიზნით ანალიზი უკეთდება იმ ძალადობით დანაშაულს, რომელიც საოჯახო კონფლიქტის შედეგად იყო ჩადენილი. ასევე ყურადღების ცენტრშია პოლიციის იმ მუშაკთა მასალები, რომლებსაც საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ დანაშაულობებზე უხდებათ მუშაობა. კრიმინოლოგიური კვლევისას ფართოდ გამოიყენება ასევე არასრულწლოვან დამნაშავეთა შესახებ კრიმინოლოგიური ინფორმაცია. აღნიშნული ინფორმაციის მიღება ხდება ასევე მათი ოჯახების შესწავლის გზით.

საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ ძალადობით დანაშაულთა კვლევის ცენტრალური ჰიპოთეზა მდგომარეობს იმაში, რომ ნეგატიური

¹ Карбонье Ж., Юридическая социология, М., „Прогресс“, 1986, с. 254.

სოციალური მოვლენის სისტემა დეტერმინირებს დანაშაულს, მათ შორის საოჯახო კრიმინოლოგიურ ფაქტორებს, ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენას ოჯახში. საკითხის ლოკალური კვლევის დროს ცენტრალური ჰიპოთეზა კონკრეტიზირდება: გამოიყოფა კერძო ხასიათის ჰიპოთეზები, სახელდობრ კი ის მახასიათებლები, რომლებიც საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ ძალადობით დანაშაულობასთან უშუალოდ არიან დაკავშირებული.

კრიმინოლოგიური გამოკვლევის პროგრამაში ჩვეულებისამებრ გამოიყოფა არჩეული ობიექტი და ხდება საერთო მიზნის ფორმირება. გამოკვლევაში ისახება ცალკეული ამოცანები, რომლებიც აკონკრეტებენ საერთო მიზანს. მაგალითად, მეუღლეებს შორის კონფლიქტის დადგენის შემდეგ ფიქსირდება კრიმინოგენური სიტუაცია, სადაც ვითარდება ერთი მეუღლის მიერ მეორის სიცოცხლის მოსპობა. მოცემულ შემთხვევაში ყურადღების ფოკუსი გამახვილებულია მეუღლეების შორის კონკრეტულ კონფლიქტზე.

კვლევის ობიექტის განსაზღვრისას, როგორც წესი, გამოიყოფა კონკრეტული ინდივიდი. მასთან გასაუბრება, მისი მონაცემების ანეკდოტები და სხვ. გვაძლევს მეტად უხვ მასალას. მაგრამ აქ გასათვალისწინებელია, რომ დამნაშავეთა წრე მეტად მრავალფეროვანია და ამიტომ გამოკვლევა განზოგადებას გვერდს ვერ აუვლის.

ამასთანავე მხედველობაშია მისაღები ის გარემოება, რომ ერთ ადამიანზე დაკვირვება უნდა იყოს შემოფარგლული კონკრეტული ოჯახით, რომელზეც არსებობს გარკვეული ინფორმაცია ადგილობრივ თვითმმართველობის ან სამართალდამცავ ორგანოებში. ყველა შემთხვევაში კრიმინოგენური საოჯახო ურთიერთობის შესწავლა, ცალკეული ოჯახის წევრებისა და მფობლების მახასიათებლების გამოკვლევა, მათი შეხედულებების, ქცევის წესების კონტურების განსაზღვრა და სხვა, წარმოადგენს გამოკვლევის მხოლოდ შუალედურ ეტაპს.

შემდგომი ეტაპია — ოჯახის წევრების დახასიათების შესაბამისი შეჯამება. ამ ეტაპზე წარმოებს ოჯახში კრიმინოგენური სიტუაციის ტიპოლოგიის დადგენა. საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი დანაშაულობის კლასიფიკაციისას გამოიყოფა ისეთი საოჯახო მახასიათებლები, როგორიცაა ლიდერობა, ცოლქმრული ერთგულება, ალკო-

პოლთან და ნარკოტიკთან ურთიერთობა, ფინანსების განაწილება, საოჯახო ვალდებულებების შესრულება, ოჯახის სტრუქტურა და სხე.¹

როდესაც იხილება ოჯახის როლი არასრულწლოვანი დამნაშავეის ფორმირებაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება მშობლების მორალურ მხარეს, მათ ქცევას. ამ მიმართებით გამოიყოფა ისეთი ნეგატიური მომენტები, როგორიცაა მშობელთა ლოთობა, მათი სიმეცარის გამოვლენა და ა.შ., შეიცნობა ასევე ოჯახის ცალკეულ წევრთა შორის სულიერი და მატერიალური მოთხოვნილებების, მშობლებისა თუ მეუღლეების ზნეობაზე აზრთა სხვადასხვაობა და სხვა.

ანკეტური მეთოდი წარმოადგენს ზემოთ მოყვანილი მაჩვენებლების მორგოვების მნიშვნელოვან ხერხს.

მთლიანობაში დაჯგუფებული ემპირიული მასალა გროვდება ანკეტების მეთოდით ორი მიმართულებით: 1) დამნაშავეის შეფასება ("დანაშაული მეუღლის მიმართ", "არასრულწლოვანი", "სრულწლოვანი მსჯავრდებული, რომელიც პირველად იხდის სასჯელს", "სრულწლოვანი მსჯავრდებული, რომელიც განმეორებით იხდის სასჯელს") და 2) ექსპერტების შეფასება².

დოკუმენტური მეთოდი გამოიყენება ცნობების შესაგროვებლად იმ დანაშაულობაზე, რომელიც ჩადენილია ოჯახური კონფლიქტის შედეგად.

დოკუმენტები, რომლებიც გამოიყენება ოჯახის კრიმინოლოგიური ანალიზისათვის, როგორც წესი, წარმოადგენს სისხლის, ადმინისტრაციულ და სამოქალაქო საქმეებს, რომლებშიც ასახულია ოჯახური კონფლიქტი; ამასთანავე, ფართოდ გამოიყენება არასრულწლოვანთა ბრალდების საქმეებიც.

დოკუმენტების დახმარებით დგინდება ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულის მიზეზები, დამნაშავეის ოჯახის სტრუქტურა, მათი მატერიალური შესაძლებლობა, ოჯახური ურთიერთობის დამახასიათებელი ნიშნები, როგორც ვერტიკალურად (მამა-შვილი), ასევე ჰორიზონტალურად (ძმები, მეუღლეები). დოკუმენტებიდან შეიძლება მივიღოთ ინფორმაცია, რომელიც დამახასიათებელია კონ-

¹ Фокс В., Введение в криминологию, М., „Прогресс“, 1980, с. 264-270.

² Карбоньс Ж., Юридическая социология, М., „Прогресс“, 1986, с. 272.

ფლიქტის მონაწილეებისათვის, ასევე შეიძლება გაირკვეს დამნაშავეს და დაზარალებულის დემოგრაფიული მონაცემები, კერძოდ: კონფლიქტური მხარეების ურთიერთობა სპეციფიკურ საოჯახო ფასეულობებთან, სქესობრივი მორალი, ფინანსების განაწილება, სამეურნეო მოვალეობების შესრულება, ახალგაზრდა თაობის აღზრდა და ა. შ.

საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულის ანალიზისათვის ერთ-ერთ მთავარ საინფორმაციო წყაროდ გვევლინება კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეთა შესწავლა. სწორედ სისხლის სამართლის საქმეთა შესწავლით შევძლებთ კონფლიქტურ ოჯახზე, დამნაშავეს ქცევისა და სხვა ფაქტების შესახებ საჭირო ინფორმაციის მოპოვებას.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ სასამართლო პრაქტიკის სოციოლოგიური ანალიზი სრულყოფილად ავსებს გამოკითხვის ნაკლოვანებებს. ასეთი ანალიზი მნიშვნელოვანია გამოკვლევისათვის, რამდენადაც ანექტური გამოკითხვის გზით იშვიათად შეიძლება ბოლომდე გამოვლინდეს კონფლიქტური სიტუაციების არსი. კონფლიქტში მონაწილე მხარეები ზოგჯერ ცდილობენ გამოკითხვისას კრიმინოლოგს არ მისცენ ობიექტური ინფორმაცია.

სასამართლო პრაქტიკის სოციოლოგიურ ანალიზს გამოკითხვასთან შედარებით კიდევ ერთი უპირატესობა აქვს, რომელიც დაკავშირებულია ისტორიულ მეთოდთან. ანექტა, როგორც წესი, ჰგავს მომენტალურად გადაღებულ სურათს – ის აჩვენებს მხოლოდ ერთ განსაზღვრულ ორიენტირულ მოვლენას და ყოფის ერთ განსაზღვრულ მომენტს. სასამართლო პრაქტიკის ანალიზში ასახულია მოვლენის განვითარების თანამიმდევრულობა. თითოეული სასამართლო გადანწყვეტილება გვიჩვენებს მოცემული ურთიერთობის ისტორიას, რომელშიც დაფიქსირებულია კონფლიქტის კულმინაციური მომენტი¹.

საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ ძალადობით დანაშაულობათა შესწავლაში სტატისტიკური მეთოდის გამოყენება დაფუძნებულია იმ გარემოებებზე, რომ კანონზომიერება, რომელიც დამახასიათებელია ამგვარი დანაშაულობისათვის, განპირობებულია საოჯახო სფეროში მასობრივი წინააღმდეგობებით, რაც დგინდება მხოლოდ გარკვეული

¹ Карбонье Ж., Юридическая социология, М., „Прогресс“, 1986, с. 227-229.

ფაქტების რაოდენობრივი განზოგადებით. ამ მიმართულებით მნიშვნელოვანია ასევე დანაშაულობის სტრუქტურისა და დინამიკის ანალიტიკური აღწერა.¹

3. საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ ძალადობითი დანაშაულობის ანალიზის ბოლო მიზანია საზოგადოებისათვის ქმედითი პრევენციული დახმარების განევა. ამიტომ ამ პრაქტიკის აღრიცხვის პრინციპი არის დანაშაულობის ანალიზის უმნიშვნელოვანესი მეთოდოლოგიური ხერხი.

როგორც ცნობილია, ტოტალიტარული სახელმწიფო რეჟიმის დროს დანაშაულის თავიდან აცილების აქცენტი გადატანილი იყო სამართალდამცავ ორგანოებზე, რომლებიც, როგორც ნესი, ითხოვდნენ არაეფექტური ზომების გამკაცრებას. სამართლებრივ სახელმწიფოში კი სახელმწიფო თავის თავზე იღებს ორგანიზაციული ხასიათის ფუნქციებს. ის ისწრაფვის იმისაკენ, რომ განახორციელოს, უპირველეს ყოვლისა, პრევენციული ღონისძიებები და მას დაუკავშიროს სხვა სახის ზომები. ამიტომ რეპრესია არ წარმოადგენს გამოსავალს. როგორც გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის განზოგადოებიდან ჩანს უფრო ეფექტურია რესოციალიზაციის ზომათა სისტემა, საზოგადოების აქტიური მონაწილეობა.

სამართლებრივ სახელმწიფოში რეპრესია ვერ უზრუნველყოფს დანაშაულის გამომწვევი მიზეზების აღმოფხვრის ეფექტურობას. ღრმა მეცნიერულ დონეზე უნდა იქნეს შესწავლილი პროფილაქტიკური ღონისძიებები; ყოველმხრივ უნდა შემუშავდეს დასაბუთებული რეკომენდაციები, უნდა მოხდეს მოსალოდნელი მიზეზ-შედეგობრივი კავშირების დადგენა და პროგნოზირება; უნდა იქნეს გათვალისწინებული საზოგადოებრივი აზრიც.

გადაუდებელ ამოცანას წარმოადგენს სხვადასხვა სახის საოჯახო დანაშაულობათა თავიდან აცილების კრიმინოლოგიური კონცეფციის შემუშავება, რადგან, როგორც პრაქტიკამ დაგვანახა, ერთი სახის დანაშაულთა შემცირების ფონზე, შეიძლება მოხდეს სხვა დანაშაულთა მკვეთრი ზრდა, რომლებიც პროფილაქტიკური პროგნოზირების მიღმა დარჩება.

პრაქტიკული ღონისძიებების განზოგადებისას მნიშვნელოვანია ანალიტიკური მეთოდის გამოყენება. ეს მიმართულება საშუალებას მოგვცემს

¹ Фокс В., Введение в криминологию, М., „Прогресс“, 1980, с.271-278.

გამოეყოთ ნეგატიურ მოვლენათა სტრუქტურა და დინამიკა, ძირითადი მიმართულებები, რეკომენდაციის ფორმები და სხვა.

§3 პრობლემების ანალიზის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა

ოჯახური კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის კვლევას დიდი მნიშვნელობა აქვს კრიმინოლოგიის თეორიაში. ცხადია, ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულობა წარმოადგენს სოციალურ მოვლენას. მისთვის, როგორც მასობრივი მოვლენისათვის დამახასიათებელია განსაზღვრული კანონზომიერება, დინამიკა და სტრუქტურა, რომელთა ცოდნის გარეშე ძნელია თავიდან აცილების სისტემის ჩამოყალიბება, პრაქტიკული საქმიანობის კრიტიკურიუმების ზუსტად განსაზღვრა. აღნიშნული მასობრივი მოვლენის სათანადო ცოდნის გარეშე სამართალდამცავ ორგანოებს არ შეუძლიათ დასახონ პროგნოზი და, მაშასადამე, განსაზღვრონ თავიანთი მოქმედების სტრატეგია.

არასრული თეორიული მონაცემები ოჯახური კონფლიქტის შესახებ დიდ სიძნელებებს ქმნის პრაქტიკაში, წარმოშობს პრაქტიკული ღონისძიებების შეუთანხმებლობას და ზოგჯერ მათ წინააღმდეგობას. მთავარია ისიც, რომ ასეთი პრაქტიკის პირობებში ხდება მოსახლეობის საზოგადოებრივი აზრის დეზორიენტაცია; არ მიმდინარეობს ოჯახურ კონფლიქტებზე ჩადენილ დანაშაულობისადმი ყურადღების მობილიზაცია. უფრო მეტიც, საზოგადოებაში ვერ ხორციელდება არსებით მიზეზებზე ყურადღების გამახვილება, ვინაიდან კომპლექსური მიდგომის გარეშე რთულია მიზეზების დადგენა.

განსაკუთრებული სიძნელებები შეიგრძნობა პროცესუალური საკითხების შემუშავებისას, რადგანაც მიზნობრივი გამოკვლევების არარსებობა ხელს უშლის საკანონმდებლო წესით რეკომენდაციების შემუშავებას. ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი დანაშაულის მიზეზების კვლევის არარსებობა უარყოფითად მოქმედებს ინდივიდუალური პრევენციის განვითარებაზე, რადგან აღნიშნული თეორიულ-პრაქტიკული ვაკუუმის შემთხვევაში არ გამოიყოფა მიზეზთა წრე, რაზედაც აუცილებელია სამართალდაცვითი ორგანოების მუშაკთა ყურადღების გამახვილება.

სუსტადაა წარმოჩენილი საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილ დანაშაულობათა თავიდან აცილების მუშაობის როლი, არ არის დადგენილი სტადია, როდის უნდა იქნას გამოყენებული კრიმინოლოგიური მასალები, როგორი მატერიალური თუ პროცესუალური საკანონმდებლო ბაზის შემუშავებაა საჭირო ამგვარ დანაშაულობათა თავიდან აცილების სათვის და ა.შ.

უდავოა, პრობლემის სრული გამოცვლევა შესაძლებელია მხოლოდ ყველა საკითხის კომპლექსური შესწავლის გზით. პრობლემის სისტემური გადმოცემა ჰქმნის უფრო ღრმა წარმოდგენას და პირობებს პრაქტიკული რეკომენდაციების შესამუშავებლად.

წარმომის თეორიული მნიშვნელობა გამოიხატება იმაშიც, რომ ოჯახური ძალადობის გამოცვლევით არსებითად გამოიკვეთება ისეთი ფაქტორები, რომლებიც არ ჩანს დანაშაულობის სხვა ფორმების ანალიზისას; განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია კრიმინოგენური სიტუაციების დადგენა და კლასიფიკაცია.

ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი დანაშაულობის შესწავლით, უპირველეს ყოვლისა, შესაძლებელი ხდება ცხოვრების იმ ძირითადი სფეროების განსაზღვრა, რომლებიც უშუალოდ არის დაკავშირებული კრიმინოგენურ სიტუაციასთან. ამასთან, ასეთი მიდგომით აქტუალური ხდება დამნაშავის სოციალური სტატუსის დადგენა. კერძოდ, რეკომენდაციების მისაღებად განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს არა მარტო უმუშევრობის ფაქტორი, არამედ დამნაშავეების განაწილება დასაქმების ნიშნით. ამდენად, საკითხის მეცნიერული ანალიზი საშუალებას გვაძლევს სოციალურ კანონზომიერებაზე დაყრდნობით თეორიულად დავასაბუთოთ რეკომენდაცია.

ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ დანაშაულთა ახსნისას კრიმინოლოგია მეცნიერების სხვადასხვა დარგის მონაცემებს იყენებს. ამ მიმართებით ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულის ანალიზი სტიმულს აძლევს ოურისტების, სოციოლოგების, ფსიქოლოგების მეცნიერულ ძიებას. კრიმინოლოგიური მონაცემები აქტუალურ მნიშვნელობას იძენს თვით კონფლიქტოლოგიისათვის, ფსიქოლოგიისათვის და ა.შ.

იურიდიული თვალსაზრისით მნიშვნელოვანია ნორმატიულ აქტებში იმ ნაკლოვანებების გამოვლენა, რომლებიც ხელს უწყობს ოჯახურ კონ-

ფლიქტებს. ამიტომ სოციალურ – სამართლებრივი თვალსაზრისით საგ-
ამოძიებო-სასამართლო საქმიანობაში სტიმულირდება ნაკლოვანებების
ძებნა.

მნიშვნელოვანია ასევე კვლევის ფსიქოლოგიური ასპექტი, რადგან ინ-
დივიდუალურ დონეზე ქცევის პროგნოზირება ძნელდება, თუ არ გავგაჩ-
ნია მონაცემები ბრალდებულის, განსასჯელის პიროვნების შესახებ.

ამრიგად, საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი დანაშაულობის
ახსნა აფართოებს მთლიანად ამ პრობლემის ანალიზის კომპლექსურ
შესაძლებლობებს.

არსებითი მნიშვნელობა აქვს თეორიული ანალიზის პროგნოსტიკულ
ფუნქციას.

მეცნიერული ანალიზის საბოლოო მიზანია რეკომენდაციების მომზა-
დება. ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ დანაშაულობათა მოდ-
ელირება – მისი ტენდენციების ღრმა ანალიზის უშუალო შედეგია. ასეთ
შემთხვევებში სამართალდამცავი ორგანოები ორიენტირებულნი უნდა
იქნენ არა მარტო ე.წ. დანაშაულობის ცვლილებაზე, არამედ შესაძლო
კრიმინოლოგიურ სიტუაციაზე. ამდენად, პრობლემის მეცნიერულ ანალ-
იზს შეუძლია შემდგომი კრიმინოგენური კონფლიქტური სიტუაციების
მოდელირება და სამართალდამცავი ორგანოების მომზადება მოსა-
ლოდნელი მოვლენების მიმართ, რისი გაკეთებაც უწყებრივ სტატისტი-
კურ ანგარიშგებას არ ძალუძს. ამიტომ მხოლოდ მეცნიერულ ანალიზზე
დაყრდნობითაა შესაძლებელი სახელმწიფოს მიერ თავისი პროგნოსტუ-
ლი ფუნქციის შესრულება.

გამოკვლევამ უნდა შეასრულოს ასევე სოციალურ-იდეოლოგი-
ური ფუნქციაც. აქ მხედველობაშია არა რომელიმე ჯგუფის ან ადამი-
ანთა წრის, არამედ მთელი საზოგადოების იდეოლოგია, მოსახლეობის
მოთხოვნილებები დანაშაულობასთან, კონფლიქტებთან ბრძოლაში.
ამიტომ წინ იწევს საზოგადოების სხვადასხვა სფეროში სოციალური
რეფორმების გატარება. კვლევის იდეოლოგიურ ასპექტს პირდაპირი
კავშირი აქვს საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებასთან. კვლევის
ამ ფუნქციის შესასრულებლად უდიდესი როლი მოუძღვის ინფორმა-
ციის მასობრივ საშუალებებს, რომლებიც მონოდებულნი უნდა იყვნენ
საზოგადოებას მიაწოდონ სწორი ობიექტური ინფორმაცია, მსჯელობის
საგნად გახადონ ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი დანაშაუ-

ლის ყველა შემთხვევა, ისე რომ არ დაირღვეს უდანაშაულობის პრეზუმფციის პრინციპი. სწორი საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბება შესაძლოა მხოლოდ ობიექტურად მიცემული ინფორმაციის საფუძველზე. ამ მიმართებით თავისი სიტყვა უნდა თქვან ასევე სამართალდამცავმა ორგანოებმა.

კრიმინოლოგიური რეკომენდაციები ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ დანაშაულთა შესახებ ხელს უწყობს ხელისუფლების სხვადასხვა განშტოებაში ამ მოვლენისადმი ერთიანი სურათის ჩამოყალიბებას. საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას უნდა ჰქონდეთ ერთიანი პრევენციული პოზიციები, თუ ისინი არ შემოიფარგლებიან ვინაო უწყებრივი ინტერესებით, არამედ დაეყრდნობიან მეცნიერულ დასკვნებს.

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულის ანალიზის პრაქტიკული ღირებულება უპირველეს ყოვლისა გამოიხატება სათანადო რეკომენდაციების შემუშავებისას. სასამართლო პრევენციის დონეზე დასკვნების მნიშვნელობა ვლინდება კერძო განჩინებაში, კანონის დარღვევის ფაქტზე, დანაშაულის ჩადენის მიზეზებსა და ხელშემწყობ პირობებზე, რომლებიც საჭიროებს სათანადო ზომების მიღებას, სსსკ 50 მუხლის შესაბამისად. ამასთანავე ოპერატიულ-სამძებრო და საგამოძიებო ამოცანების გადაწყვეტისათვის მნიშვნელოვანია დანაშაულის ჩადენის ხელშემწყობ გარემოებათა გამომწვევი მიზეზების აღმოსაფხვრელად წარდგინებების ხარისხის ამაღლება, სსსკ 280 მუხლის მოთხოვნათა შესაბამისად. პრევენციული ღონისძიებების გააქტიურებისათვის მეცნიერების რეკომენდაციებს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს. მეცნიერული ანალიზი საშუალებას გვაძლევს შეიქმნას ამ სახის დანაშაულთა გამოძიების მეთოდოლოგია.

და ბოლოს, აღნიშნული საკითხის ღრმა მეცნიერულ დონეზე შესწავლა, დასაბამს აძლევს მყარად დამკვიდრდეს პირველად ქართულ კრიმინოლოგიაში „საოჯახო კრიმინოლოგია“ ანუ „კრიმინოფამილისტიკა“, როგორც კრიმინოლოგიის უმნიშვნელოვანესი მიმართულება.

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის ძირითადი ტენდენციები

§1 დანაშაულობის საერთო თავისებურებები

ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის ძირითად ტენდენციებზე ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში სხვადასხვაგვარად ახდენდა ზეგავლენას სოციალური, ეკონომიკური, პოლიტიკური და საზოგადოების სხვა ფაქტორები. ამიტომ ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობა, როგორც ნებისმიერი მოვლენა, თანამედროვე ფორმით მაშინვე არ ჩამოყალიბებულა, რაც იმას ნიშნავს, რომ ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის თანამედროვე სტრუქტურა და დინამიკა არ ამოინურება მხოლოდ ხუთწლიანი მონაცემებით (1998-2002 წწ.), რომელიც გამოკვლევაშია მოყვანილი. აქ, როგორც აკადემიკოსი ვ. ნ. კუდრიავეცივი წერდა, მოქმედებს დროის გადმონაცვლების კანონზომიერება,¹ ესე იგი, 1998-2002 წლების რაოდენობრივი მონაცემები გამოხატავს ტენდენციებს, რომლებიც საზოგადოებაში აღმოცენდა უფრო ადრე. ამ აზრით ჩვენ შეგვიძლია ვიმსჯელოთ მრავალი ათწლეულის წინანდელ პროცესებზეც, როდესაც ოჯახში დაწყებული კრიზისი, განსაკუთრებით უკანასკნელ პერიოდში, მკვეთრად ჩამოყალიბდა და მიიღო აშკარად გამოკვეთილი ხასიათი. ამ გაგებით განსახილველი პერიოდი რეპრეზენტატიულად ასახავს ოჯახში ჩადენილ ძალადობითი დანაშაულობის ძირითად ტენდენციებს, რომლებიც გამოხატავს ჩვენს მიერ შერჩეული ბოლო ხუთი წლის პერიოდის მიღმა არსებულ დროსაც.

ოჯახში ძალადობითი დანაშაულობის დონე აღემატება ანალოგიურ დანაშაულობას, რომელიც გამოწვეულია სხვა მიზეზებით. როგორც გამოკვლევა გვიჩვენებს, 1998-2002 წლების ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურული მაჩვენებლები წარმოდგენილია შემდეგი რიგითობით: 1) ხულიგნობა (3,44%); 2) ჯანმრთელობის დაზიანება (1,73%); 3) მკვლელობა (1,68%); 4) მკვლელობის მცდელობა (1,13%); 5) გაუპატიურება (0,41%); 6) ადამიანის გატაცება (0,29%). (იხ. ცხრილი 1)

¹ Кудрявцев В.Н., Причины правонарушений, М., „Наука“, 1976.

ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობა კი ნაწილდება შემდეგნაირად: 1) ჯანმრთელობის დაზიანება (1,93%), 2) მკვლელობა (0,85%), 3) მკვლელობის მცდელობა (0,44%), 4) გაუპატიურება (0,05%), 5) ხულიგნობა (0,41%), 6) ადამიანის გატაცება (0,01%). (იხ. ცხრილი 2)

როგორც ჩანს, ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურაში დომინირებს სოციალურად ისეთი საშიში დანაშაული, როგორიცაა ჯანმრთელობის დაზიანება (1,93%). ამ დანაშაულთან შედარებით, ძალადობითი დანაშაულობის საერთო სტრუქტურაში კი საკმაოდ დიდი მაჩვენებელი უკავია ხულიგნობას (3,44%). ნიშანდობლივია ის, რომ ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურაში ხულიგნობა მეხუთე ადგილზეა (0,41%).

ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობა უფრო ინტენსიურად იზრდება, ვიდრე დანაშაულობა, რომელიც ოჯახურ კონფლიქტებთან არ არის დაკავშირებული. 1998-1999 წლებში ძალადობითი დანაშაული შეადგენდა 9,37%-ს, ხოლო ოჯახური — 1,62%-ს. შესაბამისად 2001-2002 წლებში ჩვენ გვაქვს შემდეგი მონაცემები: 8,13% და 1,64%.

ამასთანავე, ქვეყანაში ძალადობითი დანაშაულობისა და ოჯახური ძალადობის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულობათა დინამიკის შედარება გვიჩვენებს, რომ პირველ შემთხვევაში გაზრდილია ხულიგნობათა რიცხვი, მაშინ, როდესაც მეორე შემთხვევაში — ჯანმრთელობის დაზიანებათა ფაქტები. (იხილეთ ცხრილი 3)

3. ძალადობითი აქტების სიხშირე ოჯახში განისაზღვრება დანაშაულის სოციალური საშიშროებით. ქვეყანაში ძალადობით დანაშაულობასა და ოჯახში ჩადენილი ანალოგიური ძალადობითი დანაშაულობის შეფარდება გვაძლევს შემდეგ სურათს: 1) ჯანმრთელობის დაზიანება (1:2), 2) განზრახ მკვლელობა (1:4), 3) მკვლელობის მცდელობა (1:6), 4) გაუპატიურება (1:19), 5) ხულიგნობა (1:19), 6) ადამიანის გატაცება (1:73). როგორც ჩანს, ყოველი მეორე ჯანმრთელობის დაზიანება, ყოველი მეხუთე მკვლელობა და ყოველი მეექვსე მკვლელობის მცდელობა ქვეყანაში ოჯახური კონფლიქტის გადანეყვების საშუალება ხდება.

4. თუკი ინდივიდები არაოჯახური კონფლიქტების გადანეყვების დროს საზოგადოების მიმართ ავლენენ სრულ გულგრილობას და აგრესიულობის საგანი მკვეთრად არ ვლინდება, რაზეც მონიშნავს ხულიგნობის

ფაქტები, ოჯახური ძალადობის დროს მკვეთრად არის გამოხატული აგრესიულობა, „მიზანსწრაფულობა“ და არაორაზროვნება. ფილოსოფიურად რომ ვიმსჯელოთ, მხოლოდ ოჯახის წევრის მიმართ ვლინდება სისასტიკე და სიძულვილი, მაშინ როდესაც, ოჯახის გარეთ ურთიერთობის ხერხების სპექტრი სხვა ინდივიდთან მიმართებაში შესუსტებულია და ნაკლებადაა საშიში. შესაჯამებელი მონაცემების სახით ჩვენ შეგვიძლია მოვიყვანოთ “ბ” დიაგრამისა და №3 ცხრილის მონაცემები, საიდანაც ირკვევა, რომ ოჯახური ძალადობის ნიადაგზე ჩადენილი ჯანმრთელობის დაზიანებები ქვეყანაში ჩადენილ ჯანმრთელობის დაზიანებებს შორის თითქმის 50%-ს უდრის მაშინ, როდესაც ხულიგნობის ანალოგიური მონაცემები 5%-ს შეადგენს.

5. ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურაში ვლინდება წარსულში ისეთი არარსებული დანაშაულის ფენომენი, როგორიც მორალური დეგრადაციაა, ოჯახის წევრთა გაუპატიურება. 1998-1999 წლებთან შედარებით 2000-2002 წლებში დაფიქსირებულია ამ სახის დანაშაულის მატების ფაქტები: 0,01% და 0,05%. აღმფოთებასა და ზიზღს ინვევს ეს ფაქტები იმიტომაც, რომ ძალადობითი დანაშაულის საერთო სტრუქტურაში შეინიშნება გაუპატიურების კლუბის ტენდენცია 0,43%-დან 0,41%-მდე. მაშასადამე, თუ მთლიანად საზოგადოებაში ჯერ კიდევ მოქმედებს კულტურის სხვადასხვა შემაკავებელი ფაქტორები, ოჯახში ასეთი მექანიზმი ფაქტობრივად არ არსებობს. №1 და №2 ცხრილების მონაცემების შედარება ეჭვს არ ინვევს, რომ ოჯახში უმნიშვნელოდ, მაგრამ ნელ ნელა იზრდება მორალური დეგრადაცია.

ამრიგად, გამოკვლევა გვიჩვენებს, რომ ქვეყანაში საერთო ძალადობით დანაშაულობასთან შედარებით ოჯახში ჩადენილი დანაშაულობის სტრუქტურაში დომინირებს მძიმე და განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული. ამას გარდა ოჯახური კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობა უფრო ინტენსიურად იზრდება, ვიდრე ძალადობითი დანაშაულობა, რომელიც არაა დაკავშირებული ოჯახურ კონფლიქტებთან. ამასთან თავს იჩენს ძალადობის ისეთი საშიში ფორმა როგორიცაა ოჯახის წევრის გაუპატიურება.

§2 დანაშაულობის სამხარეო გავრცელების კანონზომიერება

ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობა ხასიათდება რეგიონალური თავისებურებების სახესხვაობით. ამასთან დაკავშირებით გამოიყოფა სამი ტენდენცია. უპირველეს ყოვლისა, ვლინდება რეგიონალური დანაშაულის სტრუქტურის საერთო ნიშნები. შემდგომ – დანაშაულობის სახეობათა რეგიონალური განსხვავება, ბოლოს კი – კონკრეტული რეგიონის დანაშაულის ხარისხობრივი თავისებურებები. დაწვრილებით განვიხილოთ აღნიშნული ტენდენციები.

ოჯახური ძალადობის დანაშაულობათა რეგიონალური განაწილება გვიჩვენებს შემდგომ კანონზომიერებას: უფრო მეტ კრიმინოგენურ რეგიონად გამოდის კახეთი, სადაც დანაშაულის ყველაზე უფრო მაღალი კოეფიციენტია (345,61), მაშინ, როდესაც სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში ძალადობით კრიმინოგენურობა 7,08-ს უდრის. მთლიანად დანაშაულობათა კოეფიციენტი რეგიონების მიხედვით შემდეგნაირად ნაწილდება: 1) კახეთი (345,61); 2) შიდა ქართლი (46,67); 3) მცხეთა-მთიანეთი (31,86); 4) ქვემო ქართლი (26,38); 5) გურია (24,64); 6) სამეგრელო (24,31); 7) აჭარა (18,33); 8) თბილისი (17,56); 9) რაჭა (17,54); 10) იმერეთი (17,15); 11) სამცხე-ჯავახეთი (7,08).

1998-1999 წლებისა და 2000-2002 წლების დანაშაულობის კოეფიციენტების შედარება მათი მატების თვალსაზრისით ანაწილბს რეგიონებს: 1) კახეთი (152,6 და 192,9: + 40,3); 2) შიდა ქართლი (17,60 და 29,1: + 11,5); 3) გურია (6,8 და 19,8: + 13,0); 4) ქვემო ქართლი (9,5 და 19,9: + 10,4); 5) სამეგრელო (9,3 და 19,1: + 9,8); 6) თბილისი (6,7 და 10,9: + 4,2); აჭარა (7,1 და 11,2: + 4,1); 8) მცხეთა-მთიანეთი (14,9 და 17: + 2,1); 9) სამცხე-ჯავახეთი (3,75 და 3,3: - 0,45); 10) იმერეთი (9,59 და 7,55: - 2,04); 11) რაჭა-ლეჩხუმი (10,5 და 7,02: - 3,48).

ამდენად, თითქმის ყველა რეგიონში, გარდა სამცხე-ჯავახეთის, იმერეთის და რაჭისა აღინიშნება ოჯახური ძალადობის დანაშაულობათა მატების ტენდენცია. განსაკუთრებით კრიმინოგენურად გამოიყურება კახეთი. არა მარტო დანაშაულობათა რეგიონალური სტრუქტურის, არამედ დანაშაულობათა მატების ტემპებითაც ეს რეგიონები განსაკუთრებით გამოირჩევიან. აქვე ვლინდება კიდევ ერთი თავისებურება. თუკი რეგიონების სტრუქტურაში გურიას უკავია მეხუთე ადგილი, სამაგიეროდ დანაშაულის მატების მიხედვით — მესამე, ანალოგიურად,

თუკი სამეგრელო დანაშაულის სტრუქტურის მიხედვით შეექვს ადგილ-ზეა, დანაშაულის ზრდის ტემპით მეხუთე ადგილი უკავია. აქედან ჩანს, რომ ოჯახური ძალადობის შედეგად ჩადენილი დანაშაულებები „ძალას“ იკრებს და თანდათანობით ერთ-ერთი საშუალება ხდება ოჯახური ურთიერთობის გადასაწყვეტად.

დანაშაულთა სახეების მიხედვით რეგიონალური განსხვავება მიუთითებს შემდეგ ტენდენციებზე:

განზრახ მკვლელობა: 1) კახეთი — 73,68 / +21,05 /, 2) შიდა ქართლი — 11,20 / +1,6 /, 3) გურია — 7,43 / +2,48 /, 4) იმერეთი — 5,28 / - 0,72 /, 5) აჭარა — 5,13 / + 0,73 /, 6) სამეგრელო — 5,08 / + 1,09 /, 7) მცხეთა — მთიანეთი — 4,25 / + 1,41 /, 8) ქვემო ქართლი — 4,08 / +0,16 /, 9) თბილისი — 3,69 / + 0,09 /, 10) სამცხე ჯავახეთი — 1,67 / სტაბილურია /, 11) რაჭა — 0,00.

მკვლელობის მცდელობა: 1) კახეთი — 22,81 / -5, 27 /, 2) გურია — 6,20 / +2,48 /, 3) შიდა ქართლი — 5,33 / -1,07 /, 4) რაჭა — 5,26 / 0,00 /, 5) ქვემო ქართლი — 2,94 / -0,66 /, 6) სამეგრელო — 2,90 / -0,36 /, 7) თბილისი — 2,39 / + 0,24 /, 8) იმერეთი — 2,28 / +0,12 /, 9) მცხეთა-მთიანეთი — 2,12 / - 0,71 /, 10) აჭარა — 1,22 / სტაბილურია /, 11) სამცხე-ჯავახეთი — 0,83 / -0,71 /.

ჯანმრთელობის დაზიანება: 1) კახეთი — 84,21 / +3,51 /, 2) შიდა ქართლი — 26,41 / +12,01 /, 3) მცხეთა-მთიანეთი — 22,66 / +2,83 /, 4) ქვემო ქართლი — 17,95 / +10,45 /, 5) სამეგრელო — 13,43 / + 5,81 /, 6) გურია — 12,39 / + 8,67 /, 7) აჭარა — 10,76 / + 4,89 /, 8) რაჭა — 10,53 / +3,51 /, 9) თბილისი — 8,97 / + 3,66 /, 10) იმერეთი — 7,79 / - 0,36 /, 11) სამცხე ჯავახეთი — 3,33 / სტაბილურია /.

გაუპატიურება: 1) კახეთი — 28,07 / +16,55 /, 2) მცხეთა-მთიანეთი — 0,71 / სტაბილურია /, 3) შიდა ქართლი — 0,53 / +0,5 /, 4) ქვემო ქართლი — 0, 5) თბილისი — 0,45 / + 0,38 /, 6) სამეგრელო — 0,30 / + 0,3 /, 7) აჭარა — 0,24 / + 0,2 /, 8) გურია, რაჭა, სამცხე ჯავახეთი, იმერეთი — 0.

ხულიგნობა: 1) კახეთი — 135,09 / +5,27 /, 2) ქვემო ქართლი — 3,92 / +0, 32 /, 3) შიდა ქართლი — 2,67 / - 1,07 /, 4) სამეგრელო — 2,54 / -1,09 /, 5) მცხეთა-მთიანეთი — 2,12 / 0,00 /, 6) თბილისი — 2,03 / + 0,06 /, 7) რაჭა — 1,75 / 0,00 /, 8) სამცხე-ჯავახეთი — 1,25 / -0,41

/, 9) იმერეთი — 1,8 / - 1,08 /, 10) აჭარა — 0,98 / - 0,49 /, 11) გურია — 0,62 / 0,00 /.

დანაშაულის სახეობის მიხედვით რეგიონალური განსხვავება მიუთითებს იმაზე, რომ ოჯახის წევრთა მიმართ ჩადენილი ძალადობა (იხ. ცხრილი 4) განხორციელებულია ძირითადად ხულიგნური მოქმედებით. ისინი დომინირებს ოჯახში ჩადენილ ყველა დანაშაულობებში. უნდა აღინიშნოს, რომ ეს დანაშაულობები ძირითადად გავრცელებულია კახეთში. შემდეგი საშიში დანაშაულის სახით ვლინდება ჯანმრთელობის დაზიანება, რომელიც ასევე დომინირებს კახეთში. ამასთანავე ის დომინირებს შიდა ქართლში (17,95) და სამეგრელოში (13,43). ეს საშიში სახის დანაშაული მოწმობს იმ ფაქტზე, რომ ოჯახური კონფლიქტის გადანყვეტა ხდება არა მარტო დავით, ჩხუბით, არამედ სასტიკი მოპყრობითაც, ოჯახის წევრებისათვის ჯანმრთელობის დაზიანების მიყენებით. ასევე კანონზომიერია ოჯახის წევრის სიცოცხლის მოსპობა. მკვლელობას სდევს ჯანმრთელობის დაზიანება, რაც კვლავ ტიპურია კახეთისათვის. შემდგომი ადგილები უკავიათ სხვა ძალადობით დანაშაულობებს. ამასთანავე უნდა აღინიშნოს, რომ მათ შორის მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია გაუპატიურებას (28,07).

განვიხილოთ თითოეული რეგიონის ხარისხობრივი თავისებურება:

კახეთი. დანაშაულის კოეფიციენტის მიხედვით ამ რეგიონს უკავია ნამყვანი ადგილი (345,61). მასში დანაშაულის კოეფიციენტი განაწილებულია შემდეგი სახით: 1) ხულიგნობა (135,09), 2) ჯანმრთელობის დაზიანება (84,21), 3) მკვლელობა (73,68), 4) გაუპატიურება (28,07), 5) მკვლელობის მცდელობა (22,81), 6) ადამიანის გატაცება (1,75). დანაშაულის მატების ტემპების ანალიზი გვიჩვენებს, რომ მკვლელობის ზრდის ფონზე აღინიშნება მკვლელობის მცდელობის შემცირების ტენდენცია (5,27). ამრიგად, დომინირებული მდგომარეობა უკავია ძალადობითი დანაშაულობის არარეალიზებული ფორმის შემცირებას, რომელიც არც ისე იშვიათად „შედეგით“ მთავრდება. თუ გავითვალისწინებთ იმას, რომ ეს რეგიონი დანაშაულის ყველა მონაცემით პირველ ადგილზეა, შეიძლება დავასკვნათ, რომ საქართველოში ყველაზე უფრო კრიმინოგენურ რეგიონად კახეთი გვევლინება (იხ. ცხრილი 5).

შიდა ქართლი. დანაშაულის კოეფიციენტი იქ აღწევს 46,67 და ამიტომ რეგიონებს შორის იგი მეორე ადგილზე აღმოჩნდა. დანაშაულის

სტრუქტურა რეგიონში მოცემულია შემდეგი სახით: ჯანმრთელობის და-
ზიანება (26,41), განზრახ მკვლელობა (11,20), მკვლელობის მცდელობა
(5,33), ხულიგნობა (2,67), გაუპატიურება (0,53), ადამიანის გატაცება
(0,53). სხვა დანაშაულობებთან შედარებით აღინიშნება მკვლელობის
მცდელობის (1,07) და ხულიგნობის (1,07) შემცირება. მაშასადამე, აქაც,
როგორც კახეთში, დანაშაულის ზრდის ტემპები მოდის რეალურებულ
ძალადობით დანაშაულზე (იხ. ცხრილი 6).

მცხეთა-მთიანეთი: ამ რეგიონს მესამე ადგილი უკავია დანაშაულის
კოეფიციენტის მაჩვენებლების მიხედვით (31,86). რეგიონში დანაშაუ-
ლის სტრუქტურა შემდეგნაირად გამოიყურება: ჯანმრთელობის და-
ზიანება (22,66), განზრახ მკვლელობა (4,25), მკვლელობის მცდელობა,
ხულიგნობა (2,12), გაუპატიურება (0,71), ადამიანის გატაცება (0).
განსახილველ რეგიონში დანაშაულის ზრდის ტემპი მხოლოდ განზრახ
მკვლელობის (+1,41) და ჯანმრთელობის დაზიანების (+2,83) ფაქტით
აღინიშნება. სხვა დანარჩენ დანაშაულობებში კლების ტენდენციაა. ამ-
დენად, ამ რეგიონისათვის ტიპურია ისეთი სოციალურად საშიში და-
ნაშაული, როგორიცაა მკვლელობა და ჯანმრთელობის დაზიანება. ამჟამ
მიუთითებს ის ტენდენცია, რომ ხულიგნობა მცირდება და ოჯახში
უფრო ხშირად მიმართავენ მკვლელობას და ჯანმრთელობის დაზიანე-
ბას (იხ. ცხრილი 7).

ქვემო ქართლი. მონაცემების მიხედვით (26,38) ამ რეგიონს უკავია
მეოთხე ადგილი. აქ დომინირებს ჯანმრთელობის დაზიანება (17,95).
შემდეგ მოდის განზრახ მკვლელობა (4,08), ხულიგნობა (3,92), მკვლ-
ელობის მცდელობა (2,94), გაუპატიურება (0,49) და ბოლოს, ადამია-
ნის გატაცება (0). გაუპატიურება და ადამიანის გატაცება შესამჩნევად
იკლებს, ხოლო მკვლელობის მცდელობა შედარებით მცირდება (0,66).
ამდენად, ისევე როგორც სხვა უმრავლეს რეგიონში, მკვლელობის მცდ-
ელობა აქაც მცირდება. რაც შეეხება მკვლელობის ზრდის ტემპს, იგი
შენარჩუნებულია. აქაც ასევე აღინიშნება საერთო ტენდენცია: განზრახ
მკვლელობის რაოდენობა იზრდება, ხოლო ჯანმრთელობის დაზიანება
მცირდება (იხ. ცხრილი 8).

გურიას რეგიონალურ სტრუქტურაში უკავია მეხუთე ადგილი
(24,64). აქ გავრცელებულია ჯანმრთელობის მძიმე ხარისხის დაზიანებე-
ბი (12,39), განზრახ მკვლელობა (7,43), მკვლელობის მცდელობა (6,20),

ხულიგნობა (0,62). ამასთანავე გაუპატიურებისა და ადამიანის გატაცების ფაქტების არარსებობა მიუთითებს ამ რეგიონში დანაშაულის დამახასიათებელ ნიშნებზე. ამდენად, აღნიშნული დანაშაულობებისაგან განსხვავებით, შეინიშნება სხვა დანაშაულობათა ზრდის ტენდენცია. ამასთანავე, კახეთისა და შიდა ქართლისაგან განსხვავებით აქ იზრდება მკვლელობის მცდელობათა, როგორც რეალურად, ასევე არარეალურად დანაშაულთა რაოდენობა (იხ. ცხრილი 9).

სამეგრელოს დანაშაულობის სტრუქტურის მიხედვით უკავია მეექვსე ადგილი (24,31). ამ რეგიონში დანაშაულობები განაწილებულია შემდეგნაირად: ჯანმრთელობის დზიანება (13,43), განზრახ მკვლელობა (5,08), ადამიანის გატაცება (0). აქაც, როგორც სხვა რეგიონებში, მკვლელობის მცდელობისა (0,3) და ხულიგნობის (1,09) ფაქტები გვაძლევს შემცირების ტენდენციას (იხ. ცხრილი 10).

შემდგომ ადგილზეა აჭარა (18,3). დანაშაულობის სტრუქტურებში ტიპურია შემდეგი კანონზომიერება: ჯანმრთელობის დზიანება (10,76), განზრახ მკვლელობა (5,13), მკვლელობის მცდელობა (5,13), ხულიგნობა (0,98), გაუპატიურება (0,24), ადამიანის გატაცება (0). რაიმე თვისობრივი ცვლილებები აღწერილ სტრუქტურაში არ აღინიშნება. როგორც სხვა რეგიონებში, აქაც გამოვლენილია სხვა რეგიონებისათვის დამახასიათებელი საერთო ტენდენცია (იხ. ცხრილი 11).

თბილისის დანაშაულის კოეფიციენტის მიხედვით მერვე რეგიონია (17,56). ისევე, როგორც სხვა რეგიონებში (კახეთის გამოკლებით), აქაც დომინირებს ჯანმრთელობის დზიანება (8,97). შემდგომ მოდის განზრახ მკვლელობა (3,69), მკვლელობის მცდელობა (2,34), ხულიგნობა (2,03), გაუპატიურება (0,45), ადამიანის გატაცება (0,08). (იხ. ცხრილი 12)

რაჭა დანაშაულის სტრუქტურის მიხედვით მეცხრე ადგილზეა (17,54). დანაშაულობის სტრუქტურის ანალიზი მოწმობს, რომ ეს რეგიონი ნაკლებ კრიმინოგენურია. აქ დომინირებს მხოლოდ ჯანმრთელობის დზიანებები (10,53) და მკვლელობის მცდელობები (5,26). ხულიგნობის კოეფიციენტი უდრის 1,75-ს. სხვა სახის დანაშაულობები არ ფიქსირდება (იხ. ცხრილი 13).

იმერეთი. დანაშაულის სტრუქტურის მიხედვით ამ რეგიონს უკავია ერთ-ერთი ბოლო ადგილი (17,15). აღწერით მხოლოდ რეგიონის დანაშაულის სტრუქტურას, სადაც აღინიშნება ანალოგიური ტენდენცია,

როგორც სხვა რეგიონებში: ჯანმრთელობის დაზიანება (7,79), განზრახ მკვლელობა (5,28), მკვლელობის მცდელობა (2,28), ხულიგნობა (0,98) (იხ. ცხრილი 14).

სამცხე-ჯავახეთის რეგიონს (7,08) უკავია ბოლო ადგილი. ის არ წარმოადგენს გამონაკლისს, რადგანაც აქ დანაშაულობა ნაწილდება იმავე სტრუქტურით: ჯანმრთელობის დაზიანება (3,33), განზრახ მკვლელობა (1,67), ხულიგნობა (1,25), მკვლელობის მცდელობა (0,83) (იხ. ცხრილი 5).

ამრიგად, როგორც დანაშაულობის სამხარეო გავრცელების ანალიზი გვიჩვენებს, ყველაზე კრიმინოგენური რეგიონია კახეთი ყველა მაჩვენებლით, მათ შორის მატების ტემპებითაც, ამიტომ, სხვა რეგიონებთან შედარებით, პრევენციული ღონისძიებების დაგეგმვის დროს, განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს კახეთში მიმდინარე ნეგატიურ პროცესებსა და მათ გამომწვევ მიზეზებს.

ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა და დინამიკა

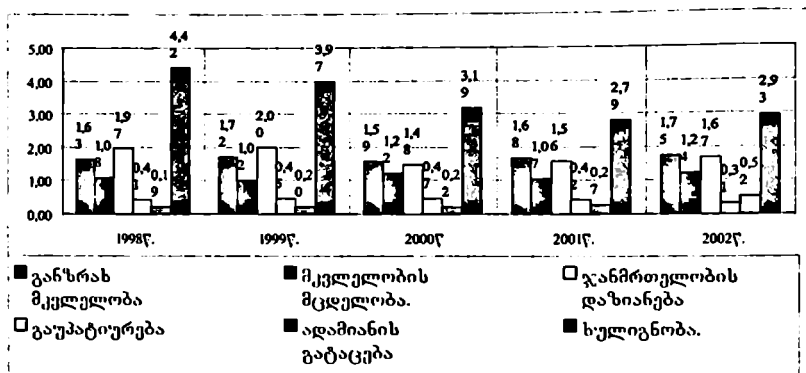
რეგისტრ. დანაშ. კამი.	საერთო ჯამი.	ხულიგ.	ადამ. გატაცება.	გოპუბა.	ჯან. დამიანება	მკლელ. მკდეულ.	მკლელ- ლობა	დანაშ. სახეობა	
								1998წ.	1999წ.
14874	1444	657	29	61	293	161	243	აპს	აპს
	9,71	4,42	0,19	0,41	1,97	1,08	1,63	%	%
14148	1325	562	28	63	283	145	244	აპს	აპს
	9,37	3,97	0,20	0,45	2,00	1,02	1,72	%	%
29022	2769	1219	57	124	576	306	487	ჯამი	ჯამი
	9,54	4,20	0,20	0,43	1,98	1,05	1,68	%	%
15029	1227	480	33	70	222	183	239	აპს	აპს
	8,16	3,19	0,22	0,47	1,48	1,22	1,59	%	%
15662	1219	437	43	65	244	167	263	აპს	აპს
	7,78	2,79	0,27	0,42	1,56	1,07	1,68	%	%
16658	1403	488	86	52	279	206	292	აპს	აპს
	8,42	2,93	0,52	0,31	1,67	1,24	1,75	%	%
47349	3849	1405	162	187	745	556	794	ჯამი	ჯამი
	8,13	2,97	0,34	0,39	1,57	1,17	1,68	%	%
76371	6618	2624	219	311	1321	862	1281	ჯამი	ჯამი
	8,67	3,44	0,29	0,41	1,73	1,13	1,68	%	%

ოჯახური კონფლიქტის შედეგად მომხდარი ძალადობითი დანაშაულობის
სტრუქტურა და დინამიკა

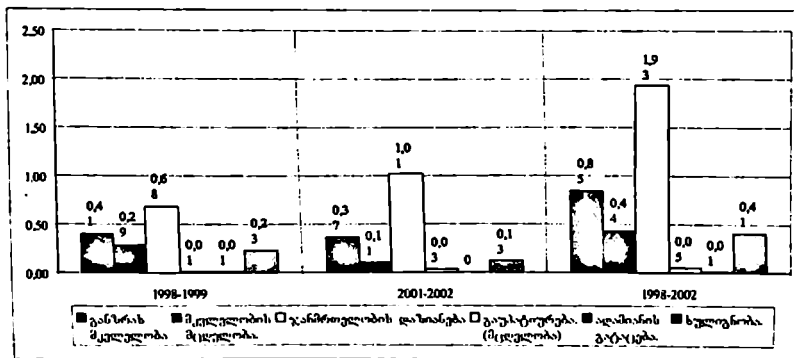
დანაშ. სახეობა	1988.	1996.	1998- 1999		2006.	200 წ.	2006.	2001- 2002		1998- 2002	
	აბს	აბს	ჯამი	%	აბს	აბს	აბს	ჯამი	%	ჯამი	%
მკვლელობა	43	75	118	0,41	38	64	55	119	0,37	275	0,85
მკვლელ. მცდელ.	42	41	83	0,29	24	18	16	34	0,11	141	0,44
ჯან. და- ზიანება	47	150	197	0,68	99	159	169	328	1,01	624	1,93
გაუპატ.	0	2	2	0,01	5	3	6	9	0,03	16	0,05
ადამ. გატაცება.	0	3	3	0,01	0	0	0	0	0	3	0,01
ზულიგნობა	12	54	66	0,23	27	9	5	41	0,13	134	0,41
საერთო ჯამი	144	325	469	1,62	193	253	251	531	1,64	1193	3,69
რეგისტრ. დანაშ. ჯამი	14847	14148	28995		15029	15662	16658	32320		76344	

მოსახლეობა 4 752 000

ცხრილი 1-ს დიაგრამა

ცხრილი 2-ს დიაგრამა

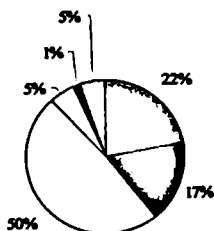

ოჯახში მომხდარი ძალადობითი დანაშაულობის აბსოლუტური მაჩვენებლების შეფარდება ანალოგიურ დანაშაულობასთან ქვეყნის მასშტაბით

დანაშ. სახეები	ძალადობითი დანაშაულობა			
	ოჯახური დანაშაულობა	დანაშაულობა ქვეყანაში		
	აბს.	აბს.		
მკვლელობა	275	1281	21,47	4,66
მკვლელ. მცდელობა	141	862	16,36	6,11
ჯანმ. დაზიანება	624	1321	47,24	2,12
გაუპატ.	16	311	5,14	19,44
ადამ. გატაცება	3	219	1,37	73,00
ხელიგნობა	134	2624	5,11	19,58
საერთო ჯამში	1193	6618	18,03	15,55

ცხრილი 3-ს „ა“ დიაგრამა

ოჯახში მომხდარი ძალადობითი დანაშაულობის ხვედრითი წილი ქვეყანაში მომხდარ ძალადობით დანაშაულობაში

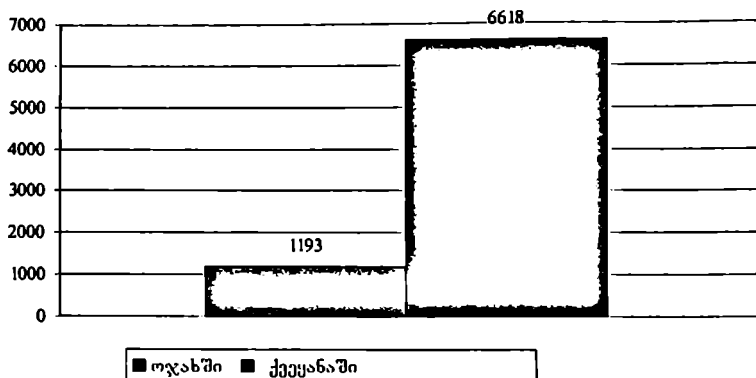
■ განზრახ მკვლელობა
□ გაუპატიურება (მცდელობა)

■ მკვლელობის მცდელობა
■ ადამიანის გატაცება

□ ჯანმრთელობის დაზიანება
■ ხელიგნობა

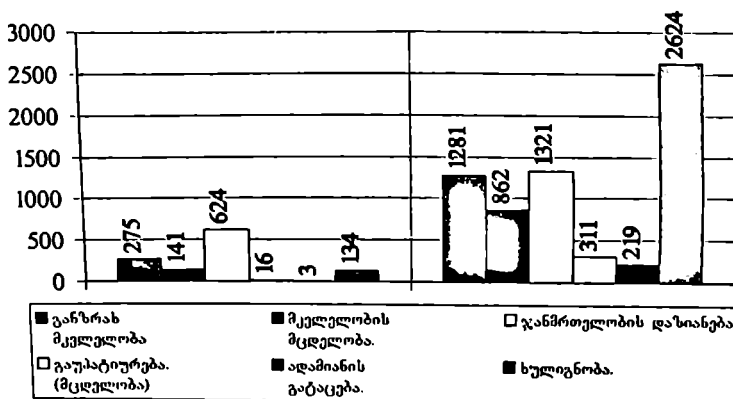
ცხრილი 3-ს „ბ“ დიაგრამა

ოჯახური დანაშაულობის შეფარდება საერთო დანაშაულობასთან
1998-2002 წწ. დანაშაულთა აბს. მაჩვ. მიხედვით

ცხრილი 3-ს „გ“ დიაგრამა

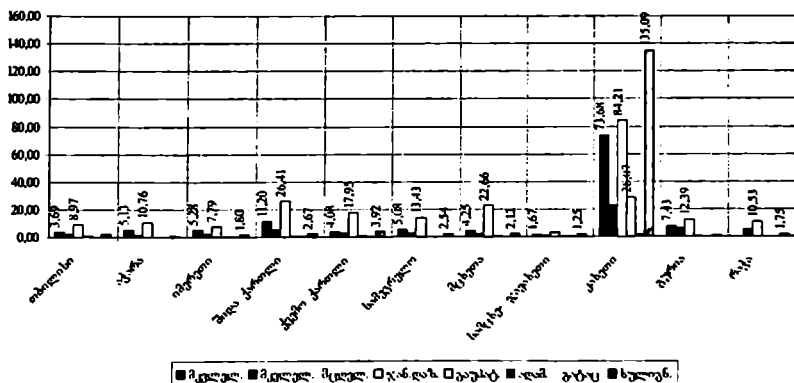
ოჯახური დანაშაულობის შეფარდება საერთო დანაშაულობასთან
1998-2002 წწ. აბს. მაჩვ. მიხედვით

1998-2002 წწ. ოჯახური დანაშაულობის კოეფიციენტის სტრუქტურა
და დინამიკა

დანშ. სახეობა	თბილისი	აჭარა	იმერეთი	შიდა ქართლი	ქვემო ქართლი	სამეგრელო	მცხეთა	სამცხე-ჯავახეთი	კახეთი	გურია	რაჭა
მკვლელ.	3,69	5,13	5,28	11,20	4,08	5,08	4,25	1,67	73,68	7,43	0
მკვლელ. მცდელ.	2,34	1,22	2,28	5,33	2,94	2,90	2,12	0,83	22,81	6,20	5,26
ჯან.დაზ.	8,97	10,76	7,79	26,41	17,95	13,43	22,66	3,33	84,21	12,39	10,53
გაუპატ.	0,45	0,24	0	0,53	0,49	0,36	0,71	0	28,07	0	0
ადამ. გატაც.	0,08	0,00	0	0,53	0	0	0	0	1,75	0	0
ხულიგნ.	2,03	0,98	1,80	2,67	3,92	2,54	2,12	1,25	135,09	0,62	1,75

ცხრილი 4-ს დიაგრამა

1998-2002 წ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა კახეთში

რეესტრ. და- ნაშ. კაზი	საერთო კაზი	ხულოვნობა	ადამიანის გატაცება	გაუპატ.	ჯან. და- ზიანება	მკლ. მედ- ვლითა	მკლ- ვლითა	დამა.	
								1998	1999
338	26	2	1	1	14	4	4	აპს	აპს
560	61	35	0	2	9	4	11	აპს	აპს
898	87	37	1	3	23	8	15	კაზი	კაზი
	9,69	4,12	0,11	0,33	2,56	0,89	1,67	%	%
	152,63	64,91	1,75	5,26	40,35	14,04	26,32	კ	კ
416	57	18	0	8	13	3	15	აპს	აპს
3849	31	11	0	3	9	1	7	აპს	აპს
3936	22	11	0	2	3	1	5	აპს	აპს
8201	110	40	0	13	25	5	27	კაზი	კაზი
	1,34	0,49	0	0,16	0,30	0,06	0,33	%	%
	192,98	70,18	0,00	22,81	43,86	8,77	47,37	კ	კ
9099	197	77	1	16	48	13	42	კაზი	კაზი
	2,17	0,85	0,01	0,18	0,53	0,14	0,46	%	%
	345,61	135,09	1,75	28,07	84,21	22,81	73,68	კ	კ

მოსახლეობა 57000

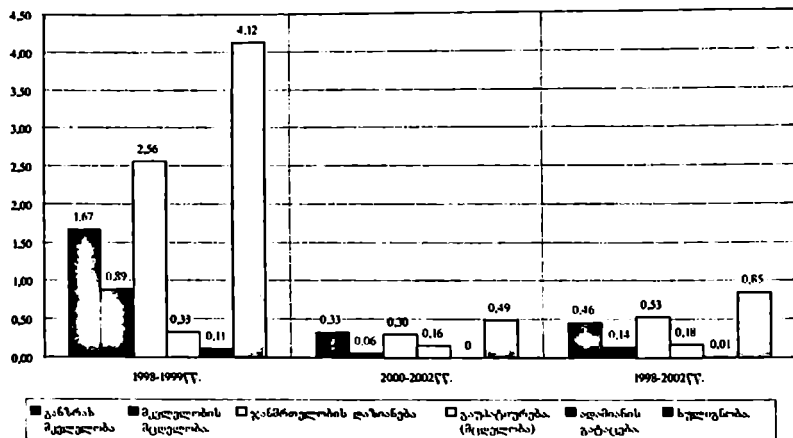
1998-2002 წწ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა შიდა ქართლში

რეგისტ. დანშ. ჯამი	საერთო ჯამი	ხუ- ლოცობა	ადამიანის გატაცება	გაუპატ. დაზიანება	ჯან. დაზიანება	მკლ. მცდელობა	მკვლელობა	დანშ. სახეობა	
								აბს	1998
361	19	2	0	0	9	6	2	აბს	1998
493	47	5	2	0	18	6	16	აბს	1999
854	66	7	2	0	27	12	18	ჯამი	1998- 1999წწ.
	7,73	0,82	0,23	0	3,16	1,41	2,11	%	
	17,60	1,87	0,53	0	7,20	3,20	4,80	კ	
514	27	2	0	1	17	1	6	აბს	2000
996	28	1	0	0	18	4	5	აბს	2001
1207	54	0	0	1	37	3	13	აბს	2002
2717	109	3	0	2	72	8	24	ჯამი	2000- 2002წწ.
	4,01	0,11	0	0,07	2,65	0,29	0,88	%	
	29,07	0,80	0,00	0,53	19,21	2,13	6,40	კ	
3571	175	10	2	2	99	20	42	ჯამი	1998- 2002წწ.
	4,90	0,28	0,06	0,06	2,77	0,56	1,18	%	
	46,68	2,67	0,53	0,53	26,41	5,33	11,20	კ	

მოსახლეობა: 374 900

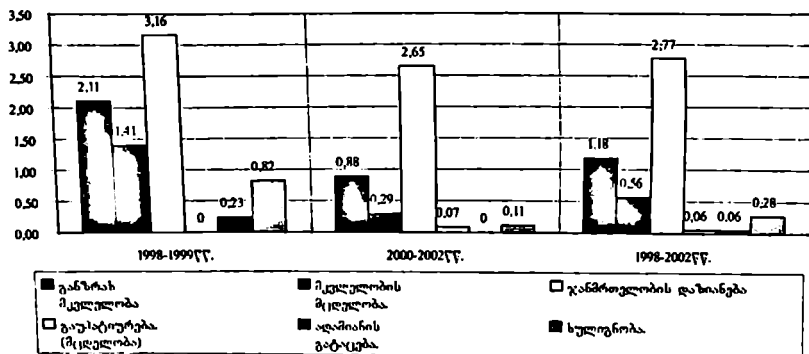
ცხრილი 5-ს დიაგრამა

1998-2002 წწ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა კახეთში

ცხრილი 6-ს დიაგრამა

1998-2002 წწ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა შიდა-ქართლში

1998-2002 წწ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა და
დინამიკა მცხეთა-მთიანეთში

რეგისტ. და- ნაშ. წამი	საერთო წამი	ხუ- ლიგნობა	ადამიანის გატაცება	გაუპატი. ზანგ-	მცლ. მცდელობა	მცლ- ელობა	დანაშ. სახეობა.	
							აბს	1998
831	4	1	0	0	1	2	0	1998
838	17	2	0	0	13	0	2	1999
1669	21	3	0	0	14	2	2	1998- 1999წწ.
	1,26	0,18	0	0	0,84	0,12	0,12	%
	14,87	2,12	0	0	9,92	1,42	1,42	კ
783	7	0	0	0	6	0	1	2000
861	11	0	0	1	7	1	2	2001
780	6	0	0	0	5	0	1	2002
2424	24	0	0	1	18	1	4	2000- 2002წწ.
	0,99	0	0	0,04	0,74	0,04	0,17	%
	17,00	0,00	0,00	0,71	12,75	0,71	2,83	კ
4093	45	3	0	1	32	3	6	1998- 2002წწ.
	1,10	0,07	0	0,02	0,78	0,07	0,15	%
	31,87	2,12	0	0,71	22,66	2,12	4,25	კ

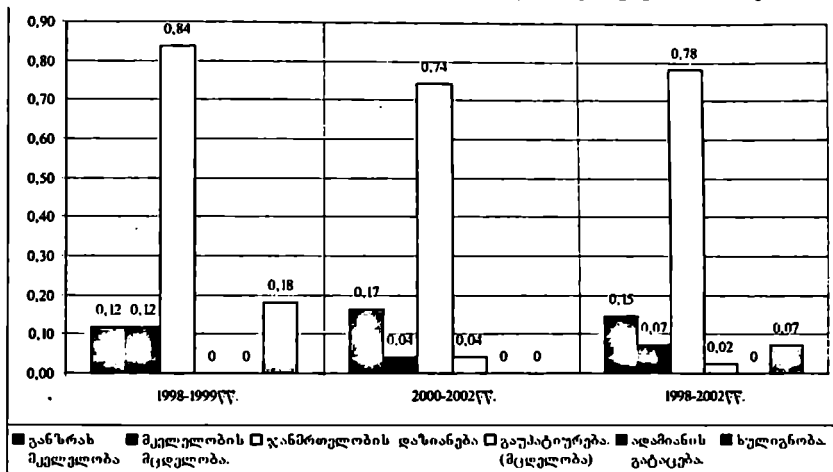
მოსახლეობა: 141 200

1998-2002 წ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა ქვემო-ქართლში

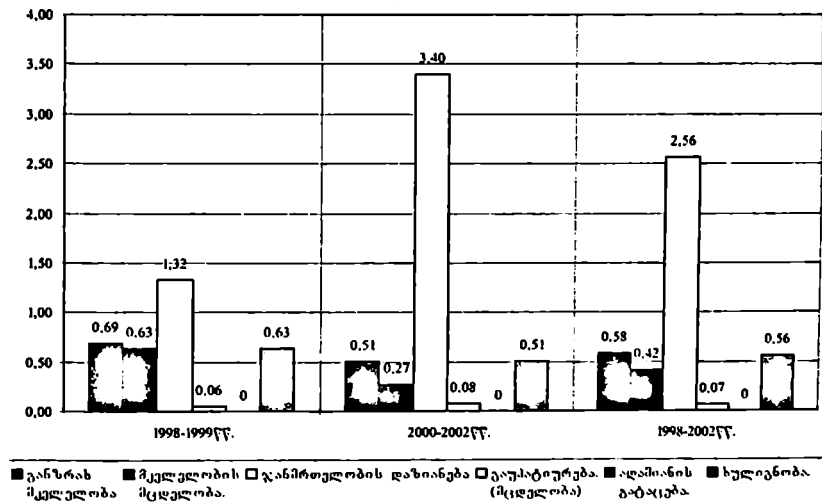
რეგისტრაციის დანაშ. ჯამი	საერთო ჯამი	ხუ- ლოცობა	ადამიანის გატაცება	გაუპატ. გაუპატ.	ჯანმ. და- ზიანება	მკვლ.- მცდ- ელობა	მკვლ- ელობა	დანაშ. სახეობა.	
								აბს	1998
789	11	1	0	0	1	4	5	აბს	1998
950	47	10	0	1	22	7	7	აბს	1999
1739	58	11	0	1	23	11	12	ჯამი	1998- 1999წ.
	3,34	0,63	0	0,06	1,32	0,63	0,69	%	
	9,46	1,80	0	0,16	3,75	1,80	1,96	კ	
915	32	9	0	0	15	2	6	აბს	2000
861	40	3	0	1	29	3	4	აბს	2001
780	50	1	0	1	43	2	3	აბს	2002
2556	122	13	0	2	87	7	13	ჯამი	2000- 2002წ.
	4,77	0,51	0	0,08	3,40	0,27	0,51	%	
	19,91	2,12	0	0,33	14,20	1,14	2,12	კ	
4295	180	24	0	3	110	18	25	ჯამი	1998- 2002წ.
	4,19	0,56	0	0,07	2,56	0,42	0,58	%	
	29,37	3,92	0	0,49	17,95	2,94	4,08	კ	

მოსახლეობა 612 800

1998-2002 წწ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა მცხეთა-მთიანეთში

1998-2002 წწ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა ქვემო-ქართლში

1998-2002 წწ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა გურიაში

რეგისტრაციის წელი	საერთო ჯამი	ხუ- ლომე- შაბათი	ადამიანის გატაცება	გაუპატ. გაუპატ.	ჯანმ. და- ზიანე- ბა	მეც. მცდ- ელობა	მეცლ- ელობა	დანშ. სახეობა		
								აბს	აბს	1998- 1999წ.
748	6	0	0	0	2	2	2	აბს	აბს	1998- 1999წ.
848	5	1	0	0	1	1	2	ჯამი	ჯამი	1998- 1999წ.
1596	11	1	0	0	3	3	4	აბს	აბს	1998- 1999წ.
	0,69	0,06	0	0	0,19	0,19	0,25	აბს	აბს	1998- 1999წ.
	6,82	0,62	0	0	1,86	1,86	2,48	აბს	აბს	1998- 1999წ.
903	10	0	0	0	2	4	4	აბს	აბს	1998- 1999წ.
525	10	0	0	0	6	1	3	აბს	აბს	1998- 1999წ.
559	12	0	0	0	9	2	1	აბს	აბს	1998- 1999წ.
1987	32	0	0	0	17	7	8	აბს	აბს	1998- 1999წ.
	1,61	0	0	0	0,86	0,35	0,40	აბს	აბს	1998- 1999წ.
	19,83	0	0	0	10,53	4,34	4,96	აბს	აბს	1998- 1999წ.
3583	43	1	0	0	20	10	12	აბს	აბს	1998- 1999წ.
	1,20	0,03	0	0	0,56	0,28	0,33	აბს	აბს	1998- 1999წ.
	26,64	0,62	0	0	12,39	6,20	7,43	აბს	აბს	1998- 1999წ.

მოსახლეობა 161 400

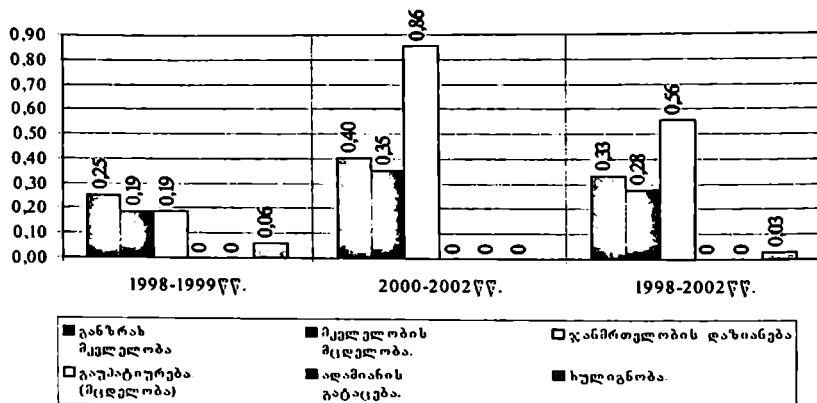
1998-2002 წწ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა სამეგრელო-ზემო სვანეთში

რეგისტ. დანშ. ჯამი	საერთო ჯამი	ხულიგ- ნობა	ადამიანის გატაცება	გაუპატ. გაუპატ.	ჯან. და- ზიანება	მკლ. მცდ- ელობა	მკლ- ელობა	დანშ. სახეობა	
								აბს	1998
3953	22	2	0	0	10	5	5	აბს	1998
3580	29	8	0	0	11	4	6	აბს	1999
7533	51	10	0	0	21	9	11	ჯამი	1998- 1999წ.
	0,68	0,13	0	0	0,28	0,12	0,15	%	
	9,26	1,82	0	0	3,81	1,63	2,00	კ	
3729	27	3	0	0	18	3	3	აბს	2000
419	31	1	0	1	16	2	11	აბს	2001
443	25	0	0	1	19	2	3	აბს	2002
4591	83	4	0	2	53	7	17	ჯამი	2000- 2002წ.
	1,81	0,09	0	0,04	1,15	0,15	0,37	%	
	15,07	0,73	0,00	0,36	9,62	1,27	3,09	კ	
12124	134	14	0	2	74	16	28	ჯამი	1998- 2002წ.
	1,11	0,12	0	0,02	0,61	0,13	0,23	%	
	24,32	2,54	0	0,36	13,43	2,90	5,08	კ	

მოსახლეობა: 550 900

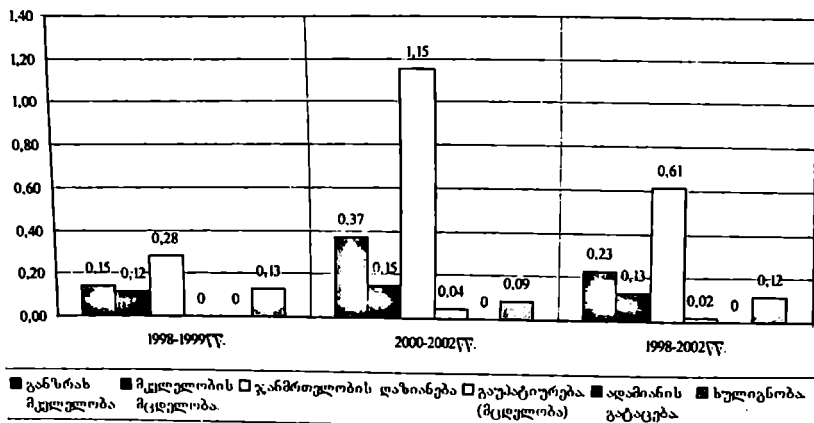
ცხრილი 9-ს დიაგრამა

1998-2002 წ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა გურიაში

ცხრილი 10-ს დიაგრამა

1998-2002 წ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა
სამეგრელო-ზემო სვანეთში

1998-2002 წწ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა აჭარაში

რეგისტ. დანაშ. ჯამი	საერთო ჯამი	ხულოგ- ნობა	ადამიანის გატაცება	გაუპატ. გაუპატ.	ჯანმ. და- ზიანება	მკლ.- მცდ- ელობა	მკლ.- ელობა		დანაშ. სახეობა
							აბს	პროც	
819	5	1	0	0	2	1	1		1998
1999	24	2	0	0	10	4	8		1999
2818	29	3	0	0	12	5	9		1998- 1999წწ.
	1,03	0,11	0	0	0,43	0,18	0,32	%	
	7,09	0,73	0	0	2,93	1,22	2,20	კ	
1026	5	1	0	1	3	0	0		2000
1035	22	0	0	0	16	0	6		2001
1012	19	0	0	0	13	0	6		2002
3073	46	1	0	1	32	0	12		2000- 2002წწ.
	1,50	0,03	0	0,03	1,04	0	0,39	%	
	11,25	0,24	0,0	0,24	7,82	0,00	2,93	კ	
5891	75	4	0	1	44	5	21		1998- 2002წწ.
	1,27	0,07	0	0,02	0,75	0,08	0,36	%	
	18,34	0,98	0	0,24	10,76	1,22	5,13	კ	

მოსახლეობა: 409 000

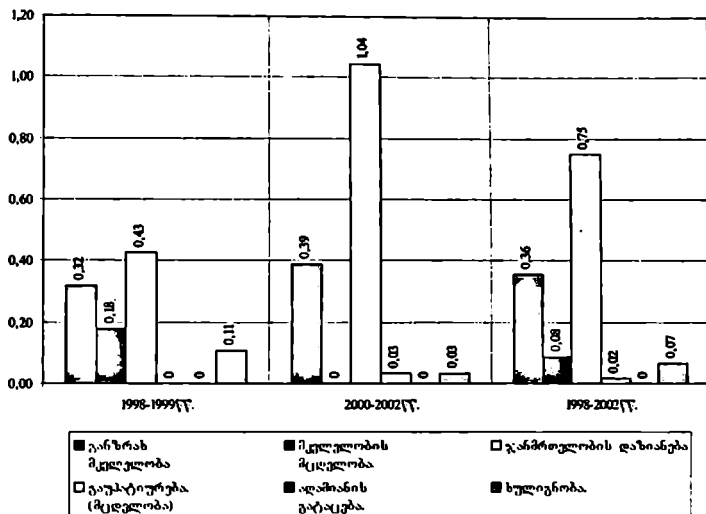
1998-2002 წწ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა და
დინამიკა თბილისში

რეგისტ. და- ნაშ. წამი	საერთო წამი	ხულოდნობა	ადამიანის გატაცება	გაუპატ. ზიანება	მკვლ. მცდელობა	მკვლ- ელობა	დანაშ. სახეობა	
							აბს	1998
1998	21	2	0	7	7	5	აბს	1998
144	68	12	1	28	7	19	აბს	1999
2142	89	14	1	35	14	24	ჯამი	1998- 1999წწ.
	4,15	0,65	0,05	1,63	0,65	1,12	%	
	6,71	1,06	0,08	2,64	1,06	1,81	კ	
190	44	6	0	24	9	4	აბს	2000
1010	56	3	0	38	4	11	აბს	2001
963	44	4	0	22	4	10	აბს	2002
2163	144	13	0	84	17	25	ჯამი	2000- 2002წწ.
	6,66	0,60	0	3,88	0,79	1,16	%	
	10,9	1,0	0	6,3	1,3	1,9	კ	
4305	233	27	1	119	31	49	ჯამი	1998- 2002წწ.
	5,41	0,63	0,02	2,76	0,72	1,14	%	
	17,56	2,03	0,08	8,97	2,34	3,69	კ	

მოსახლეობა: 1 327 000

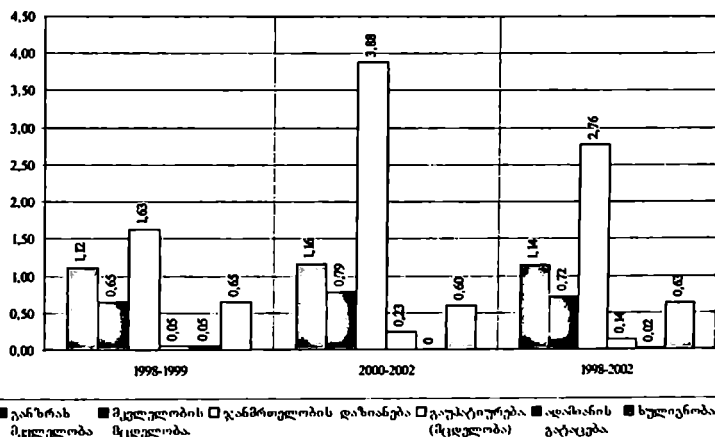
ცხრილი 11-ს დიაგრამა

1998-2002 წ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა აჭარაში

ცხრილი 12-ს დიაგრამა

1998-2002 წ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა თბილისში

1998-2002 წ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა რაჭა-ლეჩხუმში

რეგისტ. დანაშ. კამი	საერთო ჯამი	ხულოვ- ნობა	ადამიანის გატაცება	გოუპატ.	ჯანმ. და- ზიანება	მკლ. მცდელობა	მკლ.- ულობა	დანაშ. სახეობა	
								აბს	1998
338	3	1	0	0	0	2	0	აბს	1998
560	3	0	0	0	2	1	0	აბს	1999
898	6	1	0	0	2	3	0	ჯამი	1998- 1999წ.
	0,67	0,11	0	0	0,22	0,33	0	%	
	10,53	1,75	0	0	3,51	5,26	0	კ	
416	0	0	0	0	0	0	0	აბს	2000
3849	3	0	0	0	3	0	0	აბს	2001
3936	1	0	0	0	1	0	0	აბს	2002
8201	4	0	0	0	4	0	0	ჯამი	2000- 2002წ.
	0,05	0	0	0	0,05	0	0	%	
	7,02	0,00	0,00	0,00	7,02	0,00	0,00	კ	
9099	10	1	0	0	6	3	0	ჯამი	1998- 2002წ.
	0,11	0,01	0	0	0,07	0,03	0	%	
	17,54	1,75	0	0	10,53	5,26	0	კ	

მოსახლეობა: 57 000

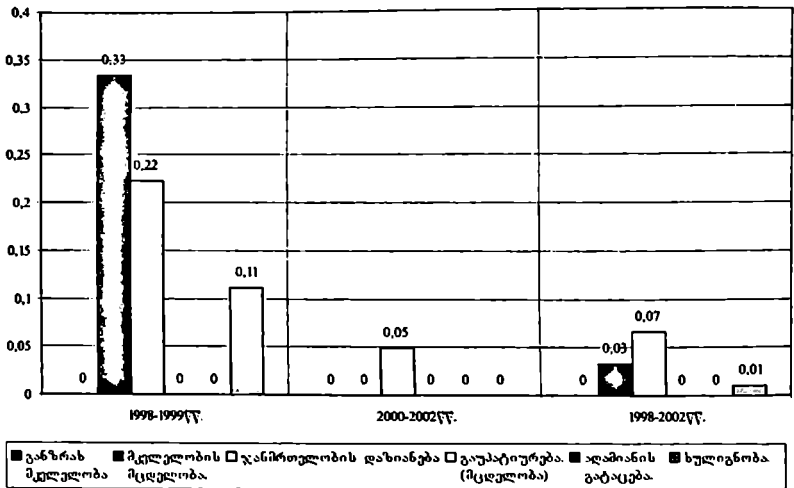
1998-2002 წწ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა იმერეთში

რეგისტრაციის დანაშაულის ჯამი	საერთო ჯამი	სოლოგინო- ბა	ადამიანის გატაცება	გაუპატ. ჯანმ. და- ზიანება	მეც. მცდელობა	მეცლ- ელობა	დანაშ. სახეობა	
							აბს	აბს
831	28	2	0	7	3	16	აბს	1998
838	52	10	0	27	6	9	აბს	1999
1669	80	12	0	34	9	25	ჯამი	1998- 1999წ.
	4,79	0,72	0	2,04	0,54	1,50	%	
	9,59	1,44	0	4,08	1,08	3	კ	
783	17	3	0	5	6	3	აბს	2000
861	23	0	0	13	3	7	აბს	2001
780	23	0	0	13	1	9	აბს	2002
2424	63	3	0	31	10	19	ჯამი	2000- 2002წ.
	2,60	0,12	0	1,28	0,41	0,78	%	
	7,55	0,36	0	3,72	1,20	2,28	კ	
4093	143	15	0	65	19	44	ჯამი	1998- 2002 წ.
	3,49	0,37	0	1,59	0,46	1,08	%	
	17,15	1,8	0	7,79	2,28	5,28	კ	

მოსახლეობა: 833 900

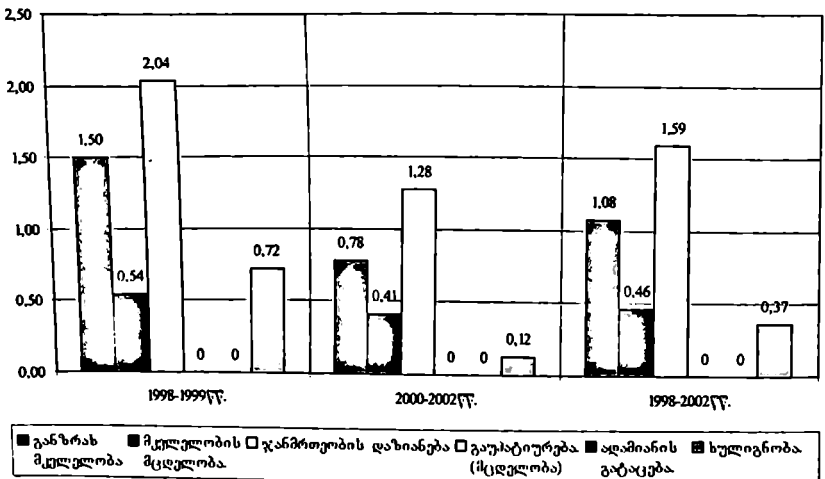
ცხრილი 13-ს დიაგრამა

1998-2002 წ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა რაჭა-ლეჩხუმში

ცხრილი 14-ს დიაგრამა

1998-2002 წ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა იმერეთში

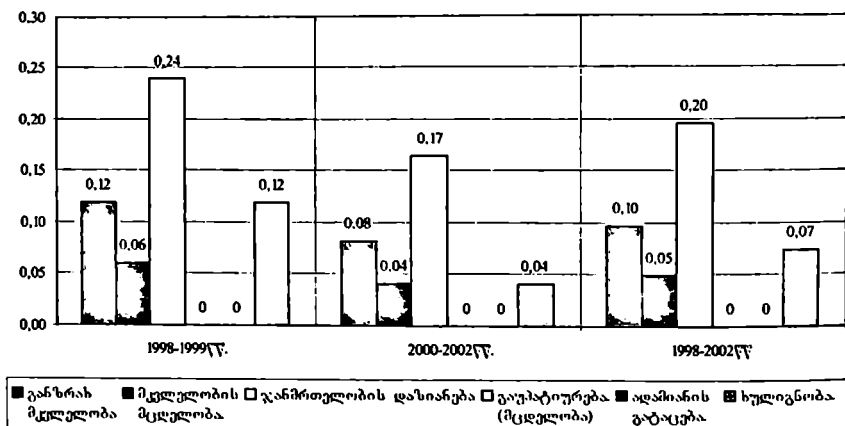

1998-2002 წ. ოჯახური ძალადობითი დანაშაულობის სტრუქტურა
და დინამიკა სამცხე-ჯავახეთში

რეგისტრ. და- ნაშ. ჯამი	საერთო ჯამი	ხულოვნობა	ადამიანის გატაცება	გაუპატ.	ჯანმ. და- ზიანება	მეღ. მცდ- ელობა	დანაშ. სახეობა	
							აპს	1998
831	3	0	0	0	3	0	0	1998
838	6	2	0	0	1	1	2	1999
1669	9	2	0	0	4	1	2	1998- 1999წ.
	0,54	0,12	0	0	0,24	0,06	0,12	
	3,75	0,83	0	0	1,67	0,42	0,83	
783	1	1	0	0	0	0	0	2000
861	0	0	0	0	0	0	0	2001
780	7	0	0	0	4	1	2	2002
2424	8	1	0	0	4	1	2	2000- 2002წ.
	0,33	0,04	0	0	0,17	0,04	0,08	
	3,33	0,42	0	0	1,67	0,42	0,83	
4093	17	3	0	0	8	2	4	1998- 2002წ.
	0,42	0,07	0	0	0,20	0,05	0,10	
	7,08	1,25	0	0	3,33	0,83	1,67	

მოსახლეობა: 240 200

1998-2002 წ. ძალადობითი დანაშაულობის დინამიკა სამცხე-ჯავახეთში

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის დეტერმინაცია

§1 ოჯახის კრიზისი, როგორც ოჯახის წევრის მიმართ ძალადობითი დანაშაულის საერთო სოციალური დეტერმინანტი

კონფლიქტი ოჯახის წევრთა შორის წარმოდგენილია კრიმინოგენური სიტუაციით, რომელიც კონფლიქტური მდგომარეობის სახით წინ უსწრებს მკვლელობას, ჯანმრთელობის დამიანებას და სხვა ძალადობით დანაშაულს კონფლიქტში მონაწილეთა პიროვნული თვისებებით, მათი პოზიციებით და სხვა. ყოველ ცალკეულ კონფლიქტში აღნიშნული ფაქტორები ერთიმეორისაგან განსხვავდება და მათი ემპირიული განუმოწმებლობა წარმოშობს დანაშაულის ჩადენის მრავალფეროვან სურათს. მიუხედავად ამისა სწორი სოციოლოგიური მიდგომის საფუძველზე ძალადობითი დანაშაულის დეტერმინაციაში ვლინდება ოჯახისათვის, როგორც სოციალური ინსტიტუტისათვის, დამახასიათებელი წინააღმდეგობები ანუ საზოგადოებაში "ოჯახის კრიზისის" ზოგადსოციალური პროცესები. მარტო მათი გათვალისწინებით გასაგები ხდება არასრული ოჯახის, შვილისადმი მშობლის აგრესიულობის, მეუღლისადმი სისასტიკისა და სხვა ფაქტორების კანონზომიერი კავშირი ოჯახის წევრისადმი ძალადობით დანაშაულთან.

ოჯახის წევრების მიმართ ძალადობითი დანაშაულის ფესვები ძირითადად უნდა ვეძიოთ ქართველი ხალხის საბჭოური პერიოდის ცხოვრებაში. სოციალისტური ეკონომიკის განვითარების შედეგად, როგორც სამართლიანად აღნიშნავს მ. ბექაია, ოჯახმა დაკარგა როგორც საწარმოო ერთეულის როლი, ეკონომიკური ერთეულის ძირითადობა. წარმოების საშუალებებზე კერძო საკუთრების გაუქმებამ და სახელმწიფოს მიერ ერთხაზოვნად განხორციელებულმა პირდაპირმა საბრძოლო პოლიტიკამ ოჯახის გამდიდრებისა და საკუთრების წინააღმდეგ, კიდევ უფრო მნიშვნელოვანი ცვლილებები შეიტანა ოჯახის ეკონომიურ ფუნქ-

ციაში. საბჭოთა ოჯახს, დაეკარგა რა მწარმოებლური ერთეულის რაობა, განსაკუთრებით შეუსუსტდა ეკონომიკური ერთეულის რაობაც.¹

სათანადო ცვლილებები განიცადა ოჯახის თითქმის ყველა ეკონომიკურმა ფუნქციამ.

უპირველეს ყოვლისა აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ ინდივიდი, როგორც მომხმარებელი, მთლიანად დამოკიდებული იყო საზოგადოებრივი წარმოების არასტაბილური პროცესებისაგან. ამაზე მიუთითებს ოჯახის კრიზისის სიმპტომი, რომელმაც თავი იჩინა ჯერ კიდევ 70-იან წლებში, როცა საქართველოს სოციალისტურ რესპუბლიკაში მთლიანი ეროვნული პროდუქტის მატებამ კავშირის საშუალო დონის მაჩვენებელზე 30%-ზე დაბლა დაინია. ქართულმა სოფელმა იწყო თანდათანობით დაცარიელება, გლეხის შემოსავალი დაეცა 4%-ით და სიღარიბე უფრო და უფრო ემუქრებოდა მის ოჯახს. ერთადერთი გამოსავალი იყო გაქცევა ქალაქში, სადაც შემოსავალი ბევრად მაღალი იყო, ვიდრე სოფლად. ქალაქში მიგრირებულთა საკავშირო მაჩვენებლები საგრძნობლად გაიზარდა, ვიდრე სოფლის მეურნეობაში, რითაც რეალურმა ხელფასმა ნომინალურ ხელფასთან შედარებით უფრო დაბლა დაინია.²

ჯაჭვური რეაქციის სახით იშლებოდა ოჯახის სხვა ეკონომიკური ფუნქციებიც: ოჯახის მატერიალურ-მომხმარებლური და სამეურნეო საკითხების ორგანიზება, ოჯახის წევრთა სხვადასხვა ხასიათის მოთხოვნილებების დამაკმაყოფილებელი ეკონომიკური საფუძვლების შექმნა, საბინაო საკითხების მოგვარება, შთამომავლობის უზრუნველყოფა მემკვიდრეობით, კაპიტალის დაგროვება და წარმოება. სოფლად ოჯახის იძულებითი მიტოვება, ქალაქის წარმოებებში ან დაწესებულებებში იოლი ფულის ძიება საკუთარი შემოსავლების გასაუმჯობესებლად და სხვა ამგვარი მოვლენები ნათლად ასახავდნენ ოჯახის ეკონომიკური ფუნქციების დეფორმაციას, მისი კრიზისის დასაწყისს.

ოჯახის ეკონომიკური ფუნქციების რღვევამ კანონზომიერად იმოქმედა მის სოციობიოლოგიურ ფუნქციებზე. უკვე 1970-89 წწ. 3,7 პრო-

¹ ბეკია ვ., წულაძე გ., გოჭაძე ზ., მელაძე გ., ოჯახის კრიზისი საქართველოში და საოჯახო პოლიტიკის პრინციპები, თბ., 1998, გვ. 41.

² Адавадзе В., Неотложные задачи социально-экономического развития, "Коммунист Грузии", 1986, №8, с. 38-39; საქართველოს სსრ 1989 წ. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება, "კომუნისტი", 14.02.90 წ., №39; ვინ აშენებს საქართველოს მომავალს, "სოფლის ცხოვრება", 18.11.89 წ.;

ცენტული პუნქტით გაიზარდა და 36% შეადგინა ერთბაეშვიანი ოჯახების რაოდენობამ ბავშვიან ოჯახთა შორის, ხოლო 3 და მეტი ბავშვიანი ოჯახების პროცენტული წილი იმავე პერიოდში 31,7-დან 22%-მდე შემცირდა. ამავე პერიოდში 16,5%-დან 17,8%-მდე გაიზარდა არასრული ოჯახების წილი, რომლებიც შედგება განქორწინებული დედის (მამის) და შვილებისაგან, აგრეთვე ქვრივებისაგან.¹

საზოგადოებაში ფარულად მიმდინარე ნეგატიური პროცესების შედეგად მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილის შებრუნება ქორწინებიდან არაქორწინებად ცხოვრებისაკენ, ოჯახიანი ადამიანების მიერ აღმზრდელობითი მოვალეობის შესუსტება, თუნდაც იმ მიზეზით, რომ ყურადღება გადატანილია სხვა პარტნიორის ძებნაზე და მასთან ახალი ურთიერთობის დამყარებაზე. ასევე მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ კონკრეტული ოჯახის არსებობის გარკვეულ ეტაპზე ეგოისტური ბრძოლა ლიდერობისათვის წარმოშობს უარყოფით დამოკიდებულებას ოჯახური მოვალეობისადმი. ხშირია ოჯახისაგან თვით აცილება, მეუღლეთა გაშორების ფაქტები. აღნიშნული ტენდენცია პროგრესულად იზრდება მომდევნო წლებშიც. ამასთანავე შემცირებას იწყებს ბავშვთა შობადობის კოეფიციენტი.

ქვეყნის ეკონომიკური მდგომარეობა ვლინდება ასევე ოჯახზე ურბანიზაციის უარყოფითი ზეგავლენის ფორმის სახით. ურბანიზაციის რთული პროცესების გამო მკვეთრად იზრდება მობილურობა, სუსტდება ნათესაური, შიდაოჯახური კავშირები. ისინი მეორეხარისხიანი ხდება. მკვეთრად მცირდება დროის ის მონაკვეთი, რომელსაც მეუღლეები ბავშვებთან ერთად ატარებენ. ადამიანები საზოგადოებაში მოქმედებენ, როგორც ოჯახს მონყვევითი ინდივიდები და არა როგორც ოჯახის წევრები, რაც ხელს უშლის ოჯახის კონსოლიდაციასა და ქორწინების განმტკიცებას. ურბანიზაციის ზეგავლენის შედეგად ოჯახი კარგავს თავის უმნიშვნელოვანეს ფუნქციებს. ის ხდება ნაკლებად მტკიცე და, რაც მთავარია, ზოგჯერ თანამედროვე ოჯახის წევრთა მცირერიცხოვნობა, რაოდენობის კლება ასუსტებს ოჯახურ სოლიდარობას.

ცხოვრების დონის დაცემის პირობებში საქართველოში როგორც არასოდეს იწყება მოსახლეობის შემოსავალთა მკვეთრი დიფერენცია.

¹ ბექია ვ., წულაძე გ., გოჭაძე ზ., მელაძე გ., ოჯახის კრიზისი საქართველოში და საოჯახო პოლიტიკის პრინციპები, თბ., 1998, გვ. 216.

როგორც ქართველი ეკონომისტები აღნიშნავენ, ყველაზე მაღალშემოსავლიანი 10%-ის შემოსავალი ყველაზე დაბალშემოსავლიანი 10%-ის შემოსავლებს 50-ჯერ აღემატება (კრიტიკულ ზღვარად ექსპერტები მიიჩნევენ თანაფარდობას 10:1; 80-იანი წლების ბოლოს იგივე მაჩვენებელი საქართველოში 5:1-ს არ აღემატებოდა).

ყურადსაღებია ის გარემოებაც, რომ რეგისტრირებული ქორწინების გარეშე შობადობის მაჩვენებელი აჭარბებს ქორწინებითი შობადობის კოეფიციენტს და აღწევს 30,9%.¹

მნიშვნელოვან ინტერესს წარმოადგენს იმ ქალთა მდგომარეობის მონაცემები, რომლებიც ამორალურ ცხოვრებას ეწევიან. მათ შორის არასოდეს ყოფილან დაქორწინებულნი 33,9%, ქორწინებაში არიან და ცხოვრობენ მეუღლეებთან ერთად 4,9%, დაქორწინებულები არიან, მაგრამ არ ცხოვრობენ მეუღლეებთან ერთად 3,6%, დაქვრივდნენ 6% და გაცილდნენ ქმრებს 51,7%. ამდენად ნახევარზე მეტი ასეთი ქალი გათხოვილი იყო, მაგრამ იმ მიზეზით, რომ მათი ცხოვრება ვერ აენყო – განქორწინდნენ.² ამრიგად, ქორწინების შეწყვეტა და აქედან გამომდინარე სხვა შედეგები წარმოადგენდა ერთ-ერთ ფაქტორს, რომელიც ხელს უწყობდა ქალის დემორალრიზაციას და სოციალურ დეგრადაციას.³ ათეული წლის განმავლობაში ოჯახი, როგორც სოციალური ინსტიტუტი, განიცდის გარდამავალ პერიოდს, რაც განპირობებულია საზოგადოებაში ქალის მდგომარეობის შეცვლასთან, მისი ადგილით საზოგადოებრივი წარმოების პროცესებში, იმ სოციალური როლების შინაარსის ცვლილებით, რომლებსაც ოჯახში ასრულებენ ქალები, ოჯახისადმი ქალის დამოკიდებულების შემცირებით, მისი მორალის გარდაქმნით და სხვა.

დღევანდელი ოჯახი არ აძლევს საზოგადოების წევრებს იმას, რასაც მათგან ელიან: მამაკაცები – საიმედო ფსიქოლოგიურ საყრდენს, ხოლო ქალები – მყარ მატერიალურ ურთიერთობას;⁴ ხანში შესული მშობლები

¹ ბექაია ვ., წულაძე გ., გოქაძე ზ., მელაძე გ., ოჯახის კრიზისი საქართველოში და საოჯახო პოლიტიკის პრინციპები, თბ., 1998, გვ. 216.

² Габинiani A., О некоторых результатах конкретно-социологического исследования женщин, ведущих аморальный образ жизни.- Актуальные вопросы предупреждения правонарушений, Вып 3, Тб., "Сабчота Сакартвело", 1986, с. 90-116.

³ იქვე, გვ. 94.

⁴ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003, с.124

ვერ იღებენ სათანადო სითბოს თავიანთი ქალიშვილებისაგან, რომლებიც დაკავებულნი არიან საზოგადოებრივი საქმიანობით, შვილები მოკლებულნი არიან დედის კონტროლს. ამრიგად, ქალის სოციალური როლი მკვეთრად იცვლება და იძენს მთელ რიგ უარყოფით ნიშნებს.¹

რაც შეეხება მამაკაცს, მისი როლი ოჯახში ფაქტობრივად სუსტდება. უმუშევრობა, უიმედობა, მეუღლესთან და ბავშვებთან გულგრილი ურთიერთობა მას ოჯახის ინტერესების მიღმა ტოვებს.

ოჯახის ეკონომიკური საფუძვლების მერყეობამ და განქორწინების ზრდამ არსებითი უარყოფითი ზეგავლენა მოახდინა ოჯახის სოციალურ ფუნქციებზეც. განსაკუთრებით დაზარალდა შთამომავლობის მოვლა-აღზრდის ფუნქცია. ამ მიმართებით, როგორც აღნიშნავენ ქართველი კრიმინოლოგები, თავს იჩენს ისეთი კანონზომიერება, როგორიცაა: ა) მოუწყობელი, ნაკლებად უზრუნველყოფილი ოჯახის პირდაპირი, უშუალო უარყოფითი ზეგავლენა არასრულწლოვანზე, ბ) ოჯახის ანტიპედაგოგიური პოზიცია, ოჯახის წევრთა შორის აღმზრდელობითი ზეგავლენის ჩვევების არარსებობა, გ) ობიექტური სიძნელები, რომლებიც ხელს უშლიან სრულყოფილ აღზრდას.²

ზოგჯერ გაორებულ ხასიათს ატარებს შთამომავლობის სოციალიზაცია. სოფლად გავრცელებული ხელით შრომა უარყოფით დამოკიდებულებას წარმოშობს იქ არსებული მიკროჯგუფების მიმართ. ახალგაზრდა ცდილობს მიატოვოს ოჯახი, მეგობართა წრე და გადაიხვეწოს ქალაქში, სადაც ის აწყდება კულტურათა კონფლიქტს, ღირებულებათა გაურკვევლობას და სხვა.³

ოჯახის წევრთა უფლებრივი ნორმების განხორციელებაც საგრძნობლად იცვლება. მარტოხელა დედის დასაქმება, მამის უმუშევრობა, განქორწინება, ორივე მშობლის მუშაობა და სხვა სოციალური ფაქტორები ხარისხობრივად ახალ ცვალებადობას იწვევს ლიდერის სტატუსში. მამის, როგორც ლიდერის გვერდით, ძლიერდება მომუშავე დედის ლიდერობის როლი. იცვლება ოჯახის წევრთა შეფასება და დამოკიდე-

¹ გოძიაშვილი ი., დამნაშავეთა პიროვნება-კრიმინოლოგია და სამართალდამცავი სისტემა, აშშ-საქართველო, 2003, გვ. 215.

² გოძიაშვილი ი., კრიმინოლოგია, თბ., 1999, გვ. 191.

³ გოძიაშვილი ი., დამნაშავეთა პიროვნება-კრიმინოლოგია და სამართალდამცავი სისტემა, აშშ-საქართველო, 2003, გვ. 220-230.

ბულება მათი უფლებებისადმი. მშობლებისა და შვილების ურთიერთობათა სტრუქტურაზე ზეგავლენას იწყებს ოჯახის გარეთ არსებული გარეგანი ფაქტორები, რაც ხდება ოჯახის წევრებისადმი გაუცხოებული დამოკიდებულების საფუძველი.

ოჯახის მატერიალური მდგომარეობის გაუარესება პირდაპირ კავშირშია პირველადი სოციალური კონტროლის შესუსტებასთან. ეს კავშირი გაშუალდებულია ოჯახის მცირეშვილიანობით, ნუკლეინური ოჯახების ნაკლებობით,¹ რაც ასუსტებს ოჯახში ფსიქოლოგიურ კლიმატს და შესაბამისად სოციალურ კონტროლს. ქორწინების გარეშე ურთიერთობების დამყარება, პროსტიტუცია, ნარკომანია უფრო მეტად იკიდებს ფეხს ქვეყნის ცხოვრებაში.

საქართველოში ბოლო ათწლეულში ოჯახის სოციალური სტატუსის აღწარმოება სულ უფრო ხშირად აწყდება სერიოზულ სიძნელებებს. ამასთან ერთად რთულდება ხანდაზმულთა ყოფა-ცხოვრების უზრუნველყოფა. 45-55 წლის შვილები ტოვებენ მოხუც მშობლებს, რითაც წყდება ნათესაური კავშირი შვილიშვილთა, ბაბუასა და ბებიას შორის. ლტოლვა ავტონომიზაციისაკენ არღვევს ოჯახის სოციალური სტატუსის ფუნქციას.² ობიექტურად ამ პროცესს ხელს უწყობს საცხოვრებელი პირობების შეცვლა, ბინათმშენებლობის ტემპების შემცირება და სხვა საყოფაცხოვრებო ფაქტორები.

საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პერიოდში პოსტსაბჭოურ ქვეყნებთან ეკონომიკური კავშირების ლიკვიდაციამ თითქმის ნულამდე დაიყვანა ქვეყნის ეკონომიკური პოტენციალი. წარმოების შეჩერებამ მწვავე ფინანსური კრიზისი გამოიწვია. მკვეთრად დაეცა საქართველოს მოსახლეობის მატერიალური კეთილდღეობის დონე, მძაფრად იჩინს თავს უმუშევრობის პრობლემები; ამას ემატება სამაჩაბლოდან და აფხაზეთიდან იძულებით გადაადგილებული პირების მძიმე ეკონომიკური მდგომარეობაც. კიდევ უფრო ღრმავდება სოციალური შემწეობით უზრუნველყოფილ პენსიონერთა, იძულებით გადაადგილებულ პირთა და უმუშევართა სოციალური მდგომარეობა.

¹ ბექია ვ., წულაძე გ., გოჭაძე ზ., მელაძე გ., ოჯახის კრიზისი საქართველოში და საოჯახო პოლიტიკის პრინციპები, თბ., 1998, გვ. 189.

² იქვე, გვ. 182.

ბოლო ათწლეულში განვითარებულმა მოვლენებმა ქვეყანაში აშკარა გაზადა მზარდი სოციალური დიფერენციაცია, რამაც გამოვლენა პოვა საზოგადოების ერთი ნაწილის სიმდიდრეში, ხოლო მეორე ნაწილის სიღარიბესა და მასობრივ უმუშევრობაში.

სოციალური აპათია და სრული გამოუვალობის შეგრძნება, გაბოროტება და გამძაფრებული აგრესია ნელ-ნელა მკვიდრდება ადამიანთა ურთიერთობებში. საქართველოში შექმნილმა მძიმე ეკონომიკურმა სიტუაციამ, გაზრდილმა სოციალურმა და პოლიტიკურმა დაძაბულობამ, საზოგადოების მზარდმა მატერიალურმა და სოციალურმა პოლარიზაციამ გააღრმავა კრიზისული მდგომარეობა, რომელშიც კიდევ უფრო მწვავედ მოაქცია ოჯახი. ქვეყანაში არსებულ ოჯახთა უზრაველსობას მკვეთრად გაუუფასურდა სულიერი ფუნქციის რეალიზაცია.

ქვეყნის გარდამავალი პერიოდისათვის დამახასიათებელ ნიშანდებობათა ნიშანე ოჯახი, როგორც სოციალური ინტეგრირების ფუნქციონირებად მოუშადადებული აღმოჩნდა. საშუალო პერიოდში დაშვებული კრიზისი თანამედროვე პირობებში უფრო გამძაფრდა რამაც ოჯახის სულიერი სამყარო გააუარესა.¹ ოჯახის წევრთა უთანხმოებების განხორციელების ხერხად სულ ხშირად შეუძლებელი გამოვიდებოდა ოჯახის წევრის მიწარა. დაღ და მსგავსი უთანხმოებები საბაბის გამო, ძალადობა, სისასტიკე ოჯახში აქლეს და წევრთა კონფლიქტურ, ემოციურ ურთიერთობებს. ადამიანთა დამოკიდებულებაში სულ უფრო ხშირად იჩენს თავს ისეთი ტიპის მოტაცაცია, როგორიცაა: საყოფაცხოვრებო (მათ შორის საოჯახო - საყოფაცხოვრებო) კონფლიქტი; აგრესიულობა, როგორც თვითდამკვიდრების ნორმა; აგრესიულობა და სისასტიკე, როგორც თვითმიზანი და ა.შ. ამიტომ თანამედროვე ეტაპზე, მატერიალურ და ფსიქოლოგიურ პრობლემებთან ერთად, განსაკუთრებით საგრძნობი გახდა კიდევ ერთი სერიოზული, შეიძლება ითქვას, ფრიად საშიში ტენდენცია - სულიერი ფასეულობებისა და ზნეობრივი ორიენტირების გახრწნა, რაც გამოიხატება მოქალაქეთა სწრაფვაში ყოველგვარი დაშვებული თუ დაუშვებელი ხერხებით

¹ იმედაძე ნ., აგრესიის გენეზისისათვის - არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივი ქცევის პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიური საკითხები. თბ., „პენიტენცია“, 1983, გვ. 73.

მკვეთრად გაიმჯობესონ და შეცვალონ თავიანთი სოციალურ-ეკონომიური სტატუსი.¹

ზნეობრივი ნორმების გადაცემა-განვითარება ემყარება კონკრეტული ინდივიდის იმ მოთხოვნილებებს, რომლებიც ხშირად ეწინააღმდეგება საზოგადოებაში არსებულ ზოგადსაკაცობრიო ღირებულებებს და აგებულია სამართლებრივ ნიჰილიზმზე. ზნეობრივი ნორმების გადაცემა-განვითარება წარმოადგენს ქურდული ტრადიციების და, ეგრეთ წოდებული, ვაჟაკობის, ქრთამის მიცემის და კაცური გამჭრიახობის, ქალისადმი დამოკიდებულების, როგორც შემთხვევითი სექსუალური პარტნიორისადმი, შვილის ამორალური სექსუალური აღზრდისა და სხვა სანინალმდეგო ღირებულებათა სიმბიოზს. ოჯახის წევრის ცნობიერებაში ზოგჯერ აღრეულია და ფეხს იკიდებს გულგრილი, გაუცხოებული ადამიანის მოქმედების ნორმა.

ურთიერთობის კულტურა და ესთეტიკა ვითარდება უიმედობის, მრავალი ქვეყნის სანინალმდეგო კულტურათა მიჯნაზე, ფაქტობრივად კი ქართული ოჯახისათვის დამახასიათებელი კულტურის განდევნის გზით; შვილისადმი, შვილიშვილებისადმი, მეუღლესადმი ან მშობლებსადმი დამოკიდებულება არ აიგება როგორც ოჯახის კულტურის შემადგენელი ელემენტი.

ოჯახში, როგორც სოციალურ-ფსიქოლოგიურ ჯგუფში, განსაკუთრებულად აისახება ადამიანთა სულიერი მოთხოვნილება და მისი პიროვნების განვითარება. არსებულ ისტორიულ პერიოდში პიროვნების პერსონიზაცია და ფორმირება ხორციელდება ინდივიდის საზოგადოებასთან დაუცველობის პირობებში. აღნიშნული ფენომენი საფუძვლად უდევს ოჯახის წევრთა მოთხოვნილებების დაპირისპირებას, მათი ინტერესების შეუთავსებლობას, ურთიერთმხარდაჭერისაგან უარის თქმას და ა.შ.

¹ Соболева С.Б., Витимологический аспект конфликтных ситуаций в семье. Вопросы борьбы с преступностью, Вып. 25, 1976, с.42-43; Соловьев Н.Я., Развод как предмет социологического исследования, М., 1970, с.9-10; Калинин Н.П., Социально психологический аспект межперсональных отношений в браке - Материалы IУ Всесоюзного съезда общества психологов, Тбилиси, 1971, с. 174 - 175, Шестаков Д. А., Убийства на почве семейных конфликтов, Л., 1981, с. 46 და სხვა.

უკანასკნელ წლებში, როდესაც ჩვენი საზოგადოება აღმოჩნდა ეკონომიკური და სოციალურ-პოლიტიკური ხასიათის კრიზისის პირობებში, მნიშვნელოვნად გამწვავდა მრავალი წინააღმდეგობა. ამან გამოიწვია სოციალური დაძაბულობა, გაუფასურდა ბევრი ტრადიციული მორალური ნორმა, მკვეთრად დაეცა კანონმორჩილების დონე, მთელ რიგ რეგიონებში მოხდა საზოგადოებრივი ნესრიგის დესტაბილიზაცია და თითქმის ყველა ფენის შემოსავალი რეალურად შემცირდა; აბსოლუტურად დაეცა ცხოვრების დონის მაჩვენებელი, სოციალური დიფერენციაციის პირობებში, ერთდროულად იმატა უმუშევრობამ, ინფლაციამ, საქონლის დეფიციტმა, ბაზრის მოშლამ, გამძაფრდა ეროვნებათშორისი ურთიერთობა და სხვა, რამაც განაწილათარა საბჭოურ პერიოდში დაწყებული ოჯახის კრიზისი.¹

ისტორიულად ჩამოყალიბებული სოციალური დეტერმინაციის პარალელურად ოჯახის კრიზისზე მოქმედებს ისეთი ცალკეული ნაკლოვანებები, როგორიცაა: იარაღის გავრცელებაზე კონტროლის არარსებობა; ლოთობის, ალკოჰოლიზმისა და ნარკომანიის წინააღმდეგ ბრძოლის საქმეში არაეფექტური პროფილაქტიკური ღონისძიებების განხორციელება; საყოფაცხოვრებო კონფლიქტის დასარეგულირებლად ადრინდელი პროფილაქტიკური მუშაობის შესუსტება; მასობრივი ხასიათის ინფორმაციებში ძალადობის კულტის პროპაგანდა, პორნოგრაფიის გავრცელება; მოზარდთა ჩაბმა დანაშაულში;² მოზარდთა მიერ ოჯახების მიტოვება და სხვა.

როგორც აღვნიშნეთ, ძალადობითი დანაშაული ოჯახის წევრის მიმართ ვითარდება ოჯახის კრიზისზე ზოგადსოციალური პროცესების უშუალო ზეგავლენით. კონკრეტული დანაშაულის მექანიზმი თავისებურად აელენს ამ პროცესებს იმ კრიმინოგენური ფორმის სახით, რომლის გათვალისწინების და კვლევის გარეშე ვერ დავადგენთ დანაშაულის კონკრეტულ ფაქტორებს. ამრიგად, გამოკვლევის უპირველესი მიზანია ძალადობითი დანაშაულის ჩამდენი პიროვნების, მისი ჩამოყალიბების და ოჯახში კრიმინოგენური სიტუაციის პრობლემის შესწავლა.

¹ Пак П. А., Лихолат И. Г., Сущенко С. А., Криминология в вопросах и ответах Ростов на Дону, „Феникс“, 2000, с. 179.

² Криминология, М., „Зеркало“, 1998, с. 74-77.

§2 ოჯახის წევრის მიმართ ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულის კონკრეტული მიზეზები და ხელშემწყობი პირობები

1. აგრესიულობა ოჯახში უცებ არ წარმოიშვება, მისი ფორმირება ხდება თანდათანობით, ცხოვრებისეული გარემოებების ჩამოყალიბებისას. ამასთან ერთად არსებით როლს თამაშობს ოჯახის, როგორც სოციალური უჯრედის, ნეგატიური განვითარების პროცესი. თუ თვალყურს მივადევნებთ არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის ოჯახის ევოლუციის სტრუქტურას, პირველად და მეორედ მსჯავრდებულებს, აღნიშნული ტენდენცია აშკარად გამოიკვეთება.

როგორ არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა ოჯახის სტრუქტურა გვიჩვენებს, ისინი ძირითადად ცხოვრობდნენ ისეთ ოჯახებში, სადაც ორივე მშობელი ცოცხალი იყო (63,3%) ან ცოცხალი იყო ერთ-ერთი მშობელი (33,4%) (იხ. ცხრილი 16). ამასთანავე მსჯავრდებულთა 50% ცხოვრობს და იზრდება ოჯახებში, სადაც მშობლები არ არიან გაცილებულები, ხოლო 30% კი გაცილებულებია (იხ. ცხრილი 17).

ცხრილი 16

ცოცხლები არიან თუ არა თქვენი მშობლები (%)

	პასუხი
ორივე ცოცხალია	63.3
მამა გარდაცვლილია	26.7
დედა გარდაცვლილია	6.7
ორივე გარდაცვლილია	3.3
დედა ცოცხალია	
მამა ცოცხალია	
არ ვიცი ცოცხალია თუ არა დედა	
არ ვიცი ცოცხალია თუ არა მამა	

გაყრილები არიან თუ არა თქვენი მშობლები (%)

	პასუხი
არა	50
დიახ, მე ვცხოვრობ დედასთან	23.3
დიახ, მე ვცხოვრობ მამასთან	6.7
არა, მაგრამ ფაქტობრივად არა აქვთ ურთიერთობა, ვცხოვრობ დედასთან	
არა, მაგრამ ფაქტობრივად არა აქვთ ურთიერთობა, ვცხოვრობ მამასთან	3.3
სხვა	16.7

არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა დაახლოებით მესამედი ცხოვრობს არასრულ ოჯახში, სადაც მატერიალური თუ სხვა მიზეზების გამო შესუსტებულია კონტროლი, არასრულწლოვნები ჩაბმულნი არიან ოჯახის გარე არაფორმალურ ჯგუფურ ურთიერთობაში, მუდმივად გრძნობენ ცხოვრებისეულ დისკომფორტს, გაუცხოებული დამოკიდებულება აქვთ იმ პირების მიმართ, რომლებიც უფრო წარმატებულნი არიან და ა.შ.

არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ სრულყოფილი ოჯახის არარსებობა ქვეყანაში მიმდინარე ნეგატიურ პროცესებთან ერთად, ინტენსიურად ხელს უწყობს არასრულწლოვანის აგრესიული ქცევის განვითარებას. ამასთანავე აუცილებელია გავითვალისწინოთ, რომ თვით არასრული ოჯახი ძირითადად მიექანება საოჯახო კონტროლის შესუსტებისაკენ და ძლიერდება ოჯახის გარე ფაქტორების ზეგავლენის ხასიათი. შეიძლება ითქვას, რომ ამ ტიპის ოჯახი არ შეიძლება იყოს მსჯავრდებულ არასრულწლოვანის გარანტი.

ოჯახის სტრუქტურის დაცემის მეორე საფეხურის სახით, შეგვიძლია წარმოვიდგინოთ პირველად მსჯავრდებულ მოზრდილთა ოჯახები. ამ კონტიგენტის მსჯავრდებულთა შორის ქორწინება შეუწყდათ 43%-ს და მხოლოდ 40% არ იყო დაქორწინებული (იხ. ცხრილი 18). თუმცაღა აღსანიშნავია, რომ რამდენჯერაც მსჯავრდებული ქმნიდა ოჯახს (42%),

იმდენჯერვე ანგრეულა და ქმნიდა სხვას (42%) (იხ. ცხრილი 19). ამასთანავე შექმნილი ოჯახი არამყარია: პირველად მსჯავრდებულთა უმრავლესობას არა ჰყავთ შვილები (49%), ორი ჰყავთ (26%), ერთი ჰყავთ – 17% (იხ. ცხრილი 20).

ცხრილი 18

განქორწინდით თუ არა სასჯელის აღსრულებისას (%)

	პასუხი
ქორწინება შენარჩუნებულია	17
ქორწინება შეწყდა	43
მსჯავრდების დროს ქორწინებაში არ ვიმყოფებოდი	40

ცხრილი 19

ოჯახური მდგომარეობა დანაშაულის ჩადენის მომენტში (%)

	პასუხი
დაქორწინებული	42
გაცილებული	4
ცოლიანი პირველი ქორწინებიდან	10
დაქორწინებული ვარ მეორედ	42
ვიმყოფებოდი ფაქტობრივ ქორწინებაში (საყვარელი)	9
სხვა	29

ცხრილი 20

გყავთ თუ არა შვილები (%)

	პასუხი
არა	49
ერთი	17
ორი	26
სამი	2
სამზე მეტი	9

აუცილებელია განსაკუთრებით გამოიყოს ის მსჯავრდებულები, რომლებმაც დანაშაული ჩაიდინეს მეუღლის მიმართ. აქაც ვლინდება ანალოგიური სიტუაცია. მათ შორის ერთი შეილი ჰყავთ – 37%-ს; ორი – 24%-ს; არა ჰყავთ შეილები – 29%-ს (იხ. ცხრილი 21). მათ შორის საკმაოდ მაღალია განქორწინების პროცენტული მაჩვენებელი – 27% (იხ. ცხრილი 22).

ცხრილი 21

გყავთ თუ არა შეილები (%)

	პასუხი
არა	29
მყავს	
ერთი	37
ორი	24
სამი	7
სამზე მეტი	3

ცხრილი 22

ოჯახური მდგომარეობა (%)

	პასუხი
დაქორწინებული	3
განქორწინებული	27
ხელმეორედ დაქორწინებული	
ფაქტობრივ ქორწინებაში მყოფი	22
სხვა	48

ამდენად, ოჯახის სტრუქტურის არასტაბილურობა არ წარმოადგენს მხოლოდ არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა ტიპურ დამახასიათებელ ნიშანს. ის განაგრძობს არსებობას მოზრდილთა იმ ოჯახებშიც, რომლებიც პირველად იქნენ მსჯავრდებულნი. მოცემული საფეხურის სტრუქტურის არასტაბილურობა თვალნათლივ გვიჩვენებს, რომ მსჯავრდებულთა ოჯახებს ძალზე სუსტად შეუძლიათ გაუძლონ ეკონომიკურ

და სოციალურ წინააღმდეგობებს. ოჯახური კონტროლის ფაქტორის არარსებობა აქაც მოქმედებს. შეიძლება დავასკვნათ, რომ ჩვენ საქმე გვაქვს კანონზომიერ ტენდენციასთან.

ოჯახის სტრუქტურის ნეგატიური ევოლუციის მესამე საფეხურზე აღნიშნული ტენდენცია უფრო აშკარად ვლინდება. მეორედ მსჯავრდებულთა ოჯახური მონაცემები გვიჩვენებს, რომ მათი უმრავლესობა ცხოვრობს ცალკე (84%). ამასთანავე, ოჯახის არსებობის შემთხვევაშიც ისინი ცხოვრობენ მხოლოდ მამასთან (60%) ან დედასთან (46%) ანდა მხოლოდ შვილებთან (20%) (იხ. ცხრილი 23).

ცხრილი 23

თქვენი ოჯახის რომელი წევრია იმ ქალაქის/სოფელის მცხოვრები, სადაც ცხოვრობდით თქვენ იმ დანაშაულის ჩადენის მომენტში, რომლისთვისაც იხდით სასჯელს (%)

	პასუხი
მე	84
ჩემი მეუღლე	12
მამაჩემი	60
დედაჩემი	46
მეუღლის მამა	4
მეუღლის დედა	4
ჩემი შვილები	20
ჩემი მშობლების მშობლები	
ჩემი მეუღლის მშობლები	

აღნიშნულიდან გამომდინარე განვახორციელოთ მსჯავრდებულთა ოჯახის სტრუქტურის ცვლილების მოდელირება. როგორც ჩანს, მათი ოჯახები ძირითადად არასრული ან ნუკლეინური ხასიათისაა. თვით საფუძველშია ჩადებული ოჯახის წევრების არაშემჭიდროებული ურთიერთობა. შეიძლება ვთქვათ, რომ ოჯახის ეს ტიპი ატარებს ემბრიონულ ხასიათს. ოჯახი ვერ ასწრებს ფორმირებას. იმ შემთხვევაშიც კი, როდესაც გაჩნდებიან ბავშვები, როგორც ახალგაზრდა ოჯახის შერწყმის ფაქტორი, ოჯახის შემადგენლობის მცირერიცხოვნობა იქცევა უარყოფით ფაქტორად. ზოგჯერ ბავშვებს არ შეუძლიათ კეთილისმყოფელი გავ-

ლენა იქონიონ ოჯახური ურთიერთობის სიმყარეზე. აღნიშნული ტიპის ოჯახებს არ შეუძლიათ წინააღმდეგობა გაუწიონ, როგორც შინაგან ოჯახურ პრობლემებს, ასევე გარეგან სოციალურ წინააღმდეგობებს.

ყურადსაღებია ის ფაქტორი, რომ მსჯავრდებულთა მიერ ქორწინების შეფასება მეტად წინააღმდეგობრივია. ბევრი უცოლშვილო მსჯავრდებული ფიქრობს, რომ, თუკი მას ეყოლებოდა ოჯახი, დანაშაულს მშობლების, ძმის ან დის მიმართ არ ჩაიდენდა (56%) (იხ. ცხრილი 24). თუმცა ცოლიანი მსჯავრდებულები საპირისპირო მოსაზრებისა არიან. ისინი ძირითადად თვლიან, რომ დანაშაულის ჩადენა განაპირობა საკუთარმა ოჯახმა (49%) (იხ. ცხრილი 25).

ცხრილი 24

რა გავლენას ახდენდა თქვენს ქცევაზე დაქორწინება (%)

	პასუხი
მე რომ ოჯახი მყოლოდა დანაშაულს არ ჩავიდენდი	56
მე რომ ოჯახი მყოლოდა უფრო ჩავიდენდი დანაშაულს	3
ოჯახს არანაირი ზეგავლენის მოხდენა არ შეუძლია ჩემი მოქმედების ამა თუ იმ მხარეზე	37

ცხრილი 25

ხელს უწყობდა თუ არა თქვენს მიერ შექმნილ ოჯახში არსებული ურთიერთობა დანაშაულის ჩადენას (%)

	პასუხი
ოჯახი მაიძულებდა არ ჩამედინა დანაშაული	3
ოჯახი ხელს მიწყობდა დანაშაულის ჩადენაში	49
ამ მიმართებით ოჯახი არანაირ ზეგავლენას არ ახდენდა ჩემზე	41
მიჭირს პასუხის გაცემა	7

ამდენად, აქაც ვლინდება ზოგადსოციალური კანონზომიერება, რომ ცოლქმრული ურთიერთობების ხასიათზე ბევრადაა დამოკიდებული ოჯახში ყველა სხვა ურთიერთობა. ეს არცაა შემთხვევითი, რადგანაც ოჯახში მომხდარი უარყოფითი ცვლილებები იწვევს კონფლიქტის გამ-

წვავებას ქმარსა და ცოლს შორის და დეტერმინირებს დანაშაულებრივ ქცევას. მეუღლეებს შორის კონფლიქტურობის დაწყება ზეგავლენას ახდენს ზოგადად ოჯახურ ცხოვრებაზე, რასაც შეუძლია განაპირობოს ოჯახის ნევრის მიმართ დანაშაულის ჩადენა. მეუღლეებს შორის ძალადობა ხდება ამ ურთიერთობის ელემენტი, რასაც ადასტურებს მრავალი ქვეყნის მკვლევარი.

ცოლქმრული ურთიერთობისათვის გარკვეული მნიშვნელობა ენიჭება პარტნიორობის წარსულს. ამ საკითხის მიმართ მსჯავრდებულ მამაკაცებსა და ქალებს არაერთგვაროვანი მოსაზრება გააჩნიათ. გამოკითხულ მამაკაცთა დიდმანანილმა (73%) დაუშვა არაქორწინებადი სქესობრივი ურთიერთობა, ხოლო რაც შეეხება ქალებს, ასეთი პასუხი გასცა უმნიშვნელო კოეფიციენტმა (7%). ამასთანავე ქალთა უმრავლესობა (50%) უარყოფს არაქორწინებად სქესობრივ კავშირს (იხ. ცხრილი 26).

ცხრილი 26

როგორ აფასებთ ქორწინების გარეშე ურთიერთობას

	მამაკაცების შეფასება	ქალების შეფასება
არ დაუშვეს		50
არ უფიქრიათ		27
უშვებენ ერთ კავშირს		5
უშვებენ რამდენიმე პირთან კავშირს	73	7
არ უშვებენ	27	2
ჯამი	100	100

კრიმინოგენური სიტუაციის ანალიზის დროს ჩვენ მიუუთითებთ ამ ფაქტორებს ქცევის მოტივაციისას, მის მნიშვნელობას კონფლიქტის გაღვივებაში. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ საზოგადოების მიერ მიღებული ფასეულობები და მისი რეალურად ხორცშესხმა ქორწინების ურთიერთობაში, განსაკუთრებით მსჯავრდებულთა ოჯახური ცხოვრება, არ ემთხვევა, იმყოფება მკვეთრ წინააღმდეგობაში.

აგრესიული ქცევის ფორმირების მიმართებით მოქმედებს ასევე ოჯახში ჩამოყალიბებული ურთიერთობა. ინტერესების შეჯახება, დაძაბული ურთიერთდამოკიდებულება, მუდმივი კონფლიქტი სულ უმნიშვნელო

საკითხებზეც კი და ა.შ. თანდათანობით ნიადაგს ამზადებს აგრესიული ტიპის პიროვნების ფორმირებისათვის.

ნეიტრალობა, სრული გულგრილობა ოჯახის წევრების ბედისადმი, წარმოადგენს პირველ საწყისს აგრესიული პიროვნების ფორმირებისათვის. ნახევარზე მეტი გამოკითხული არასრულწლოვანი მსჯავრდებულები (13,3%) მიუთითებენ, რომ მშობლების გაცილების შემდეგ მათ არავითარი ურთიერთობა არ ჰქონდათ მშობლებთან, მაშინ, როდესაც მარტო მსჯავრდებულთა უმცირესობა (10%) აგრძელებენ ურთიერთობას ოჯახიდან წასულ მშობლებთან (იხ. ცხრილი 27).

ცხრილი 27

თუკი თქვენი მშობლები გაყრილები არიან, გაქვთ თუ არა ურთიერთობა იმ მშობელთან, რომელიც ცხოვრობს ცალკე (%)

	პასუხი
მაქვს	10
არა მაქვს	13,3

მშობლების უმეტესობა მიატოვებენ რა ოჯახს, არა მხოლოდ არ ცდილობენ როგორღაც თვალყური ადევნონ არასრულწლოვნის ქცევას, არამედ, ზოგჯერ ხელს უშლიან მეორე მშობლის მონაწილეობას შვილის აღზრდაში. 23,3% გამოკითხულები აღნიშნავენ, რომ გაცილებული მშობელი უშლიდა მას ენახა ოჯახიდან წასული მეორე მშობელი, 10,0% კი უშვებდნენ ასეთ შეხვედრებს. 66,7% არასრულწლოვანი მიუთითებს, რომ გაცილებული მშობლები გულგრილად ეკიდებოდნენ მშობლებისაგან მოსალოდნელ კონტროლს (იხ. ცხრილი 28).

ცხრილი 28

თუკი თქვენი მშობლები გაყრილები არიან, გიშლით თუ არა მშობელი, რომელთანაც ცხოვრობთ, მეორე მშობელთან შეხვედრას (%)

	პასუხი
მიშლის	23.3
არ მიშლის	10,0
ერთად არ ცხოვრობენ	66,7

ბოლოს, უნდა აღინიშნოს, რომ მსჯავრდებულ არასრულწლოვანთა უმრავლესობა – ესენია ოჯახიდან წასული მშობლების მიერ ბედის ანაბარად მიტოვებულნი. დაახლოებით 96,7 % მიუთითებდნენ, რომ მშობლები არ იხდიდნენ ალიმენტს (იხ. ცხრილი 29).

ცხრილი 29

იხდის თუ არა თქვენი რომელიმე მშობელი ალიმენტს (%)

	პასუხი
არ იხდიან	96.7
იხდიან	3.3
მშობელი მიცემული იყო პასუხისგებაში ალიმენტებისათვის თავის არიდების გამო	

არასრულწლოვანთა უმრავლესობა უარყოფითად აფასებს ოჯახში ჩამოყალიბებულ ურთიერთობებს. ამ ურთიერთობებს 43% აფასებს ძლიერ უარყოფითად, დადებითად – 11%, ხოლო საშუალოდ – მხოლოდ 6% (იხ. ცხრილი 30).

ცხრილი 30

როგორი ურთიერთობა გქონდათ ოჯახის წევრებთან დანაშაულის ჩადენამდე (%)

	პასუხი
კარგი	11
საშუალო	6
ცუდი	43

ამასთან დაკავშირებით, არ შეიძლება არ დავეთანხმოთ დ. ა. შესტაკოვის მოსაზრებას, რომ ისეთი თვისება, როგორიცაა უხეშობა, სიმკაცრე, ცინიზმი, აგრესიულობა, სხვა ადამიანის გრძნობებისადმი უპატივცემულობა, თავშეუკავებლობა, უფრო ხშირად ყალიბდება არა ოჯახის მიზანსწრაფული ძალისხმევის შედეგად, არამედ, უფრო სტიქიურად, ბავშვის მიერ მისი ოჯახის წევრის უარყოფითი ქცევების თვალყურის დევნების გზით. ამასთან დაკავშირებით, უინტერესო არ იქნება აღვნიშ-

ნოთ, ისიც რომ ნახევარზე მეტი (76,7%) მშობლების ურთიერთობას აფასებს, როგორც კონფლიქტურს (იხ. ცხრილი 31). ამდენად, ძალადობითი ხასიათის ქცევის მოდელი არასრულწლოვნებს უყალიბდება ოჯახის წევრების, ძირითადად კი მშობლების ცუდი ურთიერთობით.

ცხრილი 31

რა ურთიერთობა ჰქონდათ თქვენს ახლობლებს გარშემომყოფებთან %)

ურთიერთობა	პასუხი	
	უკონფლიქტო	კონფლიქტიანი
მშობლები	13,3	76,7
ოჯახის სხვა წევრები	3,3	26,7

საოჯახო ურთიერთობის ანალიზით ვლინდება კიდევ ერთი არსებითი ნიშანი. როგორც ცნობილია, ოჯახი არა მარტო აკონტროლებს ინდივიდის მოთხოვნილებას, არამედ აყალიბებს კიდევ მათ. უფრო ხშირად არასრულწლოვანები კონფლიქტურობენ მშობლებთან მათი ინტერესების დაუკმაყოფილების (31,6%) ოჯახის მატერიალური მდგომარეობისა და თვით არასრულწლოვანის მატერიალური მდგომარეობის გამო (31,1%) (ცხრილი 32). ამდენად, როგორც გამოკვლევამ დაგვანახა, უმეტესი მოძალადე არასრულწლოვანი ოჯახში კონფლიქტურობს თავისი ეგოიზმის გამო.

ოჯახური ურთიერთობის ბუნება უფრო მეტად ნათელი ხდება, მაშინ როდესაც არასრულწლოვანი მოძალადეები იწყებენ თავისი ოჯახის წევრებთან ურთიერთობის გარკვევას მათ მიმართ დანაშაულებრივი ქმედების ჩადენის გზით, ძალადობით, კანონის დარღვევით. მათი პასუხებით, უფრო ხშირად, მამები თვლიდნენ, რომ გარკვეულ პირობებში შესაძლებელი იყო დანაშაულის ჩადენა (59,1%). სხვა დანარჩენ შემთხვევაში ამ თემასთან მშობლები იყვნენ ნეიტრალურები (20,3%) და მხოლოდ მცირე შემთხვევებში უარყოფდნენ ასეთ ფაქტებს (15,5%). მათი პასუხებით დედების უმრავლესობა უარყოფდა ასეთი ქმედების ჩადენას (30%). 29,8% უშვებდა კანონსაწინააღმდეგო ქცევას, ხოლო 20,8% გულგრილად ეკიდებოდა ასეთ ფაქტებს (ცხრილი 33). აქ კიდევ ერთხელ ვლინდება მშობელთა ინტერესების დაპირისპირების გამო ოჯახური

კონტროლის არარსებობის კანონზომიერება, როგორც ძალადობითი ქცევის თანდათანობით ფორმირების საფუძველი.

ცხრილი 32

რასთან დაკავშირებით იყავით კონფლიქტში ახლობლებთან (%)

	პასუხი				
	მშობლებთან	დასთან	ძმასთან	ბაბუას-თან	ბებია-სთან
თქვენი დამოკიდებულება საინააღმდეგო სქესთან	4,4				
პირადი მოთხოვნების დაკმაყოფილება	31,6		1		
ოჯახის მატერიალური მდგომარეობა	31,1		2,7		
მშობლის სისასტიკე	4,4				
მშობლების კონფლიქტი	9,8				

ცხრილი 33

შეიძლება თუ არა ითქვას, რომ ახლობლებმა განავითარეს თქვენში დანაშაულის მიმართ შეუწყნარებლობა (%)

	პასუხი			
	მამა	დედა	ბებია	ბაბუა
ამტკიცებდა, რომ ნებისმიერი დანაშაულის ჩადენა დაუშვებელია	15,5	30	60	69,1
ამტკიცებდა, რომ გარკვეული გარემოებების გამო შესაძლებელია დანაშაულის ჩადენა	59,1	29,8	45,5	50
იყო გულგრილი ამ თემისადმი	20,3	20,8		
არ ვსაუბრობდით ამ თემაზე	20	16,7	10	3,3

არასრულწლოვანი მოძალადეებისათვის ტიპურია თვით ოჯახისადმი მათი გაუცხოებული ურთიერთობა და ეს არ არის შემთხვევითი, რადგანაც, თვით ოჯახის წევრები მათ პიროვნებას ნეიტრალურად ეკიდებიან. მათი პასუხებით, მშობლების დაახლოებით 72,7%-ს არ აინტერესებს მათი პირადი ცხოვრება ან ინტერესდებიან მხოლოდ იშვიათ შემთხვევაში (12,4%) (იხ. ცხრილი 34).

ცხრილი 34

რამდენად ინტერესდებოდნენ თქვენი ახლობლები თქვენი პირადი ცხოვრებით (%)

	პასუხი	
	მშობლები	ოჯახის სხვა წევრები
ინტერესდებოდნენ	12,4	10,3
არ ინტერესდებოდნენ	72,7	7,0

ამდენად, სრული გულგრილობა და გაუცხოება, არსებითად დაკავშირებულია ინდივიდის აგრესიული პიროვნების ფორმირებასთან. შეუძლებელია არ აღინიშნოს, რომ გამოკითხულთა 56,7%-ს სურვილი აქვს მამაში დაინახოს კეთილისმოსურნე პირი, ხოლო 70%-ს – დედაში. მხოლოდ ამ შეფასების შემდეგ ისინი აღიარებენ მამის (50%) და დედის (70%) განათლებას (იხ. ცხრილი 35). გულცივობა და გულგრილობა ბატონობს მოძალადის ოჯახურ ურთიერთობაში. ამ თვისებებთან არაჯანსაღი დამოკიდებულება გამოვლინდა სწორედ ზემოთ მოყვანილ პასუხებში. არც ერთ მსჯავრდებულს არ სურს თავის თავთან ურთიერთობაში ისეთი გაუცხოება, როგორც ეს ოჯახურ ურთიერთობაშია.

როგორ ადამიანურ თვისებას მოიწონებდით თქვენს ახლობელში? შეაფასეთ სამექულიანი სისტემით ქვემოთ მოყვანილი ადამიანური თვისებები (3-აძლევენ მაღალ შეფასებას; 2-საშუალოს; 1-დაბალს) (%)

	პასუხი					
	მამა	დედა	მამის მამა	მამის დედა	დედის მამა	დედის დედა
გარეგნული მონაცემები	10	6.7	10	6.7		
გულისხმიერება	56.7	70	13.3	16.7	13.3	13.3
განათლება	50	70	13.3	16.7	6.7	10
მატერიალური მდგომარეობა	26.7	16.7	3.3			3.3

როგორც ცნობილია, პიროვნებას ცხოვრების განმავლობაში უგროვდება გარკვეული გამოცდილება. ინდივიდს თანდათანობით უყალიბდება გარკვეული ცხოვრებისეული პოზიცია. რომლის ჩამოყალიბებაში მონაწილეობენ სხვადასხვა სოციალური ჯგუფები, მათ შორის ოჯახიც. არასრულწლოვანისათვის ოჯახში ქცევის მოდელია მშობელთა მიერ შექმნილი ოჯახი. მოზრდილი მოქალაქისათვის კი ასეთ საზომად გამოდის, როგორც მშობელთა, ასევე თავისი საკუთარი ოჯახიც. სწორედ ამ თვალსაზრისით უფრო მეტეორად ვლინდება მის ოჯახში არსებული ურთიერთობა, როგორც ძალადობითი ქცევის მიზეზი.

როგორც პირველად ძალადობითი ქმედებისათვის მოზრდილი მსჯავრდებულთა პასუხები გვიჩვენებს, ისინი გაიზარდნენ ისეთ ოჯახებში, სადაც მშობელთა ურთიერთობა დამყარებული იყო ჩვევაზე (39%) და განპირობებული იყო მატერიალური პირობებით (27%), რამდენადმე თავდაჭერილად ასახელებენ ისეთ პირობებს, როგორიცაა ბავშვების სიყვარული (12%) და ოჯახური სიმყუდროვე (12%) (იხ. ცხრილი 36).

რა აერთიანებდათ თქვენს მშობლებს, როდესაც თქვენ იყავით
არასრულწლოვანი (%)

	პასუხი
რა აერთიანებდათ	
ურთიერთპატივისცემა	
სიყვარული	5
საერთო ინტერესები	6
შეჩვევა	39
ბავშვები	12
ოჯახური სიმყუდროვე	12
საცხოვრებელი პირობები	
მატერიალური პირობების გათვალისწინება	27
ალკოჰოლის საერთო გამოყენება	3
ნარკოტიკის საერთო გამოყენება	
საერთო მართლსაწინააღმდეგო მოღვაწეობა	
სხვა	5

მშობელთა კონფლიქტის შეფასებისას პირველად მსჯავრდებულთა უმრავლესობა მიუთითებს მშობელთა კონფლიქტურობას (37%). ამასთანავე, მნიშვნელოვანი ნაწილი მიუთითებს, რომ ეს კონფლიქტი არც თუ იშვიათ შემთხვევაში დიდხანს გრძელდებოდა (26%) (იხ. ცხრილი 37).

რა სიხშირით იყვნენ კონფლიქტში თქვენი მშობლები (%)

	პასუხი
თითქმის არ ჩხუბობდნენ	3
ხანდახან წარმოიშობოდა ხოლმე უთანხმოება	8
ხშირად	37
დიდი დავებიც ხდებოდა მათ შორის	26
სხვა	8

კოფლიქტურობის ხანგრძლივობას იწვევდა ის გარემოება, რომ მშობელთა ურთიერთობაში, როგორც მსჯავრდებულები მოუთითებენ, არსებობდა სანინალმდეგო ინტერესებისა და შეხედულებების შეჯახება. სერიოზული უთანხმოება კი ხდებოდა ბავშვების აზროვნებაში დანაშაულებრივი ცხოვრების წესების ჩამოყალიბების საფუძველი. ოჯახურ საკითხებზე მეუღლეების ორიენტაციის მკვეთრი განსხვავება, გარკვეულ ზემოქმედებას ახდენს ახალგაზრდა ოჯახის წევრის ნეგატიურ ქცევაზე.

დაძაბულობა, რომელიც წლობით გროვდებოდა, ოჯახის, როგორც სოციალური ინსტიტუტისადმი, ინდივიდში იწვევს სიძულვილს. მათ მსოფლმხედველობაში ოჯახი კარგავს მნიშვნელოვანი ფაქტორის ფუნქციას. ამიტომ ადგილი აქვს მათი აზროვნების გაორებას. დანაშაულის გამომწვევ მიზეზად ოჯახი ნაწილობრივად და დასახელებული 37%. მსჯავრდებულთა მიერ დანაშაულის მიზეზების ახსნა ზოგჯერ აგებულია იმ ყველა გარეგანი ფაქტორის გათვალისწინებით, რომელიც, ასე ვთქვათ, ოჯახს გარეთ ძეცს (27%) (ცხრილი 38).

ცხრილი 38

სწორია თუ არა, რომ დანაშაულის მიზეზი უნდა ვეძიოთ ადამიანის ბავშვობაში, მისი მშობლების ქცევაში (%)

	პასუხი
დიახ, რა თქმა უნდა	8
ნაწილობრივ	37
რა თქმა უნდა, არა	14
სხვა მიზეზებით	27

პირველად ნასამართლებმა მოზრდილმა მსჯავრდებულებმა მშობლების კონფლიქტურობის ძირითად მიზეზად დაასახელეს ფული (32%), მოვალეობათა განაწილება (34%), მამის ხანგრძლივი დროით უმუშევრობა (44%) და თვით მშობელთა ურთიერთობა (20%) (იხ. ცხრილი №39).

**რომელი ოჯახური მიზეზით წარმოიშობოდა კონფლიქტი თქვენს
მშობლებს შორის (%)**

	პასუხი
კონფლიქტის მიზეზი	
ბავშვთა აღზრდისთვის	
არაფრის გულისთვის	
მამის აღზნებადობის გამო	8
დედის აღზნებადობის გამო	6
ფულისთვის	32
მოვალეობათა გადანაწილებისათვის	34
საშინაო მეურნეობის ცუდად წარმართვისათვის	
მამის ლოთობის გამო	
დედის ლოთობის გამო	
იმისათვის, რომ მამა დიდი ხნის განმავლობაში არ მუშაობდა	44
იმისათვის, რომ დედა დიდი ხნის განმავლობაში არ მუშაობდა	6
იმისათვის, რომ მამას არაერთხელ შეეფარდა ადმინისტრაციული პატიმრობა	
იმისათვის, რომ დედას არაერთხელ შეეფარდა ადმინისტრაციული პატიმრობა	
იმისათვის რომ მამამ ჩაიდინა დანაშაული	
იმისათვის, რომ დედამ ჩაიდინა დანაშაული	
მშობელთა ურთიერთობა	20
იმისათვის, რომ მამა ეჭვიანობდა დედაზე	
იმისათვის, რომ დედა ეჭვიანობდა მამაზე	
სხვა მიზეზებით	8

ძალადობითი ცხოვრების წესის ჩამოყალიბებაში არანაკლებ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს აღზრდის პროცესი, მასში პედაგოგიური და კულტურული ელემენტების ურთიერთწინააღმდეგობა, მკაცრი მოპყრობა, მუქარა, თბილი დიალოგისაგან თავის არიდება, გაუმართლებელი სიმკაცრე ბაღებს აგრესიულობას, „თვითდაცვის“ საპასუხო რეაქციას.

შემთხვევითი არ არის, რომ გამოკითხულთა უმრავლესობამ „პედაგოგური“ ზემოქმედების ფორმად დაასახელა მუქარა (17,8%) და ცემა (16,4%) (იხ. ცხრილი 40). ამასთანავე, აფასებდნენ რა თვით ცემის მიზეზს, მსჯავრდებულებმა მიუთითეს, რომ მათ სცემდნენ მამები სულ უმნიშვნელო მიზეზების გამო (20%) ან სცემდნენ უმიზეზოდ (23%). პასუხის მიხედვით ამ მეთოდს რამდენადმე ნაკლებად იყენებდნენ მსჯავრდებულის დედები (იხ. ცხრილი 41). ამასთან ერთად, ამგვარი „პედაგოგური“ ზემოქმედება უარესდებოდა ოჯახში ნეგატიური ურთიერთობების განვითარებით. უმრავლეს შემთხვევებში (52%) მსჯავრდებულები თვლიან, რომ ოჯახში ჭარბობს საშუალო ურთიერთობა, რომელიც უახლოვდება უარყოფითს (იხ. ცხრილი 42).

ცხრილი 40

რა აღმზრდელობით მეთოდებს იყენებდნენ თქვენი მშობლები? მიუთითეთ რამდენიმე უფრო დამახასიათებელი მეთოდი (%)

	პასუხი
გულითადი საუბრები	1,3
ბრძანება	4,2
შეურაცყოფა	48,2
დამუქრება	17,8
ცემა	16,4
ისტერია	9,1

ცხრილი 41

რა სიხშირით გაჟიდნენ ფიზიკურად (%)

	პასუხი	
დასჯის ხასიათი	იყენებდა დედა	იყენებდა მამა
ლოყაში სილის განნა, მიტყუპვა ზნეობრივი სწავლების დროს		
მცემდა სერიოზული დანაშაულის გამო		
მცემდა უმნიშვნელო მიზეზის გამო	16	20
მცემდა უმიზეზოდ	4	23
სხვა	2	2

როგორი იყო თქვენდამი მშობლების დამოკიდებულება, როდესაც
არასრულწლოვანი იყავით (%)

	პასუხი	
	დედასთან	მამასთან
კარგი	14	19
საშუალო	6	52
ცუდი	7	20

ოჯახში კონფლიქტური ურთიერთობა ხშირად ბავშვების ცხოვრებაში წარმოშობს საპასუხო კონფლიქტურობას. ძირითადად ეს კონფლიქტი ატარებს ეგოცენტრულ ხასიათს: სხვადასხვა მიზეზებით ისინი მშობლებს წარუდგენენ პრეტენზიებს, ძირითადად იმის გამო, რომ მშობლები მათ არ უწევენ დახმარებას, არ აკმაყოფილებენ მათ ინტერესებს. მამებს უფრო მეტ პრეტენზიებს უყენებენ (74%), ვიდრე დედებს (40%) (იხ. ცხრილი 43).

როგორც ჩანს, ოჯახში მოძალადე დამნაშავეს ფორმირებისათვის დამახასიათებელია ურთიერთობათა შემდეგი ტიპები:

- მშობელთა შორის კონფლიქტური ურთიერთობა;
- უხეში, არაპედაგოგიური რეაგირების მეთოდები მომავალი დამნაშავე პიროვნების მიმართ;
- მშობლებისა და ოჯახის სხვა წევრთა მიერ გულგრილი დამოკიდებულება არასრულწლოვანების მიმართ;
- მსჯავრდებულის უარყოფითი, გაუცხოებული ურთიერთობა თავის მშობლებთან.

ოჯახის შექმნით ადამიანებს უკვე გააჩნიათ ფორმულირებული ორიენტაცია, წარმოდგენები, მოთხოვნილებები და ა.შ., რომლებიც შეიძლება სხვადასხვანაირად აისახოს პიროვნებათაშორის ურთიერთობებში. აქ მნიშვნელოვან როლს თამაშობს ქმრისა და ცოლის დამოკიდებულება ოჯახური როლების განაწილების მიმართ.

ალბათ, როგორც ყველა, დროდადრო თქვენც კამათობდით მშობლებთან,
რა იყო კამათის ძირითადი მიზეზი (%)

ჩხუბის მიზეზი	პასუხი		
	მამას- თან	დე- დას- თან	სხვა ნათე- საყვებთან
დაბალი წარმატება სკოლაში	16,0	13,0	3
ოჯახში დახმარების სურვილის არქონა	74	40	
სიუხეშე, სიფეთხეზე, დაუფერებლობა	11	18	
თქვენი არჩეული მეგობრების არმონონება უფროსების მიერ	18	23	
ჩემი დამოკიდებულება სანინალმდეგო სქესის მიმართ	2	5	
ჩემს მიერ ალკოჰოლური სასმელების გამოყენება	20	30	
ჩემს მიერ ნარკოტიკების გამოყენება	3	8	2
ჩემს მიერ ტოქსიკური ნივთიერებების გამოყენება (ტოქსიკომანია)			
ჩემს მიერ სამართალდარღვევა			
ჩემს მიერ დანაშაულის ჩადენა, მშობლების გაღიზიანება	2	2	
მშობლების სქესობრივი გარყვნილება			
მშობლების მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაში მონაწილეობის მიღებაზე უარის განცხადება			
მშობლების ლოთობა			
მშობლების მიერ ნარკოტიკების გამოყენება			
სხვა			

თანამედროვე პირობებში უფრო მეტად იშლება მეუღლეთა როლების განაწილების საზღვრები. ამიტომაც განსაკუთრებით მწვავედ შეიგრძნობა ოჯახში ლიდერობის პრობლემა. უმრავლესი მოძალადე მამაკაცები (47%) თვლიან, რომ ოჯახში მთავარი უნდა იყოს ქმარი. ანალოგიურად ფიქრობენ მსჯავრდებული ქალებიც. თუმცა, ქმრებისაგან განსხვავებით, ლიდერობის ფუნქციას აკისრებენ არა მხოლოდ ქმარს (30%), ასევე მამასაც (29%) (იხ. ცხრილი 44). საინტერესოა აღინიშნოს, რომ მსჯავრდებული მამაკაცები ამავე მოსაზრებას უჭერენ მხარს არა მარტო ქორწინებამდე, არამედ მის შემდეგაც.

ცხრილი 44

ვინ იყო „ოჯახის უფროსი“ თქვენს ოჯახში (%)

	მამაკაცი	ქალი
მე	47	20
მეუღლე	5	30
მამა	25	29
დედა		
მეუღლის მამა	2	
მეუღლის დედა		
არ გვყავდა ოჯახის უფროსი	21	

ლიდერობისაკენ მისწრაფება უფრო მეტად ვლინდება მოძალადე მამაკაცთა შორის. აუცილებელია აღინიშნოს, რომ დანაშაულის ჩადენის მომენტში მოძალადე მამაკაცთა უმრავლესობამ თავისი უკმაყოფილება გამოთქვა სწორედ ქალების მიმართ. უფრო მკვეთრად ეს ხაზი გასდევს პირველად მსჯავრდებულების შეფასებას.

განვზოგადებთ რა ასეთ ფაქტებს, არ შეიძლება არ აღინიშნოს, რომ მამაკაცური ავტორიტეტის შელახვა ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენას. მამაკაცური სიმტკიცის არასაკმარისობა არღვევს ცოლ-ქმრული სისტემის პარმონიას და იძენს მადეტერმინირებული ფაქტორის მნიშვნელობას. ამდენად ოჯახურ ურთიერთობებში მამაკაცის არასაკმარად ძლიერი პოზიცია, როგორც ამერიკული კრიმინოლოგები მოუთითებენ,

ხელს უწყობს ურთიერთობათა დაძაბვას.¹ ამის ხელშემწყობია კანონ-ზომიერება, რომ მამაკაცები და ქალები სხვადასხვანაირად ხედავენ როლების იდეალურ განაწილებას. როდესაც ეს განსხვავება იძენს სანი-ნაალმდეგო ხასიათს, წარმოიშევა ურთიერთსანიანალმდეგო ინტერეს-თა კონფლიქტი.²

სხვადასხვა თაობათა ურთიერთდამოკიდებულება არც თუ იშვია-თად ართულებს ოჯახურ ურთიერთობას და გადაიქცევა კრიმინოგენ-ურ სიტუაციად. ერთბაშეიანი ოჯახი სხვა მრავალ ოჯახთან შედარ-ებით (სადაც ერთობლივად ცხოვრობენ მშობლები, ძმები და დები) განსაკუთრებული თვისებებით ხასიათდება: ძირითადად ისინი კრიმი-ნოგენურ ხასიათს ატარებენ. ამაზე მონმობს მსხვერპლთა განაწილების ფაქტი: ცოლის მიმართ ძალადობა – 25%, ბავშვის – 10%, მამის – 8%, ძმის – 8%, ქმრის – 6%, დედის – 3%. ამდენად, ოჯახური ძალადობითი დანაშაულის შედეგად მსხვერპლთა შორის დომინირებენ ცოლები (იხ. ცხრილი 45).

ცხრილი 45

დაზარალებულთა პროცენტული განაწილება

ცოლი	შვილი	მამა	ძმა	ქმარი	დედა
25	10	8	8	6	3

უნდა აღინიშნოს, რომ ოჯახის ურთიერთობის დინამიკა არ იცვლება დანაშაულის ჩადენის ზეგავლენით. ამით კიდევ ერთხელ ვუსვამთ ხაზს იმ ფაქტს, რომ ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაული, საერთოდ სხვა ძალადობითი დანაშაულისაგან განსხვავებით, არ ატარებს მხოლოდ სიტუაციურ ხასიათს. მათი უარყოფითი ხასიათი სტაბილურია და მისი ცვლილება რთულია. განმეორებით დანაშაულის ჩამდენ მსჯავრდებ-ულთა პასუხებით მეუღლესთან ცუდი ურთიერთობა დარჩათ განმეო-რებითი დანაშაულის ჩადენის შემდეგაც (34%) (იხ. ცხრილი 46). ამას ადასტურებს შეხვედრებისა და ამანათების სტატისტიკა. მათი ყველაზე მცირე ნაწილი მოდის სწორედ მეუღლეებზე, ხოლო დიდი ნაწილი – მშობლებზე (იხ. ცხრილი 47).

¹ США, роман о современном мужчине – Иностранная литература, 1975, №1, с.192.

² Кустар Д., Оценка и самооценка: сравнительный анализ вступающих в брак и разводящихся супружеских пар -Исследования по качеству брака,Тарту, 1982.

როგორი ურთიერთობა გქონდათ ოჯახის წევრებთან გათავისუფლებიდან და ახალი დანაშაულის ჩადენამდე (%)

	პასუხი		
	ცუდი	საშუალო	კარგი
მეუღლესთან	34	10	7
ჩემს მშობლებთან	12		20
მეუღლის მშობლებთან	2		
მეუღლეს საკუთარ მშობლებთან	6		
მეუღლეს ჩემს მშობლებთან		4	
შვილებთან ამ ქორწინებიდან	8		
შვილებთან წინა ქორწინებიდან			
მეუღლეს ჩემს საერთო შვილებთან			
მეუღლეს ჩემს შვილებთან სხვა ქორწინებიდან			
მეუღლის შვილებთან სხვა ქორწინებიდან			

ოჯახის რომელ წევრთან გქონდათ ურთიერთობა წინა დანაშაულისათვის სასჯელის მოხდისას (%)

	პასუხი		
	მიმოწერა	ამანათები	პაემანი
ოჯახის წევრები			
მამა	18	44	46
დედა	20	44	42
მამინაცვალი			
დედინაცვალი			
და-ძმა		8	10
ბებია-ბაბუა			
მეუღლე	12	20	20
შვილები	12	18	18
არავისთან	26	26	26

საოჯახო ურთიერთობებში არსებით როლს თამაშობს მეურნეობის განაწილება. უნდა ითქვას, რომ მსჯავრდებულთა წარმოდგენები ოჯახში მეურნეობის წარმოების შესახებ მეტად დამახინჯებულია. მაკაცების უმრავლესობა საერთოდ უარყოფს საკითხის ამგვარ დასმას, ხოლო ქალთა 74%-ს მიაჩნიათ, რომ ასეთი ვალდებულებები უნდა დაეკისროთ სწორედ მათ.

ამდენად, ოჯახური საქმეებისაგან მამაკაცის სრული მოცილება და ქალის დაბეჩავებული მდგომარეობა, ერთი მხრივ, და მეორე მხრივ, ოჯახში მუდმივი პრობლემები, რომლებიც ორივე პარტნიორს შეეხება, მუდმივ წინააღმდეგობაში არიან. ერთობლივი ცხოვრების საერთო მოთხოვნილებების და სამეურნეო ფუნქციების შეუთავსებლობა წარმოშობს ოჯახში დაძაბულობას და გვევლინება ძალადობითი დანაშაულის ნანამძღვრის სახით.

მოძალადე პიროვნების ჩამოყალიბების პროცესში მნიშვნელოვან როლს თამაშობს მისი გარემოცვის კულტურულ-საგანმანათლებლო ფონი. მათზე ზეგავლენა ხორციელდება ორი მიმართულებით. უპირველესად, გარემოცვის კულტურა ქმნის პირობას ფასეულობების, ქცევის ნორმებს, პიროვნების მოდელების შერჩევისათვის. მეორე, ცოდნა, როგორც შემეცნების შედეგი, ქმნის ობიექტური სამყაროს შესახებ გარკვეული წარმოდგენის საფუძველს, გამოდის მისთვის საინფორმაციო „ბანკის“ როლში ამა თუ იმ ქცევის არჩევისას. ყველა შემთხვევაში ეს ფაქტორები არსებით როლს თამაშობს გარკვეული პიროვნების ფორმირებაში, მათ შორის მოძალადე პიროვნებებისა.

მოძალადის გარემოცვის ცოდნა გადაიქცევა ძალადობით ურთიერთობად აღზრდის პროცესში. როგორც სამართლიანად აღნიშნავს დ. კიკნაძე, „ადამიანის პიროვნების ნამდვილი სახე, როგორც პიროვნებისა, გამოვლინდება მისი ურთიერთობით და არა მისი ცოდნით“. მეცნიერის ეს თეზისი დასტურდება იმით, რომ მოსამსახურეებიდან, რომლებმაც ჩაიდინეს ცოლის მკვლელობა, უმრავლესობა პოლიციელია, ესე იგი, პირი, რომელიც მოწოდებულია დაიცვას კანონი. მიუხედავად ამისა, გარემოცვის ცოდნის ანალიზი შესაძლებლობას იძლევა დადგინდეს ის ინფორმაციული საფუძველი, რომელსაც არსებითი მნიშვნელობა ენიჭება მოძალადე პიროვნების აღზრდაში. როგორც არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა გამოკითხვით ირკვევა ძირითადად მამებს (80%)

და დედებს (76,7%) ჰქონდათ საშუალო განათლება (იხ. ცხრილი 48). პირველად მსჯავრდებულთა გარემოცვას შორის, რომლებსაც მსჯავრი დაედოთ მეუღლის მიმართ ჩადენილ დანაშაულში, დომინირებენ ასევე საშუალო და არასრული საშუალო განათლების მქონე პირები: საშუალო განათლება – 38% (მამები), 42% (დედები) და 67% (მეუღლეები); არასრული საშუალო – 32% (მამები), 26% (დედები) და 20% (მეუღლეები) (იხ. ცხრილი 49). ასეთივე ტენდენცია აღინიშნება განმეორებით მსჯავრდებულ გარემოცვას შორის: საშუალო განათლება – 62% (მამები), 52% (დედები), 32% (მეუღლეები); არასრული საშუალო – 4% (მამა), 16% (დედა) (იხ. ცხრილი 50).

ცხრილი 48

რა სახის განათლება აქვთ მიღებული თქვენს ახლობლებს (%)

	პასუხი					
	მამა	დედა	მამის მამა	მამის დედა	დედის მამა	დედის დედა
დანყებიითი	3.3		3.3		3.3	
არასრული დანყებიითი				3.3	0.0	3.3
საშუალო	80.0	76.7	46.7	46.7	43.3	46.7
საშუალო სპეციალური	6.7	3.3		6.7	3.3	3.3
არასრული უმაღლესი						
უმაღლესი	13.3	10.0	10.0		6.7	3.3

ცხრილი 49

როგორი განათლება აქვთ თქვენს ახლობლებს (%)

	პასუხი				
	მამა	დედა	მეუღლე	მეუღლის მამა	მეუღლის დედა
არა აქვს არასრული საშუალო	18	20	1	12	13
არასრული საშუალო	32	26	20	13	13
საშუალო	38	42	67	41	41
საშუალო სპეციალური		2	1	3	3
დაუმთავრებელი უმაღლესი	3	3	1		
სამეცნიერო ხარისხი, წოდება					

რა სახის განათლება აქვთ მიღებული თქვენს ახლობლებს (%)

	პასუხი				
	მამა	დედა	მეუღლე	მეუღლის მამა	მეუღლის დედა
არა აქვს არასრული საშუალო	4	4	2	2	2
არასრული საშუალო	4	16		4	
საშუალო	62	52	32	22	26
საშუალო სპეციალური	6	6	6		
დაუმთავრებელი უმაღლესი		2	54		
სამეცნიერო ხარისხი, წოდება					

ამდენად, მსჯავრდებულთა გარემოცვის წრეს ძირითადად საშუალო ან არასრული საშუალო განათლება აქვთ. აქედან გამომდინარე მსჯავრდებულთა გარემოცვის მსოფლმხედველობა მეტად შეზღუდულია და შესაბამისად შეზღუდულია მათი მოთხოვნილებები. ეს კი ნიშნავს იმას, რომ მსჯავრდებულთა ფასეულებათა ორიენტაცია იმყოფება ჩვეულებრივი „ობივტული“ ნარმოდგენების ინტენსიური გავლენის ქვეშ. ამგვარი ცოდნის წრე არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს მაღალი მორალური პოზიციების ფორმირებას, რადგანაც პიროვნება მწირი თვალსაწიერის გამო სულ სხვადასხვა შემთხვევითი გარემოების ინფორმაციის გავლენის ქვეშაა. არაფორმალურმა გარემოცვამ შეიძლება თავს მოახვიოს თავისი ქცევის სტანდარტები, რომელსაც საეჭვოა კონკურენცია გაუწიოს ოჯახურ წრეში მიღებულმა ცოდნამ. მეგობართა ინტერესები, ქუჩური ნორმები და სხვა სახის არაფორმალური ხასიათის ინფორმაცია შეიძლება არაკრიტიკულად იქნეს აღქმული. ნათელია, რომ აგრესიის განვითარების შეკავებისათვის ამ ცოდნის დონე არ გამოდგება, მას უბრალოდ არ შეუძლია ბლოკირების როლი ითამაშოს.

ოჯახის წევრის მიმართ ძალადობითი დანაშაულის ჩადენა, ცხადია, არავის ამართლებს. თუმცა ძალადობის გამართლების დასაბუთება ხდება სწორედ ქცევის იმ სტანდარტების მიხედვით, რომლებიც გარკვეული კულტურის მოდელითაა დასაბუთებული. როგორც სწორად

აღნიშნავს ტ. შიბუტინი, „ყოველ კულტურაში ქცევის ერთი შაბლონი ინვეს მოწონებას, ხოლო მეორე – გაკიცხვას“.¹ ამდენად, გარემოცვის კულტურულმა ფონმა უნდა გადანყვიტოს საკითხი: რა ზომით მართლდება ძალადობითი დანაშაულის სტანდარტი.

უპირველეს ყოვლისა ყურადღებას იქცევს თვით მსჯავრდებულთა დამოკიდებულება კულტურასადმი. გამოკითხულთა უმრავლესობა თვლის, რომ საკუთარმა ოჯახმა ურთიერთობა უნდა დაამყაროს სხვა ოჯახთან: 1) ოჯახის განვითარების შესაძლებლობის (25%); 2) მატერიალური უზრუნველყოფის (21%); 3) საბინაო პირობების (17%); 4) სამუშაოს პრესტიჟულობის (14%); 5) კულტურის და განათლების (8%); 6) ფსიქოლოგიური კლიმატის (4%) მიზეზის გამო.

როგორც ანალიზი გვიჩვენებს, მსჯავრდებულებს კულტურის საკითხები ნაკლებად აინტერესებთ; სჭარბობს პრაგმატული, განსაკუთრებით კი ეკონომიკური ხასიათის, მოთხოვნილებები. (იხ. ცხრილი 51).

ცხრილი 51

რა მიზეზით ამყარებდა ურთიერთობას თქვენს მიერ შექმნილი ოჯახი სხვა ოჯახებთან (%)

	პასუხი
ურთიერთობის დამყარების საბაზი	სხვაზე უკეთესად
მატერიალური უზრუნველყოფა	21
საბინაო პირობები	17
სამუშაოს პრესტიჟულობა	14
კულტურა და განათლება	8
ოჯახის განვითარების შესაძლებლობა	25
ფსიქოლოგიური კლიმატი	4

საინტერესოა შევნიშნოთ, რომ მსჯავრდებულები არ ითვალისწინებენ ფსიქოლოგიური კლიმატისა და ურთიერთობის დამყარების მოთხოვნილებას. ცხადია, რომ საკუთარ ოჯახთან გაუცხოებული ურთიერთობა ხდება სხვა ოჯახის საზომი, რომელიც ასევე გაუცხოებულად აღიქმება. მთლიანად კულტურისადმი სათანადო ინტერესის არარსებობა ინვეს იმას, რომ მსჯავრდებულის პიროვნების შეგნებაში თავს იჩენს კულტუ-

¹ Шибутани Т., Социальная психология, М., 1969, с. 44.

რის დაბალი მოთხოვნილების სტანდარტები. ფაქტობრივად ეს კონტიგენტი კაცობრიობის კულტურული მემკვიდრეობის და უმაღლესი ადამიანური ფასეულობების მიმართ ნეიტრალურია. მათ შეგნებაში ადამიანი, როგორც უმაღლესი კულტურის ფენომენი, არ ფიგურირებს. ისინი არ ინტერესდებიან სხვა ოჯახების ფსიქოლოგიით, ფაქტობრივად არ ინტერესდებიან ადამიანით და ასეთ ურთიერთობებს ავლენენ საკუთარი ოჯახის წევრების მიმართ.

ოჯახში არსებული კულტურის თავისებურებებს უფრო დეტალურად აღწერენ არასრულწლოვანი მსჯავრდებულები. აფასებენ რა ოჯახში მშობლების ქცევას, ისინი აღნიშნავენ, რომ ძირითადად მამები სჯიდნენ ფიზიკურად, სცემდნენ, კონფლიქტურობდნენ და ჩხუბობდნენ ოჯახში (73,3%); სვამდნენ (13,3%); ხშირად სვამდა პაპაც (11,0%) (ცხრილი 52). ამდენად, აგრესიულობა, როგორც ქცევის კულტურის სტანდარტი, ფაქტობრივად ამზადებდა მსჯავრდებულში ძალადობითი პიროვნების ტიპს, ქმნიდა მის ცნობიერებაში კონფლიქტური სიტუაციის გადანყევის მოდელს.

ცხრილი 52

ხომ არ გამოუმჟღავნებია თქვენი ოჯახის რომელიმე წევრს ქვემოთ მოყვანილი რომელიმე თვისება (%)

	პასუხი					
	მამა	დედა	მამის მამა	მამის დედა	დედის მამა	დედის დედა
ალკოჰოლის მოხმარება	13.3		11,0		3.3	
ძალადობა (ცემა, ჩხუბი, ბავშვების ფიზიკური დასჯა)	73.3	10				
ანგარებითი დანაშაულის ჩადენა	3.3					
ძალადობითი დანაშაული						
ანგარებით - ძალადობითი დანაშაული						
სხვა სახის დანაშაული						
არ გამოუმჟღავნებია	3,3	80	70	70	70	70

ანალოგიური სიტუაცია აღინიშნება პირველად მსჯავრდებულთა პასუხებშიც როგორც ისინი მოუთითებენ მამისათვის ტიპური იყო ქცევის შემდეგი ვარიანტები: 1) ოჯახის წევრთა ცემა (30,4%); 2) ალკოჰოლიზმი (22,0%); 3) არასწორი აღზრდა (12%); 4) ალიმენტების გადახდისაგან თავის არიდება (10%); 5) ხულიგნური ქცევები (2%); ქცევის ამ სტანდარტებს არ აღნიშნავდნენ დედის ცხოვრების წესში, თუმცა ისინი რიგ შემთხვევებში იძულებულნი იყვნენ მიემართათ მოტყუებისათვის წერილმან ვაჭრობაში. ისინი მიუთითებენ ასევე ბავშვების (5%) და ნათესავების (30%) ალკოჰოლისადმი მიდრეკილებაზე (იხ. ცხრილი 53).

ცხრილი 53

ხომ არ შეგიძნევიან რომელიმე თქვენი ახლობლისთვის დამახასიათებელი ქვემოთ ჩამოთვლილი უარყოფითი საქციელი (%)

	პასუხი					
	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები	მეუღლის მშობლები	სხვა ნათესავები
ალკოჰოლიზმი	22,0		2	5	10	30
ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარება				3		9
ალიმენტის გადახდისაგან თავის არიდება	10					
ოჯახის სხვა წევრების ცემა	30,4					10
საერთო საცხოვრებლის წესების დარღვევა	20,6					
ბავშვების არასათანადო აღზრდა	12		60			
შრომის დისციპლინის დარღვევა, რასაც მოჰყვა სამსახურიდან დათხოვნა						
წერილმანი ხულიგნობა	2			10		
წერილმანი დატაცება						
ანგარებითი დანაშაული			1			
ძალადობითი დანაშაული						
სხვა დანაშაული			1			
არ შეგიძნევიან	3	100	38	82	90	57

არაარსებითი განსხვავება ფიქსირდება განმეორებით მსჯავრდებულთა პასუხებში. ოჯახის წევრთა ცემა (33,6%); საერთო თანაცხოვრობის წესების დარღვევა (28,8%) და ალკოჰოლიზმი (25%), როგორც კულტურის ტიპური ატრიბუტები, აღინიშნება განმეორებით მსჯავრდებულთა პასუხებში, სადაც ისინი მამებს აფასებენ. ალკოჰოლიზმისა (10%) და ნარკოტიკებისაკენ (8%) მისწრაფება ასევე ტიპურია მსჯავრდებულთა ამ კონტიგენტის ნათესავებისათვის (იხ. ცხრილი 54).

ცხრილი 54

ხომ არ შეგიძნევიათ რომელიმე თქვენი ახლობლისათვის დამახასიათებელი ქვემოთ ჩამოთვლილი უარყოფითი საქციელი (%)

	პასუხი					
	მამა	დედა	მეუღლე	მეიღობი	მეუღლის მშობლები	სხვა ნათესავები
ალკოჰოლიზმი	25					10
ნარკოტიკული საშუალებების გამოყენება						8
ალიმენტების გადახდისაგან თავის არიდება	5					
ოჯახის სხვა წევრების ცემა	33,6					
საერთო საცხოვრებლის წესების დარღვევა	28,8		1			
ბავშვების არასათანადო აღზრდა			1			
შრომის დისციპლინის დარღვევა, რასაც მოჰყვა სამსახურიდან დათხოვნა						
წერილმანი ზულიგნობა	10					
წერილმანი გატაცება	9					
ანგარებითი დანაშაული						
ძალადობითი დანაშაული						
სხვა დანაშაული						
არ შემიძნევია		100	98	100	100	100

უაღრესად მნიშვნელოვანი ფაქტორია მსჯავრდებულთა ნათესავების ქცევის კულტურის სტანდარტებიც. პირველად მსჯავრდებულთა მამები ძირითადად უპირატესობას ანიჭებდნენ სახელს (31%), სიმდიდრის დაგროვებას (30%), და საჭირო კავშირების დამყარებას (24%). ანალოგიურად, როგორც ისინი თვლიან, ფიქრობენ მათი დედებიც, რომლებიც მნიშვნელოვან ფაქტორთა შორის გამოყოფენ: 1) სახელს (31%), 2) სიმდიდრის დაგროვებას (16,7%), 3) მაღალ კვალიფიკაციას (12%). რამდენადმე განსხვავებულ პასუხებს იძლევიან მეუღლეები. ისინი ძირითადად უპირატესობას ანიჭებენ ფულს (30%) და შრომის მაღალ კვალიფიკაციას (15%), ხოლო შემდეგ – სახელს (13%). ბოლოს ისინი აღნიშნავენ, რომ მათი შვილები ძირითადად უპირატესობას ანიჭებდნენ ფულს (10%) (იხ. ცხრილი 55).

მეორედ მსჯავრდებულთა გარემო თვისობრივად ასევე არ განსხვავდება პირველად მსჯავრდებულებების გარემოსაგან. სახელის შემდეგ მამები (34,4%), დედები (50%), მეუღლეები (30%), ბავშვები (8%) უპირატესობას ანიჭებენ სიმდიდრეს, ფულს (მამები-28%, დედები-20%, ბავშვები-6%) (იხ. ცხრილი 56).

ცხრილი 55

რომელ ადამიანურ თვისებებს აძლევენ მაღალ შეფასებას თქვენი ოჯახის წევრები (%)

განსაკუთრებული თვისებები	პასუხი			
	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები
მაღალი სამუშაო კვალიფიკაცია	10	12	15	
ფულის, ქონების დაგროვების უნარი	30	16	30	10
შეურყენელი სახელი	31	31	13	
თავდასხმის, ჩხუბის დროს თავის დაცვის უნარი, ფიზიკური ძალის გამოყენება	10	8	9	
უნარი გაიჩინო სასარგებლო კავშირები	24	11	13	
ერთგულება				
გულისხმიერება გარშემოყოფების მიმართ				
სხვა	14	20	11	

რომელ ადამიანურ თვისებებს აძლევენ მაღალ შეფასებას თქვენი ოჯახის წევრები? მოუთითეთ არა უმეტეს სამი პასუხისა (%)

	პასუხი			
	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები
გახსაკუთრებული თვისებები				
მაღალი სამუშაო კვალიფიკაცია	15	10		
ფულის, ქონების დაგროვების უნარი	28	20	6	
შეურყენელი სახელი	34,4	50	30	8
თავდასხმის, ჩხუბის დროს თავის დაცვის უნარი, ფიზიკური ძალის გამოყენება	2			4
უნარი გაიჩინო სასარგებლო კავშირები	10			
ერთგულება	20	44	26	8
გულისხმიერება გარშემომყოფების მიმართ		62	16	10
სხვა				

ამდენად, მსჯავრდებულთა შორის ყველაზე ტიპური კულტურის სტანდარტია ძალადობა, სიმდიდრე და ეგოიზმი, რომლებიც ამზადებს ძალადობისავე მიდრეკილებას და ძირითად ორიენტირებს მოძალადე პიროვნების ჩამოყალიბებაში.

მსჯავრდებულის სოციალური კულტურის გარემოს დამახასიათებელია ალკოჰოლიზმიც. ალკოჰოლის სისტემატიურად მიღება შედის მათი ცხოვრების წესის ძირითად ფასეულობებში. როგორც ანალიზი გვიჩვენებს, პირველად მსჯავრდებულთა უმრავლესობა—ესენია მსმელი მამაკაცები, რომლებიც ალკოჰოლურ სასმელებს ლებულობდნენ რეგულარულად (40%) და ჰქონდათ კიდევ სმის მუდმივი მოთხოვნილება (20%) (იხ. ცხრილი 57). ამაზე მეტყველებს ის ფაქტიც, რომ მეუღლის მიმართ ძალადობას, მსჯავრდებულთა შეფასებით, უმრავლეს შემთხვევაში ალკოჰოლური სასმელების რეგულარული მიღების შედეგად ჰქონდა ადგილი (57%) (ცხრილი 58). საქორწინო ურთიერთობებმა,

როგორც მსჯავრდებულთა პასუხებმა გვაჩვენა, ალკოჰოლის მოხმარებაზე ვერავითარი არსებითი ზეგავლენა ვერ მოახდინა. თითქმის ყველა პირმა, რომელმაც ძალადობითი დანაშაული ჩაიდინა მეუღლის მიმართ, აღნიშნა, რომ ისინი ქორწინებამდეც ასევე სვამდნენ (50%) (იხ. ცხრილი 59).

ცხრილი 57

რა ზომით იყენებდით ალკოჰოლურ სასმელებს (%)

	პასუხი
საერთოდ არ ვსვამდი	9
ვსვამდი დღესასწაულების დროს	17
ყოველ კვირას	40
მქონდა სმის მუდმივი მოთხოვნილება	20
ემკურნალობდი ალკოჰოლიზმისაგან	
ალკოჰოლური სასმელების ბოროტად გამოყენება	17
ნარკოტიკების ბოროტად გამოყენება	

ცხრილი 58

როგორი დოზით იყენებდით ალკოჰოლურ სასმელებს თქვენ და დაზარალებული (%)

	პასუხი	
	მე	დაზარალებული
მხოლოდ დღესასწაულებზე	12	73
ყოველ კვირას	57	0
იყო მუდმივი სმა	31	12
იყო იძულებითი განკურნება ალკოჰოლიზმისაგან		
ქმედუნარიანობის განსაზღვრა ალკოჰოლის მიღების შედეგად		3

როგორ იმოქმედა ქორწინებამ ალკოჰოლის მიღებაზე თქვენზე და
დაზარალებულზე (%)

	პასუხი	
	თქვენზე	დაზარალებულზე
სანამ დაქორწინდებოდი ნაკლებს ვსევამდი	43	48
სანამ დაქორწინდებოდი მეტს ვსევამდი	7	
ქორწინებამდეც ასე ვსევამდი	50	43

მაშასადამე, კულტურის სტანდარტებს შორის ალკოჰოლის მოხმარებას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია.

პიროვნების ფორმირების დამახასიათებელ პირობად გამოყოფილია მორალური ქცევის სტანდარტები. საოჯახო ურთიერთობის ანალიზის პრიზმით განსაკუთრებით უნდა გამოიყოს არაქორწინებადი ურთიერთობა და მეუღლეთა ლალატის შეფასება.

როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, მამაკაც მსჯავრდებულთა უმრავლესობა მომხრეები არიან არაქორწინებადი ურთიერთობებისა, მაგრამ ასეთ ქცევას გამორიცხავენ ცოლების მხრიდან. პასუხების მიხედვით არაქორწინებად ურთიერთობებს გამორიცხავენ მხოლოდ ცოლები. თუმცა უნდა ვაღიაროთ, რომ მსჯავრდებულ ქალთა უმრავლესობა ცდილობს არ გაამჟღავნოს ეს ფაქტი. ამასთან ერთად ისინი აღიარებენ, რომ ასეთი კავშირები შესაძლებელია საერთოდ და ამაში არაფერია დასაძრახისი, თუ იგი პროსტიტუციაში არ გადადის. ამასთან დაკავშირებით უნდა ვაღიაროთ, რომ საზღვარგარეთის ქვეყნების კრიმინოლოგებისგან განსხვავებით, ჩვენს სინამდვილეში არაქორწინებადი კონფლიქტის მიზეზით ჩადენილი ძალადობითი დანაშაული იშვიათად აღინიშნება.

ასევე დაბალია მეუღლეთა ლალატის გამო ჩადენილ მკვლელობათა პროცენტი (0,5%). ამიტომ რაოდენობრივი დახასიათების მაგიერად მნიშვნელოვან ინფორმაციას გვაძლევს ხარისხობრივი ასაქეტის ანალიზი. როგორც ცნობილია მეუღლეთა ლალატი დამლუპველად მოქმედებს ოჯახზე, რადგანაც მეუღლის პოზიციის დაკარგვა, ცოლ-ქმრულ ურთიერთობაში არსებული ტყუილი თანდათანობით ხელს უწყობს ურთიერთობების დაძაბვას და შესაძლებელი დანაშაულის ჩადენას. აღნიშნულ-

თან დაკავშირებით შევეცადოთ ბიოგრაფიული მეთოდით აღწეროთ კონკრეტული კრიმინოლოგიური სიტუაცია, რომელიც მოხდა ქ. რუსთავში. საუბარია მკვლელობაზე, რომელიც ცოლისძმამ ჩაიდინა სიძის მიმართ.

დანაშაულის ჩადენის სიტუაციას დიდი ხნის მანძილზე წინ უძღოდა კონფლიქტები ძმასა და დას შორის, იმ მიზეზით, რომ და ეწეოდა პროსტიტუციას, რითაც ინახავდა ოჯახს. ამის გამო ძმა სიძულელს გრძნობდა სიძის მიმართ, რომელმაც ვერ შესძლო სამუშაოს შოვნა, ეწეოდა ბავშვების აღზრდას ცოლის კლიენტების თანდასწრებით. თვითონ ძმას არ შეეძლო მატერიალურად დახმარებოდა დის ოჯახს, რადგან ისიც უმუშევარი იყო. ერთხელაც მოვიდა რა თავის დასთან სტუმრად შეესწრო დის „კლიენტს“. ამ სიტუაციისაგან განერვიულებულმა, ასევე ალკოჰოლისაგან აღგზნებულმა, დანით გულ-მკერდის არეში დარტყმით მოკლა თავისი სიძე. ამ ეპიზოდში, თუ არ გავითვალისწინებთ შემთხვევით ფაქტორებს, გამოვლინდა ძალადობითი ქცევის ტიპური კანონზომიერება და მთლიანად ძალადობა ახლობლის მიმართ, კერძოდ: ქმარი შეურიგდა ცოლის ქცევას და ამრიგად, ლალატის ფაქტი მეუღლეების მიერ აღქმული იქნა, როგორც ოჯახის რჩენის პირობა. ამ ფაქტს რამდენადმე სხვა შეფასება მისცა ცოლისძმამ, რომელმაც დის პროსტიტუცია აღიქვა, როგორც მისი მამაკაცური ღირსების „მე-ს“ დამცირება. ამ ზედაპირულ ფაქტში იმალება ოჯახის დესოციალიზაციის უფრო ღრმა კანონზომიერება. და და ძმა იყვნენ სხვადასხვა მამებისაგან. ამასთანავე და იზრდებოდა მამინაცვლის ოჯახში—ძმის ლეიძლ მამასთან, რომელიც, თავის მხრივ, წარსულში ნასამართლები იყო ყაჩაღობისთვის. თვითონ შვილიც ასევე მსჯავრდებული იყო ჯანმრთელობის მძიმე დაზიანების მიყენებისათვის. ეს წარსული, ამასთანავე მისი უმუშევრობა, განათლების არარსებობა აყალიბებდა მასში ძალადობის პოტენციალს. ძალადობის ხერხი შერჩეულია სიტუაციით. თუმცაღა სიტუაციის ძალადობითი გადაწყვეტა წარმოადგენს მკვლელის პიროვნების არაკეთილისმყოფელი ფორმირების ბუნებრივ შედეგს. მკვლელობის ჩადენის პირობებში მას არ ჰქონდა სხვა გამოსავალი, კონფლიქტური სიტუაციის სხვა ხერხით გადაწყვეტის მოდელი. იგი გამომდინარეობდა მამისა და საკუთარი განვლილი ცხოვრებიდან.

ოჯახის ფორმისა და ოჯახური ურთიერთობის ბუნების გარდა მოძალადის ქცევაზე მოქმედებს მთელი რიგი სხვა ობიექტური ფაქტორებიც. მათ შორის გამოიყოფა საცხოვრებელი პირობები. უნდა აღინიშნოს, რომ თვით აღნიშნული გარემოებები არ წარმოადგენს დანაშაულის უშუალო გამომწვევ მიზეზს, თუმცა არსებითად ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენას. ყველაზე უფრო ტიპურია ავტონომიური საცხოვრებელი პირობები – ცალკე სახლი ან საკუთარი ბინა. პირველად მსჯავრდებულნი უმეტეს შემთხვევაში ძალადობით დანაშაულს ჩადიან საკუთარ ბინაში (81%) და მხოლოდ დამნაშავეთა მცირე ნაწილი ე.წ. კომუნალურ (11%) ან დაქირავებ ბინაში (8%) (იხ. ცხრილი 60). ანალოგიური მდგომარეობა ფიქსირდება განმეორებით დანაშაულის ჩამდენ პირთა შორისაც. საკუთარ სახლში ან ბინაში ხდება დანაშაულობათა უმრავლესობა (80%), ხოლო კომუნალურ ბინაში – ჩადენილ დანაშაულთა მცირე ნაწილი (16%) (იხ. ცხრილი 61).

ცხრილი 60

როგორი საცხოვრებელი პირობები გქონდათ დანაშაულის ჩადენის მომენტში (%)

	პასუხი
კერძო ბინა (სახლი)	81
კომუნალური ბინა	11
დაქირავებული ბინა	8
საერთო საცხოვრებელი	
გირათი აღებული ბინა	2

ცხრილი 61

როგორი საცხოვრებელი პირობები გქონდათ გათავისუფლებიდან განმეორებითი დანაშაულის ჩადენამდე (%)

	პასუხი
კერძო ბინა (სახლი)	80
კომუნალური ბინა	16
დაქირავებული ბინა	2
საერთო საცხოვრებელი	2
გირათი აღებული ბინა	

უნდა შევნიშნოთ, რომ ზოგჯერ აღნიშნული საბინაო პირობები ხელს უწყობს ოჯახში ძალადობით დანაშაულს, რადგან, როგორც წესი, კონფლიქტური ურთიერთობები გვარდება და წყდება უცხო პირთა ჩარევის გარეშე. ასეთ პირობებში დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იქნას ფაქტობრივად დაუბრკოლებლივ, გარეგანი კონტროლის გარეშე. განსაკუთრებით გამოიყოფა მეუღლის მიმართ ჩადენილი დანაშაული. ამ დანაშაულთა უმრავლესობა ხდება სწორედ აღნიშნულ პირობებში (25%) (იხ. ცხრილი 62).

ცხრილი 62

რა სახის საცხოვრებელი ეკავა თქვენს ოჯახს დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის (%)

	პასუხი
კომუნალური ბინა	18
ცალკე ბინა	25
ოთახი საერთო საცხოვრებელში	
საკუთარი სახლი	57
სხვა	

ჩადენილი დანაშაული არა მარტო დამლუპველად მოქმედებს შიდა ოჯახური ურთიერთობების გამწვავებაზე, არამედ სერიოზულ ზემოქმედებას ახდენს ერთად ცხოვრების პირობებზეც. განმეორებით დანაშაულის ჩამდენ პირთა უმრავლესობას, ექმნება სერიოზული პრობლემები საცხოვრებელ პირობებთან დაკავშირებით. კონფლიქტი ერთად მცხოვრებ ოჯახის წევრებს შორის, მათი დაძაბული ურთიერთობა, თვით დანაშაულის ჩადენის ფაქტი ართულებს ერთად ცხოვრებას, წარმოშობს საბინაო პრობლემებს. არ არის შემთხვევითი, რომ 92% იმ პირებისა, ვინც განმეორებით ჩაიდინეს დანაშაული პირველ ადგილზე აყენებს საბინაო პრობლემებს (იხ. ცხრილი 63).

პირველი დანაშაულისათვის სასჯელის მოხდის შემდეგ შეგვხვდათ თუ არა წინააღმდეგობები საცხოვრებელ ადგილთან დაკავშირებით (%)

	პასუხი
დიახ	92
არა	8

ოჯახის მატერიალურ დონეს არსებითი მნიშვნელობა აქვს შიდაკონფლიქტური ურთიერთობების გადასალახავად, ოჯახში დანაშაულობის აცილებისა და მრავალი ცხოვრებისეული საკითხის გადაწყვეტად. ამ ფაქტორს ენიჭება გადამწყვეტი როლი, იმ შემთხვევაში, როდესაც მოცემულ ურთიერთობებში აღინიშნება რეგრესი. მოძალადე მამაკაცებიდან თითქმის 78%-ს არა აქვთ მუდმივი შემოსავალი და დიდი ხნის განმავლობაში არ მუშაობენ. ამასთანავე, კვალიფიკაციის დაბალი დონის ან სამუშაოს შოვნის შეუძლებლობის გამო შემოსავალის პრობლემა ვერ წყდება. რაც შეეხება ქალებს, მათ შორის მხოლოდ 20%-ს ჰქონდა განსაზღვრული შემოსავალი და ისიც ეპიზოდურად (იხ. ცხრილი 64).

დაასახელეთ რამდენად რეგულარულად გაქვთ ხელფასი (%)

	მამაკაცები	ქალები
მუდმივი უმუშევარი	78	56
მაქვს		12
მაქვს, მაგრამ იშვიათად	22	20

როგორც მსჯავრდებულები აღნიშნავენ, მათ ოჯახებს აქვთ შემოსავალი, რომელიც არ აღემატება საშუალოდ 80 ლარს (იხ. ცხრილი 65).

მიუთითეთ ახალი დანაშაულის ჩადენამდე თქვენი ოჯახის შემოსავლის
თვიური თანხა (ლარებში)

	პასუხი
14-30	15
30-50	7
50-70	8
70-90	
90-120	70
120-140	
140-160	
160-180	
180-200	

გამოკითხულ მსჯავრდებულ მამაკაცებს შორის 40% თვლის, რომ ქმარმა უნდა გამოიმუშავეს მეტი, ვიდრე ცოლმა. ანალოგიური პასუხი გასცეს მსჯავრდებულმა ქალებმა (32%). საკმაოდ თავშეკავებული დამოკიდებულებაა საკითხთან: მეუღლეები უნდა იღებდნენ თუ არა ერთნაირ შემოსავალს? საინტერესოა, რომ კაცების 55% და ქალების 60% ფიქრობს, რომ მათთვის სულ ერთია ვინ იღებს მეტ შემოსავალს, მთავარია ოჯახში შემოსავალი იყოს (იხ. ცხრილი 66).

ცხრილი 66

ხელფასის თანაფარდობის ორიენტაცია (%)

	მამაკაცი	ქალი
ქმარი გამოიმუშავეს მეტს	40	32
ცოლი გამოიმუშავეს მეტს		
ცოლ-ქმარი გამოიმუშავეს		
სულ ერთია ვინ გამოიმუშავეს მეტს, მთავარია იყოს მეტი ფული ოჯახში	55	60
სხვა ორიენტაცია	5	8
ჯამი	100	100

ფულადი სახსრების არაერთგვაროვანი, არამიზნობრივი გამოყენება თავს იჩენს ოჯახურ ურთიერთობაში. მამაკაცების უმრავლესობა (32%) მიუთითებს, რომ ისინი ცოლს ხელფასს სისტემატურად არ აძლევენ. ამავე ფაქტს ადასტურებს 45% მსჯავრდებული ქალი. მხოლოდ 28%-ის ფარგლებში ფიგურირებს პასუხები, რომ ქმრები აძლევენ ხელფასის ნაწილს (იხ. ცხრილი 67).

ცხრილი 67

მეუღლეების ურთიერთობა ფულთან (%)

	მამაკაცი	ქალი
ქმარი ცოლს აძლევს მთლიან ხელფასს	11	9
ქმარი აძლევს ცოლს ხელფასის ნაწილს	28	20
ქმარი სისტემატურად არ აძლევს ხელფასს ცოლს	32	45
პასუხი არ არის	29	26

მთლიანად, როგორც მამაკაცები, ასევე ქალები კმაყოფილები არ არიან შემოსავლის განაწილებით (54%) (იხ. ცხრილი 68). როგორც ერთი, ისე მეორე მხარე ფულის საკითხში მაქსიმალიზმს იჩენს. უნდა აღინიშნოს, რომ არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა გამოკითხვით, ოჯახში ყველაზე მეტი პრეტენზია წამოყენებულია მამის მიმართ (60,4%). ხოლო მოზრდილი მსჯავრდებული ქალების პასუხების მიხედვით მათ პრეტენზიას უყენებდნენ ქმრები (47,6%), შემდგომ ქმრის ნათესავები (37,5%) და შვილები (30,4%) (იხ. ცხრილი 69).

ცხრილი 68

სომ არ განუხებდათ თქვენი ოჯახის წევრების მხრიდან მატერიალური ხასიათის პრეტენზიები განმეორებით დანაშაულის ჩადენამდე (%)

	პასუხი
დიახ	54
არა	44

მთლიანობაში აქ ვლინდება ერთი კანონზომიერება: მამაკაცების მიერ ხელფასის თავისთან დატოვება და შემდგომში ოჯახის წევრებისათვის საჭიროებისამებრ განაწილება, მათ მიერ აღიქმება, როგორც პრესტიჟის დაცვის ხერხი, რადგან მატერიალური შესაძლებლობის დაკარგვის შემთხვევაში სუსტდება კაცის ლიდერობის როლი საოჯახო ურთიერთობაში და ა.შ.

ცხრილი 69

შეიძლება თუ არა ითქვას, რომ რომელიმე თქვენი ახლობელი ოჯახის სხვა წევრებისაგან ზედმეტად ითხოვს ფულს, ნივთებს და სხვა? ვინ? (%)

	პასუხი		
	არასრულწლოვანი	მოზარდი მსჯავრდებული	
		კაცი	ქალი
მამა	60,4		
დედა	20,9		
მეუღლე		56,5	47,6
შვილები		30,4	15
მეუღლის ნათესავები			37,5
სიძე			
რძალი			
სხვა ნათესავები		10,2	
არავინ	19,7	2,9	

განვიხილოთ მოძალადე პიროვნების თვისებები.

როგორც ცნობილია, ძალადობითი დანაშაულის მექანიზმში, გარდა პიროვნების არასრულყოფილი ფორმირებისა, არსებით როლს თამაშობს თვით პიროვნების თვისებები.

მოძალადის სამართლებრივი ხასიათის გამოყოფისას, უპირველეს ყოვლისა, ყურადღება უნდა მიექცეს იმას, რომ მათ შორის დომინირებენ პირველად მსჯავრდებულები (69,0%). განმეორებით მსჯავრდებულთა ხვედრითი წილი მსჯავრდებულთა მხოლოდ მესამედ ნაწილზე მოდის (31,0%) ამასთანავე, ვიქტიმოლოგიური კუთხით მათ შორის დომინირებენ პირები, რომლებმაც ძალადობითი დანაშაული ჩაიდინეს მეუღლის

მიმართ (26%). შემდგომ ეს კონტიგენტი განლაგებულია შემდეგი თანამიმდევრობით: შვილის მიმართ (10%), მამის წინააღმდეგ, ძმის წინააღმდეგ (8%), ქმრის წინააღმდეგ (6%), დედამთილის წინააღმდეგ (2%), პაპის, დედინაცვლის, მამის და დედის წინააღმდეგ (1%) (იხ. ცხრილი 70). დანაშაულობათა ჩადენის სპექტრში დომინირებს მკვლელობა, რომელიც შეადგენს 24%-ს.

ცხრილი 70

დაზარალებულთა პროცენტული განაწილება

ცოლი	შვილი	მამა	ძმა	ქმარი	დედა	დედინაცვალი	ოჯ.სხვა წევრები
25	10	8	8	6	3	2	1

მაშასადამე, სამართლებრივი თვალსაზრისით უმრავლეს შემთხვევებში ჩვენს წინაშეა ცოლის მკვლელობის პიროვნებები, რომლებმაც პირველად ჩაიდინეს ეს დანაშაული.

განვიხილოთ დემოგრაფიული მონაცემები. აღნიშნულ პირებს შორის, დომინირებენ მამაკაცები, ქალთა კონტიგენტი უახლოვდება 1%-ს და მეტად მცირეა. მამაკაცებიდან, რომლებმაც პირველად ჩაიდინეს დანაშაული 48%-ია, ხოლო განმეორებით – 27%.

კონტიგენტის ასაკობრივი განლაგება გვიჩვენებს, რომ მსჯავრდებულთა შორის სჭარბობენ ოცდაათი წლის ასაკის პირები. პირველად მსჯავრდებულებს შორის ისინი შეადგენენ 17%-ს, განმეორებით დანაშაულის ჩამდენთ შორის – 8%.

განათლების დონით უმეტესი ნაწილი საშუალო განათლების მქონეა. პირველად მსჯავრდებულებს შორის ის შეადგენს 52%-ს, ხოლო განმეორებით დანაშაულის ჩამდენთ შორის – 21%-ს.

დემოგრაფიული დახასიათება ავლენს მოძალადე პიროვნების შემდეგ ნიშანს: ჩვენ ვხედავთ, რომ ოჯახის წევრის მიმართ ძალადობა ტიპურია 30 წლის მამაკაცისათვის, ესე იგი, მოსახლეობის ყველაზე აქტიური ნაწილისათვის.

პიროვნების სოციალური დახასიათება ავლენს შემდეგ მაჩვენებელს: მსჯავრდებულთა შორის დანაშაულის ჩადენის მომენტში მუშაობდა 28%, ხოლო უმუშევარი იყო – 69%. ამასთანავე, დასაქმებულთა შორის

რის გამოიყოფა სოფელში მომუშავე პირები (13,0%); შემდგომ მოდიან მუშები (10,0%) და მოსამსახურეები (5,0%). აქაც ნათლად ჩანს ქვეყნის საერთო სოციალურ-ეკონომიკური პირობები: სოფელში ქალაქთან შედარებით ფიქსირდება ცხოვრების დაბალი დონე, უმუშევრობა, რაც სტიმულირებას ახდენს ოჯახში დაძაბულობისა და აგრესიულობის გამოვლენაზე. ამდენად, საესეებით კანონზომიერია, რომ პირველად მსჯავრდებულებები სწორედ სოფელში იდენენ უფრო მეტი რაოდენობის დანაშაულს (37%), ვიდრე ქალაქში (26%). ანალოგიური მდგომარეობა აღინიშნება განმეორებით დანაშაულის ჩამდენთა შორისაც: სოფელი – 17%, ქალაქი – 10%.

მოძალადე პიროვნების სოციალურ დახასიათებას ემატება მის ქორწინებასთან დაკავშირებული ურთიერთობების ასახვაც. პირველად მსჯავრდებულთა შორის ოჯახი ჰყავთ 48%-ს, ხოლო განმეორებით ჩადენილ პირებს – 24%. ამრიგად, მეორედ მსჯავრდებულთა შორის უფრო მაღალია უცოლოებისა და განქორწინებულების ოდენობა.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება დანაშაულის ჩამდენი პირების ღირებულებათა ორიენტაციას, რაც ნაწილობრივ ჩანს მსჯავრდებულთა შეფასებიდან და ნაწილობრივ დანაშაულის ჩადენის მოტივიდან. ამასთან ერთად უნდა აღინიშნოს, რომ მოტივი, როგორც ოჯახის წევრისადმი ძალადობითი მოქმედების აუცილებლობის შესახებ დასკვნა, დამნაშავე პიროვნების არსებითი დამახასიათებელი მაჩვენებელია. ეს მიზანსწრაფულობა შეიძლება გამოიხატოს თვითდამკვიდრების ფორმით, ოჯახური საქმიანობისაკენ სწრაფვით, პარტნიორის შეკავებით, ეჭვიანობით და ანგარებით. მათ შორის ყველაზე გამოკვეთილია: ა) სწრაფვა მოიშოროს ოჯახური პრობლემები და ბ) სწრაფვა შეიცავოს პარტნიორი. პირველი სახე დომინირებს პირველად მსჯავრდებულ კონტიგენტთა შორის (31%), მაშინ, როდესაც მეორე სახის სწრაფვა დომინირებს განმეორებით მსჯავრდებულთა შორის (13%). სხვა დანარჩენი მოტივები დაბალი ციფრობრივი მონაცემებით გამოისახება, ამიტომ მათ დახასიათებას არსებითი მნიშვნელობა არ ენიჭება.

როგორც ზემოთყვანილმა მონაცემებმა დაგვანახა, მსჯავრდებულები ოჯახურ პრობლემებად თვლიდნენ უმუშევრობით გამოწვეულ მატერიალურ გაჭირვებას (30%), ვალდებულებების არასწორად განაწილებას (26%), ფულისადმი მუდმივ მოთხოვნილებას (18%), ქმრის

სიმთვრალეს (15%) (იხ. ცხრილი 71), უნდა აღინიშნოს, რომ რამდენადმე სხვა სურათი დაადგინეს რუსეთის კრიმინოლოგებმა. მათი კლასიფიკაციით გამოიყოფა ფასეულობათა შემდეგი ორიენტაცია:

ცხრილი 71

რა მიზნით იყო კონფლიქტი მეუღლესთან (%)

	პასუხი
ფული	18
მოვალეობათა გადანაწილება	26
შვილების აღზრდა	5
თქვენს ან მეუღლის მშობლებთან დამოკიდებულების გამო	11
მეუღლეზე მისი მეგობრების უარყოფითი გავლენა	
თქვენი მეგობრების უარყოფითი გავლენა	
თქვენი ლოთობა	15
მეუღლის ლოთობა	
ექვე მეუღლის ერთგულებაში	5
მეუღლის ექვი თქვენს ერთგულებაში	5
მეუღლის ლალატი	
თქვენი ლალატი	
თქვენი ფეთქებადობა	
მეუღლის ფეთქებადობა	
იმიტომ, რომ თქვენ დიდი ხანია არ მუშაობთ	30
იმიტომ, რომ თქვენი მეუღლე დიდი ხანია არ მუშაობს	
იმიტომ, რომ თქვენ ჩადიოდით სამართალდარღვევებს	
იმიტომ, რომ მეუღლე ჩადიოდა სამართალდარღვევებს	
სხვა	

- ცოლის მკვლელობა ჯგუფები: ცოლის მეტისმეტი ავტორიტარობა (55%); ცოლის არაერთგულება (34%); ქმრის ლოთობა (30%); ოჯახური ფინანსების განაწილება, რომელიც ქმარს არ აძლევდა შესაძლებლობას მთლიანად მიეღო თავისი ფული (30%); სამეურნეო ვალდებულებების განაწილებაში მეუღლეთა განსხვავებული შეხედულებები (25%); ცოლის

სიმთვრალე (22%); საცხოვრებელი პირობების დაუკმაყოფილებლობა (11%); ცოლის მიერ ბავშვის დაბადების ერთპიროვნული გადაწყვეტა (11%); ცოლის მიერ ქორწინებამდე ინტიმური კავშირების არსებობა (10%);

– ქმრის მკვლელთა ჯგუფები: ქმრის მხრიდან ფულით არასაკმარისი უზრუნველყოფა (75%); ქმრის ლოთობა (44%); საცხოვრებელი ბინის კეთილმოუწყობლობა (28%); ცოლის ხელფასის ჭარბობა ქმრის ხელფასზე (22%); საშინაო საქმიანობის ვალდებულებებზე მეუღლეების შეხედულებათა წინააღმდეგობა (19%); ქმრის არასაკმარისი ავტორიტეტი (5–16%).

ფასეულობათა ორიენტაციისათვის ასევე დამახასიათებელია, რომ მსჯავრდებულთა უმრავლესობა დანაშაულის ჩადენის გზით კონფლიქტის (ძალადობითი) გადაწყვეტის მიზნს ხედავს არა საკუთარ თავში, თავისი პიროვნების ფორმირებაში, არამედ გარეგან მხარეში, რომელიც მისი პიროვნების მიღმა ძევს. გამოკითხულთა დაახლოებით 70% თვლის, რომ დანაშაულის ჩადენის გადაწყვეტილება მათ აღმოუცენდათ ქორწინების შემდეგ, მეუღლესთან ურთიერთობის დროს (იხ. ცხრილი 72). ამ კონტიგენტთა შორის გამოიყოფა პირები, რომელთა აზრით სწორედ ოჯახმა უბიძგა მათ ჩაედინათ დანაშაული (50%) (იხ. ცხრილი 73).

ცხრილი 72

როდის გაგიჩნდათ ეს გეგმა (%)

	პასუხი
ქორწინებამდე	
ქორწინების შემდეგ	70

ფასეულობათა ორიენტაციის მნიშვნელოვანი ნაწილია – გაურკვეველობა ჩადენილ მოქმედების დასაბუთებაში. პირებმა, რომლებმაც დანაშაული ჩაიდინეს მეუღლის მიმართ, თავიანთ პასუხებში მოუთითებენ, რომ იცოდნენ, რომ სჩადიოდნენ დანაშაულს, თუმცა არ იყვნენ დარწმუნებულნი ღალატის ფაქტში (37%) (იხ. ცხრილი 74).

შეუწყო ხელი თუ არა ოჯახურმა მდგომარეობამ თქვენს მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენას (%)

	პასუხი
ოჯახის გამო ვიკავებდი თავს დანაშაულის ჩადენისაგან	22
ოჯახი არანაირად არ ზემოქმედებდა ჩემზე	6
ოჯახურმა ურთიერთობებმა მხოლოდ ნაწილობრივ შეუწყო ხელი ჩემს მიერ დანაშაულის ჩადენას	44
ოჯახმა შეუწყო ხელი ჩემს მიერ დანაშაულის ჩადენას	50
მიჭირს პასუხის გაცემა	0

თუ მოქმედებით ეჭვის მოტივით, იყავით თუ არა დარწმუნებული ღალატის ფაქტში (%)

	პასუხი
ზუსტად მქონდა დადგენილი ეს	13
მქონდა მნიშვნელოვანი საფუძველი ეს მეფიქრა, მაგრამ აბსოლუტურად დარწმუნებული არ ვყოფილვარ	37
სხვა	

ბოლოს, პიროვნების არსებითი ნიშანია – თვითშეფასების არარსებობა, ნამუსის ქენჯნა, საკუთარი ანალიზის გაკეთების სურვილის არქონა. მსჯავრდებულთა 83%-მა, რომლებმაც დანაშაული ჩადინეს მეუღლის მიმართ, აღნიშნეს, რომ დანაშაულის ჩადენის შემდეგ საერთოდ კავშირი განწყვიტეს მეუღლესთან (იხ. ცხრილი 75).

გაქვთ თუ არა ურთიერთობა დაზარალებულთან (%)

	პასუხი
არა	2
ურთიერთობა განწყვეტილია	83

ფსიქოფიზიოლოგიურ დახასიათებათა შორის, უნდა აღინიშნოს, რომ მსჯავრდებულებს მუდმივი მიდრეკილება აქვთ ალკოჰოლისადმი.

70%--ზე მეტმა მსჯავრდებულმა დანაშაული ჩაიდინა მთერალ მდგომარეობაში და ისინი ალუოპოლს იღებდნენ დანაშაულის ჩადენამდეც.

3. განვიხილოთ კრიმინოგენური სიტუაციის დახასიათება.

მოძალადე პიროვნების არაკეთილსაიმედო ფორმირება და მისი პიროვნული თავისებურებები უფრო ნათლად ვლინდება კრიმინოგენური სიტუაციის დროს.

კრიმინოგენური სიტუაცია წარმოადგენს გარემოებათა ერთობლიობას, რომლებიც წინ უსწრებს დანაშაულის ჩადენას. მისი შემადგენელი ელემენტებია: ა) ურთიერთობა ოჯახში, რომელიც წინ უსწრებს დანაშაულის ჩადენას. ბ) კონფლიქტის სიტუაციური თავისებურებები.

ვებებით რა ურთიერთობებს, რომლებიც წინ უსწრებს დანაშაულის ჩადენას, გამოყოფილი უნდა იქნეს ჩადენილი ქმედების მოტივირება. მსჯავრდებულთა უმრავლესობამ (38%) მიუთითა, დანაშაული ჩაიდინა იმიტომ, რომ დაზარალებული ხელს უშლიდა მისი ცხოვრებისეული გეგმების რეალიზაციას. დაახლოებით 30%-მა განმარტა, რომ საერთოდ ისინი თავშეკავებულნი იყვნენ, მაგრამ კონფლიქტური სიტუაციის დროს მოთმინების ფიალა ავესოთ (იხ. ცხრილი 76). მსჯავრდებულები ძირითადად მიუთითებენ, რომ კონფლიქტი გამძაფრდა ოჯახური ვალდებულების განაწილების გამო (27%). მათ შეფასებაში შემდეგ მიზეზად მოდის ფული (24%) და ქმრის უმუშევრობა (20%) (იხ. ცხრილი 77).

რამ გიბიძგათ დანაშაულის ჩასადენად?
(შეიძლება აღინიშნოს რამდენიმე პასუხი) (%)

	პასუხი
მე ვფიქრობდი ამ გზით გამდიდრებას (მიმესაკუთრებინა ფული, ნივთები, დაუფულებოდი საცხოვრებელს და ა.შ.)	7
მაიძულა მეუღლის ღალატმა	7
დამარაღებული ხელს მიშლიდა პირადი გეგმების განხორციელებაში.	38
გამოიწვია ორივე მხარის აღგზნებულობამ, ჩვენ ორივეს არ შეგვეძლო ჩხუბში თავის შეკავება	12
ზოგადად მე თავშეკავებული ვარ, მაგრამ იმ მომენტში "მოთმინების ფიალა" ამევსო მისი საძაგებელი მოქმედების შედეგად	30
სხვა	15

საინტერესოა შევნიშნოთ, რომ მეუღლის მიმართ ჩადენილ დანაშაულობებზე მსჯავრდებულთა ნაწილი ქორწინებად ურთიერთობის საფუძველს აფასებენ შემდეგნაირად: ჩვევა (30%), ბავშვები (29%), საცხოვრებელი პირობები (24%), საერთო ინტერესები (22%), სიყვარული (13%), ერთმანეთის პატივისცემა (12%) (იხ. ცხრილი 78). მათი შეფასებით ძირითადად ცოლი იწვევდა მათში ანტიპათიას (20%) და გულგრილობას (23%) (იხ. ცხრილი 79).

საინტერესოა, რომ კონფლიქტის მსხვერპლი, უფრო ხშირად, იყო ცოლი, კერძოდ პირველად მსჯავრდებულთა შორის, უფრო ხშირად მსხვერპლი იყო მეუღლე (17%), ვიდრე სხვა ნათესავი. განმეორებით მსჯავრდებულთა შორისაც აგრესია ანალოგიურად მიმართული იყო ცოლის წინააღმდეგ (8%).

დაგვისახელეთ თქვენს მეუღლესთან კონფლიქტის ძირითადი მიზეზები (%)

	პასუხი
ფული	24
ვალდებულებების გადანაწილება	27
ბავშვების აღზრდა	
ჩემს მშობლებთან ან მეუღლის მშობლებთან ურთიერთობა	6
მისი მეგობრების სულელური ზეგავლენა	
ჩემი მეგობრების სულელური ზეგავლენა	
ჩემი სიმთვრალე	
ჩემი მეუღლის სიმთვრალე	
ჩემს მიერ ნარკოტიკების მოხმარება	
მის მიერ ნარკოტიკების მოხმარება	2
ჩემი ეჭვი მის ერთგულებაში	
მისი ეჭვი ჩემს ერთგულებაში	
მისი ლალატი	
ჩემი ლალატი	
ჩემი სიფიცხე	12
მისი სიფიცხე	
იმის გამო, რომ ჩემი მეუღლე დიდი ხნის განმავლობაში იყო უმუშევარი	
იმის გამო, რომ მე დიდი ხნის განმავლობაში ვიყავი უმუშევარი	20
მისი მხრიდან კანონდარღვევათა ჩადენის გამო	
ჩემი მხრიდან კანონდარღვევათა ჩადენის გამო	
მისი მხრიდან დანაშაულის ჩადენის გამო	
ჩემი მხრიდან დანაშაულის ჩადენის გამო	
იმის გამო, რომ იგი ცდილობდა ჩავეთრიე დანაშაულებრივ საქმიანობაში, მე კი წინააღმდეგი ვიყავი	

რა გაკავშირებდათ დაზარალებულთან თქვენი ქორწინების პერიოდში (%)

	პასუხი
ურთიერთპატივისცემა	12
სიყვარული	13
საერთო ინტერესები	22
საერთო შრომა	
მიჩვევა	30
შვილები	29
ოჯახური სიმყუდროვე	6
საცხოვრებელი პირობები	24
მატერიალური მოსაზრება	
ერთობლივი მოხმარება ნარკოტიკებისა ან ალკოჰოლისა	
ერთობლივი სამართალსანიანალმდეგო მოქმედებები	
სხვა	

თქვენი გრძნობები დაზარალებულის მიმართ (%)

	პასუხი
სიყვარული	4
პატივისცემა	9
სიმპათია	
გულგრილობა	23
ანტიპათია	20
ზიზღი	40

მოძალადის სისასტიკეზე მონმობს ის ფაქტი, რომ უმრავლეს შემთხვევაში მსჯავრდებულებში გამოიყენება დანა (45%). ამ იარაღს ხშირად მიმართავენ როგორც პირველადი, ასევე განმეორებითი მსჯავრდებულებიც.

უფრო ხშირად მოძალადეები დანაშაულს იდენდნენ სალამოს (43%) მთვრალ მდგომარეობაში (79%).

როგორც უკვე აღენიშნეთ, ოჯახში ძალადობითი დანაშაულებები, უმეტეს შემთხვევაში ხდება საკუთარ საცხოვრებელ სახლში (ბინაში), რაც კიდევ ერთხელ მოწმობს კონფლიქტური სიტუაციების ავტონომიურობაზე.

კრიმინოლოგიური სიტუაციისათვის ტიპურია კონფლიქტის შედეგების სტაბილურობა. გამოკითხულთა უმრავლესობა წინააღმდეგნი არიან ურთიერთობის აღდგენისა (64%) (იხ. ცხრილი 80). რამდენადმე განსხვავებული დამოკიდებულება, როგორც მსჯავრდებულები მიუთითებენ, ჰქონდათ დაზარალებულებს. ისინი აღნიშნავენ, რომ მეუღლეს სურვილი ჰქონდა გადაჭრილიყო კონფლიქტი (15%) (იხ. ცხრილი 81).

ცხრილი 80

აპირებთ თუ არა აღადგინოთ ცოლ-ქმრული დამოკიდებულება დაზარალებულთან (%)

	პასუხი
დიახ	18
არა	64
ჯერ არ გადამინწყევტია	1

ცხრილი 81

როგორ სურდა გადაეწყვიტა კონფლიქტი დაზარალებულს? (%)

	პასუხი
დაზარალებულს უნდოდა აღედგინა ურთიერთობა ჩემთან	7
უნდოდა გაეწყვიტა	15
ორჭოფობდა	2
სხვა	6

კონფლიქტური სიტუაცია, როგორც ანალიზი გვიჩვენებს, ორი სახისაა: 1) კონფლიქტის დომინირებაზე აგებული სიტუაცია და 2) უეცრად წარმოშობილი სიტუაცია.

განვიხილოთ პირველი ტიპის კრიმინოგენური სიტუაცია. აქ შეიძლება გამოვეყოთ:

ინტერესთა შეუთავსებლობაზე აგებული სიტუაცია:

– 2002 წლის 10 ივლისს ქ. თბილისში კ–მ საოჯახო კონფლიქტური სიტუაციების მოუგვარებლობის შედეგად თოკით დაახრჩო მეუღლე ი. სიდედრს კი დანით ყელში მიაყენა ჭრილობა;

– 1999 წლის 20 აპრილს ქ. წყალტუბოში ზ–მ თავის მეზობლად მცხოვრები ი–სთან ერთად მიიღო ალკოჰოლური სასმელი და დათვრა. ზ. დაბრუნდა თავის საცხოვრებელ სახლში, სადაც მთვრალ მდგომარეობაში მყოფმა, ურთიერთშელაპარაკებისას განაწყენებულმა, რასაც წინ უძღოდა წლების განმავლობაში პირადი ურთიერთობების ნიადაგზე წარმოშობილი უთანხმოება, განიზრახა თავისი დედინაცვალის ა–ს განზრახ მკვლელობა და დანით მიაყენა სიცოცხლისათვის მძიმე ხარისხის დაზიანება;

მატერიალური ინტერესების დაპირისპირებაზე ჩამოყალიბებული სიტუაცია:

– 2001 წლის 22 მაისს ძ–მ მხოლოდ იმიტომ, რომ მშობლებმა მას არ მისცეს 500 დოლარი წაგებული თანხის გასასტუმრებლად, ანგარების მოტივით სანადირო თოფიდან გასროლით ჩაიღინა მშობლების მკვლელობა;

– ნიშანდობლივია ასევე ფ–ს ბრალდების საქმე, რომელმაც თავისი შვილი ლ. სასიკვდილოდ იმიტომ გაიმეტა, რომ მან მოსთხოვა სოფელში საცხოვრებელი სახლის გაყიდვა;

– ბორჯომში მცხოვრებმა მ–მ 2002 წლის 17 თებერვალს დედამისს მოსთხოვა ფული. უარის მიღების შემდეგ გადაუმტერია დედას კისრის მალეები და მოკლა;

– 2001 წლის 6 ოქტომბერს, სიღნაღის რაიონის სოფელ ბოდბისხევში მცხოვრებმა შ–მ თავის საცხოვრებელ სახლში დააღრჩო დედა, მხოლოდ იმიტომ, რომ მან არ მისცა ფული;

– ყვარლის რაიონის სოფელ გავაზში მცხოვრებმა ბ–მ 2001 წლის 12 დეკემბერს ფულის გაყოფის მოტივით ნაჯახის თავში დარტყმით მოკლა ძმა;

– 1999 წლის 7 ივნისს ლამის საათებში კ. თავის ამხანაგთან ერთად თავს დაესხა ბებიას. სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის საშიში ძალადობის გამოყენებით მოსთხოვა ფული და ძვირფასეულობა. მიიღო რა ამაზე უარი, ანგარების მოტივით და დანაშაულის ჩადენის გაადვილების მიზნით იგი წააქციეს, პალსტუხითა და ქსოვილის ნაჭრებით

შეუკრეს ხელ-ფეხი, აუხვიეს პირი და ჩაარტყეს მკვრივი საგანი თავში. მიყენებული დამიანებისაგან ბებია გარდაიცვალა;

ექვსი ნიადაგზე ჩამოყალიბებული სიტუაცია:

– 2001 წლის 5 აგვისტოს ოზურგეთის რაიონის სოფელ შეკვეთილში მცხოვრებმა ი-მ თავის საცხოვრებელ ბინაში ეჭვიანობის ნიადაგზე ნა-ჯახით მოკლა ცოლი ვ., რომლის გვამი დაწვა ბოსელში. შემდეგ კი იმავე ნაჯახით ჩაიდინა ცოლის დისშვილის კ-ს მკვლელობა;

– მარნეულის რაიონში სოფელ ჯანდარაში მცხოვრებ შ-ს ეჭვი ჰქონ-და, რომ ცოლი ღალატობდა. 1999 წლის 19 აგვისტოს იგი იმყოფებოდა არაფხიზელ მდგომარეობაში ეჭვიანობის ნიადაგზე, ჩაქურჩის თავში ჩარ-ტყმით ჩაიდინა ცოლის მკვლელობა;

დ) გაუპატიურების კრიმინოგენური სიტუაცია:

– ლაგოდეხის რაიონის სოფელ შრომაში მცხოვრები გ. მთელი ორი წლის განმავლობაში სქესობრივ კავშირს ამყარებდა თავის 12 წლის გერთან;

– 1999 წლის 20 აგვისტოს ბ., იმყოფებოდა რა არაფხიზელ მდგო-მარეობაში, ჩაიდინა თავისი 3 წლის გოგონას გაუპატიურება;

– 1998 წლის 13 ნოემბერს ხაშურის რაიონის სოფელ ნაბახტევში მცხოვრებმა ნ-მ ფიზიკური ძალის გამოყენებით გააუპატიურა 1979 წელს დაბადებული თავისი ქალიშვილი;

განვიხილოთ უეცრად წარმოშობილი კრიმინოგენური სიტუაციის თავისებურება:

– საგარეჯოს რაიონის სოფელ დუზაგრამაში მცხოვრებმა ბ-მ ჩაიდ-ინა თავისი დის ქმრის ი-ს მკვლელობა. ი. ხშირად იღებდა ალკოჰოლ-ურ სასმელს, თერებოდა და ოჯახში ამტვრევდა ჭურჭელს, საოჯახო ნივთებს. 1997 წლის 22 ივლისს ი-მ მორიგი სიმთვრალის დროს, როდე-საც მან დაამტვრია ჭურჭელი და სცემა მეუღლეს და ცოლისდას, საშვე-ლად უხმეს ცოლისძმას ბ-ს, რომელიც ცდილობდა დაემშვიდებინა იგი. ბ. ნაიქცა და ი-მ მასაც მიაყენა ფიზიკური და სიტყვიერი შეურაცყოფა. შექმნილ ვითარებაში ბ-მ საოჯახო დანით რამდენიმე დარტყმა მიაყენა ი-ს, რის შედეგადაც ეს უკანასკნელი ადგილზევე გარდაიცვალა;

– 1999 წლის 4 ივლისს დუშეთის რაიონის სოფელ ტორჩაში მცხოვრები თ. მთვრალ მდგომარეობაში იმყოფებოდა სახლში თავის სამ მცირეწლოვან შვილთან ერთად. მისი ერთ-ერთი შვილი ლ. მძიმე

ავადმყოფი იყო და არ შეეძლო დამოუკიდებლად მოძრაობა. იგი ხოხ-
ვით გადაადგილდებოდა ხოლმე ლოგინიდან და ანუხებდა მთერალ მდ-
გომარეობაში მყოფ მამას. ერთხელაც გაღიზიანებულმა მამამ სანოლზე
დააგდო შვილი და მისი მყუდროების დარღვევისათვის დასჯის მიზნით
დაუნყო ხელებით ცემა სახისა და სხეულის სხვა ნაწილებში, თავს გან-
ზრახ არტყმევინებდა ხის სანოლის კიდეზე, რითაც ბავშვს მიაყენა სხე-
ულის მძიმე დაზიანება, რის შედეგადაც ის გარდაიცვალა;

– 2001 წლის 3 აგვისტოს ლაგოდეხის რაიონის სოფელ უზენთალოში
მცხოვრებმა ა-მ და მისმა მეუღლემ დ-მ იჩხუბეს, დაზარალებულმა დ-მ
ოჯახი დატოვა და მშობლებთან წავიდა. მას გამოეკიდა ა. და სთხოვდა
სახლში დაბრუნებულის. უარის მიღების შემდეგ ა-მ დანით მიაყენა
ცოლს სიცოცხლისათვის საშიშვლო მძიმე ხარისხის დაზიანება;

– 1998 წლის 5 ოქტომბერს აბაშის რაიონის სოფელ ენერში
მცხოვრები ფ. იმყოფებოდა თავის საცხოვრებელ სახლში მეუღლესთან
ც-სთან ერთად. ურთიერთშორის განაწყენებისა და ჩხუბის ნიადაგზე
ფ-მ მეუღლეს დანით მიაყენა სიცოცხლისათვის საშიში სხეულის მძიმე
ხარისხის დაზიანება, რის შედეგადაც იგი ადგილზევე გარდაიცვალა;

ამრიგად, კვლავ გავაკეთოთ მოკლე დასკვნა ოჯახის წევრების მიმართ
ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულის კონკრეტულ მიზეზებსა და ხელშემ-
წყობი პირობების შესახებ:

– ოჯახში ძალადობითი დანაშაულის ჩამდენ პირთა შორის სჭარბობს
პირველად მსჯავრდებულები;

– მსჯავრდებულთა შორის გამოიყოფა ცოლის მკვლელები, რომლებ-
მაც პირველად ჩაიდინეს აღნიშნული დანაშაული;

– მეუღლის მკვლელებს შორის დომინირებენ მამაკაცები, ხოლო ქა-
ლთა კონტიგენტი უმცირესია;

– ოჯახის წევრის მიმართ ძალადობა ტიპურია 30 წლის მამაკაცები-
სათვის, ესე იგი, მოსახლეობის ყველაზე აქტიური ნაწილისათვის;

– მსჯავრდებულთა შორის დანაშაულის ჩადენის მომენტში უმრავლეს-
ობა უმუშევარია, ხოლო დასაქმებულთა შორის გამოიყოფა სოფლად
მომუშავე პირები;

– მეორედ მსჯავრდებულთა შორის უფრო მაღალია უცოლობისა და
განქორწინების შემთხვევები;

- მსჯავრდებულ არასრულწლოვანთა დაახლოებით მესამედი ცხოვრობს არასრულ ოჯახში, სადაც მატერიალური თუ სხვა მიზეზების გამო შესუსტებულია კონტროლი, ისინი ჩაბმულნი არიან ოჯახის გარე არაფორმალურ ჯგუფურ ურთიერთობებში, მუდმივად გრძნობენ ცხოვრებისეულ დისკომფორტს, აქვთ გაუცხოებული დამოკიდებულება იმ პირების მიმართ, რომლებიც უფრო წარმატებულნი არიან და ა.შ.

- მსჯავრდებულთა ოჯახები ძირითადად ატარებენ არასრულ ან ნუკლეინურ ხასიათს. თვით საფუძველშივეა ოჯახის წევრებს შორის არამყარი ურთიერთობა. ბავშვების გაჩენის დროსაც კი, რაც ახალგაზრდა ოჯახის შერწყმის მიზეზი უნდა გახდეს, ოჯახის შემადგენლობის მცირერიცხოვნობა იქცევა უარყოფით ფაქტორად. ბავშვის არსებობას ზოგჯერ არ შეუძლია შექმნას კეთილისმყოფელი გავლენა ოჯახური ურთიერთობის სიმყარეზე. აღნიშნული ტიპის ოჯახები წინააღმდეგობას ვერ უწევენ, როგორც შინაგან ოჯახურ პრობლემებს, ასევე გარეგან სოციალურ წინააღმდეგობებს.

- ნეიტრალიზება, ოჯახის წევრების ბედისადმი სრული გულგრილობა წარმოადგენს მსჯავრდებულთა ოჯახებში მნიშვნელოვან საწყისს აგრესიული პიროვნების ფორმირებისათვის. უმეტესი მოძალადე არასრულწლოვანი ოჯახში კონფლიქტურობს თავისი ეგოიზმის გამო;

- ძალადობითი ქცევის ფორმირების მოდელს საფუძვლად უდევს ოჯახში შესუსტებული კონტროლი, რომელიც ხშირად აიგება მშობელთა ინტერესების დაპირისპირებაზე;

- მსჯავრდებულთა ოჯახებში მშობელთა კონფლიქტურობა ატარებს ხანგრძლივ ხასიათს, იგი სანაღმდეგო ინტერესებისა და შეხედულებების შეჯახებაა. სერიოზული უთანხმოება კი მათი აღზრდის პერიოდში აზროვნებაში დანაშაულებრივი ცხოვრების წესების ჩამოყალიბების საფუძველი ხდება. ოჯახურ საკითხებზე მეუღლეების ორიენტაციის მკვეთრი განსხვავება გარკვეულ ზემოქმედებას ახდენს ახალგაზრდა ოჯახის წევრის ნეგატიურ ქცევაზე. ზოგჯერ ნლების განმავლობაში კონფლიქტური სიტუაცია ინდივიდში ინვესს ოჯახის, როგორც სოციალური ინსტიტუტისადმი, სიძულვილს. მათ მსოფლმხედველობაში ოჯახი კარგავს მნიშვნელოვანი ფაქტორის ფუნქციას;

– მკაცრი მოპყრობა, მუქარა, თბილი დიალოგისაგან თავის არიდება, გაუმართლებელი სისასტიკე ბადებს აგრესიულობისაგან „თავდაცვის“ საპასუხო რეაქციას;

– ოჯახში კონფლიქტური ურთიერთობა ხშირ შემთხვევაში წარმოშობს, ბავშვების ცხოვრებაში საპასუხო კონფლიქტურობას. ეს კონფლიქტი ძირითადად ატარებს ეგოცენტრულ ხასიათს: სხვადასხვა მიზეზის გამო. რომ მშობლები მათ არ უნევენ დახმარებას, არ აკმაყოფილებენ მათ ინტერესებს.

– მამაკაცური ავტორიტეტის შელახვა ხელს უწყობს დანაშაულის ჩადენას. მამაკაცური სიმტკიცის არასაკმარისობა არღვევს ცოლ-ქმრული სისტემის ჰარმონიას და იძენს მადეტერმინირებული ფაქტორის მნიშვნელობას. ამდენად, ოჯახურ ურთიერთობებში მამაკაცის არასაკმარისად ძლიერი პოზიცია ხელს უწყობს ურთიერთობათა დაძაბვას;

– ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაული, სხვა ძალადობითი დანაშაულისაგან განსხვავებით, არ გამომდინარეობს მხოლოდ სიტუაციიდან. მათი უარყოფითი ხასიათი სტაბილურია და მისი ცვლილება რთულია. განმეორებით დანაშაულის ჩამდენ მსჯავრდებულთა პასუხებით მეუღლესთან ცუდი ურთიერთობა მათ შეუნარჩუნდათ განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის შემდეგაც;

– ოჯახური საქმეებისაგან მამაკაცის სრული მოცილება და ქალის დაბეჩავებული მდგომარეობა, ერთი მხრივ, და მეორე მხრივ, ოჯახში მუდმივი პრობლემები, რომლებიც ორივე პარტნიორს შეეხება, მუდმივ წინააღმდეგობაში არიან. ერთობლივი ცხოვრების საერთო მოთხოვნილებების და სამეურნეო ფუნქციების შეუთავსებლობა წარმოშობს ოჯახში დაძაბულობას და გვევლინება ძალადობითი დანაშაულის წანამძღვრის სახით.

– მსჯავრდებულთა გარემოცვის წრეს ძირითადად საშუალო ან არასრული საშუალო განათლება აქვს. აქედან გამომდინარეობს, რომ მსჯავრდებულთა გარემოცვის მსოფლმხედველობა მეტად შეზღუდულია და შესაბამისად შეზღუდულია მოთხოვნილებები. რაც ნიშნავს იმას, რომ მსჯავრდებულის ფასეულებათა ორიენტაცია იმყოფება ჩვეულებრივი „ობივატულური“ წარმოდგენების ინტენსიური გავლენის ქვეშ. ამგვარი ცოდნა არ შეიძლება საფუძვლად დაედოს მაღალი მორალური პოზიციების ფორმულირებას, რადგანაც პიროვნება მწირი ინფორმაცი-

ის გამო სულ სხვადასხვა შემთხვევითი გარემოების ინფორმაციის გავლენის ქვეშაა. არაფორმალურმა გარემოცვამ მას შეიძლება თავს მოახვიოს თავისი ქცევის სტანდარტები, რომლებსაც ვერ უნევს კონკურენციას ოჯახური წრე;

– მსჯავრდებულთა უმრავლესობას კულტურის საკითხები ნაკლებად აინტერესებთ; მათში სჭარბობს პრაგმატული ხასიათის, განსაკუთრებით კი ეკონომიკური ხასიათის მოთხოვნილებები. მსჯავრდებულები არ ითვალისწინებენ ფსიქოლოგიური კლიმატისა და ურთიერთობის დამყარების მოთხოვნილებას. მთლიანად კულტურისადმი სათანადო ინტერესის არარსებობა იწვევს იმას, რომ მსჯავრდებულის პიროვნების შეგნებაში თავს იჩენს კულტურის დაბალი მოთხოვნილების სტანდარტები. ფაქტურად ეს კონტიგენტი კაცობრიობის კულტურული მემკვიდრეობის და უმაღლესი ადამიანური ფასეულობების მიმართ არის ნეიტრალური;

– აგრესიულობა, როგორც ქცევის კულტურის სტანდარტი, ფაქტობრივად ამზადებს მსჯავრდებულში ძალადობითი პიროვნების ტიპს, ქმნის მის ცნობიერებაში კონფლიქტური სიტუაციის გადანეყვების მოდელს;

– მსჯავრდებულთა შორის ყველაზე უფრო ტიპური კულტურის სტანდარტია ძალადობა, სიმდიდრე და ეგოიზმი, რომლებიც ამზადებენ ძალადობისაკენ მიდრეკილებას, ამზადებენ ძირითად ორიენტირებს მოძალადე პიროვნების ჩამოყალიბებაში და ძალადობით დანაშაულის ნიშნებს;

– კულტურის სტანდარტებს შორის ალკოჰოლის მოხმარებას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია;

– მამაკაც მსჯავრდებულთა უმრავლესობა მომხრეები არიან არაქორწინებადი ურთიერთობებისა, მაგრამ ასეთ ქცევას გამორიცხავენ ცოლების მხრიდან. ქალები კი გამორიცხავენ არაქორწინებად ურთიერთობებს;

– განმეორებით დანაშაულის ჩამდენ პირთა უმრავლესობას, წარმოექმნება სერიოზული პრობლემები საცხოვრებელ პირობებთან დაკავშირებით. კონფლიქტი ერთად მცხოვრებ ოჯახის წევრებს შორის, მათი დაძაბული ურთიერთობა, თვით დანაშაულის ჩადენის ფაქტი ართულებს ერთად ცხოვრებას, წარმოშობს საბინაო პრობლემებს;

– მთლიანად, როგორც მამაკაცები, ასევე ქალები კმაყოფილები არ არიან შემოსავლების განაწილებით. როგორც ერთი, ისე მეორე მხარე ფულის საკითხებში იჩენს მაქსიმალიზმს. არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა აზრით, ოჯახში ყველაზე მეტი პრეტენზია წამოყენებულია მამის მიმართ, ხოლო მოზრდილი მსჯავრდებული ქალების პასუხის მიხედვით მათ პრეტენზიას უყენებდნენ ქმრები, შემდგომ ქმრის ნათესავები და შვილები.

თავი IV

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის თავიდან აცილების კრიმინოლოგიური საკითხები

§1 პრევენციის ზოგადსოციალური საკითხები

ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის თავიდან აცილება საზოგადოების მასშტაბით (ზოგადსოციალურ დონეზე), უპირველეს ყოვლისა, გულისხმობს ოჯახის ინსტიტუტის ანტიკრიმინალური მხარეების სრულყოფილ შესწავლას, იმ ნეგატიური სოციალური პროცესების დროულ ნეიტრალიზაციას, რომელნიც დეტერმინირებენ დანაშაულებრივ ქცევას.

ზოგადსოციალურ დონეზე დანაშაულის თავიდან აცილება, როგორც ნესი, ისახავს მასშტაბურ სოციალურ, ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და სამართლებრივ ამოცანებს. ამასთანავე ითვალისწინებს სხვა ადრინდელი პრევენციის მიზნებსაც. მაგრამ ყველა შემთხვევაში ყურადსაღებია ის ფაქტი, რომ სოციალურ ხასიათის ღონისძიებათა შორის მაინც მნიშვნელოვანია ოჯახური აღზრდის ერთიანი სისტემის მომზადება, რომელშიც გათვალისწინებულ უნდა იყოს ოჯახში აღმზრდელობით სიტუაციაზე სოციალური კონტროლის გაძლიერება. ამასთანავე ყველა პრევენციული ღონისძიება უნდა იყოს ურთიერთდაკავშირებული საზოგადოებრივ და სახელმწიფო ინსტიტუტებთან, რათა სახელმწიფომ ეფექტური ზეგავლენა მოახდინოს ოჯახის მორალურ ფასეულობებზე, ყოფასა და მოხმარებაზე.¹

ცნობილია, რომ სახელმწიფო პროგრამების ფარგლებში განისაზღვრება მრავალი პროფილაქტიკური ღონისძიებები, მაგრამ ამ ღონისძიებათა სისტემაში ძალზე ფერმკრთალადაა ასახული ოჯახში ძალადობითი დანაშაულის თავიდან აცილების პრობლემატური საკითხები. ამ მიმართებით აქტუალურია შემდეგი პრინციპების წრე, რომლებიც პრე-

¹ ნიშანდობლივია ის, რომ აღნიშნული საკითხი დასმულ იქნა რუსი კრიმინოლოგების მიერ, რასაც ფართო მხარდაჭერა მოჰყვა. იხ: Кастротский Г.Л., Семья как объект профилактики правонарушений несовершеннолетних - Вестник СПбГУ.1993.Сер.:Вып.2.

ვენციულ პროგრამაში გათვალისწინებული უნდა იქნეს დამოუკიდებელი ბლოკის სახით, კერძოდ:

1. პროფილაქტიკის ობიექტი წარმოადგენს საოჯახო სფეროს კრიმინოგენურ ფაქტორთა სისტემას, რომელთა დაძლევა შეიძლება მხოლოდ სისტემური მეთოდით;

2. საოჯახო სფეროში პროფილაქტიკურ საქმიანობას ახორციელებენ ამისათვის სპეციალურად შექმნილი სუბიექტები, რომლებსაც უშუალოდ ავალიათ ოჯახური ძალადობის სფეროში პროფილაქტიკური საქმიანობის განხორციელება. სპეციალურ სუბიექტთა შორის გამოიყოფა საოჯახო სასამართლოები, რომლებიც ამჟამად ფუნქციონირებენ მთელ რიგ ქვეყნებში; საზოგადოებრივ სანყისებზე ჩამოყალიბებულ პირთა ჯგუფი, რომელიც საოჯახო კონფლიქტის მოსაგვარებლად ახორციელებს პროფილაქტიკურ საქმიანობას;

3. საერთო პრევენციის ყველა დონის სუბიექტის საქმიანობა საჭიროებს ერთიან ორგანიზებულ ჩარჩოებში მოქცევას. ოჯახურ სფეროში ჩადენილი დანაშაულობის პროფილაქტიკური საქმიანობის სისტემის სახით ჩამოყალიბებას ხელს უწყობს დანაშაულის თავიდან აცილების ეფექტურობას;

4. პროფილაქტიკის მიმართულებები კარგად უნდა იყოს დაკავშირებული იმ ღონისძიებებთან, რომლებიც გატარდება ჩვენი სახელმწიფოს მიერ ოჯახის სტაბილიზაციის მიზნით, რაც მოითხოვს სხვადასხვა პროფესიის სპეციალისტების ჩართვას ოჯახური პრობლემების კვლევაში.

ამასთანავე, აღმზრდელობითი ხასიათის პროგრამაში იგრძნობა მომავალი ოჯახური ცხოვრებისათვის სკოლამდელ და სკოლის მოსწავლეების დროული მომზადების მოთხოვნილება. მნიშვნელოვანია მათი დამოუკიდებულების ფორმირებაც სანინალმდევო სქესის წარმომადგენლებთან. ასეთი სახის პროგრამამ შეიძლება უაღრესად მნიშვნელოვანი როლი შეასრულოს არა მარტო ოჯახური ძალადობის თავიდან აცილების საქმეში, არამედ მშობლების მიერ თავიანთი მოვალეობის კეთილსინდისიერ შესრულებაზე და ხელი შეუწყოს მორალურად მტკიცე თაობის აღზრდას. ამ მიმართებით ძალზე საინტერესო პრაქტიკაა დანერგილი ამერიკის შეერთებული შტატების მინესოტას შტატის სკოლებსა და საბავშვო ბაღებში, სადაც ბავშვები გადაიან ოჯახში ძალადობითი მოქმედებებისადმი ფსიქოლოგიურ იმუნიტეტის შექმნის კურსს.

ზოგადსოციალურ დონეს მიეკუთვნება ასევე მასობრივი ინფორმაციის საშუალებათა საქმიანობა, რომელთა დახმარებითაც შესაძლებელია ზეგავლენის მოხდენა მოსახლეობის სხვადასხვა კონტიგენტზე. საზოგადოებრივი აზრის მიზანდასახული ფორმირების საშუალებათა გამოყენება გარკვეულად იძლევა ცალკეულ ოჯახთა გაუცხოების დაძლევის შესაძლებლობას. ამასთანავე იქმნება პირობა კონფლიქტურობისა და დანაშაულებრივი ქცევისაკენ მიდრეკილების დასაძლევად. აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ინფორმაცია, რომელიც კეთდება ტელევიზიიდან, გაზეთებიდან, რადიოდან, ხშირად, უფრო ადვილად ასათვისებელია, ვიდრე ინფორმაცია თანამდებობის პირის ან საზოგადოების წარმომადგენლის ლექსიიდან.

ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გათვალისწინებულ უნდა იქნეს კონფლიქტის აღქმის ფსიქოლოგია. მნიშვნელოვან როლს ამ მხრივ ასრულებენ მწერლები, ჟურნალისტები, კინემატოგრაფისტები და სხვა შემოქმედებითი სფეროს წარმომადგენლები. მათი მიზანია არა მარტო სამართალდარღვევისაკენ მიდრეკილი პირის გამოსწორება, არამედ საოჯახო ძალადობის პროფილაქტიკის პროცესში თვით ოჯახის, ნათესავების ჩართვა, მათი პასიური პოზიციის დაძლევა. ასევე ყურადღებას ითხოვს ოჯახის წევრების განცდებზე ზემოქმედების პრობლემა, რათა ნათელი მოეფინოს მათი ნათესავის დანაშაულებრივი ცხოვრების წესს. ოჯახის წევრებს შორის ინტელექტუალური ურთიერთობების პრობლემა, თითოეულ ოჯახში ჯანსაღი რელიგიური ცხოვრების წესის დამკვიდრება.

მიზანშეწონილია ცნობარის გამოცემა, სადაც მკითხველის ფართო წრისთვის ხელმისაწვდომი გახდება საოჯახო კონფლიქტის განვითარების კანონზომიერება. აღნიშნულ ცნობარში ინდივიდისათვის უნდა იყოს შეთავაზებული მის ცხოვრებაში წარმოშობილი კონფლიქტური სიტუაციის დაძლევის ორიენტირი. ასეთი ცნობარები შეიძლება გავრცელდეს არა მარტო წიგნების მაღაზიების ქსელებში, არამედ მოქალაქეთა მდგომარეობის აქტების ჩამწერ ბიუროებში. ასევე მნიშვნელოვანია ასეთი ცნობარის გავრცელება შინაგან საქმეთა ორგანოებში, რომლებიც მიზნად ისახავენ საოჯახო კონფლიქტის შედეგად დანაშაულის ჩადენისაკენ მიდრეკილი პირების მიმართ პრევენციული ღონისძიებების გატარებას.

პროფილაქტიკურ ღონისძიებათა შორის მნიშვნელოვანია ოჯახების მატერიალური დიფერენციაციის ზრდაზე რეაგირება. საქართველოს გადასვლამ თავისუფალ საბაზრო ეკონომიკაზე გაამძაფრა მოსახლეობის მატერიალური დიფერენციაცია. ამის გამო მოსახლეობის არცთუ მცირე რაოდენობას ჩამოუყალიბდა საზოგადოებაში ცხოვრებისადმი დაუკმაყოფილებლობის შეგრძნება. აღსანიშნავია, რომ გამოკითხულ ექსპერტთა უმრავლესობამ (72%) აშკარად არასაკმარისად შეაფასა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების როლი ოჯახური კონფლიქტის მატერიალური მიზეზების აცილების პროცესში.

მოსახლეობის უმრავლესობის ცხოვრების დონის მკვეთრმა დაცემამ საზოგადოების გარკვეულ ნაწილში წარმოშვა სიძულვილისა და მტრობის შეგრძნება იმ პირების მიმართ, ვინც შეძლებულად ცხოვრობენ, რაც, ცალკეულ შემთხვევაში, დანაშაულის ჩადენის ერთ-ერთ წინაპირობას წარმოადგენს. ასეთ პირობებში აუცილებელია მოსახლეობის სულიერი სამყაროს განვითარებაზე ყურადღების გადატანა. მხედველობაში უნდა გვქონდეს ის გარემოება, რომ ოჯახში მატერიალური და სულიერი საწყისების სწორმა დაბალანსებამ შეიძლება ოჯახის წევრებს „მოუხსნას“ აგრესიული დაპირისპირების შეგრძნება.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ოჯახში ფინანსური ურთიერთწინააღმდეგობების თავიდან აცილება. როგორც დადგენილია, ოჯახში ურთიერთობების დეფორმაციის ერთ-ერთი ფაქტორია ოჯახის წევრთა შორის ფულის განაწილების ფუნქციის არსებითი ცვლილება. ვ. შახმატოვის მიერ ჩატარებულმა სოციოლოგიურმა გამოკვლევამ გვიჩვენა, რომ კონფლიქტურ ოჯახებში ფინანსები თავმოყრილია, როგორც წესი, ერთი მეუღლის ხელში. ასევე დადგენილია, რომ ქალის მისწრაფება მატერიალური დამოუკიდებლობისაკენ განპირობებულია იმით, რომ ყოფილ საბჭოთა კავშირში ხელფასის დაგროვების მიმართ დამოკიდებულება მკვეთრად უარყოფითი იყო. ხელფასი ძირითადად ნაწილდებოდა საოჯახო მეურნეობის წარმართვაზე, რომელიც ქალის ხელში იყო თავმოყრილი. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, სუბიექტური სწრაფვა გადაიქცა ცხოვრების წესად. აქედან გამომდინარე ფულის განაწილების ფუნქცია გადავიდა ცოლის ხელში. როგორც სოციოლოგები აღნიშნავენ, ქმარმა დაკარგა ინტერესი არა მარტო ფულის შოვნის, არამედ მისი გა-

ნანილებისადმიც, რაც მოქმედებს მამაკაცის თავმოყვარეობაზე და არც-
თუ იშვიათად ცოლის მიმართ წინააღმდეგობითაც გამოიხატება.

ფინანსურ ნიადაგზე კონფლიქტი უფრო ხშირია, ვიდრე ცოლქმრული
ლალატი. ცოლები ცდილობენ, რაც შეიძლება მეტ ფულს დაესაყუთონ,
ამასთანავე არცთუ იშვიათად აშინებენ ქმრებს მისი ხარჯვის ანგარიშე-
ბით. ქმარი ცდილობს დამალოს მის მიერ აღებული რეალური ხელფა-
სის ოდენობა, დახარჯოს ხელფასის მხოლოდ ის ნაწილი, რომელიც არ
არის კონტროლირებადი. ცოლქმრული ურთიერთობის ეს მხარე დამ-
ახასიათებელია იმით, რომ მეუღლეებს შორის არ არსებობს ურთიერთ-
გაგება და მიმდინარეობს ბრძოლა პირადი ინტერესებისათვის, რაც,
ბუნებრივია, ბადებს კონფლიქტურ სიტუაციას, რასაც პროფილაქტი-
კური ღონისძიებების გატარება ესაჭიროება.

აღსანიშნავია, რომ ოჯახურ სფეროში კონფლიქტისა და დანაშაუ-
ლობის თავიდან აცილების თვალსაზრისით, ოჯახში ფინანსების გა-
ნანილების საკითხი ხშირად მოუწესრიგებელია. აღნიშნული მიმარ-
თულებით განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ფსიქოლოგიურ
ღონისძიებებს, რომლებიც მიზნად ისახავს ფინანსურ საკითხებთან
დაკავშირებული დაძაბულობის შესუსტებას. ამ ხასიათის ზომების
აუცილებლობა უფრო თვალნათელი გახდება, თუ გავითვალისწინებთ,
რომ ქმრების მიმართ ჩადენილ დანაშაულობათა უმეტესი ნაწილი, მათ
შორის ქმრის მკვლელობა, რიგ შემთხვევაში გამოწვეულია არასაკმარისი
ხელფასით.

პრევენციის ზოგადსოციალურ დონეზე გადასაწყვეტია ოჯახში მეც-
ნიერულად დასაბუთებული ოპტიმალური ფინანსური ურთიერთობის
დარეგულირების საკითხი. ამასთანავე გათვალისწინებულ უნდა იყოს
ოჯახის ყველა წევრის ინტერესი. საჭიროა დაინერგოს ოჯახში არას-
რულწლოვანთა სწავლების მეთოდი, თუ როგორ უნდა განკარგონ მათ
ფინანსები. ამ მიმართულებით უაღრესად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება
ოჯახში მოზარდთა სულიერ აღზრდას. პროფილაქტიკურ ღონისძიებათა
კომპლექსში აქცენტი გადატანილ უნდა იქნეს მხატვრულ საშუალებათა
ზეგავლენის ანალიზზე.

ოჯახში მატერიალურ წინააღმდეგობათა პროფილაქტიკაში სათანა-
დო ადგილი უნდა ეკავოთ საგანმანათლებლო დანერგულებებს, მასო-
ბრივი ინფორმაციის საშუალებებს, შემოქმედებით გაერთიანებებს და

კავშირებს, ორგანიზაციებს, რომელთაც ავალიათ სალექციო მუშაობის წარმოება ეკონომიკის, პედაგოგიკის და ფსიქოლოგიის სფეროებში.

პრევენციულ ღონისძიებათა შორის მნიშვნელოვანია ოჯახში ურთიერთაგრესიულობის ნეიტრალიზაცია. შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში უკიდურესად სუსტად ხორციელდება აგიტაცია ოჯახში მოვალეობების დემოკრატიულად განაწილების თაობაზე. თუმცაღა აღმზრდელობითი მუშაობის აღნიშნული მიმართულება მოითხოვს ოჯახური ურთიერთობის ფსიქოლოგიისადმი ფრთხილ მიდგომას. პირად ცხოვრებაში არადელეკატურმა ჩარევამ, ინფორმაციის საშუალებებით არასწორმა პუბლიკაციამ და სხვა, შეიძლება საველალლო შედეგი გამოიღოს. არცთუ იშვიათად ოჯახურ თემატიკაში ზოგჯერ ქალი გამოყვანილია როგორც მშრომელი, ხოლო ქმარი – როგორც მუქთახორა, რომელიც მხოლოდ უარყოფითად ხასიათდება. საკითხის უკვე ამგვარად დაყენება ოჯახში წარმოშობს მსჯელობის საგანს, რომელიც, არცთუ იშვიათ შემთხვევაში, მეუღლეებს შორის ჩხუბის მიზეზი ხდება. ამიტომ კრიმინოლოგიური კორექციის ამოცანაა საოჯახო ურთიერთობაში ისეთი გამოვლინებების გამორიცხვა, რომლებსაც შეუძლიათ წარმოშონ კონფლიქტი. ამ მიმართულებით განეული ძალისხმევა ჯერჯერობით სუსტია.

პრევენციის სისტემამ უნდა გაითვალისწინოს ასევე ის სოციალური გარემოება, რომ გოგონებს დაეკარგათ მამრობითი სქესისადმი პატივისცემის გრძნობა, აღინიშნება მათ მიმართ გაზრდილი მატერიალური მოთხოვნილებები¹, რითაც ხშირად იგნორირებულია მამაკაცთა სოციალური მდგომარეობის სპეციფიკური პრობლემები. საკმარისია აღინიშნოს, რომ ქვეყანაში მამაკაცის სიცოცხლის საშუალო ხანგრძლივობა კლებულობს, ხოლო ქალსა და მამაკაცს შორის სიცოცხლის ხანგრძლივობა თანდათანობით იზრდება – ქალები ცოცხლობენ 10-12 წლით მეტს¹, არცთუ იშვიათ შემთხვევებში მასობრივი ინფორმაციის საშუალებებით გადაიცემა ისეთი სახის ინფორმაცია, რომ მრავალი გოგონა თავის თავს უსვამს კითხვას: „რატომ უნდა ვცე პატივი მამაკაცს?“ და „როგორ არ უნდა დაფასდეს ქალი“, ეს ყოველივე განპირობებულია იმით, რომ ჩვენს ქვეყანაში ფაქტობრივად არ არსებობდა სქესობრივი

¹ Бельская Г., Откуда берутся плохие жены – Литературная газета, 1977, 6 сент., с.17.

აღზრდის მეცნიერულად დასაბუთებული კონცეფცია. ასეთ პირობებში ქალის მდგომარეობის არასწორი აღქმის იდეამ მიიღო სოციალურად ნეგატიური შეფერილობა, რაც ოჯახში ძალადობის ჩადენის ერთ-ერთ ნინაპირობას წარმოადგენს.

ოჯახური ცხოვრების გაუმჯობესების საკითხი არ შეიძლება შეიზღუდოს მხოლოდ მატერიალური პირობების სრულყოფის ასპექტით. ამ მიმართულებით აუცილებელია აზროვნების გარდაქმნა, რათა ოჯახის ყველა წევრის ფუნქცია სწორად იყოს განსაზღვრული¹. აუცილებელია, შემუშავდეს ოჯახური აღზრდის დასაბუთებული კომპლექსური გეგმა, სადაც გათვალისწინებული იქნება ოჯახში მამაკაცისა და ქალის სოციალური როლი. მასში გამოკვეთილად უნდა ჩანდეს სხვადასხვა ასაკის ბავშვების აღზრდაში მამისა და დედის გრძნობები, მათი პასუხისმგებლობა მომავალი თაობის აღზრდაში, ქალისა და მამაკაცის როლი საშინაო და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, მათი ქცევა პირადი ურთიერთობის დროს².

ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის ანალიზი მოწმობს, რომ პირველ რიგში აუცილებელია პრევენციულ ღონისძიებათა სისტემაში ფორმულირებული იქნეს ქალისა და მამაკაცის, უმცროსისა და უფროსის ურთიერთპატივისცემა. სწორი სქესობრივი აღზრდა, ბიჭისა და გოგონას ურთიერთპატივისცემა ერთ-ერთი აუცილებელი პირობაა ოჯახის სიმშვიდისა და კეთილდღეობისათვის. ამას მოწმობს ფსიქოლოგთა სპეციალური გამოკვლევები³. ადამიანებს, ოჯახის წევრებს სჭირდებათ თანადგომა, დახმარება, ერთი ოჯახის წევრის თბილი დამოკიდებულება მეორესთან, რაც ლოგიკურად ბადებს ფსიქოლოგიურ და ფიზიკურ სიძლიერეს, ხოლო ამ ურთიერთობათა უარყოფა—ოჯახის წევრთა აგრესიულობას. ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია ოჯახური ურთიერთობის პროგრამაში ცალკე ნაწილად გამოიყოს „საოჯახო და საყოფაცხოვრებო ნიადაგზე წარმოშობილი კონფლიქტის, სამართალდარღვევის და მათი აცილების პირობების თემატიკა“. გათ-

¹ Шестаков Д.А., Семейная криминология, Криминофашисттика, СП, 2003. с.124.

² იქვე, с. 226.

³ Гришнина Н. В., Психология конфликта, „Питер“, 2003, с.420-429.

ვალისწინებულ უნდა იქნეს მოზარდის სქესობრივი აღზრდა. ასევე უნდა გამოირიცხოს პროპაგანდაში მხოლოდ სქესობრივი საკითხით მანიპულირება. ყურადღება გადატანილი უნდა იყოს ოჯახის ნევრების მიმართ პატივისცემის გრძნობის გაღვივებაზე და აღზრდის დროს მამაკაცის, მამის, ქმრის პატივისცემის გრძნობების გაძლიერებაზე. ეს ღონისძიებები ფართოდ უნდა იქნეს გაშუქებული მასობრივი საინფორმაციო საშუალებებით, ლექტორების, მეცნიერთა, განათლების ორგანოების მუშაკების მიერ.

გასათვალისწინებელია ქორწინებადი და ქორწინების გარეშე სქესობრივი ცხოვრების კავშირები. სოციოლოგებს მიაჩნიათ, რომ ოჯახურ ურთიერთობებში დღეისათვის გავრცელებულია ცოლქმრული ღალატი. ისინი ცდილობენ ახსნან გათხოვილი ქალების მიერ ქმრების ერთგულების დარღვევის მიზეზი. გამოკვლევის შედეგებმა აჩვენა, რომ გათხოვილი ქალების გარკვეულ ნაწილს დასაშვებად მიაჩნია ქორწინების გარეშე სქესობრივი კავშირი.

გამოკვლევები ასევე ადასტურებს, რომ ზოგიერთ შემთხვევაში ცოლის მიერ ქმრის ღალატი წარმოიშობა ისეთ სიტუაციაში, როდესაც ქალს სურს ქმრის მიმართ დანაშაულის ჩადენა.

ოჯახში ახალგაზრდებზე ქცევის კონტროლის შესუსტება ასევე ხელს უწყობს სქესობრივი ურთიერთობის სფეროში დანაშაულის ჩადენას¹.

გერმანელი კრიმინოლოგები მართებულად ფიქრობენ, რომ „აღამიანისათვის აუცილებელია სოციალურად დასაბუთებული პოზიტიური ორიენტაცია, მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ასევე მისი საკუთარი ინტერესები და ქცევის მიმართულება. მას ესაჭიროება საყოველთაოდ აღიარებული ნიშნები, ქცევის პოზიტიური მოდელი. ჩვენი საზოგადოებისათვის – სქესობრივი ურთიერთობა ურთიერთშორის ღრმა სიყვარულის საფუძველზე – არასაკმარისი აღმოჩნდა. ადამიანს ესაჭიროება ნათელი წარმოდგენა იმაზე, როგორ უნდა მოიქცეს ის ამ სახის უჩვეულო სიტუაციაში“². დღეისათვის, რა თქმა უნდა, არ შეიძლება ვამტკიცოთ, რომ ბოლოს და ბოლოს მთლიანად მყარდება მონოგამი. ყოველ შემთხვევაში ნათელია ნეგატიური, ხოლო სხვა გარკვეულ გარემოებებში კრიმინო-

¹ Фокс В., Введение в криминологию, М., „Прогресс.“, 1980, с.212-214.

² Бухгольц Э., Лекшас Дж., Хартман Р., Социалистическая криминология М., 1975, с.198.

გენური სიტუაცია. ამიტომ ვფიქრობთ, მონოგამიური ურთიერთობების ფორმირებისაკენ მიზანსწრაფულობა შესაძლებლს მნიშვნელოვან პროფილაქტიკურ როლს. ამ მიმართულებით უნდა გააქტიურდნენ ის სამეცნიერო დანებებულებები, რომლებიც იკვლევენ სექსუალური ურთიერთობების სოციალურ და სოციალურ-ფსიქოლოგიურ ასპექტებს, განათლებისა და ჯანმრთელობის დაცვის ორგანოები, სექსოლოგიური კონსულტაციები.

პრევენციულ ღონისძიებათა შორის გასათვალისწინებელია მამაკაცთა და ქალთა სტერეოტიპიზაციის საკითხი. სქესთა შორის ურთიერთობის დარეგულირებისათვის, კრიმინოლოგიური რეკომენდაციების შესამუშავებლად აუცილებელია წარმოდგენა გვექონდეს იმ კანონზომიერებაზე, რომელიც მომავალში ხელს შეუწყობს ამ ურთიერთობების მონესრიგებას.

დღეისათვის შეიმჩნევა მამაკაცების გარკვეული ნაწილის ფემინიზაციის ტენდენცია, რაც შეიძლება ნაწილობრივ აიხსნას მათი შეგუებით ქალებთან, მამაკაცური ქცევის გამოვლინებით.

ძალადობითი დანაშაულობის მკვლევართა მიერ დადგენილია, რომ სუსტი ხასიათის მამაკაცი, მისი სათანადოდ არამყარი მდგომარეობა ოჯახში, უუნარობა სათანადო წესით თვითონ განახორციელოს ოჯახში მმართველობითი ზემოქმედება არც თუ იშვიათ შემთხვევაში წარმოქმნის ოჯახის წევრთა მიმართ სიცოცხლის და ჯანმრთელობის ხელყოფის ფაქტორს. კრიმინოლოგიური გამოკვლევების მონაცემებით, ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ცოლის მიერ ქმრის მკვლელობის დიდი ნაწილი გამოწვეული იყო იმის გამო, რომ ცოლი არ იყო კმაყოფილი ქმრის უნარით (სურვილით) მატერიალურად უზრუნველყო ოჯახი. ამასთანავე დაზარალებული მამაკაცების მნიშვნელოვან ნაწილს შეადგენდნენ ისეთებიც, რომლებიც არ მუშაობდნენ ან ილებდნენ მცირე ხელფასს, რაც მათ ცოლებს არ აკმაყოფილებდათ. ცოლის მკვლელთა მამაკაცების დამახასიათებელ ნიშნებს წარმოადგენდა გაუნონასწორებელი ქმედება, ემოციური თავგასულობა, აფექტური აფეთქებისაკენ გადახრა. მამაკაცის ფემინიზაციამ, გარკვეულ პირობებში შეიძლება ხელი შეუწყოს ანგარებითი მიმართულების ფორმირებას. უნებისყოფო მამაკაცი უფრო მეტად შებოჭილია მატერიალური მდგომარეობით: ის ფულის მშოვნელია, მაგრამ უფლება არა აქვს თვითონ განკარგოს. ის ადვილად ემორ-

ჩილება ანგარებისმოყვარე ცოლის ზეგავლენას, რომელიც სულ უფრო მეტ ფულს მოითხოვს. ის შეიძლება აღმოჩნდეს ანგარებითი დესო-ციალიზაციის ორბიტაზე და შეეცადოს არალეგალური გზით გამდიდრებას. ამასთანავე მამაკაცის დამამცირებელი მდგომარეობა, რომელიც პრაქტიკულად ფულს მოკლებულია, ხანდახან თავის თავს უბიძგებს ე.წ. „მარცხენა“ შემოსავლის მიღებისაკენ, რომელიც შეიძლება სულ ადვილად დაუშალოს ავტორიტარულ მეუღლეს¹.

სამეცნიერო ლიტერატურაში სამართლიანადაა მითითებული, რომ ბავშვის აღზრდისას სქესობრივი თავისებურებების იგნორირება დაუშვებელია. ჩვენ, ისევე როგორც სხვა ავტორები,² არ ვიზიარებთ ზოგიერთ ავტორთა მოსაზრებებს და მიგვაჩნია, რომ ბიჭის აღზრდის დროს გათვალისწინებული უნდა იქნეს ტრადიციული მამაკაცური თვისებები, ნებელობითი ხარისხი. ოჯახური ურთიერთობის დროს მოზარდის პიროვნება უნდა იყოს მოქნილი და მობილური, მას უნდა შეეძლოს სიტუაციის რეგულირება და სხვა.

ცნობილია ისიც, რომ სხვადასხვა მიზეზის გამო საბავშვო დაწესებულებებისა და საშუალო სკოლების პედაგოგთა უმრავლესობა დაკომპლექტებულია ქალებით. ამდენად, ბავშვთა აღზრდის დიდი დროის განმავლობაში ისინი უმრავლეს შემთხვევაში ერთი სქესის წარმომადგენლის გავლენის ქვეშ იმყოფებიან, რაც, ბუნებრივია, იწვევს მათ ცალმხრივ აღზრდას, განსაკუთრებით ეს შეეხება ოჯახური ცხოვრებისა და სქესთა შორის ურთიერთობას. სწორედ ეს ფაქტორი წარმოადგენს მამაკაცის ფემინიზაციის ერთ-ერთ დეტერმინანტს.

როგორც ზემოთ დავინახეთ, ქალისა და მამაკაცის ურთიერთობების დეფორმაცია რიგ შემთხვევებში ოჯახში კრიმინოგენურ ფაქტორებად გვევლინება. ამიტომაც სახელმწიფო დაწესებულებებმა და ორგანიზაციებმა, რომლებსაც დაევალებათ ახალგაზრდა თაობის აღზრდის პროგრამის შემუშავება, აუცილებლად უნდა მიიღონ მხედველობაში ორივე სქესის წარმომადგენლის სოციალურ-ფსიქოლოგიური თავისებურებები.

პრევენციული პროგრამების შემუშავებაში ერთ-ერთი ცენტრალური საკითხია ანტიალკოჰოლური და ანტინარკოტიკული პოლიტიკის

¹ Шестаков Д.А., Убийства на почве семейных конфликтов, Л., 1981, с. 70-80.

² იქვე გვ. 71-75.

განხორციელება. ალკოჰოლიზაცია ნარმოადგენს ძალადობითი და-
ნაშაულის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ელემენტს¹. როგორც დადგენილია,
ალკოჰოლური სასმელების ბოროტ გამოყენებას მნიშვნელოვანი ადგილი
უკავია ოჯახურ ძალადობაში. ამიტომ ანტიალკოჰოლური ღონისძიე-
ბების განხორციელებისას დიდი მნიშვნელობა უნდა ენიჭებოდეს ისეთ
საგანმანათლებლო ხასიათის ღონისძიებებს, რომელიც დადებით როლს
შეასრულებს საოჯახო კონფლიქტის აღმოფხვრის საქმეში. ნაწილი ამ
ღონისძიებებისა, ნორმატიული წესით რეგლამენტირებულია საქარ-
თველოს ადმინისტრაციულ სამსართალდარღვევათა კოდექსში, მაგალი-
თად, კოდექსის 35-ე მუხლის თანახმად, მაკვალიფიცირებელ გარემოე-
ბად ითვლება და მომეტებულად ადმინისტრაციულ პასუხისმგებლობას
ითვალისწინებს სამართალდარღვევაში არასრულწლოვნის ჩაბმისათვის,
ამავე კოდექსის 172-ე მუხლის მე-4 ნაწილი კრძალავს საზოგადოებრივ
ადგილებში თექვსმეტ წლამდე მოზარდების მთვრალ მდგომარეობაში
ყოფნას, აგრეთვე მათ მიერ სპირტიანი სასმელების მიღებას.

საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის მე-16 მუხლის თანახმად,
„სასამართლოს მიერ მზრუნველობა არ შეიძლება დაუწესდეს სრულწ-
ლოვან პირს, რომელიც ბოროტად იყენებს ალკოჰოლს ან ნარკოტიკულ
ნივთიერებებს და ამის გამო თავის ოჯახს მძიმე მატერიალურ მდგო-
მარეობაში აყენებს“, ხოლო 1205 მუხლის თანახმად, მშობლებს ჩამო-
ერთმევით მშობლის უფლება თუ ისინი: „მავნე გავლენას ახდენენ მათზე
თავიანთი ამორალური ყოფაქცევით, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, თუ მშო-
ბლები ქრონიკული ალკოჰოლიკები ან ნარკომანები არიან“.

როგორც ვხედავთ, ჩვენს ქვეყანაში ანტიალკოჰოლური პოლიტიკა
გამკაცრებულია. ამასთანავე, როგორც მსოფლიოს ქვეყნების ანტი-
ალკოჰოლური პრაქტიკა მოწმობს, სწორედ ეს ღონისძიებებია უფრო
ეფექტური ლოთობის პროფილაქტიკისათვის. პირს, რომელიც ბორო-
ტად იყენებს ალკოჰოლს, ესაჭიროება სამედიცინო ან სოციალური
დახმარება. აქვე არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ, რომ დღეისათვის საქარ-
თველოში იშვიათად სრულდება ზემოაღნიშნული კანონმდებლობის
მოთხოვნები, ფაქტობრივად ეს საკითხი უყურადღებოდ არის დარჩე-

¹ Кузнецова Н.Ф., Паьянство, преступность, их профилактика – Сов. юстиция, 1985, № 22.

ნილი, რაც უარყოფითად მოქმედებს ოჯახში ძალადობითი დანაშაულის პროფილაქტიკაზე.

ანტიალკოჰოლური პოლიტიკის განხორციელებაში მნიშვნელოვანი ადგილი უნდა ეკავოს ანტიალკოჰოლურ პროპაგანდას, რომელიც მიმართული უნდა იყოს არა მარტო იმ პიროვნებაზე, რომელიც ბოროტად იყენებს სპირტიან სასმელებს, არამედ, მისი ოჯახის წევრებზეც, განსაკუთრებით იმ ოჯახებზე, რომლებსაც ჰყავთ ბავშვები. ასეთი მიდგომა ხელს შეუწყობს ოჯახურ ურთიერთობებში დადებითი პოტენციალის განვითარებას, ასევე დადებით მუხტს შესძენს ალკოჰოლიზმის ადრეპროფილაქტიკური ღონისძიების განხორციელებას, განსაკუთრებით ახალგაზრდობაში. მრავალი კრიმინოლოგის გამოკვლევები გვიჩვენებს, რომ იმ ოჯახებში, სადაც მშობლები კრძალავენ სპირტიანი სასმელების მიღებას, ალკოჰოლურ სასმელებს იღებს ბავშვების 12%, რაც საშუალოზე მნიშვნელოვნად დაბალია იმ არასრულწლოვანთა პროცენტზე, რომლებიც უკონტროლოდ იღებენ ალკოჰოლურ სასმელებს¹.

ოჯახში პროფილაქტიკური ღონისძიებების ორგანიზაციის მიზნით მხედველობაში უნდა გვექონდეს ლოთობის დეტერმინაციის სპეციალური გამოკვლევები, რომლებსაც მიეკუთვნება უშვილობა, სქესობრივი დისპარმონია, ემოციური გულცივობა, მამაკაცის ინტერესების შეზღუდვა და სხვა.

ოჯახის, როგორც სოციალური ინსტიტუტის, სპეციფიკიდან გამომდინარე, ლოთობის შემცირების ღონისძიება ძირითადად მაინც უნდა ატარებდეს არარეპრესიულ ხასიათს. ამ მიმართებით ოჯახის წევრებს ძალზე ფრთხილად უნდა აეუხსნათ ლოთობისა და ალკოჰოლიზმის უარყოფითი მხარეები და დაეცხმაროთ ამ მავნე ჩვევების უარსაყოფად. საესებით სწორად მიუთითებს პროფ. დ. შესტაკოვი, რომ ლოთობის წინააღმდეგ პროპაგანდა უნდა იყოს არა ლოზუნგით – „ლოთობასთან ბრძოლა“, არამედ უფრო სწორი იქნება ლოზუნგი „ოჯახის წევრების ბრძოლა ოჯახში ლოთობის წინააღმდეგ“. ამ შემთხვევაში ოჯახმა თვითონ უნდა იმოქმედოს თავისი ინტერესებისათვის.

როგორც ცნობილია, ქვეყნის მასშტაბით, საოჯახო ურთიერთობაში ანტიალკოჰოლური კორექციის ღონისძიებებს ახორციელებენ სახელმ-

¹ Гилинский Я.И., Афанасьев В.С., Социология девиантного (отклоняющегося) поведения, СПб, 1993, с.57.

ნიფო ორგანოები, დაწესებულებები და ორგანიზაციები, ინფორმაციის მასობრივი საშუალებები. ამასთანავე ურიგო არ იქნება საქართველოში ჩამოყალიბდეს საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, რომლებიც კონტროლს განახორციელებენ ოჯახებში ლოთობისა და ალკოჰოლიზმის აღმოფხვრის მიმართულებით, როგორც ეს ხდება სანკტ-პეტერბურგში, სადაც წარმატებით მოქმედებს საზოგადოება „ოპტიმისტი“, „ოპტიმალ-ისტი“ და სოციალური რეაბილიტაციის ცენტრი¹.

აღნიშნული ღონისძიებების აქტუალობაზე მოუთითებს ასევე ის გარემოება, რომ გამოკითხულ ექსპერტთა დიდმა ნაწილმა (72%) აშკარად არასაკმარისად შეაფასა ჩვენს ქვეყანაში ალკოჰოლიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის მიმდინარეობა (იხ. ცხრილი 82). ნარკომანიის დაძლევა – უფრო რთული პროცესია. ნარკოტიკების და სხვა ფსიქოტროპულ ნივთიერების მომხმარებელთა ძალადობით საკითხის გადაწყვეტა ნაკლებად ეფექტურია.

ცხრილი 82

გამახვილებულია თუ არა საკმარისი ყურადღება ალკოჰოლიზმისა და ნარკომანიის დაძლევაზე (%)

	საკმარისი	აშკარად არასაკმარისი
ალკოჰოლიზმი	28	72
ნარკომანია	11	89

პრევენციის სისტემაში გასათვალისწინებელია ოჯახის არსებობის შეწყვეტის წინააღმდეგ მიმართული კრიმინოლოგიური ღონისძიებების მნიშვნელობა. როგორც აღვნიშნეთ, გასული საუკუნის 90-იანი წლებიდან საქართველოში მნიშვნელოვნად იკლო რეგისტრირებულ ქორწინებათა რაოდენობამ, სამაგიეროდ ზრდის ტენდენცია აღინიშნება განქორწინებებთან მიმართებაში, რაც ითხოვს ამ პრობლემის გათვალისწინებით სპეციალური კრიმინოლოგიური ღონისძიებების შემუშავებას.

ოჯახის შემსწავლელმა სოციოლოგებმა ოჯახის სტაბილიზაციისათვის წამოაყენეს საკითხები მთელი რიგი ორგანიზაციული, ეკონომიკური და სამართლებრივი ღონისძიებების შესახებ. მათ რიცხვს მიეკუთვნება:

¹ Гилинский Я.И., Афанасьев В.С., Социология девиантного (отклоняющегося) поведения, СПб, 1993, с.57.

საბავშვო სახლებისა და სკოლების მუშაობის ხარისხის ამაღლება, ყველა საშუალო სკოლის ერთცვლიან სწავლებაზე გადასვლა, საყოფაცხოვრებო მომსახურების სფეროს ყოველგვარი განვითარება, საბინაო პრობლემების გადაჭრა და სხვა.

ოჯახში კონფლიქტის დაძლევის მიზნით მნიშვნელოვანია ყოფაცხოვრებაში გადატვირთვის აღმოფხვრა, ქალის პროფესიულ და საოჯახო როლებს შორის წინააღმდეგობის ნეიტრალიზაცია.

როგორც ცნობილია, ყოფა-ცხოვრება განსაზღვრავს საზოგადოების განვითარებას და წარმოადგენს მოცემული ეპოქის სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობის პროდუქტს. ყოფა-ცხოვრების მოუწესრიგებლობა არა მარტო ეწინააღმდეგება პიროვნების განვითარებას, მოსახლეობის აქტიურობის ზრდასა და ჯანმრთელობის განმტკიცებას, არამედ კიდევ უფრო ამძაფრებს ოჯახში დაძაბულ ურთიერთობებს, ყურადღების მიღმა ტოვებს ოჯახისათვის ისეთი საჭირო ფუნქციების შესრულებას, როგორიცაა ბავშვების აღზრდა და ფსიქიკური დაძაბულობის მოხსნა¹.

საყოფაცხოვრებო პრობლემატიკის გადაწყვეტაში არსებითი ადგილი უკავია თავისუფალი დროის საკითხს. ამეამად ეკონომიკის კაპიტალიზაციის პროცესთან დაკავშირებით, სამამულო საყოფაცხოვრებო მომსახურების მეურნეობა პრინციპულად უკეთესი ხდება: შემცირდა რიგები მაღაზიებში, საქონლის, მათ შორის საყოფაცხოვრებო ტექნიკის არჩევა უფრო მრავალმხრივია, გამოჩნდა ახალი მომსახურების ფორმები. დღეს შესაძლებელია უფრო სწრაფად იქნეს შეძენილი კვების პროდუქტები და პირველადი მოხმარების საგნები. აღნიშნული გარემოება უაღრესად მნიშვნელოვანია, რადგან მისი წყალობით გამოთავისუფლდა დრო. რაც შეეხება საყოფაცხოვრებო მომსახურეობასა და საყოფაცხოვრებო ტექნიკას, ეს საგნები ძვირად ფასობს და კრიმინოგენური ოჯახებისათვის ძნელად ხელმისაწვდომია. ამდენად, ნაკლებად უზრუნველყოფილ ოჯახებზე სოციალური დახმარება ხელს შეუწყობს ამ მიმართებით კრიმინოგენური სიტუაციის აღმოფხვრას.

ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის თავიდან აცილებისას ასევე აქტუალურია საცხოვრებელი პრობლემის გადაწყვეტის საკით-

¹ Мишина Т.М., Психологическое исследование супружеских отношений при неврозах – Семейная психотерапия при нервных и психических заболеваниях, Л., 1978.

ხები. როგორც ცნობილია, საცხოვრებელი ფართის უკმარისობა იწვევს ფსიქოლოგიურ დაძაბულობას. როგორც ამერიკელი კრიმინოლოგი ვ. ფოქსი მიუთითებს, საცხოვრებელი ფართის უკმარისობის პირობებში ოჯახის წევრებს შორის წარმოიშევა აგრესიულობა, კონფლიქტურობა და ნაკლები ყურადღება ექცევა შთამომავლობის აღზრდას.¹

კეთილმონყობილი ბინა ხელს უწყობს ოჯახში ჯანმრთელი ფსიქოლოგიური კლიმატის არსებობას. ამიტომ ნორმალური ცხოვრებისათვის მნიშვნელოვანია ოჯახის საცხოვრებელი ბინით დაკმაყოფილება, რაც კრიმინოგენური სიტუაციის თავიდან აცილების ერთ-ერთი არსებითი ფაქტორია. ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 60-იან წლებში ჩატარებულმა სპეციალურმა გამოკვლევამ გვიჩვენა, რომ აღნიშნულმა პრობლემამ დაიკავა მესამე ადგილი ცოლქმრული ერთგულების და მატერიალური უზრუნველყოფის შემდეგ და გაუსწრო ოჯახში არსებულ ისეთ აქტუალურ პრობლემებს, როგორიცაა ბავშვის ყოლა, ყოფა-ცხოვრებაში თანხმობას და თავისუფალი დროის ერთად გატარებას.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხი, რომელიც ხელს შეუწყობს საბინაო პრობლემებთან დაკავშირებული კონფლიქტის შემცირებას, წარმოადგენს ბინის გაცვლა. აღნიშნულ პრობლემასთან დაკავშირებით იურიდიულ ლიტერატურაში დ. შესტაკოვისა და სხვა მეცნიერთა მიერ წამოყენებულია მოსაზრება სათადარიგო ბინის გაცვლის ფონდის ცენტრალიზებული წესის შესახებ. ალბათ, საქართველოშიც უნდა მოიძებნოს რეზერვები ამ ღონისძიების გასატარებლად.

ოჯახში კრიმინოლოგიური თერაპია სოციალური ჯგუფების დონეზე ასევე ყურადსაღები პრევენციული მიმართულებაა. ჯგუფურ პროფილაქტიკაში იგულისხმება კონკრეტულ მცირე სოციალურ ჯგუფებთან, მიზანდასახული მუშაობა. აღნიშნული ტიპის ღონისძიება ემყარება დებულებას, რომ ადამიანის გარემოცვის უშუალო კორექცია უფრო ქმედითია, ვიდრე მარტო პიროვნებაზე უშუალო ზემოქმედება. აი, რატომ გულისხმობს სოციალური ჯგუფის დონეზე დანაშაულის თავიდან აცილება მიკროსამყაროს კორექციას ფსიქოთერაპიული მეთოდებით.

კრიმინოლოგიური თერაპიის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ის პირი, რომელმაც გაიარა სპეციალური მომზადება, ხოლო იდეალურ შემ-

¹ Фокс В., Введение в криминологию, М., „Прогресс“, 1980, с.327.

თხვევაში – ფსიქოლოგი. ჩვენს ქვეყანაში მოიპოვება მაღალკვალიფიციური პროფესიონალი ფსიქოთერაპევტები, რომლებსაც შესწევთ უნარი ფსიქოლოგიური დახმარება გაუწიონ ფსიქიკურად ჯანმრთელ ადამიანებს ოჯახური კონფლიქტური სიტუაციის მოსაგვარებლად. ამჟამად ეს სამსახურები თავმოყრილია სხვადასხვა კონსულტაციებში, ბიუროებში. ფუნქციონირებს „ნდობის ტელეფონები“. ამდენად, თანამედროვე ეტაპზე არ არის გამორიცხული ოჯახში ძალადობითი კონფლიქტური სიტუაციების თავიდან აცილების თერაპიული მეთოდები.

როგორც აღინიშნა, ქვეყანაში, განსაკუთრებით თბილისში, იზრდება იმ დაწესებულებათა რიცხვი, რომლებიც დახმარებას ახორციელებენ ოჯახებში. ამასთან დაკავშირებით საჭირო გახდება კრიზისული ცენტრების შექმნა, სადაც მოქალაქეებს შესაძლებლობა ექნებათ დღელამის ნებისმიერ დროს მიმართონ დახმარებისათვის. საზღვარგარეთის რიგ ქვეყანებში, ისეთი ცენტრები, სადაც ხდება მეუღლეებსა და სხვა ოჯახის წევრების მომსახურება და კონფლიქტური სიტუაციების გადაჭრა, წარმატებით ფუნქციონირებს. ამერიკის შეერთებულ შტატებში, სადაც ეს პრაქტიკა პირველად დაინერგა, ცენტრი მოქმედებს თითქმის მეოთხედ საუკუნეზე მეტი ხანია. იმ პიროვნებასთან, ვინც ცენტრს დახმარებისათვის მიმართა, ურთიერთობა ხორციელდება სხვადასხვა სახით: ტელეფონზე საუბრით, „სასწრაფო დახმარების“ გასვლით, განმეორებითი მონახულებით, მიმოწერით.¹ ცენტრში ფუნქციონირებს სტაციონარი საწოლები. ასეთ სტაციონარში ემოციურად დატვირთულ ადამიანს საშუალება აქვს განმარტოვდეს ფსიქოტრამეული სიტუაციისაგან, აღიდგინოს სულიერი წონასწორობა და მიიღოს ადექვატური გადაწყვეტილება.

საქართველოს პირობებში არ იქნება ურიგო თუკი კრიმინოთერაპიული სამსახური შეიქმნება შინაგან საქმეთა სამინისტროს ქვედანაყოფებსა და პენიტენციალურ დაწესებულებებში. ამ მიმართულებით ვ. კოვალევსკის მიერ გამოთქმული იყო მოსაზრება იმის შესახებ, რომ სოციალურ-ფსიქოლოგიური სამსახური შექმნილიყო არასრულწლოვანთა შორის დამნაშავეობის პროფილაქტიკურ სამსახურებთან. ჩვენი აზრით, პროფ. დ. შესტაკოვს საფუძვლიანად მიაჩნია, რომ სოციალურ

¹ Gondolf E. V., Psychiatric Response to Family Violence, D. C. Toronto, (Masachusetts), 1990.

ჯგუფურ დონეზე პროფილაქტიკური საქმიანობა უფრო ფართოა და ის უნდა მოიცავდეს სხვადასხვა ასაკის პირებსაც¹.

ჩვენი მოსაზრება დაადასტურა გამოკითხულ ექსპერტთა ჯგუფმაც, კერძოდ: 16%-მა ჩათვალა, რომ თითოეულ ოჯახს უნდა ჰყავდეს თავისი ფსიქოთერაპევტი, 36%-ის აზრით ფსიქოთერაპევტი შტაბით უნდა ერიცხებოდეს შინაგან საქმეთა სამინისტროს, 48%-ს კი მიაჩნია, რომ ფსიქოთერაპევტის ინსტიტუტი უნდა არსებობდეს როგორც ერთი, ისე მეორე ფორმით (იხ. ცხრილი 83).

ცხრილი 83

როგორ ორგანიზაციულ ფორმაში უნდა განხორციელდეს ოჯახური ფსიქოთერაპია (%)

	პასუხი
თითოეულ ოჯახს უნდა ჰყავდეს თავისი ფსიქოთერაპევტი	16
შსს შემადგენლობაში უნდა იყოს თერაპევტები სამ-ტატო განრიგით	36
ორივე ფორმას უნდა შეიცავდეს	48

პირის პროფილაქტიკურ აღრიცხვაზე აყვანის შემდეგ (ყველა შემთხვევაში და, მით უმეტეს, თუ მან ჩაიდინა დანაშაული), აუცილებელია გულდასმით იქნეს შესწავლილი მისი ოჯახური ცხოვრების პირობები. გამონახული უნდა იქნეს შესაძლებლობა იმისა, რომ აღმოიფხვრას ოჯახში შექმნილი კონფლიქტური სიტუაცია და შესაძლებლობისამებრ ჩატარდეს კრიმინოთერაპიის კურსი.

ჩვენს მიერ გამოკითხული მეუღლის მიმართ ძალადობითი დანაშაულისათვის მსჯავრდებულების 36%-მა განმარტა, რომ თუკი დანაშაულის ჩადენამდე ურთიერთობა ექნებოდა ფსიქოლოგთან, დანაშაული თავიდან იქნებოდა აცილებული, 62%-ს გაუჭირდა პასუხის გაცემა და მხოლოდ 2%-მა უპასუხა უარყოფითად (იხ. ცხრილი 84).

¹ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамолистика, СП, 2003, с.124.

დანაშაულის ჩადენამდე, თუკი გექნებოდათ საშუალება გესაუბრათ ფსიქოლოგთან, იქნებოდა თუ არა თავიდან აცილებული დანაშაული (%)

	პასუხი
დიახ	36
არა	2
მიჭირს პასუხის გაცემა	62

საოჯახო კრიმინოთერაპია მიზნად ისახავს ოჯახში პიროვნებათაშორის ურთიერთობის შეცვლით დანაშაულის თავიდან აცილებას. ამიტომ კრიმინოთერაპევტის ყურადღების ცენტრშია ადამიანი, რომელსაც დანაშაულისაკენ აქვს მიდრეკილება. ოჯახს, როგორც მცირე სოციალურ ჯგუფს, მინიჭებული აქვს გარკვეული დამოუკიდებლობა თავის წევრებთან. მოცემულ ურთიერთობაში ამ სახის პროფილაქტიკისათვის მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ვიქტიმოლოგიური შედეგი, რომელიც ურთიერთ განპიროვნებულია დამნაშავისა და დაზარალებულის ქცევით, არანაკლებ მნიშვნელობას იძენს ასევე ოჯახის სხვადასხვა სახის დესოციალიზაციის ნეიტრალიზაციის საკითხიც.

პირის იზოლაცია დანაშაულის ჩადენის შემდეგ არ გამორიცხავს ფსიქოთერაპიას, მაგრამ მას გააჩნია თავის სპეციფიკა: მსჯავრდებულსა და მისი ოჯახის წევრებს შორის მუშაობა უპირატესად უნდა განხორციელდეს ცალ-ცალკე, ამასთანავე მათი კავშირი უნდა დამყარდეს მიმონერის საშუალებით.

ამ მიმართულებით პროფილაქტიკური მუშაობა შესაძლებელია მხოლოდ სწორი დიაგნოზის დადგენის გზით, რომელიც უნდა დაეფუძნოს საოჯახო ურთიერთობის კრიმინოლოგიურ ანალიზს. უპირველეს ყოვლისა, უნდა განისაზღვროს კრიმინოგენური ოჯახის სახე (დესოციალიზირებული, კონფლიქტური) და ტიპი (დესოციალიზაციის წყარო, კონფლიქტის ინტენსივობა და სხვა). ამასთანავე წინასწარ უნდა დადგინდეს აგრესიულობის ფორმა, ანგარებით-ძალადობითი მიმართულება პიროვნების თვისებებში და ა.შ.

ადამიანის მდგომარეობა ოჯახში დამოკიდებულია საზოგადოებრივი, ჯგუფური და პირადი შეხედულებების შეფასებისაგან, ამიტომ კრიმინოლოგიური ანალიზისას შესწავლილი უნდა იქნეს ოჯახის წევრების

პიროვნება, მათი კულტურულ-აღმზრდელობითი და პროფესიული კვალიფიკაციის დონე. იმისათვის, რომ სწორად და სრულყოფილად აღვიქვათ პიროვნება, აუცილებელია მხედველობაში გვქონდეს მისთვის დამახასიათებელი ნიშნები, რომელიც განპირობებულია როგორც დადებითი, ასევე უარყოფითი ქცევებით,¹ საეციალურად უნდა იქნეს შესწავლილი ოჯახის წევრის ამა თუ იმ სახის ანტისაზოგადოებრივი საქმიანობა.

კრიმინოლოგიური თერაპია, ჩვენი აზრით, აგებული უნდა იყოს ორი უმთავრესი პრინციპის ბაზაზე: 1) კორექციის საშუალებათა სახით გამოყენებული უნდა იქნეს ის შესაძლებლობა, რომელსაც ფლობს ოჯახი პიროვნების განვითარებისათვის; 2) ზეგავლენა არ უნდა იყოს იძულებითი. კრიმინოთერაპიის სუბიექტი განსაზღვრავს ისეთ ფსიქოლოგიურ დახმარებას, რომელიც დაფუძნებულია ურთიერთნდობაზე. ნამოჭრილი ამოცანის გადასწყვეტად თერაპევტი მზად უნდა იყოს გულმოდგინედ გააანალიზოს ოჯახში შექმნილი მდგომარეობა და თითოეული ოჯახის წევრის საქციელი, შევიდეს ყოველი მათგანის მდგომარეობაში და მისცეს რჩევები, თუ როგორ უნდა მოიქცნენ ისინი კონკრეტულ შემთხვევაში. კონფლიქტურ სიტუაციებთან დაკავშირებით საოჯახო ფსიქოთერაპიაში არსებობს ზოგადად მიღებული წესი, რომლის თანახმადაც თერაპევტს არა აქვს უფლება დადგეს კონფლიქტში რომელიმე მონაწილე მხარეზე, ისევე როგორც მოახვიოს მათ თავისი მოსაზრება², უპირველეს ყოვლისა, თერაპევტმა ოჯახის წევრებს უნდა განუმარტოს, რომ ის იქნება მეთვალყურე და კომენტატორი და არა მოსამართლე.

რუსი მეცნიერი დ. შესტაკოვი გამოჰყოფს ოჯახში ჯგუფური პროფილაქტიკის ოთხ სახეს: 1) პროფილაქტიკურ პროცესებში ოჯახის ჩართვას, რომელიც არ ეწინააღმდეგება დესოციალიზაციის გარეგან წყაროს; 2) დესოციალიზაციის წყაროს ბლოკირების ხელშეწყობას; 3) კონფლიქტში არსებული პირების ერთმანეთისადმი ადაპტაციის ხელშეწყობას და 4) ოჯახის დაცვას იმ პირებისაგან, რომლებიც კრიმინოგენურ ზემოქმედებას ახდენენ.

პროფილაქტიკურ ღონისძიებებში ჩართვა პირველ რიგში უნდა შეეხოს იმ ოჯახებს, რომლებიც გულგრილად ეკიდებიან თავიანთი ოჯახის

¹ Лейкина Н.С., Криминология о преступнике, Л., 1978, с.8.

² Фокс В., Введение в криминологию, М., „Прогресс“, 1980, с.215.

წევრის ქცევის გადახრას, ასევე არა აქვთ უნარი გამოასწორონ ასეთი გადახრა. მოცემულ შემთხვევაში თერაპევტის ძალისხმევა მიმართული უნდა იყოს იქითკენ, რომ პიროვნებათაშორის ურთიერთობაში მოახდინოს პასუხისმგებლობისა და ზრუნვის გრძნობის აქტივიზაცია, ასევე გადალახოს ფსიქოლოგიური სიძნელები. ოჯახის პასუხისმგებლობის გადალახვა ყოველთვისაა აუცილებელი, როდესაც საუბარია არასრულწლოვანზე. ჯგუფური პროფილაქტიკის განხორციელების დროს თვალთახედვის არეში უნდა გვყავდეს ორივე მხარე – როგორც ოჯახი, ასევე ცალკეული მისი არასრულწლოვანი წევრი, რომელსაც დანაშაულს ჩადენისკენ აქვს მიდრეკილება.

დესოციალიზაციის წყაროს ბლოკირება გამოიყენება, უპირველეს ყოვლისა იმ ოჯახების მიმართ, რომლებსაც გააჩნიათ ნეგატიური ქცევის სტანდარტები. აღნიშნული მეთოდის ზეგავლენის შედეგად ოჯახის წევრმა უნდა შეიგნოს თავისი უარყოფითი ქცევის თავისებურება და მისი ნეგატიური გავლენა ოჯახის სხვა წევრებზე.

როგორც ცნობილია, ოჯახის წევრებს შორის ადაპტაცია ხორციელდება კრიმინოგენური საოჯახო სიტუაციების პირობებშიც. კონკრეტული საოჯახო კონფლიქტის მექანიზმის ანალიზის სირთულე გაძნელებულია იმით, რომ მის მონაწილეებს, როგორც წესი, არ შეუძლიათ ადექვატურად შეაფასონ კონფლიქტის მიზეზი. ასევე უძნელდებათ პარტნიორის და თავისი ქცევის ადექვატური შეფასებაც. ერთი სიტყვით, მათ ქცევაში ძნელია დავინახოთ ლოგიკა. მზარდი და ასოცირებული ურთიერთპრეტენზიები და შეურაცხყოფა იწყება ისეთი უმნიშვნელო წყაროდან, რომ არცთუ იშვიათად, ადამიანებს ავიწყდებათ საიდან დაიწყო კონფლიქტი. თერაპევტი უნდა ცდილობდეს, მეუღლეებსა და სხვა კონფლიქტურ მხარეებს შორის დაამყაროს ერთმანეთის გაგების სურვილი.

ოჯახური ურთიერთობის შეწყვეტა ყოველთვის არ აღმოფხვრავს ყოფილი ოჯახის წევრებს შორის დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობას. განქორწინება თავისთავად ყოველთვის არ ნიშნავს იმას, რომ კონფლიქტი გადაიჭრა. არცთუ იშვიათია შემთხვევა, როდესაც ყოფილი მეუღლეები ცდილობენ შერიგდნენ, რის შემდეგ კვლავ მეორდება კონფლიქტური სიტუაცია. ამიტომ ისინი ხშირად წარმოადგენენ მძიმე დანაშაულის მსხვერპლს. აუცილებელია ფსიქოთერაპევტმა განქორწინებიდან გარკვეული პერიოდის განმავლობაში გაცილებულ მეუღლეებზე

და მათ ქცევებზე დაანესოს კონტროლი. ამ კონტროლის აუცილებლობა გამოწვეულია ასევე ბავშვის აღზრდის პირობების გაუარესების თავიდან აცილებით. მით უმეტეს, რომ ერთ-ერთი მშობლის ნასვლა ოჯახიდან რიგ შემთხვევაში ძალზე უარყოფით ფსიქიკურ ტრამვას აყენებს არასრულწლოვან ბავშვებსა და მათ ნათესავებს.

ოჯახის ჯგუფური პროფილაქტიკა ითვალისწინებს როგორც ოჯახის წევრთან, ასევე მთლიანად ოჯახთან კრიმინოთერაპევტის რეგულარულ კონტაქტს და მათთან საუბრებს.

ინდივიდუალური კონტაქტის დროს ოჯახის თითოეული წევრი გამოთქვამს თავის მოსაზრებებს ოჯახში შექმნილ მდგომარეობასთან დაკავშირებით. კონფლიქტის არსებობის შემთხვევაში დაპირისპირებული მხარე დაწვრილებით გადმოსცემს თავის პოზიციებს და იმ პრეტენზიების არსს, რომელიც მას გააჩნია პარტნიორის მიმართ. თერაპევტი მას ეხმარება კონფლიქტის გადასაწყვეტად ოპტიმალური ვარიანტის შერჩევაში, გეგმების განხორციელებაში; განსაზღვრავს ოჯახში მისი ქცევის სისტემას და კონტაქტებს ოჯახის სხვა წევრებთან.

ჯგუფურ შეხვედრებს ენიჭება განსაკუთრებული მნიშვნელობა. ასეთ დროს თერაპევტის დანიშნულება მდგომარეობს ოჯახის წევრების მიმართ ნდობის დანერგვაში. მისი ძირითადი ამოცანაა ოჯახის წევრების დარწმუნება, რომ ერთობლივი ცხოვრებისა და კომპრომისის გარეშე შეუძლებელია საბოლოო დადებითი შედეგების მიღწევა.

ვფიქრობთ, ოჯახში კრიმინოლოგიურ თერაპიას სოციალური ჯგუფის დონეზე დიდი მომავალი აქვს. როგორც აღვნიშნეთ, აუცილებელია შემუშავდეს ერთიანი კანონპროექტი „ოჯახური ძალადობის თავიდან აცილების შესახებ“, სადაც უდავოდ გათვალისწინებული იქნება აღნიშნული საკითხები.

§ 2 პრევენციის სპეციალურ-კრიმინოლოგიური საკითხები

სპეციალურ-კრიმინოლოგიური პრევენცია ეკუთვნის იმ პროფილაქტიკურ ღონისძიებებს, რომლებიც ხორციელდება ინდივიდის დონეზე. სოციალურ ჯგუფურ დონეზე განხორციელებულ პროფილაქტიკურ ღონისძიებებთან შედარებით ინდივიდუალური პრევენცია მიმართულია არა მთლიანად ოჯახზე, არამედ მის ცალკეულ წევრებზე, რომლებსაც

დანაშაულისაკენ აქვთ მიდრეკილება, ან ხელს უწყობენ ახლობლების დანაშაულებრივი ქცევის ჩადენას.

ინდივიდუალური პრევენციული ზომები უშუალოდ მიმართულია იმ მშობლების და თვით ოჯახში იმ პირის მიმართ, რომლებისგანაც შესაძლებელია ველოდოთ დანაშაულის ჩადენას. ამ შემთხვევაში პრევენციის სუბიექტებად შეიძლება ჩაითვალოს რაიონის გამგეობებთან შექმნილი არასრულწლოვანთა საქმეების კომისია; სპეციალზირებული დაწესებულებები, იმ არასრულწლოვანთათვის, რომლებიც საჭიროებენ სოციალურ რეაბილიტაციას (ბავშვებისათვის სოციალური თავშესაფარი და მზრუნველობამოცლებულ ბავშვთა დახმარების ცენტრი); განათლების სამინისტროს სისტემაში შექმნილი დაწესებულებები, ბავშვთა სახლები, სკოლა ინტერნატები ობლად და უპატრონოდ დარჩენილი ბავშვებისათვის; სპეციალური სასწავლო-აღმზრდელობითი დაწესებულებები; სპეციალზირებული ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლები და პროფესიული სასწავლებლები; ჯანმრთელობის დაცვის დაწესებულებები; შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანოები (არასრულწლოვანთა საქმეების ინსპექცია, ბავშვთა მიმღებ-გამანაწილებელი) და სხვა.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია, ისევე როგორც მრავალ ქვეყანაში (რუსეთი, გერმანია, ლიტვა და სხვა), საქართველოშიც შეიქმნას არასრულწლოვანთა რეაბილიტაციის ცენტრი, რაც უდავოდ დიდ დახმარებას გაუწევს არასრულწლოვანთა რესოციალიზაციას, მით უმეტეს, რომ ეს აზრი მუშავდებოდა თბილისის შინაგან საქმეთა მთავარ სამმართველოსთან არსებული საზოგადოებრივი აზრის შემსწავლელი ინსტიტუტის მიერ, მისი რექტორის, პროფ. ზ. ფორაქიშვილის ხელმძღვანელობით¹.

ინდივიდუალური პრევენციის ორგანიზაციისათვის აუცილებელია დროული ინფორმაცია კრიმინოგენურ ოჯახებზე. სამუშაოდ, ხშირია შემთხვევები, როდესაც ოჯახური კონფლიქტის მოუგვარებლობის შედეგად არ იყო აცილებული დანაშაული, მაგალითად:

თბილისში, ლამისყანის ქ. №22-ში მცხოვრებ ცოლ-ქმარ ბ-სა და მ-ს შორის წლების განმავლობაში არსებობდა არაჯანსაღი ურთიერთობა, ხშირად მოსდიოდათ კამათი, რაც ჩხუბში გადაიზრდებოდა. მორიგი ჩხუბის დროს, 2002 წლის 17 თებერვალს, არაფხიზელ მდგომარეობაში

¹ თოდრია გ., „კრიმინოლოგია საქართველოში“-კრიმინოლოგია და სამართალ-დამცავი სისტემა, თბ., 2003, გვ. 195.

მყოფმა ბ-მ ცემით მოკლა მეუღლე მ-ი. მოუხედავად იმისა, რომ ცოლ-ქმრის კონფლიქტური სიტუაციის შესახებ მებობლებისთვისაც იყო ცნობილი, რაიონის შინაგან საქმეთა სამმართველოს ოპერატიულ სამსახურს აღნიშნული ფაქტი შეუმჩნეველი დარჩა¹.

ოჯახში მოსალოდნელი ძალადობითი დანაშაულის შესახებ ინფორმაციის მოპოვება აუცილებელია. საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს შესაბამისი სამსახურების ზოგიერთ მუშაკს საერთოდ არ შეუძლია გაგვეცეს პასუხი, თუ რომელ ოჯახშია მოსალოდნელი ძალადობითი დანაშაულის ჩადენის შესაძლებლობა. ამიტომ აუცილებელია, დანაშაულის ერთიანი სტატისტიკური აღრიცხვის ბარათებში დიფერენცირებულად დაფიქსირდეს ინფორმაცია დზარალებულისა და დამნაშავის ურთიერთობის შესახებ. ამასთანავე, თავიდან აცილების ღონისძიების გატარების მიზნით აუცილებელია ზუსტად იყოს ასახული ამ სახის სოციალური გადახრებისა და დანაშაულობათა განვითარების დინამიკა.

პროფილაქტიკური მუშაობა ოჯახთან გვაძლევს დადებით შედეგებს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუკი ის პირი, ვისაც ევალება პროფილაქტიკური მუშაობა, მუდმივ კონტაქტშია ოჯახთან და ახორციელებს კონტროლს კონკრეტულ შემთხვევებში.² ჩვენ, უპირველეს ყოვლისა, მხედველობაში გვყავს პოლიციის უბნის ინსპექტორები და არასრულწლოვანთა ინსპექციის ინსპექტორები. იდეალურ შემთხვევაში ისინი ყოველდღიურად უნდა აკონტროლებდნენ ოჯახში მდგომარეობას და მის მზრუნველობაში მყოფი პირის ქცევას. ინსპექტორს უნდა აინტერესებდეს ისეთი საკითხები, როგორიცაა: სახლშია თუ არა მოზარდი, რას საქმიანობს, ფეხილები არიან თუ არა მისი მშობლები, ხომ არ წარმოიშვა რაიმე პრობლემა და ა. შ.

არასრულწლოვანთა ინსპექციის მუშაკი უნდა გახდეს არასრულწლოვანის არა მოძულე პირი, არამედ მან უნდა მიიღოს კანონით გათვალისწინებული ყველა პრევენციული ღონისძიებები, რათა ოჯახში კონფლიქტური სიტუაცია მოგვარდეს. სასურველია, რომ ინსპექტორს მიღებული ჰქონდეს სპეციალური პედაგოგიური მომზადება.

¹ გაბრიჩიძე ნ., ოჯახურ და მებობლურ კონფლიქტებზე ჩადენილ დანაშაულთა კრიმინოლოგიური დახასიათება, ჟურნ. „სამართალი“, 2003, №7-8 გვ. 42-48.

² Кормишников В.М.. Влияние семейного неблагополучия на противоправное поведение несовершеннолетних – Вопросы борьбы с преступностью, М., 1981, Вып. 35.

რიგ შემთხვევებში, როდესაც ბავშვები მოკლებულნი არიან მშობლებთან კონტაქტს, მათზე უარყოფითად მოქმედებს, ასეთ შემთხვევაში უმჯობესია ბავშვები მოთავსდნენ საბავშვო სახლში ან სკოლა ინტერნატიში. მაგრამ აქაც ვანყდებით პრობლემებს, რადგანაც ამ დაწესებულებებში არაა ის სიმყუდროვე ბავშვებისათვის, რომელიც ნორმალურ ოჯახში უნდა სუფევდეს. ჩვენი აზრით, ამ საკითხის საუკეთესო გადაწყვეტად მიგვაჩნია ოჯახის ტიპის ბავშვთა სახლის შექმნა.

პრევენციული ღონისძიებები არასრულწლოვანის ოჯახში პრაქტიკულად ხორციელდება მხოლოდ სამართალდარღვევის აქტის შემდეგ. ამასთანავე მხედველობაში უნდა გვქონდეს ის გარემოებაც, რომ ოჯახში პროფილაქტიკური მუშაობის განხორციელებისას დადებითი შედეგის მიღწევა შესაძლებელია სამართალდამრღვევის მშობლებთან კონტაქტის გაღრმავების მეშვეობით.

პროფილაქტიკური საქმიანობა იმ ოჯახში, საიდანაც მოსალოდნელია დანაშაულის ჩადენა, უშუალოდ უნდა ხორციელდებოდეს შიდა ოჯახური ძალადობის აღმოფხვრის მიზნით, რადგან ოჯახში ჩადენილ ძალადობითი დანაშაულის მნიშვნელოვან ნაწილს წინ უსწრებს გაჭიანურებული კონფლიქტი ან კონფლიქტის სერია¹. როგორც პრაქტიკა მოწმობს, შიდაოჯახური ძალადობის აღმოფხვრა შესაძლებელია იქ, სადაც მეტ ყურადღებას უთმობენ სამართალდარღვევის სიგნალებს, მათ გულმოდგინე შემოწმებას და სათანადო რეაგირებას. ამასთან დაკავშირებით უნდა შევნიშნოთ, რომ ადრე ჩვენს ქვეყანაში გამგეობებთან ფუნქციონირებდა საოჯახო კონფლიქტის მომწესრიგებელი კომისიები, რომლებიც ამჟამად მოშლილია. ჩვენი აზრით, მიზანშეწონილია რაიონის გამგეობებმა აღადგინონ ხსენებული კომისიები, რათა მას შემდეგ, როდესაც შს ორგანოები ოჯახში ჩადენილ კონფლიქტებზე მიიღებენ ინფორმაციას, შეამოწმებენ მასალებს და პირს აიყვანენ პროფილაქტიკურ აღრიცხვაზე, იმავდროულად კონფლიქტის მოსაწესრიგებლად ჩაერთვება გამგეობებთან არსებული საოჯახო კონფლიქტის მომწესრიგებელი კომისიაც, რომლის წევრები ფსიქოლოგებითაც უნდა დაკომპლექტდეს. ვფიქრობთ, აღნიშნული ღონისძიებების გატარებით საოჯახო ძა-

¹ Шестаков Д. А., Введение в криминологию семейных отношений, Л., 1980.

ლადობით დანაშაულის კორექციის ღონისძიებები დადებით ეფექტს მოგვცემს¹.

ჩვენს მიერ მოყვანილ არგუმენტებს ასევე ადასტურებს თვით მსჯავრდებულთა პასუხებიც, კერძოდ 83.6%-მა მიუთითა, რომ მათ მიერ დანაშაულის ჩადენა განაპირობა პოლიციის ჩაურევლობამ.

როგორც ზემოთ აღინიშნა, ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულებები სპეციფიკურებით გამოირჩევა. ამიტომ, აუცილებელია არასრულწლოვანთა საქმეების ინსპექტორებსა და პოლიციის სხვა მუშაკებს ჩაუტარდეს სპეციალური მომზადება, რათა მათ მიერ ობიექტურად იყოს გამორკვეული კონფლიქტური სიტუაცია. აღსანიშნავია, რომ აშშ-ში პოლიციის მუშაკის სწავლების პროგრამაში შედის ოჯახური კრიმინოლოგიის პრობლემატიკაც. ჩვენთან კი დღეს ასეთი მიდგომა არ არსებობს. მით უმეტეს გასათვალისწინებელია ის გარემოება, რომ ექსპერტთა შეფასებით ოჯახში პროფილაქტიკური ღონისძიებების გატარებისას შს ორგანოთა მუშაკები იურიდიულ ცოდნასთან შედარებით ავლენენ ძალზე დაბალ ფსიქოლოგიურ და პედაგოგიურ კვალიფიკაციას (იხ. ცხრილი 85). ამდენად, საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროს წინაშე დგას თანამშრომელთა (რომლებიც ახორციელებენ ოჯახში დანაშაულის თავიდან აცილებას), სპეციალური მომზადებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების საკითხი.

ცხრილი 85

თქვენი აზრი შს ორგანოების იმ თანამშრომელთა პროფესიული მომზადების შესახებ, ვინც ახორციელებს პროფილაქტიკას ოჯახზე (%)

	მომზადების ხასიათი		
მომზადების დონე	იურიდიული	ფსიქოლოგიური	პედაგოგიური
სავსებით საკმარისი	7	1	1
არასაკმარისი	16	15	11
აშკარად არასაკმარისი	1	9	13
მიჭირს პასუხის გაცემა	1		

¹ Шестаков Д.А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003, с.259.

გამოკითხულ არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა 56.7%-მა, რომელმაც ოჯახში ჩაიდინეს ძალადობითი დანაშაული, მიუთითა, რომ ისინი იმყოფებოდნენ პოლიციის განყოფილებაში აღრიცხვაზე, ხოლო 43,3%-მა გასცა უარყოფითი პასუხი. არასრულწლოვან მსჯავრდებულთა მხოლოდ 40%-მა მიუთითა, რომ აღრიცხვაზე ყოფნის დროს გამოძახებული იყვნენ მშობლები, 56.7%-მა უარყოფითად უპასუხა (იხ. ცხრილი 86 და 87).

ცხრილი 86

იყავით თუ არა აღრიცხვაზე პოლიციაში (%)

	პასუხი
დიახ	56,7
არა	43,3

ცხრილი 87

თუ თქვენ იყავით აღრიცხვაზე პოლიციაში, იყვნენ თუ არა გამოძახებული თქვენი მშობლები (%)

	პასუხი
იყვნენ გამოძახებულნი	40
არ ყოფილან გამოძახებულნი	56,7
იყვნენ და ოფიციალურად იქნენ გაფრთხილებულნი	3,3

ამავე კონტიგენტმა მიუთითა, რომ არც ერთ შემთხვევაში მათი მშობლების მიმართ არ გამოყენებულა რაიმე სახის ადმინისტრაციული სასჯელი, რაც მიუთითებს ქვეყანაში პროფილაქტიკური მუშაობის ფორმალურ ხასიათზე (იხ. ცხრილი 88).

ცხრილი 88

იყო თუ არა გამოყენებული ადმინისტრაციული სასჯელი თქვენი მშობლების მიმართ (%)

კითხვა	პასუხი
დიახ	
არა	100

უნდა აღინიშნოს, რომ ოჯახში კონფლიქტის თავიდან აცილების დონე მნიშვნელოვნად ჩამორჩება საზღვარგარეთის ქვეყნებში დანერგული ზომების დონეს. ამერიკელი მკვლევარების მონაცემებით, თუკი პოლიცია ნაანუდება ძალადობას ოჯახში, ამ ოჯახში მეტ-ნაკლებად პრო-ფილაქტიკური ღონისძიებების გასატარებლად რთავენ შემდეგ ორგანიზაციებს: მეუღლეთა საბჭოებს, საოჯახო სასამართლოებს, სპეციალურ კლინიკებს, ნარკომანიისაგან მკურნალობის ცენტრებს, ფსიქოლოგიურ სააგენტოებს, ანონიმური დახმარების სააგენტოებს, თავშესაფარს იმ პირებისათვის, რომლებიც იმყოფებიან ოჯახური ძალადობის ქვეშ, ქალების ცენტრს, ნაკლებად უზრუნველყოფილი ოჯახების დახმარების სამსახურებს, ეკლესიას, მსხვერპლთა და მონმეთა დახმარების ცენტრებს, პირველადი სოციალური დახმარების სააგენტოებს, გადარჩენის არმიას, საცხოვრებელი სახლების სამსახურს, ეკონომიკური შეფასების უწყებებს და ა.შ.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფარი. დღეისათვის, ამერიკის შეერთებულ შტატებში არსებობს ათასი ასეთი სახის დაწესებულება, სადაც ადამიანს შეუძლია მიმართოს დახმარებისათვის და იქ იცხოვროს რამდენიმე დროის განმავლობაში¹. მაგალითად, ქ. პიტსბურგში ადამიანმა შეიძლება დაჰყოს ერთ თვემდე. მატერიალურ დახმარებასთან ერთად, თავშესაფარში უნევენ ფსიქოლოგიურ დახმარებას, მიმდინარეობს ასევე სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობაც.

აღნიშნული ღონისძიებების გატარების შედეგად 1980 წლიდან სენტ ლუისში მკვეთრად შემცირდა ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულობები. ასი ათას მოსახლეზე 25%-ით დანაშაულის (განსაკუთრებით ქალების მკვლელობების) შემცირება უმრავლეს შტატში გამონეული იყო სწორედ მოსახლეობის ოურიდიული და სოციალური დახმარების გააქტიურების გამო. ამერიკის შეერთებული შტატების მსგავსად გერმანიაშიც შეიქმნა თავშესაფარი იმ მამაკაცებისათვის, რომლებიც აწყდებიან ოჯახში ძალადობით პრობლემებს.

ამრიგად, საზღვარგარეთის ქვეყნებში დაგროვილი გამოცდილება გვაძლევს საშუალებას გავითვალისწინოთ ის საქართველოს სინამდ-

¹ Gondolf E. W., Russel D. M., Man To Man. A Guide for Men in Abusive Relationships, Bradenton Florida. 1991.

ვილემი. ჩვენთვის უეჭველია დიდ ინტერესს წარმოადგენს ოჯახური ძალადობის აღმოფხვრის მიზნით სპეციალური ფსიქოთერაპიული პროგრამის შემოღება. ეს პროგრამა ითვალისწინებს ასეთი კატეგორიის მამაკაცების 3 თვიდან 12 თვემდე თერაპიული კურსის გავლას. აღნიშნული ღონისძიება მნიშვნელოვანია იმიტომაც, რომ, როგორც ოჯახური ძალადობის დანაშაულებათა ანალიზი მონმობს, ძალადობას უმეტესად მამაკაცები ახორციელებენ.

გამოკითხულ ექსპერტთა უმრავლესობამ (68%) დადებითად შეაფასეს საზღვარგარეთის ქვეყნებში დანერგილი კონფლიქტის დაძლევის პროცესში სპეციალისტების მიზადანსახული მონაწილეობა და ამგვარი პრაქტიკის დანერგვა საქართველოში.

საოჯახო სფეროში ინდივიდუალური პრევენციის მეშვეობით შესაძლებელია რეციდივის თავიდან აცილება, რადგან ოჯახური ურთიერთობების ნიადაგზე დანაშაულის ჩამდენ პირზე პროფილაქტიკურ ზემოქმედებას ახორციელებს სახელმწიფო ორგანოთა ფართო სისტემა: სასამართლოები, საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს სასჯელაღსრულებითი დაწესებულებები, შინაგან საქმეთა სამინისტროს უზნის ინსპექტორთა სამსახური, ქალაქის მერიებთან არსებული არასრულწლოვანთა კომისიები, იუსტიციის სამინისტროს სააღსრულებო ბიურო, შინაგან საქმეთა სამინისტროს არასრულწლოვანთა ინსპექციები.

ოჯახური ურთიერთობის ნიადაგზე დანაშაულის ჩამდენი პირის სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემის შემდეგ, როგორც პრაქტიკა მონმობს, არსებით ფაქტორს წარმოადგენს მიკროსამყაროს შეცვლა. ოჯახის წევრის მიმართ ჩადენილი დანაშაულის გამომწვევი მიზეზების ანალიზით, იმ პირთა შორის, რომლებმაც შეწყვიტეს დანაშაულებრივი საქმიანობა, 10% იყო გარემოს პირდაპირი გამხრნელი ზემოქმედების ქვეშ, 43% – განონასწორებული, პასიურ-პოზიტიური ზემოქმედების ქვეშ; აქტიურ-პოზიტიური ზემოქმედება შეეხო პირთა 37%-ს. იმ პირებს შორის, რომლებიც აგრძელებენ დანაშაულებრივ საქმიანობას, აღმოაჩნდნენ პირდაპირი გამხრნელი ზემოქმედების ქვეშ – 58%, თავშემკავებლური ზემოქმედების ქვეშ – 42%, ხოლო აქტიურ-პოზიტიური ზემოქმედების ქვეშ პირთა – 0%¹.

¹ Долгова А.И., Теоретические посыпки и обшая характеристика результатов длящегося криминологического изучения личности.-Опыт криминологического изучения личности преступника, М., 1981, с.20.

საოჯახო რეციდივის პროფილაქტიკა უნდა აიგოს იმ ცვლილებების გათვალისწინებით, რამაც გამოიწვია ოჯახის ერთ-ერთი წევრის მიცემა სისხლის სამართლის პასუხისგებაში ან სხვა სახის ღონისძიებებით. მისი წარმატება ხელს უწყობს აქცენტის გადატანას თვით დანაშაულის ფაქტზე, რომელიც დამნაშავემ ჩაიდინა, და დრამაზე, რაც განიცადა დანაშაულის შედეგად მისმა ოჯახმა.

დანაშაულის რეციდივის შემთხვევაში, აუცილებელია დამნაშავის ოჯახის მდგომარეობის შესწავლა, უნდა გაკეთდეს მასზე კრიმინოგენური და ანტიკრიმინოგენური გავლენის ანალიზი. პროფილაქტიკური საქმიანობა უნდა განხორციელდეს იმ მიმართებით, რომ აქტივიზირებული იყოს დადებითი გამოცდილებები.

აღნიშნული პრევენციული ღონისძიებები დიფერენცირდება არა მარტო კრიმინოგენური ოჯახის, არამედ დამნაშავის მიერ ჩადენილი დანაშაულის ხასიათისა და მისთვის დანიშნული სასჯელის ზომის მიხედვით, რადგან სხვადასხვა სახის პასუხისმგებლობის ზომა, სხვადასხვანაირად ახდენს გავლენას ოჯახურ ურთიერთობაზე.

ოჯახური ურთიერთობის კორექციისას არასაპატიმრო სასჯელით მსჯავრდებულ პირზე, სისხლის სამართლის სასჯელისაგან გათავისუფლებულ ან პირობითად მსჯავრდებულ პირზე პროფილაქტიკური ზემოქმედების აქცენტი გადატანილი უნდა იქნეს იმ მიმართებით, რომ მსჯავრდებული შემობრუნდეს ოჯახისკენ, ხოლო არასრულწლოვანი მსჯავრდებულის რესოციალიზაციისათვის აუცილებელია მშობლების პრინციპული პოზიცია და მკაცრი კონტროლი.

სისხლის სამართლის კოდექსი სხვა სასჯელთა შორის ითვალისწინებს ასევე თავისუფლების შეზღუდვას და გამასწორებელ სამუშაოებს. ასეთ დროს მსჯავრდებული, ერთი მხრივ, ოჯახის გარეშეა, ხოლო მეორე მხრივ – არ არის გამორიცხული ოჯახთან მჭიდრო კონტაქტის დამყარება. ამდენად, დამნაშავე პირის რესოციალიზაციისათვის, აქ უფრო ხელსაყრელი პირობებია, ვიდრე თავისუფლების აღკვეთის დროს.

თავისუფლების აღკვეთა, განსაკუთრებით ხანგრძლივი დროის განმავლობაში, თავისთავად, მსჯავრდებულს უსუსტებს სოციალურად

სასარგებლო კავშირებს, მათ შორის ოჯახის წევრებთან შეხვედრას. პატიმრობის შესახებ კანონი ამ გარემოებაზე ამახვილებს ყურადღებას და თავისუფლებაალკვეთილ პირს შესაძლებლობას აძლევს შეხვედეს ოჯახის წევრებს. აღნიშნულის საილუსტრაციოდ შეიძლება მოვიყვანოთ პატიმრობის შესახებ კანონის 49-ე მუხლი, რომლის თანახმად სასჯელაღსრულების დაწესებულების ადმინისტრაციას შეუძლია მსჯავრდებულს, განსაკუთრებულ პირად გარემოებებთან დაკავშირებით, უფლება მისცეს დროებით, შეიდ დღემდე, დატოვოს ტერიტორია, თუ მიღებული იქნება სარწმუნო ცნობა ახლო ნათესავის გარდაცვალების ან სიცოცხლისათვის საშიში ავადმყოფობის შემთხვევაში, სტიქიური უბედურობების დროს, რამაც მნიშვნელოვანი მატერიალური ზიანი მიაყენა მსჯავრდებულს ან მის ოჯახს. ამასთანავე, დაწესებულების დროებით დატოვების ვადა შედის სასჯელის მოხდის საერთო ვადაში.

თავისუფლების ალკვეთის მოხდის პროცესში განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ისიც, რომ მსჯავრდებულს უფლება აქვს შეხვედეს თავის ახლობლებს. ასეთ დროს, როგორც წესი, ის უფრო ხშირად ხვდება თავისი ოჯახის წევრებს.

პატიმრობის შესახებ კანონის 48-ე მუხლის თანახმად მსჯავრდებულს უფლება აქვს აგრეთვე ხანგრძლივი ან ხანმოკლე შეხვედრებისათვის თავისი ოჯახის წევრებთან.

ოურიდიულ ლიტერატურაში გამოთქმულია მოსაზრება იმის შესახებ, რომ მსჯავრდებულ ქალებს, რომლებსაც ჰყავთ ოჯახი ან მცირეწლოვანი შვილები, უნდა მოეხსნათ ყოველგვარი დაბრკოლებები, მით უმეტეს, თუკი ასეთი ქალი შვილების მიმართ ავლენს ყურადღებას და პერსპექტივაში მისი რესოციალიზაცია წარმატებულია¹.

დადებით პრევენციულ როლს ასრულებს მსჯავრდებულთან შესახვედრად ოჯახის წევრების წინასწარი მომზადება, რასაც შეუძლია მსჯავრდებულზე დადებითი ემოციური ზეგავლენის მოხდენა.

სასჯელიდან გათავისუფლების შემდეგი ადაპტაციის პერიოდი საკმაოდ რთულია არა მარტო მსჯავრდებულისთვის, არამედ მისი ოჯახის წევრებისთვისაც. სწორედ ამ პერიოდზეა დამოკიდებული, თუ როგორ

¹ И.Б.Степанова, Т. М. Явчуновская, Проблема ресоциализации женщин, осужденных к лишению свободы-Криминология: вчера, сегодня, завтра – Труды СПб криминологического клуба, 2002, № 1(2), с.314.

წარიმართება მსჯავრდებულის შემდგომი ცხოვრება ოჯახში. ამიტომ დღის წესრიგში დგება შემდგომი ოჯახური ცხოვრებისათვის მსჯავრდებულის და მისი ოჯახის წევრების წინასწარი მომზადების საკითხი.

ჩვენს მიერ გამოკითხულ ექსპერტთა უმრავლესობას (80%) მიაჩნია, რომ საჭიროა ფსიქოლოგიური კუთხით მომზადდნენ ოჯახის წევრები მსჯავრდებულთან შესახვედრად, ამასთანავე ექსპერტთა 88%-მა ჩათვალა, რომ დანაშაულის აღმოფხვრის მიზნით საჭიროა მსჯავრდებულის ოჯახთან სპეციალური პროფილაქტიკური ზომების განხორციელება (იხ. ცხრილი 89).

ცხრილი 89

საჭიროა თუ არა იმ პირთა ოჯახის წევრების ფსიქოლოგიური კუთხით მომზადება, რომლებიც უნდა დაბრუნდნენ ოჯახში სასჯელის მოხდის შემდეგ? (%)

	პასუხი
აუცილებლად საჭიროა	80
ეგონებ არ არის საჭირო	7
მიჭირს პასუხის გაცემა	13

იმ მსჯავრდებულების გამოკითხვით, ვინც ადრეც იხდიდა სასჯელს, მხოლოდ 4%-მა მიუთითა, რომ ოჯახის წევრებთან ურთიერთობასთან დაკავშირებით ესაჭიროება ფსიქოლოგიური დახმარება. 20%-მა უარყოფითი პასუხი გასცა, ხოლო 76%-მა – კატეგორიული უარყოფითი პასუხი (იხ. ცხრილი 91).

ცხრილი 90

საჭიროა თუ არა სპეციალური პროფილაქტიკური მუშაობა მსჯავრდებულის ოჯახთან დანაშაულის აღმოფხვრის მიზნით (%)

	პასუხი
აუცილებლად საჭიროა	88
ეგონებ არ არის საჭირო	4
მიჭირს პასუხის გაცემა	16

გჭირდებათ თუ არა ფსიქოლოგის დახმარება ოჯახის წევრებთან ურთიერთობაში (%)

	პასუხი
დიახ	4
არა	20
არავითარ შემთხვევაში	76

უდავოა, რომ ოჯახი აუცილებლად უნდა ჩაერთოს თავისუფლების აღკვეთის ადგილიდან გათავისუფლებული პირის საბინაო და შრომითი მონყობის საკითხების გადაწყვეტაში და, ერთდროულად, ხელი შეუშალოს ასეთი პირის საეჭვო ელემენტებთან ურთიერთობას. მაგრამ ყველა შემთხვევაში ოჯახი დაცული უნდა იყოს მსჯავრდებულის ძალადობითი ორიენტაციისაგან. ამიტომ განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს სასჯელალსრულებითი დაწესებულებიდან დაბრუნებულ პირს, რომელსაც აღენიშნება ძალადობითი ორიენტაცია ან იყო მსჯავრდებული ოჯახის წევრის მიმართ ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულისათვის. ასეთი კატეგორიის გათავისუფლებულ პირებს უნდა დაეხმაროთ, მოანერგიოს ურთიერთობა ოჯახის წევრებთან, შევასწავლოთ განონასწორებელი ქცევის მართვა ოჯახური კონფლიქტის დროს. ასეთ პირს საჭიროების შემთხვევაში უნდა დაუწესდეს ადმინისტრაციული ზედამხედველობა, უპირველეს ყოვლისა, გარკვეული დროის განმავლობაში სახლიდან გასვლის აკრძალვა, რაც პოლიციის მუშაყს მისცემს შესაძლებლობას დღე-ღამის ნებისმიერ დროს ინახულოს სასჯელალსრულებითი დაწესებულებიდან დაბრუნებული პირი, ასევე ოჯახის წევრებთან ერთად ჩაატაროს აღმზრდელობითი ხასიათის საუბრები.

ოჯახური ურთიერთობის კორექცია ინდივიდუალურ დონეზე ყოველთვის უნდა ეფუძნებოდეს სწორად დადგენილ „დიაგნოზს“, რომელსაც განსაზღვრავს ოჯახის კრიმინოგენური მოქმედება.

თავი V

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილ ძალადობით დანაშაულოებასთან ბრძოლის სამართლებრივი საკითხები

§1 კრიმინოფაილისტიკის ნანამძღვრების საკანონმდებლო რეფორმის საკითხები

საოჯახო ურთიერთობის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულობათა თავიდან აცილების ღონისძიებათა საკანონმდებლო ბაზა მოიცავს სამართლის სხვადასხვა დარგის ნორმებს¹.

მიუხედავად ამისა მაინც მნიშვნელოვანად მიგვაჩნია ოჯახში ძალადობითი დანაშაულის თავიდან აცილების სპეციალური კანონის შემოღება. ეს კანონი აუცილებლად უნდა ითვალისწინებდეს საოჯახო კრიმინოლოგიის იდეებს. ამ მიმართებით საყურადღებოა რუსეთის ფედერაციის სახელმწიფო დუმის სანიმუშო საკანონმდებლო პროგრამა, რომელიც ითვალისწინებს „ოჯახში სასტიკი მოპყრობის შესახებ“ კანონის მომზადებას². ჩვენი ქვეყნის თავისებურებებიდან გამომდინარე, ურიგო არ იქნება საქართველოშიც მომზადდეს ამ სახის კანონპროექტი.

ამასთანავე ინტერესმოკლებული არ არის ჩვენი ქვეყნისთვის საოჯახო ძალადობითი დანაშაულობის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ უცხოეთისა და საერთაშორისო სამართლებრივი გამოცდილებისა და პრაქტიკის გათვალისწინება, რისი საჭიროებაც ჩვენი კვლევებიდანაც გამომდინარეობს. უპირველეს ყოვლისა, მიზანშეწონილად მიგვაჩნია საერთო სასამართლოების სისტემაში ჩამოყალიბდეს საოჯახო სასამართლოები, ამგვარი სასამართლოები დღეისათვის ფუნქციონირებს ავსტრიაში, პოლონეთში, ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და იაპონიაში, რომლებიც იხილავენ ოჯახში მომხდარ დანაშაულობებს, არასრულწლოვანთა მიმართ ყველა სისხლის სამართლის საქმეს, ასევე ყველა საოჯახო და საოჯახო ურთიერთობებთან დაკავშირებულ სამოქალაქო საქმეებს.

¹ Внутрисемейное насильственное поведение, Уголовно-правовой аспект– Правоведение, 2001, № 2, с.163-172

² Шестаков Д.А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003, с.124.

საოჯახო სასამართლოების ჩამოყალიბებას დააბრკოლებს საქართველოს კონსტიტუციის 83-ე მუხლი, რომელიც კრძალავს სპეციალური სასამართლოების შექმნას, რითაც ფაქტობრივად გზა ეკეტება ამ მეტად პროგრესული ინსტიტუტის დამკვიდრებას. კონსტიტუციის 36-ე მუხლში აღნიშნულია, რომ სახელმწიფო ხელს უწყობს ოჯახის კეთილდღეობას. ამასთანავე, თუ გავითვალისწინებთ სასამართლოების უკიდურეს გადატვირთვას საოჯახო საქმეების გარდა სხვა კატეგორიის საქმეებითაც, საოჯახო საკითხების ზოგჯერ ნაჩქარევი გადანაცვების შემთხვევებს, მოსამართლეთა დიდ დატვირთვას, ასეთ პირობებში, კონკრეტულ შემთხვევაში, აღნიშნული კონსტიტუციის 36-ე მუხლი ფაქტობრივად ვერ ახორციელებს თავის მიზანს, ხოლო მის დაბრკოლებას ხელს უწყობს კონსტიტუციის 83-ე მუხლის იმპერატიული მოთხოვნა.

კონსტიტუციის 36-ე მუხლის ეფექტური ამოქმედება შესაძლებელი იქნება იმ შემთხვევაში, თუ საქართველოს კონსტიტუციის 83-ე მუხლში შევა სათანადო საკონსტიტუციო ცვლილება. ამით ქვეყნის ძირითად კანონში უფრო აშკარად გამოვლინდება სახელმწიფოს ზრუნვა ოჯახის კეთილდღეობის მიმართებით და უკეთ მოხდება ოჯახის ინტერესების დაცვა. აღსანიშნავია, რომ ანალოგიურად, მსოფლიოს ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით, ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნებიდან პირველად რუსეთში დაიწყო საოჯახო სასამართლოების კანონპროექტის მომზადება.¹ აღნიშნულთან დაკავშირებით ყურადსაღებია ასევე ოჯახში ძალადობის თავიდან აცილების რუსეთის ფედერაციის ფედერალური კანონის პირველი კანონპროექტი, რომლის პრეამბულაში მითითებულია, რომ ოჯახური ძალადობის გავრცელების პირობებში, აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს ისეთი სახის პრევენციული ღონისძიებები, რომლებიც შეამცირებს ოჯახურ სფეროში ჩადენილ დანაშაულობათა ოდენობას. კანონპროექტის მიხედვით „ოჯახის“ ცნებაში იგულისხმება ორი ან მეტი პირი, რომლებსაც აკავშირებთ ნათესაური, ცოლქმრული, მოყვრული (свои́е), ასევე თანაცხოვრული ურთიერთობა.

„ოჯახში ფიზიკური ძალადობის“ ცნება გულისხმობს სისხლის სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ისეთი ქმედებებს, როგორიცაა ჯანმრთელობის განზრახ დაზიანება, წამება, გაუპატიურება,

¹ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003, с.271-272.

მკვლელობა ჩადენილი ოჯახის წევრების მიერ ურთიერთშორის ან ოჯახის სხვა წევრების მიმართ.

კანონპროექტის პირველი მუხლი ეძღვნება იმ სახელმწიფო ორგანოებს, რომელთაც ფედერალური და რეგიონალური პროგრამის საფუძველზე ავალიათ ოჯახში ძალადობის თავიდან აცილება.

კანონპროექტის მიხედვით ოჯახში ფიზიკური ძალადობის აღმოფხვრის პრევენციული ღონისძიებები ავალიათ შემდეგ ორგანოებს: საოჯახო სასამართლოებს; ოჯახის, დედ-მამისა და ბავშვთა სახელმწიფო დეპარტამენტის ორგანოებს; მოსახლეობის სოციალური დაცვის სამინისტროს; არასრულწლოვანთა საქმეების კომისიებს, შინაგან საქმეთა სამინისტროს პროფილაქტიკურ სამსახურებს; შინაგან საქმეთა სამინისტროს არასრულწლოვანთა სამართალდარღვევის თავიდან აცილების სამსახურებს, კოლონიების და საპყრობილეების ფსიქოლოგიურ სამსახურებს.

პროექტში აღნიშნულია, რომ ოჯახის დედისა და ბავშვთა საკითხებზე სახელმწიფო დეპარტამენტის ორგანოები ვალდებული არიან აღრიცხონ კრიმინოგენური ოჯახები და ის პირები, რომლებიც სასჯელს იხდიან ოჯახში ჩადენილი ფიზიკური ძალადობისათვის. ამასთანავე პროექტის მიხედვით ამ დეპარტამენტმა კოორდინაცია უნდა გაუწიოს ყველა სხვა სამსახურს. აქვე ხაზგასმულია, რომ აღნიშნული დეპარტამენტის ქვედანაყოფებში ადგილებზე ფუნქციონირებს თავშესაფარი იმ პირებისათვის, რომლებიც დაზარალდნენ ფიზიკური ძალადობის შედეგად და ასევე ფსიქოთერაპიული ცენტრის სამსახურები, რომლებიც მონოდებული არიან დაეხმარონ მოსახლეობას ოჯახში კონფლიქტური სიტუაციების მოსაგვარებლად.

პროექტის მეორე მუხლი ეძღვნება საოჯახო სასამართლოების სისტემას და უფლებამოსილებას ამ მუხლის შესაბამისად საოჯახო სასამართლოები შედის სასამართლოების საერთო სისტემაში რაიონული სასამართლოების უფლებით.

საოჯახო სასამართლოები იხილავენ სამოქალაქო საქმეებს, რომლებიც ოჯახურ ურთიერთობებს შეეხება, ასევე ოჯახის წევრთა შორის სხვა სამართალდარღვევებს, რომლებიც არასრულწლოვანთა ინტერესებს ეხება; ოჯახში ჩადენილ ადმინისტრაციულ გადაცდომის საქმეებს, რომელიც პრევენციული სახით დაპატიმრებას ითვალისწინებს, ასევე

ოჯახური ძალადობის ნიადაგზე ჩადენილ სისხლის სამართლის საქმეებს, გარდა იმ საქმეებისა, რომლის განხილვაც სამხარეო, საოლქო, საქალაქო, ავტონომიური ოლქის სასამართლოებს ექვემდებარება.

კანონპროექტის მესამე მუხლი ეძღვნება პრევენციული ღონისძიებების გატარებას იმ პირის მიმართ, რომელმაც ოჯახში ჩაიდინა ფიზიკური ძალადობა. კანონპროექტის თანახმად, თუკი ასეთი პირის მიმართ არ იქნა გამოყენებული სისხლის სამართლის საპროცესო იძულებითი ღონისძიება, შესაძლებელია ადმინისტრაციული სამართლადარღვევის კანონმდებლობის საფუძველზე მოხდეს მისი დაკავება, რომლის ხანგრძლივობა სამ საათს არ აღემატება.

კანონპროექტის მეოთხე მუხლი ეძღვნება ოჯახში ფიზიკური ძალადობის თავიდან აცილებისათვის საცხოვრებელი ფართის სათადარიგო ფონდის შექმნას, რომელიც იქმნება სპეციალურ მუნიციპალურ საცხოვრებელ ფონდებში.

საცხოვრებელი ფონდის გამოყენება წარმოებს საბინაო კანონმდებლობის საფუძველზე. მისი არსი მდგომარეობს მასში, რომ ოჯახის წევრმა თუ ვერ მიაღწია შეთანხმებას საცხოვრებელი ბინის გაცვლის შესახებ, შინაგან საქმეთა ორგანოების აზრის გათვალისწინებით, ბინის გაცვლა წარმოებს იძულებითი წესით.

კანონპროექტის მეხუთე მუხლი ითვალისწინებს იმ პირის მიმართ მშობლის უფლების ჩამორთმევას, რომელმაც ოჯახში ძალადობითი ქმედება ჩაიდინა. აღნიშნული სასჯელი გათვალისწინებულია რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსში როგორც დამატებითი სასჯელი. აქვე მითითებულია, რომ ამ სასჯელის დაკისრებისას მთლიანად უქმდება სამოქალაქო სამართლის კანონმდებლობით გათვალისწინებული მშობლის უფლებები. ამ მუხლის თანახმად შეიძლება მშობელმა აღიდგინოს თავისი უფლებები, მაგრამ სასჯელის გამოტანიდან სამი წლის გასვლის შემდეგ.

კანონპროექტის მეექვსე მუხლი ითვალისწინებს იმ პირის მიმართ პირობითი მსჯავრის გამოყენებას, რომელმაც ძალადობა ჩაიდინა ოჯახში. ამასთანავე ნორმის მიხედვით სასამართლოს უფლება აქვს მსჯავრდებულს დააკისროს ვალდებულება გაიაროს ფსიქოთერაპიის კურსი.

კანონპროექტის მე-7 მუხლი ეძღვნება ოჯახური ძალადობის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულობათა სტატისტიკური აღრიცხვიანობის უცვლელბობას.¹

როგორც დავინახეთ, „ოჯახში ძალადობის თავიდან აცილების შესახებ“ რუსეთის ფედერაციის ფედერალური კანონის პირველი პროექტი ითვალისწინებს ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრის მიმართებით მრავალ პროგრესულ იდეას. ალბათ, რუსეთისა და სხვა ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით ურიგო არ იქნება, საქართველოშიც შემუშავდეს ამგვარი კანონპროექტი, რომელიც პრევენციულ ღონისძიებათა კომპლექსში პირობებს შეუქმნის ოჯახური ძალადობის შემცირებასა და აღმოფხვრას.

§2 სისხლის სამართლებრივი დოქტრინის პრობლემატიკა

კრიმინოფამილისტიკის ხასიათის სისხლისამართლებრივი ნორმები მსოფლიოს ქვეყნების პრაქტიკაში ფორმირდება გარკვეული სპეციფიკური მიმართულებით. ამ მხრივ საინტერესოა კრიმინოლოგიურ ლიტერატურაში შემოთავაზებული იდეა, რომლის თანახმად სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობიდან გათავისუფლება და პირობითი სასჯელის დაკისრება შესაძლებელი უნდა იყოს ისეთ განსასჯელებზე და იმ პირობით თუკი ისინი საკუთარი სახსრებით გაივლიან ფსიქოთერაპიულ კურსს.²

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი დანაშაულობების თავიდან აცილების მიზნით ავსტრიის კანონმდებლობა ითვალისწინებს შუამავლის ინსტიტუტს. ალტერნატიული სასჯელის დანიშვნისას საოჯახო სასამართლო უფლებას აძლევს შუამავალს ოჯახის წევრებს შორის მოავდაროს კონფლიქტური სიტუაცია.³ საოჯახო სფეროში ჩადენილი ქმედების (ცემის, ჯანმრთელობის მსუბუქი ხასიათის დაზიანების) შემ-

¹ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003. с. 264-266

² Gondolf E. W., Assessing Women Battering in mental health services, Trouland Oaks, London, 1996, P. 113-131.

³ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003. с. 271-280.

თხვევაში, წესდება ადმინისტრაციული სასჯელი ჯარიმის სახით, ხოლო განმეორებით შემთხვევაში – უფრო მკაცრი სასჯელი.

ზოგიერთ ქვეყანაში, კერძოდ ავსტრიაში, დიდ ბრიტანეთში, ნიდერლანდებში პოლიციის მუშაკს უფლება აქვს საცხოვრებელი ბინიდან გამოასახლოს ან აუკრძალოს ყოფნა ოჯახში იმ პირს, რომელიც ახორციელებს ოჯახურ ძალადობას. აღნიშნული გამოცდილება შეიძლება გავითვალისწინოთ მხოლოდ თეორიულად, რადგან პრაქტიკულად საქართველოში ამგვარი პრევენციული ღონისძიებების განხორციელება, საბინაო პირობებიდან გამომდინარე, შეუძლებელია, რადგანაც საცხოვრებელი ბინის გარეშე, ქუჩაში დარჩენილი აგრესიულობისაკენ მიდრეკილი პიროვნება დამატებით საშიშროებას წარმოადგენს საზოგადოებისათვის და კვლავ შეიძლება ჩაიდინოს ძალადობითი დანაშაული.

მსოფლიოს სისხლის სამართლებრივ კანონმდებლობათა იმ ნორმებში, რომელიც დაკავშირებულია ოჯახში ჩადენილ დანაშაულობათა პრობლემებთან: 1) წინ არის წამოწეული პიროვნების ხელშეუხებლობა, როგორც სისხლის სამართლის დაცვის ობიექტი; 2) გათვალისწინებულია დანაშაულის სპეციალური შემადგენლობა, რომელიც ჩადენილია ოჯახის წევრების მიერ; 3) განსაზღვრულია დებულებები, რომლებითაც გაფართოებულია ფსიქიკური ძალადობის ცნება; 4) გამოყოფილია ქალის მიმართ ჩადენილი დანაშაულობები; 5) გამკაცრებულია სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა; 6) დაშვებულია იმ პირის სასჯელისაგან გათავისუფლება, რომელმაც მოანესრიგა ოჯახური კონფლიქტი; 7) პირობითი სასჯელი იმ პირის მიმართ, რომელმაც გაიარა ფსიქოლოგიური ადაპტაცია; 8) პირობით-ვადამდე თავისუფლდება პატიმრობაში მყოფი ის მსჯავრდებული, რომელმაც წარმატებით გაიარა ფსიქოლოგიური ადაპტაციის წინასწარი კურსი.¹

შვეციის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-4 თავის § 4ა-ს თანახმად, საოჯახო დანაშაულობის ობიექტად ფორმულირებულია პიროვნების ხელშეუხებლობა, რაც გარკვეულად უზუსტოა. დებულება, რომ პიროვნება ხელშეუხებელი უნდა იყოს და უნდა იქნეს დაცული, მათ შორის სისხლის სამართლებრივი საშუალებებითაც, ეჭვს არ იწვევს. მაგრამ, როგორც ცნობილია, ხელყოფა ადამიანის ცხოვრებაზე ხორციელდება

¹ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003, с. 273.

უამრავი დანაშაულით. ამ შემთხვევაში სხვადასხვა დანაშაულთა უშუალო ობიექტს წარმოადგენს: ღირსება, სქესობრივი თავისუფლება, კონსტიტუციური თავისუფლება, ჯანმრთელობა, სიცოცხლე, რაც განაპირობებს დანაშაულთა შესაბამის დიფერენციაციას. ამიტომ პიროვნების ხელშეუხებლობა დგას ამ კონკრეტულ ობიექტებთან, როგორც რალაც განყენებული აბსტრაქცია. პიროვნების ხელშეუხებლობის უშუალო ობიექტად გამოყოფა გაუმართლებლად მიგვაჩნია, რამდენადაც წარმოშობს დუბლირებას. და, რაც მთავარია, სირთულე წარმოიშობა დანაშაულის კვალიფიკაციისას დანაშაულის იდეალური ერთობლიობას დროს, რის გამოც ერთი და იგივე ქმედება შეფასდება, როგორც ორი დანაშაული. ამავე მოსაზრებას იზიარებს დ. შესტაკოვი, რომელიც სწორად მიუთითებს, რომ ასეთ დროს წარმოიშობა სირთულე ადექვატური სახის სასჯელის შერჩევისას¹.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით დანაშაულის უშუალო ობიექტად გათვალისწინებულია ადამიანის ცხოვრების და ჯანმრთელობის ცალკეული მხარეები: ადამიანის სიცოცხლე, ჯანმრთელობა, სქესობრივი თავისებურება და სხვა. ადამიანის ხელშეუხებლობას, როგორც ამა თუ იმ დანაშაულის უშუალო ობიექტს, საქართველოს კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს. ამიტომაც ასეთი სახის დანაშაულის შემადგენლობის შემოღება შეცდომად მიგვაჩნია.

თანამედროვე მსოფლიოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ითვალისწინებს ოჯახში ჩადენილ ძალადობითი დანაშაულის სპეციალურ შემადგენლობებს: პიროვნების ხელშეუხებლობის მძიმე დარღვევას (შეცდია); შინაურთა ძალადობა (ესპანეთი); ძალადობითი მოქმედება ოჯახში (გერმანია); არასრულწლოვანი შვილების აღზრდის მოვალეობისაგან თავის არიდება (რუსეთი) და სხვა. მსოფლიოს მრავალი ქვეყნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ითვალისწინებს დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობას. ზოგიერთი ავტორი გამოთქვამს მოსაზრებას იმის შესახებ, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციამ თავისი დეკლარაციით დაადასტურა ამგვარ დანაშაულთა შემადგენლობა². ამი-

¹ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамолистика, СПб. 2003, с. 274.

² Jasinski J. L., Williams L. M., Partner violence. International Educational and Professional Publisher Thouthands Oaks, London, New Deli, 1998, P. 216-217.

ტომ, ეს გამოცდილება ასევე უნდა იყოს გათვალისწინებული ეროვნულ კანონმდებლობაში.

შეეციის სისხლის სამართლის კოდექსის მე-4 თავის მე-4ა §-ის პირველი აბზაციტ დადგენილია: „ის ვინც ჩაიდენს ახლობლის, ქალის ან ყოფილი ახლობელი ქალის მიმართ დანაშაულს, რომელიც გათვალისწინებულია მე-3, მე-4 ან მე-6 თავით, რამდენადაც თითოეული ცალკე ქმედება წარმოადგენს პერსონის განმეორებითი წყენის ნაწილს და პიროვნების ხელშეუხებლობის დარღვევის მიზეზით დაკავშირებულია ამ ქალის თვითგარძნობის მძიმე დარღვევასთან ისჯება ექვსი თვიდან ექვს წლამდე თავისუფლების აღკვეთით“.

ესპანეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 153-ე მუხლის თანახმად: „ვინც ჩვეულებრივ იყენებს ფიზიკურ ან ფსიქიკურ ძალადობას იმის წინააღმდეგ, ვინც არის ან იყო მეუღლე ან იმ პერსონის (ქალის) მიმართ, რომელთანაც ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მჭიდრო ემოციური კავშირი ჰქონდა, ან იყო კავშირში, ან თავისი საკუთარი შვილების წინააღმდეგ, ან მეუღლის შვილების ან საყვარლის შვილების, ან მეურვეების, შთამომავლების ან არაქმედუნარიანების, რომლებიც მასთან ცხოვრობენ ან ექვემდებარებიან მის ხელისუფლებას, მზრუნველობას, მეურვეობას ან ფაქტობრივად მიხედვას, ან მის მიერ მიღებული არიან ოჯახში, ისჯებიან ექვსი თვიდან სამ წლამდე თავისუფლების აღკვეთით“. აღნიშნული ნორმით ძალადობის რამდენიმე აქტის განხორციელება, იმისდა მიუხედავად ეს პირი წარსულში მსჯავრდებული იყო თუ არა ამ ქმედების ჩადენისათვის, განისაზღვრება ტერმინით „ჩვეულებრივი“.

გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის 225-ე §-ში „მეურვესთან სასტიკი მოპყრობა“ გათვალისწინებულია შემდეგი შემადგენლობა: ტანჯვა ან ნაშემა, ან თვრამეტ წლამდე არმიღწეულ, ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფ, ან ავადმყოფი პირის ჯანმრთელობისათვის ზიანის მიყენება მასზე ზრუნვის მოვალეობის ბოროტი ზრახვით უგულვებელყოფის მეშვეობით, ვინც: 1) ექვემდებარება ბრალდებულის მხრიდან მეურვეობას ან მზრუნველობას; 2) ეკუთვნის ოჯახის წრეს; 3) რომელთანაც მიმართებაში ევალებოდა მზრუნველობა გაენია; 4) რომელიც დაქვემდებარებულია სამსახურებრივად ან საწარმოო ურთიერთობების ფარგლებში – ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვსი თვიდან ათ წლამდე.

შემდგომ პარაგრაფებში სასჯელი დიფერენცირებულია დაზარალებულის სიცოცხლისათვის საშიშ მდგომარეობაში ჩაყენების, ფიზიკური ან ფსიქიკური დაზიანების მიხედვით.

მოყვანილი დანაშაულის შემადგენლობები თავიანთი კოსტრუქციით განსხვავდება ერთმანეთისაგან. ასე, მაგალითად: თუკი ესპანეთისა და გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსები (მარტივი დანაშაულის შემადგენლობა) არ ითვალისწინებს რაიმე შედეგის დადგომას, შვეციის სისხლის სამართლის კოდექსში გათვალისწინებულია ისეთი შედეგის დადგომა როგორიცაა „დაზარალებულის გრძნობების მძიმე დარღვევა, რომელიც გამოწვეულია პიროვნების ხელშეუხებლობაზე ხელყოფით“.

მსოფლიოს ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში არსებობს განსხვავება დაზარალებულთა წრის მიხედვითაც. გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსში დაზარალებულთა წრე შესამჩნევად ვიწროა. მასში შედიან მხოლოდ მეურვეობაში მყოფი პირები, ასევე ისინიც, რომლებიც ცხოვრობენ ოჯახში (ერთობლივად მცხოვრებნი), პირები, რომლებსაც არ შესრულებიათ 18 წელი ან ის პირები, რომლებიც უმწეო მდგომარეობაში იმყოფებიან ფიზიკური ნაკლის ან ავადმყოფობის გამო. გერმანული კანონმდებლობის თანახმად მეუღლე არაა მეურვეობის ქვეშ მყოფი პირი და ამდენად, მეუღლის მიმართ ჩადენილი ქმედება ამ კატეგორიის დანაშაულის შემადგენლობაში არ შედის¹.

სამივე ქვეყნის კოდექსში ოჯახში ჩადენილი დანაშაული აღწერილია არაერთგზის, ერთმანეთზე დაკავშირებული ქმედების სახით. აღნიშნული დანაშაულის შემადგენლობის ყველაზე არსებით და საერთო ნიშანს, ჩვენი აზრით, წარმოადგენს ის, რომ მასში დახასიათებული ძალადობითი მოქმედება ამავე დროს სხვა დანაშაულის შემადგენლობებში (ჯანმრთელობის სხვადასხვა ხარისხის დაზიანების, ნამების და სხვა) შედის. ამიტომ ოჯახური ძალადობის დანაშაულობებისათვის განსაკუთრებული პასუხისმგებლობის დადგენის საკითხი მოცლებულია რაიმე მნიშვნელობას.

მრავალ ქვეყანაში მკვლელობის ზოგად შემადგენლობასთან ერთად გათვალისწინებულია ასევე, დედის მიერ ახალშობილის მკვლელობა.

¹ Espinosa E. M., Geballos, de, Hamdorf K. Die Integrität der Person als Rechts gut – eine Betrachtung der spanischen und schwedischen Regelungen zur familiären Gewalt. S. 170.

ცხადია, რომ სისხლის სამართლის კანონმდებლობებში ამგვარი ნორმის არსებობა აიხსნება მდებარეობითი სქესის წარმომადგენლის პუმა-ნური მოპყრობის მისწრაფებით.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 112-ე მუხლი ითვალისწინებს დედის მიერ ახალშობილის განზრახ მკვლელობას მშობიარობისას ან უმაღლეს, მშობიარობის შემდეგ. სასჯელის სახედ ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას ვადით ხუთ წლამდე. ამდენად, გაცილებით უფრო მსუბუქი სასჯელია დანესებული, ვიდრე სხვა ჩვეულებრივი მკვლელობისათვის.

ცნობილია, რომ ამ სახის დანაშაულის პრივილეგირებულ გარემოებად მიკუთვნება განპირობებულია იმით, რომ შვილის მკვლელი მშობიარობის დროს მოქმედებს წარმოშობილი ნერვიული შერყევის ზეგავლენით, მაგრამ ეს უმნიშვნელოვანესი გარემოება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 112-ე მუხლში ფიქსირებული არ არის. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, დანაშაულის ამგვარი სახის კონსტრუქცია „განზრახ მკვლელობა მშობიარობისას ან უმაღლეს მშობიარობის შემდეგ“ მკვეთრად არ არის გამიჯნული სხვა დანაშაულობებისაგან, რადგანაც არ არის მითითებული დანაშაულის ჩადენის დროს ქალის ფსიქიკური თუ ფიზიოლოგიური მდგომარეობა და ემოციები, მით უმეტეს, თუ გავითვალისწინებთ საოჯახო კრიმინოლოგიის მიერ მოპოვებულ ფაქტებს იმის შესახებ, რომ დედის მიერ ახალშობილის მკვლელობის განზრახვა, შესაძლებელია ორსულობის დროს ყოფილიყო. არ უნდა გამოგვრჩეს თვალთახედვიდან ისიც, რომ ამგვარი დანაშაულობები არც თუ იშვიათ შემთხვევაში ჩადენილია არაერთგზის, ასევე განსაკუთრებული სისასტიკით¹.

ამ თემასთან დაკავშირებით გვინდა შევეხოთ რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 63-ე მუხლს, სადაც გათვალისწინებულია მცირეწლოვანის ან უმწეო მდგომარეობაში მყოფი პირის მიმართ ჩადენილი დანაშაული, როგორც დამამძიმებელი გარემოება. ხოლო დედის მიერ ახალშობილი შვილის მკვლელობა მშობიარობისას ან უმაღლეს მშობიარობის შემდეგ განიხილება უფრო „შეღავათიანი“ ქმედების სახით. აღნიშნული კონსტრუქციის ფარგლებში გაუგებარია, რა ნიშნით ხდება

¹ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003, с. 275-276.

პასუხისმგებლობის დამძიმება. ასევე გაუგებარია, უმწეო მდგომარეობის თემა რატომ არის დაკავშირებული მცირეწლოვანის მიმართ ნებისმიერ დანაშაულთან და სხვ.

რუსეთის ფედერაციის სისხლის სამართლის კოდექსის 106-ე მუხლით გათვალისწინებულია: „დედის მიერ ახალშობილის მკვლელობა მშობიარობისას ან უმაღლეს მშობიარობის შემდეგ, ფსიქოტრამველ სიტუაციაში ან ფსიქიკური მდგომარეობის მოშლისას, რაც შერაცხადობას არ გამოიწვევს“, ასევე, ბელორუსიის სისხლის სამართლის კოდექსის 140-ე მუხლის თანახმად დედის მიერ ახალშობილის მკვლელობად ითვლება მხოლოდ ისეთი შემთხვევები, რომლებიც ჩადენილია მშობიარობის დროს, ფსიქოტრამველ სიტუაციაში. შვეიცარიის სისხლის სამართლის კოდექსის 116-ე მუხლის თანახმად, თუ დედა კლავს თავის შვილს მშობიარობის დროს ან იმ პერიოდში, როდესაც იმყოფებოდა მშობიარობის პროცესში, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით.

ამდენად, იმისათვის, რომ დაზუსტდეს სისხლის სამართლის კოდექსის 112-ე მუხლის შემადგენლობა და მასში აღნიშნული ქმედება გაიმიჯნოს განზრახ მკვლელობისაგან, აუცილებელია სისხლის სამართლის კოდექსის 112-ე მუხლში გათვალისწინებულ იქნეს მშობიარობის დროს ქალის ფიზიკური და ემოციური მდგომარეობა.

ამერიკის შეერთებულ შტატებსა და სხვა ზოგიერთ ქვეყანაში ოჯახური ძალადობის დანაშაულობათა კანონპროექტის შედგენისას, ასევე ამ მიმართებით საერთაშორისო სამართლის აქტების შემუშავებისას აქცენტი ძირითადად გადატანილია ქალის წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულობებზე. აღნიშნულ უკიდურესობასთან დაკავშირებით კრიმინოლოგთა დისკუსია გაიმართა ესპანეთში¹, სადაც აღნიშნული მიდგომა უარყოფითად იქნა შეფასებული. შვედეთის კანონმდებლობამ ვერ შესძლო გვერდი აეღო ამ დანაშაულის შემადგენლობისათვის. სისხლის სამართლის კოდექსის მე-4 თავის მე-4ა §-ით გათვალისწინებულია პიროვნების ხელშეუხებლობის დარღვევა, ხოლო მეორე აზნაცით დადგენილია სასჯელი დაქორწინებული ქალის ან საყვარლის მიმართ მამაკაცის მიერ ჩადენილი დანაშაულისათვის. ამით შვედეთის კანონმდებლობა

¹ Espinosa E. M., Geballos, de, Hamdorf K. Die Integrität der Person als Rechts gut – eine Betrachtung der spanischen und schwedischen Regelungen zur familiären Gewalt. S. 170

დაეთანხმა ქალის განსაკუთრებული დაცვის მომხრეთა მოსაზრებას და სისხლის სამართლის განსაკუთრებულ ნაწილში შეიტანა სპეციალური შემადგენლობა, თუმცა, ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ხსენებული ნორმა არაფრით არ განსხვავდება მისი მსგავსი დანაშაულის შემადგენლობისაგან, რომელიც ორივე სქესის წარმომადგენელს ეხება და ითვალისწინებს იგივე სანქციას.

ნიშანდობლივია ისიც, რომ რუსეთში „ოჯახში ძალადობითი დანაშაულის თავიდან აცილების შესახებ“ კანონპროექტის შემუშავებისას წამოყენებულ იქნა წინადადება ქალის მიმართ ძალადობის ცალკე დანაშაულის შემადგენლობად გამოყოფის შესახებ, მაგრამ ამას განსაკუთრებული მხარდაჭერა არ მოჰყოლია¹.

ზოგიერთი ქვეყნის სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ოჯახური კონფლიქტის პრობლემების შემუშავებისას ძირითადი აქცენტი გადატანილია პასუხისმგებლობის ისეთი ფორმების დადგენაზე, რომლითაც ხელი შეეწყობა კონფლიქტის დარეგულირებას.

ასე მაგალითად, ამერიკის შეერთებული შტატების კანონმდებლობის მიხედვით საქმის პირველადი მოსმენისთანავე სასამართლო უფლებამოსილია დაუშვას დამნაშავეს მიმართ, თუ მსჯავრდებულსა და დაზარალებულს შორის გამოთქმულია თანხმობა, „სპეციალურ საკონსულტაციო პროგრამის“ ფარგლებში განსაზღვრული ზომების გამოყენება. ამ პროგრამის მიხედვით ფსიქოლოგიური მეთოდები ტარდება ჯგუფურად, რომელიც 15-18 ადამიანისაგან შედგება და სპეციალისტის ხელმძღვანელობით 4-დან 12 თვემდე გრძელდება. პროგრამის შესრულებაზე ზედამხედველობას ახორციელებს აპრობაციის სამსახურის ოფიცერი. პროგრამა მიმდინარეობს მსჯავრდებულის ხარჯებით, საკმაოდ ხელმისაწვდომი ფასის შკალით. ამასთანავე მხედველობაშია მიღებული პირის მატერიალური მდგომარეობა. თუ მსჯავრდებული წარმატებით გაივლის პროგრამას, შესაძლებელია ბრალდება არა მარტო შეუმსუბუქდეს, არამედ მოეხსნას კიდევ. იმ შემთხვევაში თუკი მსჯავრდებული თავს აარიდებს პროგრამის გავლას, მაშინ სასამართლო ორგანოებს აქვთ საქმის განახლების² უფლებაც. გამოცდის ვადას თან ახლავს „მკურნალობა“. ამ

¹ Шестаков Д. А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003, с. 279.

² Gondolf E. W., Male Batterers in: R. Hampton (ed) family violence: prevention and treatment. thousand oaks, 1993, p. 230-257.

ლონისძიებების ჩატარებისას საგამოცდო ვადის პერიოდში ტარდება მხოლოდ დაკვირვება, ხოლო თერაპიული კურსის გავლის ეტაპზე კი – მსჯავრდებულზე ქმედითი კონტროლი.

ავსტრიის საოჯახო სასამართლოები ოჯახში ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულის კონფლიქტის გადაწყვეტისას ალტერნატიული ზომის სახით იყენებენ შუამავლის ინსტიტუტს¹. მისი უპირატესობა ამერიკულ პროგრამასთან შედარებით გამოიხატება იმაში, რომ შუამავალი-სპეციალისტი კონფლიქტის გადაწყვეტის სფეროში მუშაობს არა მხოლოდ ერთ, არამედ ორივე მონაწილესთან.

ყოფილი საბჭოთა კავშირის ქვეყნების სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, საოჯახო კონფლიქტის დარეგულირების სფეროში მართალია არ არსებობს ისეთი ნორმები, რომლებსაც ამერიკის ან ავსტრიის კანონმდებლობა ითვალისწინებს, მაგრამ ამ სახის დანაშაულის ჩამდენ პირთა მიმართ ფართოდ გამოიყენება სხვა წამახალისებელი ნორმები. მაგალითად, რუსეთის სისხლის სამართლის კოდექსის 76-ე მუხლის თანახმად, დამნაშავე შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან, თუ დაზარალებული შეურიგდება მას ან აუნაზღაურებს ზარალს², ასეთივე წამახალისებელ ნორმებს შეიცავს ბელორუსიის სისხლის სამართლის კოდექსის 79-მუხლი, რომლის თანახმადაც მსჯავრდებული შეიძლება გათავისუფლდეს სასჯელის მოხდისაგან, თუკი მის მიერ ჩადენილია ნაკლებად მძიმე კატეგორიის დანაშაული, ამასთანავე იმ პირობით, თუკი დანაშაულის ჩადენის შემდეგ გამოავლენს ნებას, არ დაარღვიოს კანონი და მისი შემდგომი რესოციალიზაცია შესაძლებელი იქნება სასჯელის გამოყენების გარეშე³. ასეთ დროს მასზე განხორციელებდა პროფილაქტიკური მეთვალყურეობა. საქართველოშიც ანალოგიური მდგომარეობაა. სსკ 68-ე მუხლის თანახმად, პირი გათავისუფლდება სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობიდან, თუ მის მიერ ჩადენილი დანაშაული სისხლის სამართლის კოდექსის კერძო ნაწილის მუხლით ან მუხლის ნაწილით მაქსიმალური სასჯელი არ აღემატება სამი წლით თავისუფლების აღკვეთას, ამასთან თუ დანაშაულის ჩადენის

¹ Шестаков Д.А., Семейная криминология, Криминофашистика, СП, 2003, с. 279-282.

² იქვე, с. 282.

³ Хомич В. М., Формы реализации уголовной ответственности, Минск, 1998, с.108.

შემდეგ ნებაყოფლობით გამოცხადდა ბრალის აღიარებით, ხელი შეუწყო დანაშაულის გახსნას და აანაზღაურა ზიანი.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 69-ე მუხლი ითვალისწინებს პირის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას დაზარალებულთან შერიგების გამო, თუკი სასჯელი არ აღემატება სამი წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთას და დამნაშავე შეურიგდა დაზარალებულს, ხოლო სისხლის სამართლის კოდექსის 70-ე მუხლის თანახმად, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობიდან გათავისუფლდება დამნაშავე, თუ პასუხისმგებლობის დაკისრება მასზე მიზანშეწონილია ვითარების შეცვლის გამო.

სპეციალური ფსიქოლოგიური დახმარების გამოყენების საკითხი ოჯახური კრიმინოგენური კონფლიქტის გადასაწყვეტად, საკმაოდ დიდი ხნის უკან დააყენეს რუსეთის კრიმინოლოგებმა¹. დასავლეთის, კერძოდ კი ამერიკული, გამოცდილების პრაქტიკული გამოყენება მოწმობს იმას, რომ ეს ღონისძიებები საკმაოდ შედეგიანია ოჯახში ძალადობის ხელახლა აღმოცენების წინააღმდეგ. ეფექტობთ, მიზანშეწონილია საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსში განისაზღვროს ნორმა, რომლის თანახმად ნაკლებად მძიმე დანაშაულის ჩამდენი პირი შეიძლება გათავისუფლდეს სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობისაგან თუკი ის გამოთქვამს ფსიქოლოგიური დახმარების კურსების გავლის სურვილს. ეს დახმარება შეიძლება გამოიხატოს ასევე შუამავლის ინსტიტუტის შემოღებით, როდესაც მხარეთა მიერ გამოთქმულია წარმოშობილი ოჯახური კონფლიქტის გადაწყვეტის სურვილი. ამავე მუხლში სასურველია მითითებულ იქნეს ის ნაკლებად მძიმე დანაშაული (ჯანმრთელობის განზრახ მსუბუქი დაზიანება -- სსკ 120, ცემა -- სსკ 125, წამება -- სსკ 126-ე მუხლის 1 ნაწილი), რომელთა მიმართ ასევე შესაძლებელია ზემოაღნიშნული ღონისძიებების გამოყენება. ამასთანავე აუცილებელია ნორმატიულად გათვალისწინებულ იქნეს დაზარალებულის თანხმობა და სურვილი.

ამერიკის შეერთებულ შტატების სასამართლო გადაწყვეტილებათა უმეტესი ნაწილი ოჯახში ჩადენილ ძალადობის მიმართ ითვალისწინებს თერაპიული კურსის გავლას. ე. გონდოლფი აღნიშნავს, რომ ოჯახში

¹ Шестаков Д.А., Семейная психотерапия и предупреждение преступлений (к вопросу о групповом уровне криминологической профилактики), Вестник ЛГУ, 1989, сер. 6, с 57.

ძალადობითი დანაშაულობის პრობლემის შესწავლამ მოახდინა არსებითი ზეგავლენა ამერიკის შეერთებული შტატების მართლმსაჯულების სისტემის განვითარებაზე. ეყრდნობა რა გამოცვლევის შედეგებს, ის ამტკიცებს, რომ ოჯახური ძალადობის თავიდან აცილების ყველაზე უფრო ეფექტური საშუალებაა არა რეპრესიული ღონისძიებები (მათ შორის მაგ., დაპატიმრება), არამედ სასამართლოების მიერ ალტერნატიული სასჯელის სახით დანიშნული პროგრამა - ტრენინგი. ეს პროგრამები აშშ-ში დღეისათვის აქტიურად გამოიყენება და გზას უხსნის „თერაპიული“ მართლმსაჯულების პერსპექტივას.

ფსიქოლოგიური ზემოქმედების პროგრამამ ფართო გავრცელება პირადად 90-იანი წლების ამერიკის საოჯახო სასამართლოების პრაქტიკაში. მაგალითის სახით შეიძლება მოვიყვანოთ ქ. პიტსბურგში მდებარე ოჯახური ძალადობის საკითხებზე საკონსულტაციო ცენტრი, სადაც საოჯახო სასამართლოები დამნაშავე პირებს აგზავნიან პროგრამის გასავლელად. პროგრამის გავლის ხანგრძლივობა ოთხი თვეა. მეცადინეობაზე მსჯავრდებულს ასწავლიან თუ როგორ უნდა ალუდგნენ წინ და დაძლიონ გამოვლენილი ძალადობა და აგრესია. პროგრამის გავლის დასრულებას აკონტროლებს სასამართლო. თუკი გაგზავნილი პირები უარს იტყვიან პროგრამის გავლაზე, მაშინ რეალურად მოხდება სასჯელის აღსრულება¹. პროგრამის შედეგების ანალიზით გაირკვა, რომ საკმაოდ გაიზარდა იმ პირთა რაოდენობა, რომლებმაც წარმატებით გაიარეს სწავლება, შემცირდა მათი მხრიდან ოჯახური ძალადობის ხელახალი ჩადენის შემთხვევები.

საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 24-ე თავში გათვალისწინებულია ოჯახისა და არასრულწლოვანის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულობები (სსკ 171-176 მუხლები). ეს თავი მოიცავს მხოლოდ ექვსი სახის დანაშაულის შემადგენლობას, ესენია: არასრულწლოვანის ჩაბმა ანტისაზოგადოებრივ ქმედებებში; არასრულწლოვანით ვაჭრობა; შვილად ან შვილობილად აყვანის წესების დარღვევა; ბავშვის შეცვლა; შვილად აყვანის საიდუმლოების გამჟღავნება და ალიმენტების გადახდისაგან ჯოჯუტად თავის არიდება.

¹ იხ. ფოსტერი რ. ნაშრომში: - Криминология: вчера, сегодня, завтра – Труды СПб криминологического клуба, 2002, № 1(2), с.138-145.

ჩვენი აზრით, საოჯახო სფეროში ჩადენილ დანაშაულთა აღნიშნული ნუსხა უკიდურესად მწირია. სისხლის სამართლის კოდექსი არ ითვალისწინებს ისეთ მომეტებულად სოციალურ საშიშ ქმედებას, როგორიცაა მშობლების ან შვილად ამყვანის მიერ არასრულწლოვანის სასტიკ მოპყრობას ან არაქმედუნარიანი შვილის რჩენისაგან თავის არიდებას; ორცოლიანობას. ამასთანავე მიზანშეწონილია სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამის თავში ცალკე ნორმად შევიდეს სქესობრივი ურთიერთობა ნათესავთან, როგორც ეს გერმანიის ფედერალური რესპუბლიკის 173-ე მუხლი ითვალისწინებს. კერძოდ, აღნიშნულ ნორმაში ნათქვამია: „1) ვინც სქესობრივ ურთიერთობას ეწევა დაღმავალი ხაზის სისხლის ნათესავებთან, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით სამ წლამდე ან ფულადი ჯარიმით; 2) ვინც სქესობრივ ურთიერთობას ეწევა აღმავალი სისხლის ნათესავებთან, ისჯება თავისუფლების აღკვეთით ვადით ორ წლამდე ან ფულადი ჯარიმით. აღნიშნული სამართლებრივი ნორმა მოქმედებს მაშინაც, როდესაც ნათესაური ურთიერთობა შეწყვეტილია; ასევე ისჯებიან ლეიძლი ძმები და დები, რომლებიც ეწევიან სქესობრივ ურთიერთობას. 3) დაღმავალი ხაზის ნათესავები ძმები და დები არ დაისჯებიან სამართლის ამ ნორმით, თუკი ქმედების ჩადენის დროს არ მოუღწევიათ 18 წლის ასაკისათვის“.

საოჯახო სფეროში ჩადენილ დანაშაულებათა კანონპროექტის შედგენისას ზოგიერთმა რუსმა მეცნიერმა გამოთქვა მოსაზრება ამ დანაშაულისათვის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის გაძლიერების შესახებ. რიგი ავტორები ამ მოსაზრებას უარყოფითად აფასებენ და აღნიშნავენ, რომ ოჯახური ძალადობითი დანაშაულის ჩადენისათვის პასუხისმგებლობის გაძლიერება არ მოგვიტანს დადებით შედეგებს პიროვნების რესოციალიზაციასთან მიმართებაში¹.

ფიქრობთ, რომ ოჯახურ კონფლიქტებზე ჩადენილი დანაშაულობები ძალადობითი დანაშაულობის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს, მათ თითქმის ყველა ის ნიშანი აღენიშნებათ, რომლებიც ცალკეული ძალადობითი დანაშაულობებისთვისაა დამახასიათებელი. მაგრამ ამგვარ დანაშაულს ისეთი უმნიშვნელოვანესი განსაკუთრებული თვისებები

¹ Шестаков Д.А., Семейная криминология, Криминофамилистика, СП, 2003, с. 280-281.

გააჩნია, რომელიც გამოარჩევს მას სხვა ნებისმიერი დანაშაულისაგან. ამასთან დაკავშირებით ისმის კითხვა, რა დამახასიათებელი ნიშნებით განსხვავდება აღნიშნული დანაშაული, სხვა ჩვეულებრივი დანაშაულისაგან?

სანამ უშუალოდ განვიხილავდეთ საოჯახო ძალადობით დანაშაულობათა არსებითად დამახასიათებელ ნიშნებს უნდა აღვნიშნოთ, რომ კრიმინოლოგიური აზროვნება, უპირველეს ყოვლისა, ემყარება სწორედ თეორიული, პრაქტიკული და ეროვნული კანონმდებლობის მონაცემების ცოდნის სისტემას, რომელიც შეიძლება შემუშავდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განზოგადებული იქნება ამ სახის დანაშაულობათა ამსახველი ფაქტობრივი, სტატისტიკური მონაცემები და აუცილებლად გათვალისწინებული იქნება წარსულისა და დღევანდლობის ეროვნული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ ყოფილი საბჭოთა კავშირის სისხლის სამართლის კანონმდებლობა სრულყოფილად არ ითვალისწინებდა ცალკეული მოკავშირე რესპუბლიკების ეროვნულ თავისებურებებს. ტოტალიტარულ სახელმწიფოს არ აინტერესებდა ცალკეული რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის ეროვნული ტრადიციები და სისხლის სამართლებრივი კანონმდებლობის მექანიზმები; იწერებოდა მხოლოდ სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კანონმდებლობის „საფუძვლები“, რის შედეგადაც თხუთმეტივე მოკავშირე რესპუბლიკა ვალდებული იყო „საფუძვლების“ შესაბამისად შეემუშაებინათ საკუთარი კოდექსები, მხოლოდ და მხოლოდ მკაცრად განსაზღვრულ „საფუძვლების“ ჩარჩოებში. ამ პირობებში მოკავშირე რესპუბლიკების სისხლის სამართლის კოდექსები, მათ შორის საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსი „საფუძვლების“ ასლს (კალკას) წარმოადგენდა.

დღეს, როდესაც საქართველო, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფო შეუერთდა მსოფლიო თანამეგობრობის ქვეყნებს და რეალურად მიმდინარეობს სამართლებრივი სახელმწიფოსა და სამოქალაქო საზოგადოების ჩამოყალიბების პროცესი, გაუმართლებლად მიგვაჩნია ქართულმა სისხლის სამართლის კანონმდებლობამ არ გაითვალისწინოს ეროვნული სისხლის სამართლის ტრადიციები და თავისებურებები.

ჩვენი ამ მოსაზრების საილუსტრაციოდ და უფრო მეტი დამაჯერებლობის მიზნით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია მოვიყვანოთ სამართლის ისტორიის ცნობილი მკვლევარის, პროფესორ მიხაკო კეკელიას სიტყვები, რომელმაც გასული საუკუნის 90-იან წლებში გამოთქვა: „იმისათვის, რომ ეფექტური იყოს კანონის მოქმედება, – წერს ავტორი, – და ხალხმა ინამოს მისი განუხრელი დაცვის საჭიროება, ეროვნული ელემენტებითაც უნდა აღიჭურვოს იგი“¹.

ოჯახურ კონფლიქტურ ნიადაგზე ჩადენილი დანაშაულობები უდავოდ განსხვავდება სხვა ჩვეულებრივი დანაშაულისაგან. რადგან ამ დანაშაულის ჩამდენი პირი არა მარტო ხელყოფს ადამიანის სიცოცხლეს, თავისუფლებას, ღირსებას და სქესობრივ თავისუფლებას, არამედ ამასთან, უპირველეს ყოვლისა, იგი ხელყოფს საზოგადოების ძირითად უჯრედს – ოჯახსაც. არცთუ იშვიათ შემთხვევაში, ამ დანაშაულის ჩადენით ოჯახი საერთოდ არსებობასაც კი წყვეტს.

სწორედ ამ მომეტებული სოციალურად საშიში დამახასიათებელი ნიშნებით გამოირჩევა საოჯახო კონფლიქტურ სიტუაციებში ჩადენილი დანაშაული სხვა ანალოგიური სახის დანაშაულისაგან. ჩვენი აზრით, სწორედ ეს უმნიშვნელოვანესი ფაქტორი იყო გათვალისწინებული ძველ ქართულ სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში, როდესაც ოჯახის წევრთა და ნათესავთა შორის ჩადენილი მკვლელობა, ჩვეულებრივ მკვლელობასთან შედარებით დამამძიმებელ გარემოებად იყო მიჩნეული და უმკაცრესად ისჯებოდა.

ჯერ კიდევ ადრე, გიორგი ბრწყინვალეს „ძეგლისდება“-ში, რომელიც, მკვლევართა აზრით, შედგენილია 1325-1338 წწ-ში და იგი იმ დროისათვის საქართველოში სამართლის განვითარების მაღალ დონეზე მიუთითებს, კვალიფიციურ მკვლელობად ითვლებოდა მამის და ძმის მკვლელობა².

მამის მკვლელობასთან დაკავშირებით კანონმდებელი ჩერდება რა თანამონაწილეობის საკითხებზე, მათთვისაც ერთნაირ სასჯელს ანესებდა. მაგრამ ამ საერთო წესიდან კანონმდებელმა საჭიროდ მიიჩნია

¹ კეკელია მ., ზოგიერთი რამ სისხლ-მესისხლეობის შემონახულობასთან დაკავშირებით, წიგნში ქართული ჩვეულებითი სამართალი, თბ. „მეცნიერება“, 1990, გვ. 19.

² სურგულაძე ივ., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის, გამომც. თსუ, თბ., 1952, გვ. 68-69.

გამონაკლისის გაკეთება მამის მკვლელობის შემთხვევაში, რადგან მას განსაკუთრებით მძიმე დანაშაულად თვლიდა. მძიმედ მიიჩნევდა იმით, რომ შვილი კლავს მამას. მაშასადამე, ასეთ შემთხვევაში თანამონაწილეობის საკითხი სხვაგვარ ასპექტში იხილებოდა. შვილისათვის მამის მკვლელობა უფრო დამამძიმებლად ითვლებოდა, ვიდრე გარეშე პირის მიერ ჩადენილი იმავე პირის მკვლელობა და იგი განიხილებოდა, როგორც მკვლელობის თანამონაწილეობა. არ შეიძლებოდა გარეშე პირი დასჯილიყო ისე, როგორც შვილი, რომელსაც განსაკუთრებული მოვალეობა აქვს მამის მიმართ. „ძეგლისდების“ მე-17 მუხლის თანახმად: „ვისაც ღმერთი შერისხდეს და ძმამ ძმა მოკლას, იგი მკულელობის მამულიდან გაიძიოს და მამულის გამგებელს შემოეხვეწოს“, ხოლო 21-ე მუხლის ძალით: „კაცმან თუ ცოლი გააგდოს უბრალოდ... ნახევარი სისხლი დაუირვის“.

ბექასა და ალბულას სამართლის წიგნი, რომლის სრული სახელწოდებაა „სამართალი კაცთა შეცოდებისა ყოველისავე“, საქართველოს სამხრეთისათვის (მესხეთ-ჯავახეთი) იყო შედგენილი მე-14 საუკუნის დასაწყისში. ამ პერიოდის მესხეთ-ჯავახეთის საქართველოს მთელი ტერიტორიის თითქმის მესამედი ეჭირა¹.

ხსენებული სამართლის წიგნის 117-ე მუხლით, ღალატით კაცის მკვლელობისათვის 12 ათას თეთრს სისხლის ფასის ზევით, ხოლო 161-ე მუხლით, ვინც ღალატით მოკლავს ძმას ან ვინმეს (ოჯახის წევრს—ნ. გ.), ის დაწყევლილ უნდა იქნეს და ამის გარდა, გადაიხდის მოკლული გვარის მიხედვით ორმაგ სისხლს. ასეთი დამნაშავეს თავისთან მიმღები და საერთოდ ხელის გამმართავი „კრულ და წყეულ შერევენებულ იქნება“².

ბექას კანონის 22-ე მუხლის თანახმად: „თუ ძმამან ძმა მოჰკლას, ერთი-სახლი და განუყოფელი იყოს და თუ გაყოფილი იყოს სწორი და გინა ახლოს მეყვისი, ორი კეცი სისხლის დაჟურვის, რაც გვარის იყოს; ამაღ რომე საღუთოდ ბრალია და საკანონო არ არის ასეეც, და აგრევე ამა სოფელის ძლივსლა ინახავს კაცთავან, აილოს, ვინცა განელინი იყოს ქედთა გარეთ ყოფა და გარდახვენა პატრონისა და ლაშქართავან

¹ სურგულაძე ივ., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის, გამომც. თსუ, თბ., 1952, გვ. 74

² ჯავახიშვილი ივ., ქართული სამართლის ისტორია, ტ. 6, გამომც. „მეცნიერება“, 1982, „სამართალი კაცთა შეცოდებისა ყოველისავე“, გვ. 167.

გარდახდებისა, არავისგან მოხსენიება უნდა, ეპისკოპოსმა მისი წესი იცის, რაც მართებს მან უყოს“¹.

ამ ცოტა არ იყოს ბუნდოვანი დადგენილების აზრი ისაა, რომ ძმის და ახლობელი ნათესავების მეკლელი სჩადის უმძიმეს დანაშაულს ღვთის წინაშე, იგი გაძევებულ უნდა იქნეს თავისი ქვეყნიდან, მისი ხსენებაც აღმოიფხვრას და მოიხპოს. იქვე კანონმდებელი დასძენს, რომ ასეთი დანაშაულისათვის სასჯელის შეფარდება ეკუთვნის ეპისკოპოსს.

მნიშვნელოვანია ის გარემოებაც, რომ ბექასა და ალბულას სამართლის წიგნის მიხედვით ისეთი მძიმე დანაშაულები, როგორიც იყო ა) ლაღი (წ33); ბ) კერძო ომები და სისხლის ალების ნიადაგზე თავდასხმები ფეოდალებს შორის (წ33); გ) მძიმე დანაშაულნი, ჩადენილნი ერთი და იმავე ოჯახის ან გვარის წევრებს შორის (წ22); დ) საოჯახო-საქორწინო დარგის მემკვიდრეობის საქმეების განხილვა უშუალოდ ევალეზოდა კათალიკოსს, როგორც მას უწოდებდნენ „პატრონი მანყვერელს“ ანუ კანონიკურ სასამართლოებს².

როგორც ვხედავთ, საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი მეკლელობები ბექა-ალბულას კოდექსის მიხედვით, იხსენიებოდა სამშობლოს ლაღატის გვერდით და უმძიმეს დანაშაულად მიიჩნეოდა.

თუ რაოდენ მკაცრად ებრძოდა ძველი საქართველოს კანონმდებლობა საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილ დანაშაულებს, იქედანაც ჩანს, რომ ვახტანგ VI-ის სამართლის წიგნის მიხედვით, ისეთ დანაშაულებზე, როგორცაა: „სალაროსა და საყდრის გატეხა, ცოლის დატანჯვა და სხვა, ამ საქმეების მიმართ კანონმდებელი სანქციას მეფესა და კათალიკოსს ანდობს, ამიტომ უნდა ვიფიქროთ, რომ ასეთი საქმეები მეფის განსაკუთრებული ყურადღების საგანი იყო და ალბათ, მათ თვითონ მეფე არჩევდა“³.

ვახტანგის სამართლის წიგნის მიხედვით, ცოლ-ქმარს შორის ყოველგვარი სასამართლო საქმე, გარდა ქმრის მიერ ცოლის წამების შემთხვევებისა, კათალიკოსს ექვემდებარებოდა. ეკლესიის განსაკუთრებულ კომპეტენციას შეადგენდა, აგრეთვე, შვილის მიერ მამისა და მამის მიერ შვილის მეკლელობა: „თუ მამამ შვილი მოკლას ან შვილმა მამა, მაგისი

¹ ვაჩიშვილი ალ., ნარკვევები ქართული სამართლის ისტორიიდან, თ. II, გვ. 52.

² სურგულაძე ი., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის. თბ., თსუ, 1952, გვ. 309.

³ იქვე გვ. 309.

სისხლი და სამართალი არ დაინერგებოდა და სჯულის კანონით უნდა გარიგდეს¹.

79-ე მუხლის თანახმად, უკეთუ „დედ-მამაში სხვა რამ უმართებულო მოხდეს, თუ გამოჩდეს კათალიკოზა და მეფემ გარდახდგინონ, თუ არ გამოჩდეს მოძღვარმა იცის მისი კანონი“, ამ მუხლს აქვს გარკვეული რელიგიური, ზნეობრივი ხასიათი. სანქციაც სათანადოდ არის დადგენილი და მისი შეფარდების უფლება აქვს მოძღვარს, როგორც ისეთ პირს, რომელმაც უნდა იზრუნოს ოჯახური ზნეობის დაცვისათვის².

82-ე მუხლი ითვალისწინებს იმავე ხასიათის დანაშაულს: „თუ ძმამ დაი მოკლას ან დამან ძმა მოკლას ჩვენ იმისი სამართალი არ ვიცით მისიც მეფემ და კათალიკოზმან იცის.“

მეფის სასამართლოს მიერ გამოტანილ სასჯელს საეკლესიო ხელისუფლება თავის მხრივ უმატებდა საეკლესიო ხასიათის სასჯელს ისეთ მძიმე დანაშაულებზე, როგორიცაა მკვლელობა განსაკუთრებული სისასტიკით, როგორც მას უწოდებენ „წვალეებით სიკვდილი“, უსამართლოდ ვინმეს დაპატიმრება, რამაც გამოიწვია დაპატიმრებულის სიკვდილი ან დაპატიმრების შემდეგ მისი მოკლა ან მონამვლით ვინმეს მოკლა ან ქმრის მიერ ცოლის მკვლელობა, სხვისი ბავშვის გაყიდვა და სხვა. ამ დანაშაულისათვის კანონით გათვალისწინებული იყო სისხლის ფასი, რის შემდეგაც კათალიკოსი დამნაშავეს რელიგიურ სასჯელს ადებდა. ამდენად, საეკლესიო სასამართლო ასეთ შემთხვევებში არ შედიოდა საქმეების განხილვაში, უკვე განხილულ საქმეებზე დამნაშავეებს მიუმატებდა რელიგიურ სასჯელს.

გარდა ამისა, საერო და საეკლესიო ხელისუფლების საერთო კომპეტენციაში შედიოდა ქმრის მიერ ცოლის წვლების საქმე, მშობელთა და შვილებს შორის მკვლელობის საქმე, ძმის მიერ დის მოკლა³. ქმრის მოკლა ცოლის მიერ, ქმრის მიერ ცოლის დაჭრა⁴.

¹ სურგულაძე ი., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის. თბ., თსუ, 1952, გვ. 358.

² ვაჩიშვილი ალ., ნარკვევები ქართული სამართლის ისტორიისათვის, თბ., გამომც. „მეცნიერება“, 1960, გვ. 47-48.

³ სურგულაძე ი., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის, თბ., თსუ, 1952, გვ. 359-360.

⁴ ვაჩიშვილი ალ., ნარკვევები ქართული სამართლის ისტორიისათვის, თბ., გამომც. „მეცნიერება“, 1960, გვ. 98.

როგორც ვხედავთ, ძველი ქართული კანონმდებლობა ოჯახის წევრებს შორის ჩადენილ მკვლელობებს მიიჩნევდა მომეტებულ სოციალურ საშიშ დანაშაულად ანუ მაკვალიფიცირებელ გარემოებად და მას მოიხსენიებდა ისეთ მძიმე დანაშაულთა გვერდით, როგორიცაა მკვლელობა განსაკუთრებული სისასტიკით, უკანონო დაპატიმრება, რამაც მისი სიკვდილი გამოიწვია, ლალატი და სხვა.

ამგვარად ებრძოდა ძველი ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა საოჯახო და ნათესავთა შორის ჩადენილ დანაშაულებს და ვფიქრობთ, იმ დროისათვის ეს იყო ერთ-ერთი ეფექტური საშუალება ამ დანაშაულთა პროფილაქტიკის თვალსაზრისით.

მკაცრად ისჯებოდა საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი მკვლელობები სხვა ქვეყნებშიც, მაგალითად, ძველ რომში კვალიფიცირ დანაშაულად ითვლებოდა შვილის მიერ მშობლების მკვლელობა და იგი სიკვდილით ისჯებოდა. მშობლების მკვლელი შვილები სიკვდილით ასე ისჯებოდნენ: „წინაპართა ჩვეულების მიხედვით“ აწამებდნენ მათ მანამდე, სანამ სისხლისაგან არ დაიცლებოდნენ, ხოლო ამის შემდეგ ჩაადგებდნენ ტომარაში ძაღლთან, მამალთან, გველთან ან მაიმუნთან ერთად მოუკრავდნენ თავს და გადაადგებდნენ ზღვაში¹.

რუსეთის სისხლის სამართლის კანონმდებლობის მიხედვით მამის ან დედის განზრახ მკვლელობა მაკვალიფიცირებელ გარემოებად ითვლებოდა. სისხლის სამართლის სასჯელთა და გამასწორებელი დებულების მეათე თავი ითვალისწინებდა პიროვნების სიცოცხლის, ჯანმრთელობის, თავისუფლებისა და ღირსების წინააღმდეგ მიმართულ დანაშაულობებს, რომელიც იწყებოდა 1449-ე მუხლით და ითვალისწინებდა, – დედის ან მამის განზრახ მკვლელობას; ხოლო სასჯელის ზომად დადგენილი იყო დაზნაურობის ვეღა სამოქალაქო უფლების ჩამორთმევა და უვადო კატორღულ სამუშაოებზე გაგზავნა², მხოლოდ ამ მუხლის შემდეგ კანონმდებლობა ითვალისწინებდა სხვა სახის მკვლელობებს, რაც მიუთითებს ამგვარი მკვლელობის სოციალურად მომეტებულ საშიშროებაზე და კანონმდებელი ამ სახის დანაშაულს პრიორიტეტულ მნიშვნელობას ანიჭებდა.

¹ მეტრეველი ვ., რომის სამართალი (საფუძვლები), თბ., გამომც. „მერიდიანი“, 1995, გვ. 104

² Уложение о наказаниях уголовных и исправительных. СПб (издание второе), 1885, с.293.

ციცერონის გადმოცემით, მეზობლებს შორის დაევას იმ დროისათვის უნოდებდნენ არა ჩხუბს მტრებს შორის, არამედ მეგობრებს შორის ჩვეულებრივ ჩხუბს (c. c. de rep. IV, 8), რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს მეზობლებს შორის ურთიერთობის სიმყარეზე¹.

დღეისათვის, როდესაც საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი განზრახ მკვლელობის და მკვლელობის მცდელობის დანაშაულთა ზრდის ტენდენცია აღინიშნება და იგი სულ უფრო აგრესიულ სახეს იღებს, ბუნებრივად ისმის კითხვა: რატომ არ უნდა იყოს ჩვეულებრივ მკვლელობაზე უფრო მაკვალიფიცირებული (დამამძიმებელი), ვთქვათ, შვილის მიერ მამის მკვლელობა ან პირიქით, ქმრის მიერ ცოლის მკვლელობა და ა.შ., როგორც ამას ძველი ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ითვალისწინებდა?

ჩვენი ეს მოსაზრება, ჯერ ერთი, ემყარება ამ სახის დანაშაულთა სტატისტიკურ მონაცემებს, მის დინამიკას, რაც აშკარად ყოველწლიურად მატებისკენაა მიმართული და რეალურად ადგილი აქვს ჩვენს საზოგადოებაში და მეორეც, ამ უმძიმესი დანაშაულის გათანაბრება განსაკუთრებული სისასტიკით ჩადენილ მკვლელობასთან, ადრინდელი ქართული სისხლის სამართლის კანონმდებლობითაც იყო გათვალისწინებული. საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი მკვლელობები სწორედ სოციალურად მომეტებული საშიშროებით გამოირჩევა სხვა დანაშაულებისაგან და ეს გარემოება, ვფიქრობთ, საჭიროა აისახოს სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში.

ამასთანავე, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ოჯახში ჩადენილი განზრახ მკვლელობის, როგორც კვალიფიციური სახის დანაშაულად აღიარება უცხო არ არის სხვა ქვეყნებისათვისაც.

ანგოლის რესპუბლიკის სისხლის სამართლის კოდექსის (1988 წლის რედაქცია) 349-ე მუხლი ითვალისწინებს განზრახ მკვლელობას ჩადენილს დამამძიმებელ გარემოებებში, ხსენებული მუხლის მე-4 პუნქტის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად მიჩნეულია დედის ან მამის მკვლელობა, ასევე არასრულწლოვანი შვილის მკვლელობა.

ანგოლელ მეცნიერებს მიაჩნიათ, რომ ოჯახის წევრებს შორის ჩადენილი მკვლელობის სოციალური საშიშროება ისაა, რომ იგი ხელყოფს

¹ Штаерман Е., Культура древнего Рима, М., т. 1, с. 217.

ორ ობიექტს, პირველს – პიროვნების სიცოცხლეს, ხოლო მეორეს – მშობლებისა და ოჯახის ავტორიტეტს, ამასთანავე, მცირეწლოვანი შვილის მკვლელობა სისხლის სამართლის კანონმდებლობის თანახმად ითვლება, ასევე, დამამძიმებელ გარემოებებში ჩადენილ მკვლელობად და ის გათანაბრებულია სსკ 349-ე მუხლის მე-9 პუნქტით გათვალისწინებულ მკვლელობასთან, როგორც უმწეო მდგომარეობის გამოყენებით.

ანგოლელი იურისტები ოჯახის წევრთა შორის ჩადენილ მკვლელობას, როგორც მაკვალიფიცირებელ გარემოებას, ხსნიან ეროვნული კანონმდებლობის ტრადიციებით¹.

არ შეიძლება არ გავითვალისწინოთ ის უმნიშვნელოვანესი ფაქტორებიც, რომ სხვა დანაშაულობებთან შედარებით ამ დანაშაულთა ყველა ფაქტს საზოგადოება გამუდმებული ინტერესით ეკიდება და უკიდურესად უარყოფითად აღიქვამს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საჭიროდ მიგვაჩნია ოჯახურ კონფლიქტურ სიტუაციაში ჩადენილი მკვლელობები მიჩნეული იქნეს განზრახ მკვლელობის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად და აისახოს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 109-ე მუხლის ცალკე პუნქტად, როგორც დამამძიმებელ გარემოებაში ჩადენილ განზრახ მკვლელობად ამასთანავე ვფიქრობთ, ისეთი ძალადობითი დანაშაული, როგორიცაა გაუპატიურება (სსკ 137-ე მუხლი), ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება (სსკ 117 მუხლი), ჯანმრთელობის განზრახ ნაკლებად მძიმე დაზიანება (სსკ 118-ე მუხლი), ცემა (სსკ 125-ე მუხლი), წამება (სსკ 126-ე მუხლი) მაკვალიფიცირებელ გარემოებად დაემატოს აღმავალი ან დაღმავალი ოჯახის წევრისათვის ზიანის მიყენება.

სისხლის სამართლის კანონმდებლობაში ოჯახური ძალადობის დანაშაულთა ამგვარი სახით ინტერპრეტაცია, ვფიქრობთ, სხვა ღონისძიებებთან კომპლექსში ერთ-ერთი საუკეთესო ზოგადპრევენციული და ზნეობრივი საშუალება იქნება ამგვარ დანაშაულთა აღკვეთა აცილების მიმართებით.

¹ Роке Ф., Уголовно-правовая борьба с умышленными убийствами в Анголе-Законность, 1894, №4 с 45-46.

§3 სისხლის სამართლის პროცესუალური დოქტრინის პრობლემატიკა

განვიხილოთ საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილი ძალადობით დანაშაულთა საქმეების გამოძიების და სასამართლო განხილვის თავისებურებები და პრობლემატიკა.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 34-ე თავი ითვალისწინებს წინასწარი გამოძიების ჩატარების პირობებს, საპროცესო კოდექსის 270-280-ე მუხლებში იმპერატიული ნორმის სახით ჩანერილია საერთოდ წინასწარი გამოძიების ჩატარების პირობები (წინასწარი გამოძიების სახეები, მისი ვადები, დამსწრეთა მონაწილეობა საგამოძიებო მოქმედებაში, შეტყობინება დაზარალებულად, სამოქალაქო მოსარჩლეთა და მოპასუხედ ცნობის შესახებ და ა. შ.). კანონმდებლობის თანახმად, ეს იმას ნიშნავს, რომ სისხლის სამართლის საქმე ყოველმხრივ ობიექტურად და სრულად იქნება გამოკვლეული (სსკ მე-18 მუხლი) თუკი გამოძიებელი, პროკურორი შეასრულებენ საპროცესო კანონმდებლობის ხსენებული მუხლების მოთხოვნებს: „გამოძიებას წინასწარი გამოძიება ეწოდება იმიტომ, რომ საპროცესო კანონმდებლობით დადგენილი წესით მტკიცებულებათა მოკვლევა ხორციელდება სასამართლო განხილვამდე, რომლის მსვლელობისას, როგორც წესი, წყდება საკითხი ჩადენილ ქმედებაში პირის ბრალეულად ცნობისა და სასამართლოს მიერ მისი სისხლის სამართლებრივი წესით დასჯის შესახებ“¹.

ცნობილია ისიც, რომ სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-15 მუხლის თანახმად, სისხლის სამართალწარმოება მიმდინარეობს მხარეთა თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის საფუძველზე. ბრალდების, დაცვის და საქმის გადანაცვების ფუნქციები გამოიწველია ერთმანეთისაგან და არ შეიძლება დაეკისროს ერთსა და იმავე ორგანოს ან ერთსა და იმავე თანამდებობის პირს; ბრალდების ფუნქცია სისხლის სამართალწარმოების მთელ პროცესში პროკურორთან, გამოძიებელთან, საგამოძიებო ორგანოს უფროსთან, მომკვლევ ორგანოსა და მომკვლევთან ერთად დაკისრებული აქვს დაზარალებულს, სამოქალაქო მოსარჩლეს და მათ წარმომადგენელს. ამასთანავე, საპროცესო კოდექსის

¹ Уголовный процесс, под ред. Гуценко К. Ф., МГУ. М., «Зеркало», 1996, с. 169.

25-ე მუხლის საფუძველზე, დაზარალებული საჯარო და კერძო საჯარო ბრალდების საქმეებზე სარგებლობს სუბსიდიური სისხლის სამართლებრივი დენის უფლებით, რაც იმას ნიშნავს, რომ თუკი პროკურორი უარს იტყვის ბრალდებაზე ან შეცვლის ბრალდებას, დაზარალებულს ან მის წარმომადგენელს უფლება აქვთ სასამართლოში მხარი დაუჭირონ წინა ბრალდებას. ასეთ შემთხვევაში საქმე არ წყება, ხოლო ბრალმდებელ პროკურორს უფლება აქვს არ მიიღოს მონაწილეობა საქმის შემდგომ განხილვაში; ნიშანდობლივია ისიც, რომ საპროცესო კოდექსის 68-71-ე მუხლების ძალით, დაზარალებული, როგორც საპროცესო საქმიანობის სუბიექტი, მთელი სისხლის სამართალწარმოების პროცესში ალჭურვილია ფართო უფლებებით.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, საოჯახო კონფლიქტებზე ჩადენილ ძალადობით დანაშაულთა უმრავლეს სისხლის სამართლის საქმეებზე შეუძლებელია რეალურად განხორციელდეს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მე-15, 25-ე, 68-ე, 71-ე მუხლების მოთხოვნები, რადგანაც დაზარალებული, რომელიც რეალურად მხარს დაუჭერს ბრალდებას, ფაქტურად არ არსებობს, უმრავლეს შემთხვევაში ადგილი აქვს ოჯახის წევრთა მხრიდან შეგნებულად არასწორი ჩვენების მიცემას, ცალკეულ შემთხვევებში ისინი ხელსაც კი უშლიან საგამოძიებო ორგანოებს ოჯახის წევრებს შორის მომხდარი მკვლელობების ან სხვა დანაშაულთა წინასწარ გამოძიების ნორმალურ წარმოებას, რაც განაპირობებს არასრულყოფილი გამოძიების ჩატარებას და არაობიექტური გადაწყვეტილების მიღებას, ვინაიდან სწორედ წინასწარი გამოძიება ქმნის აუცილებელ პირობებს მართლმსაჯულების კანონიერად განხორციელებისათვის: „წინასწარ გამოძიებაში დაშვებული შეცდომები, -- ნათქვამია სისხლის სამართლის პროცესის სახელმძღვანელოში, - ყოველთვის არ შეიძლება სასამართლო განხილვის დროს გამოსწორდეს. ამიტომ თუ გამოძიება ჩატარებულია ცალმხრივად და არასრულად, ეს გარემოება გამოიწვევს საქმის დაბრუნებას დამატებით გამოძიებაში ან უკანონო განაჩენის გამოტანას“¹.

საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკის შესწავლამ დაგვანახა, რომ ამ სახის სისხლის სამართლის საქმეთა წინასწარი და სასამართლო

¹ სისხლის სამართლის პროცესი, თბ., გამომც. „მერიდიანი“, 2002, გვ. 254.

გამოძიების დროს დაზარალებულები მათთვის გარანტირებული საპროცესო ფუნქციებით ზოგჯერ არ სარგებლობდნენ, ფაქტობრივად ეკავათ ბრალდებულის (განსასჯელის) პოზიციები, რაც, არც თუ იშვიათ შემთხვევებში, ქმედების არასწორ კვალიფიკაციასა და ლმობიერი განაჩენის დადგენას ემსახურებოდა, მაგალითად:

2002 წლის 6 იანვარს თბილისში, დიდუბე-ჩუღურეთის რაიონში მცხოვრებ მამა-შვილ მ.კ.-სა ლ.კ.-ს შორის ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე მოხდა ურთიერთშელაპარაკება, რაც ჩხუბში გადაიზარდა, რადროსაც შვილმა მ.კ.-მ საოჯახო დანით მამას გულმკერდის არეში მიაყენა ჯანმრთელობის დაზიანება, რომელიც საავადმყოფოში მიყვანამდე გარდაიცვალა.

სისხლის სამართლის საქმე აღიძრა საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 108-ე მუხლით, მაგრამ საქმეზე კვალიფიკაცია სისხლის სამართლის კოდექსის 116-ე მუხლზე (სიცოცხლის მოსპობა გაუფრთხილებლობით) გადაკვალიფიცირდა მხოლოდ იმიტომ, რომ დანაშაულის ჩადენის ერთ-ერთმა თვითმხილველმა, ბრალდებულის დედამ, დაზარალებულად ცნობილმა ო.ლ.-მ შვილის სასარგებლოდ შეცვალა ჩვენება.

ანალოგიური მდგომარეობა იყო ისანი-სამგორის რაიონული პროკურატურის წარმოებაში არსებულ სისხლის სამართლის საქმეზე, როდესაც გ.გ.-მ დანით მოკლა შვილი მ.გ.

ბუნებრივია, წინასწარი გამოძიების სტადიაზე საჭირო გახდა დაზარალებულად ცნობილი ყოფილიყო გარდაცვლილის უფლებამონაცვლე პირი — გარდაცვლილის დედა ან მეუღლე. დედა გარდაცვლილი იყო, ხოლო მეუღლე კატეგორიული წინააღმდეგი იყო დაზარალებულად ყოფილიყო ცნობილი ხსენებულ სისხლის სამართლის საქმეზე და პირიქით, ითხოვდა ბრალდებულის სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობიდან გათავისუფლებას. ასეთივე დამოკიდებულებას იჩენდნენ მეზობლებიც, რომლებიც დანაშაულის თვითმხილველნი იყვნენ. მართალია, გამოძიებამ დაზარალებულად ცნო გარდაცვლილის მეუღლე, მაგრამ როგორც მოსალოდნელი იყო, მას თავისი ფუნქცია წინასწარ და სასამართლო გამოძიების სტადიაზე არ განუხორციელებია.

ა.დ.-ს ნაგებული ჰქონდა 500 ლარი, რის შესახებ ცნობილი გახდა მისი მშობლებისათვის. მამის მიერ ფიზიკური შეურაცყოფის მიყენების შემდეგ ა.დ.-მ გადანყიტა მშობლების ფიზიკური განადგურება, რის შემ-

დეგაც ის ვარაუდობდა დაუფლებოდა ოჯახის უძრავ-მოძრავ ქონებას. მან ორლულიანი სანადირო თოფიდან გასროლით მოიყვანა თავისი განზრახვა სისრულეში და მძინარე მშობლები დახოცა, რის შემდეგაც ოჯახში არსებული 300 აშშ დოლარი პირადი საჭიროებისათვის გამოიყენა, ხოლო მშობლების ცხედრები მოათავსა ტახტის შიდა სათავსოში და ზემოდან ქვიშა დააყარა.

წინასწარმა გამოძიებამ საქმეზე დაზარალებულის სახით ცნო გარდაცვლილთა დები მ.ა. და დ.ა., ორივე მათგანს იმ მოტივით, რომ ერთი განსასჯელის მამიდა, ხოლო მეორე დეიდა იყო, ფაქტობრივად, არც წინასწარ და არც სასამართლოს გამოძიების პროცესში ბრალდების ფუნქცია არ განუხორციელებიათ. უფრო მეტიც, როდესაც საქართველოს უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა სასამართლო კოლეგიამ ა.დ.-ი დამნაშავედ ცნო და შეუფარდა 20 წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა, თვით დაზარალებულებმა მსჯავრდებულთან ერთად გაასაჩივრეს განაჩენი უზენაესი სასამართლოს სისხლის სამართლის საქმეთა პალატაში, როგორც აშკარად მკაცრი. საჩივარში მითითებულია: „ვალდებულად ვთელი არ მივატოვო ჩემი ძმისშვილი, იგი ძალზე ახალგაზრდაა და შეუძლია სინანულით იცხოვროს“, უზენაესი სასამართლოს საკასაციო ინსტანციამ, მათ შორის დაზარალებულთა მოთხოვნით, მსჯავრდებულს სასჯელი ორი წლით შეუმცირა.

2002 წლის 7 დეკემბერს, ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ნ. ფ.-მ ჩაიდინა შვილის ლ. ფ. — ს განზრახ მკვლელობა.

გამოძიებამ დაზარალებულად ცნო გარდაცვლილის ქალიშვილი ნ. ფ. — ია, რომელსაც არ შეუსრულებია თავისი ფუნქცია არც წინასწარ არც სასამართლო გამოძიების პროცესში, ხოლო როდესაც მთანინდა-კრწანისის რაიონულმა სასამართლომ ნ. ფ. — ია დამნაშავედ ცნო საქართველოს სსკ 108-ე მუხლით და შეუფარდა 7 წლის ვადით თავისუფლების აღკვეთა, დაზარალებულმა განაჩენი გაასაჩივრა თბილისის საოლქო სასამართლოში, როგორც აშკარად მკაცრი.

მსგავსი მდგომარეობაა ოზურგეთში მცხოვრებ დედა-შვილის ნ.ჯ.-სა და ი.ჯ.-ის ბრალდების საქმეზე, რომლებმაც ბლაგვი საგნის თავში ჩარტყმით მოკლეს შვილი კ.ჯ.-ი, რომლის გვამი ჩამარხეს ეზოში, დანევს თავიანთი სახლი და მიიმალნენ.

ანალოგიური ფაქტების მოყვანა მრავლადაა შესაძლებელი.

ამდენად, ზემოთ მოყვანილ და ანალოგიურ სისხლის სამართლის საქმეებზე წინასწარი და სასამართლო გამოძიების პროცესში დაზარალებულის ინსტიტუტი ფორმალურად ფუნქციონირებდა. მართალია, გამომძიებლებს კანონით დადგენილი წესით ცნობილი ჰყავდათ დაზარალებულები, მაგრამ ისინი არც წინასწარ და არც სასამართლო გამოძიების პროცესში მათთვის გარანტირებულ უფლებებს საერთოდ არ იყენებდნენ და ეკავათ ბრალდებულის (განსასჯელის) პოზიცია; ამ მიზეზით სისხლის სამართალწარმოებაში ირლვევა მართლმსაჯულების ისეთი ფუნდამენტური პრინციპი, როგორიცაა თანასწორობა და შეჯიბრებითობა, რადგანაც: „სასამართლო განხილვის სტადიაში შეჯიბრებითობა გულისხმობს, უპირველეს ყოვლისა, ბრალდებისა და დაცვის მხარეთა პოლემიკას (პაექრობას). ისინი ამ პაექრობაში სარგებლობენ თანაბარი საპროცესო უფლებებითა და შესაძლებლობებით“¹. ამის გამო პროკურორი, როგორც სახელმწიფო ბრალდებელი, სასამართლო გამოძიების პროცესში არათანაბარ მდგომარეობაში აღმოჩნდება დაცვის მხარესთან შედარებით.

როგორც საგამოძიებო და სასამართლო პრაქტიკა ცხადყოფს, ოჯახური კონფლიქტის ნიადაგზე ჩადენილ დანაშაულობათა სისხლის სამართლის საქმეთა წინასწარ და სასამართლო გამოძიების სრულყოფილ ჩატარებას სხვა გარემოებებთან ერთად ართულებს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 305-ე და 309-ე მუხლებით გათვალისწინებული პროცესუალური წესი, იმის შესახებ, რომ მონმე და დაზარალებული ვალდებულები არ არიან მისცენ დანაშაულის ჩადენაში თავისი ან ახლო ნათესავის მამხილებელი ჩვენებები; საპროცესო კანონმდებლობის ამგვარი სახით კონსტატაცია ართულებს საქმეზე ობიექტური გადაწყვეტილების მიღებას, რადგანაც, ამ სახის დანაშაულის თვითმხილველი მონმეები, როგორც წესი, დამნაშავის ახლო ნათესავები ანუ ოჯახის წევრები არიან, ხოლო დაზარალებულები — აუცილებლად ოჯახის წევრები (ახლო ნათესავები), რომლებიც ცდილობენ გამოძიებას (სასამართლოს) მისცენ ჩვენება ბრალდებულის (განსასჯელის) სასარგებლოდ. ასეთ პირობებში საქმის მწარმოებელ ორგანოებს რაიმე სამართლებრივი მექანიზმი არ გააჩნიათ, გარდა იმისა, რომ უკრიტიკოდ მიიღონ

¹ გოგშელიძე რ., სასამართლო საქმის განხილვის არსი და მნიშვნელობა, ნიშნები სისხლის სამართლის პროცესი, თბ., გამომც. „მერიდიანი“ 2002, გვ. 418.

იმ პირთა ჩვენებები, როგორც მტკიცებულებები, რაც, ზოგ შემთხვევაში ინვესს სასამართლოს მხრიდან არაობიექტური გადანყვეტილების მიღებას. ამიტომ, ალბათ, საჭირო გახდება სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში ამ უმნიშვნელოვანესი ფაქტორების გათვალისწინება და შესაბამისი ცვლილებების შეტანა.

ამასთანავე, შეუძლებელია საპროცესო კანონმდებლობამ არ გაითვალისწინოს ის გარემოებაც, რომ საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი დანაშაულობები საზოგადოების დიდი ნაწილის მიერ განსაკუთრებული ყურადღებით და უკიდურესად უარყოფითად აღიქმება, ხოლო სასამართლო ორგანოების მიერ ასეთი კატეგორიის საქმეებზე კანონდარღვევით გამოტანილი ნებისმიერი განაჩენი საზოგადოების თვალში ინვესს ჩვენი კანონმდებლობის მიმართ ნიჰილიზმსა და შესაბამის უარყოფით შეფასებას, რაც, ბუნებრივია, სისხლის სამართლის კოდექსის 39-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაულის თავიდან აცილების, როგორც საერთო (ზოგად) და სპეციალურ პრევენციამდე უკიდურესად უარყოფითად მოქმედებს, რადგან: „სამართლიანი გამამტყუნებელი განაჩენი, როგორც სწორად შენიშნავს თ. დონჯაშვილი, რომლითაც დამნაშავეს დაენიშნა სასჯელი, მოქალაქეებში ინვესს იმის შეგნებას, რომ დანაშაული არ დარჩა დაუსჯელი, დამნაშავეს დაენიშნა დამსახურებული სასჯელი, სამართალმა და სამართლიანობამ იზეიმა“¹. იმისათვის, რომ აღმოიფხვრას ის ხარვეზები, რაც საოჯახო კონფლიქტის შედეგად ჩადენილ სისხლის სამართლის საქმეთა წინასწარ გამოძიებასა და სასამართლო განხილვასთან არის დაკავშირებული, რეალურად განახორციელოს დაზარალებულმა თავისი უფლებები, სისხლის სამართალწარმოების პროცესში არ დაირღვეს თანასწორობისა და შეჯიბრებითობის ფუძემდებლური პრინციპი, ვფიქრობთ, ჩვენს მიერ დაყენებულ საპროცესო კანონმდებლობის სრულყოფასთან ერთად, მიზანშეწონილია ამოქმედდეს საოჯახო სასამართლოები, რომლებიც განიხილავენ ოჯახში ჩადენილ ძალადობით დანაშაულობებზე აღძრულ სისხლის სამართლის საქმეებს, ამასთანავე სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობით აღდგენილ იქნეს საზოგადოებრივი ბრალმდებელის და საზოგადოებრივი დამცველის ინსტიტუტი, რაც ეჭვგარეშეა,

¹ დონჯაშვილი თ., საქართველოს სისხლის სამართალი, (ზოგადი ნაწილი), თბ., 2002, გვ. 372.

ასევე ხელს შეუწყობს არა მარტო სასამართლოს მიერ ამ კატეგორიის სისხლის სამართლის საქმეთა სრულყოფილ და ობიექტურ განხილვას არამედ დამნაშავეობის წინააღმდეგ ბრძოლაში საზოგადოების ჩაბმის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალება იქნება.

საკანონმდებლო სრულყოფა, ვფიქრობთ, კეთილისმყოფელ გავლენას მოახდენს არა მარტო ზოგადი პრევენციის რეალურად განხორციელებაზე, არამედ ხელს შეუწყობს ოჯახურ სფეროში ძალადობით დანაშაულის თავიდან აცილების საქმეს.

დასკვნა

საოჯახო კონფლიქტების შედეგად ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულობის კვლევა – ურთულესი შემეცნებითი პროცესია, რომელიც არ შეიძლება დასრულდეს მხოლოდ ერთი მონოგრაფიული ანალიზით. ამ პრობლემის გადაწყვეტა დაკავშირებულია ქვეყანაში განსახორციელებელ სამართლებრივ რეფორმებთან და სხვა სახის სახელმწიფოებრივ ღონისძიებებთან.

1. პერსპექტივაში მნიშვნელოვანია შედარებითი კრიმინოლოგიური გამოცდილების დაგროვება. ყურადსაღებია ამერიკული ასოციაციის გამოცდილება, რომელიც ასახულია 1992 წლის ინსტრუქციაში, სადაც განსაზღვრულია იმ ქალებისადმი დახმარება, რომლებსაც სასტიკად ეპყრობოდნენ. ასევე გასათვალისწინებელია სპეციალური დაწესებულებების გამოცდილება, რომლებიც ებრძვიან ოჯახურ ძალადობით დანაშაულობებს.

ამასთან დაკავშირებით მიზანშეწონილად მიგვაჩნია საქართველოს ქალაქებში შეიქმნას კრიზისული ცენტრები, სადაც ოჯახური კონფლიქტის მონაწილე მხარეებს შესაძლებლობა ექნებათ დახმარებისათვის მიმართონ დღე-ღამის ნებისმიერ დროს კონფლიქტის მოგვარებისა და ამ მიმართებით სხვა საჭირო დახმარებისათვის.

სასურველია ასევე შეიქმნას ოჯახური ძალადობის მსხვერპლთა თავშესაფარი. ქვეყნის მასშტაბით ფართოდ დაინერგოს მოსახლეობის ფსიქოთერაპიული მომსახურება.

2. ოჯახური კრიმინოლოგიის პრობლემის გლობალურობის გამო უნდა განხორციელდეს საერთაშორისო თანამშრომლობა შემდეგი მიმართულებით: ა) საოჯახო დანაშაულთა შედარებით-კრიმინოლოგიური გამოკვლევა; ბ) ოჯახში ძალადობის აღმოფხვრის პროგრამის განხორციელება, ერთი რომელიმე ექსპერიმენტული რეგიონის ფარგლებში; გ) საოჯახო კრიმინოლოგიის სწავლება.

3. აუცილებელია ოფრიდოული განათლების ფარგლებში საოჯახო კრიმინოლოგიის სპეციალური კურსის შემოღება, ამ მიმართებით მნიშვნელოვანია სამეცნიერო გამოკვლევების ჩატარება და სასწავლო პროგრამების შექმნა.

4. ცალკე სპეციალურ გამოკვლევას ითხოვს ისეთი პრობლემები, როგორიცაა ბავშვებთან და ხანშიშესულ პირებთან ოჯახში სასტიკი მოპყ-

რობა, საოჯახო კონფლიქტების შედეგად რეციდივულ დანაშაულობათა აცილება.

5. საკანონმდებლო ცვლილების დროულად განხორციელება, ხელს შეუწყობს ოჯახში ძალადობის შემცირებასა და თავიდან აცილებას. ასევე მნიშვნელოვანი იქნება სპეციალურ კანონპროექტთა პაკეტის შემუშავება, რომელიც შეეხება ოჯახში ძალადობაზე კონტროლს.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია საერთო სასამართლოების სისტემაში ჩამოყალიბდეს საოჯახო სასამართლოები, რომლებიც განიხილავენ ოჯახში მომხდარ დანაშაულობებს, არასრულწლოვანთა მიმართ ყველა სისხლის სამართლის საქმეს, ასევე ყველა საოჯახო ურთიერთობასთან დაკავშირებულ სამოქალაქო საქმეებს, რისთვისაც საჭირო გახდება შესაბამისი საკონსტიტუციო ცვლილებების მიღება.

მიგვაჩნია, ისეთ სოციალურად საშიშ დანაშაულობებს, როგორიცაა მკვლელობა, გაუპატიურება, ჯანმრთელობის განზრახ მძიმე დაზიანება, სისხლის სამართლის კოდექსის შესაბამის მუხლებში მაკვალიფიკირებელ გარემოებად დაემატოს აღმავალი ან დაღმავალი წევრებისათვის ზიანის მიყენება.

ასევე, როგორც გერმანიის სისხლის სამართლის კოდექსი ითვალისწინებს, შემუშავდეს დანაშაულის შემადგენლობა, რომელშიც გათვალისწინებული იქნება აღმავალ და დაღმავალ ნათესაებთან სქესობრივი კავშირის დამყარება.

ცვლილებებს მოითხოვს საპროცესო კანონმდებლობაც, ოჯახური ძალადობის დანაშაულის სისხლის სამართლის საქმეთა სრულყოფილი და ობიექტური წინასწარი გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის მიზნით.

მიზანშეწონილად მიგვაჩნია აღდგენილი იქნეს საზოგადოებრივი ბრალმდებელისა და საზოგადოებრივი დამცველის ინსტიტუტი, რაც ამ დანაშაულობათა წინააღმდეგ ბრძოლაში საზოგადოების ჩაბმის ერთ-ერთი საუკეთესო საშუალებაა.

6. პერსპექტივაში მეტად მნიშვნელოვანია ისეთი ორგანიზაციულ-სახელმწიფოებრივი ღონისძიებების გატარება, როგორიცაა საქართველოს პარლამენტში ქალთა, ოჯახისა და ახალგაზრდობის საქმეთა კომიტეტის შექმნა.

მიზანშეწონილი იქნება პრეზიდენტის ადმინისტრაციის აპარატში შეიქმნას ოჯახის, დედათა და ბავშვთა საკითხების მრჩეველთა ინსტიტუტი. ასევე, მიზანშეწონილია იმავე აპარატში შეიქმნას სოციალური პოლიტიკისა და ახალგაზრდობის საქმეების საბჭო. მეტად მნიშვნელოვანია პრეზიდენტის აპარატთან დაარსდეს ქალთა, ოჯახისა და დემოგრაფიის საკითხების მარეგულირებელი კომისია.

ჯანმრთელობის დაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სამინისტროს სისტემაში ცალკე უნდა შეიქმნას ქალთა, ოჯახისა და ბავშვთა პრობლემების დეპარტამენტი.

განსაკუთრებული ყურადღება უნდა მიექცეს არასრულწლოვანთა დამნაშავეობისა და ოჯახური ძალადობის თავიდან აცილებას. ამ მიმართებით სახელმწიფო კანცელარიაში უნდა შეიქმნას არასრულწლოვანთა საქმეების მარეგულირებელი უწყებათაშორისი კომისია.

7. სრულყოფას ითხოვს ჩვენს ქვეყანაში არსებული სტატისტიკა, სადაც სპეციალურად შეტანილი უნდა იყოს კრიმინოგენური ოჯახების მონაცემები. საზოგადოებამ უნდა იცოდეს, როგორ ფორმირდება ოჯახის ზეგავლენა დანაშაულებრივ ქცევაზე. ამასთან დაკავშირებით მიზანშეწონილია საუწყებოთაშორისო სტატისტიკის შექმნა.

8. საოჯახო ურთიერთობებში ლოთობისა და ალკოჰოლიზმის მავნე ზემოქმედების თავიდან აცილების მიზნით, სასურველი იქნება საქართველოშიც ჩამოყალიბდეს საზოგადოებრივი ორგანიზაციები, რომლებიც კონტროლს განახორციელებენ ოჯახებში ლოთობისა და ალკოჰოლიზმის წინააღმდეგ ბრძოლის მიმდინარეობაზე.

9. იმის გათვალისწინებით, რომ ოჯახი საზოგადოების ძირითადი უჯრედი და სახელმწიფოს შემადგენელი ნაწილია და რომ ქვეყნის მომავალი ბევრად არის განპირობებული მყარი და ძლიერი ოჯახების არსებობაზე, უნდა შემუშავდეს გარკვეულ დროში გათვლილი სახელმწიფო პროგრამა „ოჯახის შემდგომი განვითარების შესახებ“ ჩვენი ტრადიციის, რელიგიისა და კანონმდებლობის გათვალისწინებით, რომელიც ხელს შეუწყობს მატერიალური, კულტურული და ზნეობრივი დონის ამაღლებას, რაც თავისთავად შეამცირებს და აღმოფხვრის ოჯახში ძალადობით დანაშაულს.

ლიტერატურა

1. ბექაია ვ., ნულაძე გ., გოქაძე ზ., მელაძე გ., ოჯახის კრიზისი საქართველოში და საოჯახო პოლიტიკის პრინციპები, თბ., 1998.
2. გაბრიჩიძე ნ., ოჯახურ-მეზობლური კონფლიქტი, როგორც სამართალდაცვის მნიშვნელოვანი პრობლემა, ჟურნ. „სამართალი“, 1999 წ., გვ. 78-82.
3. გაბრიჩიძე ნ., კანონიერების განმტკიცებისათვის ბრძოლა და პროკურატურის რეფორმები ჩვენი ყოველდღიური მუშაობის უწყვეტი პროცესია, ჟურნ. „სამართალი“, 2000 წ. № 4-5, გვ. 5-16.
4. გაბრიჩიძე ნ., ოჯახურ და მეზობლურ კონფლიქტებზე ჩადენილ დანაშაულთა კრიმინოლოგიური დახასიათება, ჟურნ. „სამართალი“, 2003 წ. № 6-7, გვ. 42-48.
5. გაბრიჩიძე ნ., ოჯახურ-კონფლიქტურ სიტუაციაში ჩადენილ დანაშაულთა გამოძიებისა და სასამართლო განხილვის ზოგიერთი თავისებურებები, ჟურნ. „სამართალი“, 2003 წ. № 8.
6. გაბრიჩიძე ნ., საჭიროა თუ არა ოჯახურ-კონფლიქტურ სიტუაციაში ჩადენილი მკვლელობა მიჩნეული იქნეს განზრახ მკვლელობის მაკვალიფიცირებელ გარემოებად? ჟურნ. „სამართალი“, 2003 წ. № 9-10, გვ. 48-50.
7. გოგშელიძე რ., სასამართლო საქმის განხილვის არსი და მნიშვნელობა, წიგნში სისხლის სამართლის პროცესი, გამომც. „მერიდიანი“, 2002 წ.
8. გოძიაშვილი ი., კრიმინოლოგია, თბ., 1999 წ., გვ. 215-230.
9. გოძიაშვილი ი., დამნაშავის პიროვნება – კრიმინოლოგია და სამართალ დამცავი სისტემა, აშშ-საქართველო, 2003 წ., გვ. 220-230.
10. გულედანი მ., პროსტიტუცია როგორც სოციალური ???, ჟურნალი „საბჭოთა სამართალი“, 1979 წ.
11. დონჯაშვილი თ., საქართველოს სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი), თბ., 2002 წ.
12. ვაჩიშვილი ალ., ნარკვევები ქართული სამართლის ისტორიიდან, თბ., „მეცნიერება“, 1960 წ., ტ. II.
13. თოდრია გ., „კრიმინოლოგია საქართველოში“ – კრიმინოლოგია და სამართალდამცავი სისტემა, თბ., 2003 წ., გვ. 172-203.

14. იმედაძე ნ., აგრესიის გენეზისისათვის – არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივი ქცევის პედაგოგიურ-ფსიქოლოგიური საკითხები, თბ., „მეცნიერება“, 1983 წ.
15. კარბელაშვილი ნ., საქართველოს მოსხლეობის მიგრაცია, „სოფლის ცხოვრება“, 14.03.89 წ.
16. კეკელია მ., ზოგიერთი რამ სისხლ-მესისხლეობის შემონახულობასთან დაკავშირებით, ნიგნში – ქართული ჩვეულებითი სამართალი, თბ., „მეცნიერება“, 1990 წ.
17. მალრაძე გ., არასრულწლოვან დამნაშავეთა ფიქსირებული განწყობის თავისებურება, „მაცნე“, 1980 წ. №3.
18. მეტრეველი ვ., რომის სამართალი (საფუძვლები) გამომც. „მერიდიანი“, თბ., 1995 წ.
19. საქართველოს სსრ 1989წ. სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება, „კომუნისტი“, 14.02.90 წ. №39.
20. სისხლის სამართლის პროცესი, გამომც. „მერიდიანი“, 2002 წ.
21. სურგულაძე ივ., საქართველოს სახელმწიფოსა და სამართლის ისტორიისათვის, გამომცემლობა თსუ, თბ., 1952 წ.
22. წულაია ზ., მოზარდთა დანაშაული და მასთან ბრძოლა, თბ., 1974 წ.
23. ჯავახიშვილი ივ., ქართული სამართლის ისტორია, გამომც. „მეცნიერება“, 1982 წ., ტ. VI.
24. ჯანაშია გ., ძალადობითი დანაშაულობის კრიმინოლოგიური დახასიათება, თბ., 2001 წ.
25. Адвадзе В.Б Неотложные задачи социально-экономического развития-Коммунист Грузии 1986, №8, с. 38-39.
26. Бельская Г., Откуда берутся плохие жены – „Литературная газета“, 1977, 6 сент., с.17.
27. Бурлаков В. Н., Шестаков Д. А., Предупреждение насилия в семье и его законодательное регулирование - Вестник СПбГУ, сегодня, завтра. Труды СПб криминологического клуба, 2002, №1/2/, с.34.
28. Бухгольц Э., Лскшас Дж., Хартман Р., Социалистическая криминология, М., 1975.

29. Внутрисемейное насильственное поведение. Уголовно-правовой аспект, - Правоведение, 2001, № 2, с.163-172.
30. Габиани А. А., Наркотизм, Тб., „Сабчота Сакартвело“, 1977.
31. Габиани А., О некоторых результатах конкретно-социологического исследования женщин, ведущих аморальный образ жизни., - Актуальные вопросы предупреждения правонарушений, Вып. 3, Тб., „Сабчота Сакартвело“, 1986, с. 90-116.
32. Габиани А. А., Дидебулидзе М., Мыльникова О., Шония М., О результатах конкретно-социологического исследования условий формирования личности подростков-правонарушителей (по материалам г.Тбилиси), в сб.: Актуальные вопросы предупреждения правонарушений, Тб. изд-во ТГУ, 1981. вып.1.
33. Габиани А., Лежава Г., Сванидзе В., Основные итоги определения экономического ущерба от пьянства и алкоголизма (по материалам ГССР), в сб. „Некоторые результаты социально-экономического исследования пьянства и алкоголизма“, Тб., ТГУ. 1979.
34. Гилинский Я. И., Афанасьев В. С., Социология девиантного (отклоняющегося) поведения., СПб 1993, с. 57.
35. Годзиашвили В. В., Криминологические проблемы преступности несовершеннолетних и борьбы с ней в условиях автономной республики (по материалам Абхазской АССР), автореферат дис. канд. юрид. наук, Тб., 1983.
36. Годзиашвили В. В., Некоторые результаты изучения преступности несовершеннолетних в Абхазской АССР, известия АН ГССР, 1980, №33.
37. Гондолф Э., США: исследования насилия в семье, Правоведение, 1997, №3; с.255.
38. Горшков И. В., Зулкарнеев Р.Н., Тяжкие преступления в семье, М., 1997.
39. Григорян В. А., Некоторые вопросы анализа криминогенных и антикриминогенных факторов сферы семьи - Вопросы борьбы с преступностью; М., 1978, вып. 29, с. 45-55.

40. Гришина Н.В., Психология конфликта, „Питер“, 2003.
41. Долгова А.И., Теоретические посылы и общая характеристика результатов длящегося криминологического изучения личности. Опыт криминологического изучения личности преступника, М., 1981.
42. Иншаков С.М., Зарубежная криминология, М., „НОРМА“, 1977.
43. Калинин Н.П., Социально психологический аспект межперсональных отношений в браке - Материалы IV Всесоюзного съезда общества психологов, Тб., 1971, с. 174 - 175.
44. Карбонье Ж., Юридическая социология, М., „Прогресс“, 1986.
45. Касторский Г.Л., Семья как объект профилактики правонарушений несовершеннолетних - Вестник СПбГУ, 1993, Вып. 2.
46. Квирикашвили Б., Социально - демографическая характеристика женской преступности - Сб. статей ТГУ. 1980.
47. Кикнадзе Д., Система факторов действия и развития личности, издат. „Сабчота сакартвело, Тбилиси“, 1982, с. 121-162.
48. Кларк Р., Преступность в США., М., „Прогресс“, 1975.
49. Кормишников В.М., Влияние семейного неблагополучия на противоправное поведение несовершеннолетних – Вопросы борьбы с преступностью, М., 1981, Вып. 35.
50. Козн А., Содержание деликвентной субкультуры - Социология преступности, М., „Прогресс“, 1966, с.314-320.
51. Криминология. М., „Зерцало“, 1998.
52. Криминология:вчера,сегодня,завтра–ТрудыСПбкриминологического клуба, 2002, № 1(2), с.314.
53. Кузнецова Н.Ф., Пьянство, преступность, их профилактика – Сов. юстиция. 1985, № 22.
54. Кудрявцев В.Н., Причины правонарушений, М., „Наука“, 1976.
55. Кустар Д., Оценка и самооценка: сравнительный анализ вступающих в брак и разводящихся супружеских пар -Исследования по качеству брака, Тарту, 1982.
56. Лейкина Н. С., Криминология о преступнике, Л., 1978.
57. Лукичев О. В., Уголовно-правовая и криминологическая характеристика детоубийства, Автор. канд. дис. СПб. 1997.

58. Материалы IV Конгресса ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями. Киото, Япония, 17-26 августа, 1970.
59. Мелешко Н.П., Фатеев А.Н., Семейная криминология. Учебно-методический комплекс. Спецкурс, Ростов-на-Дону, 2002.
60. Мертон Р., Социальная структура и аномия – Сб.: Социология преступности, М., 1966, с.299-313.
61. Мишина Т.М., Психологическое исследование супружеских отношений при неврозах – Семейная психотерапия при нервных и психических заболеваниях, Л., 1978.
62. Мошак Г., Криминологические проблемы изучения и предупреждения убийств, совершаемых в сфере семейно-бытовых отношений (на материалах Молдавской ССР), Автор. докт. дис. М., 1988.
63. Орлов В., Преступность несовершеннолетних в капиталистических странах-Сб. Преступность несовершеннолетних и борьба с ней в зарубежных странах, МГУ, 1961, с.15.
64. Пак П. А., Лихолат И. Г., Сущенко С. А., Криминология в вопросах и ответах Ростов на Дону, „Феникс“, 2000.
65. Побегайло Э. Ф., Борьба с тяжкими насильственными преступлениями и роль органов внутренних дел в ее осуществлении, Автор. докт. дис. М., 1988.
66. Пшенникова К.Н., Изучение особенностей семейных связей рецидивистов для организации предупреждения правонарушений несовершеннолетних - Актуальные задачи советского права по укреплению семьи и предупреждению правонарушений несовершеннолетних в советских республиках Прибалтики (под ред. М.Блум, Я. Веберс и др.) Рига., 1979, т. I. 1992 т. II.
67. Пшенникова К.Н., Изучение особенностей семейных связей рецидивистов для организации предупреждения правонарушений несовершеннолетних - Актуальные задачи советского права по укреплению семьи и предупреждению правонарушений несовершеннолетних в советских республиках

Прибалтики (под ред. М.Блум, Я. Веберс и др.) Рига., 1992 т. II.

68. Ревин В.П., Современные проблемы изучения и организация борьбы с преступлениями в сферах семейно- бытовых и молодежно-досуговых отношений, Автор. док. дис. М., 1994.
69. Роке Ф., Уголовно-правовая борьба с умышленными убийствами в Анголе, „Законность“, 1994, №4 с 45-46.
70. Сербрякова В.А, Криминологическое изучение конфликтности в сфере семейно-брачных отношений-Методология и методика прикладных криминологических исследований, Иркутск, 1982.
71. Соболева С.Б., Виктимологический аспект конфликтных ситуаций в семье, Вопросы борьбы с преступностью, Вып. 25, 1976, с.42-43.
72. Соловьев Н. Я., Развод как предмет социологического исследования, М., 1970.
73. Старков О. В., Роль криминогенной ситуации в бытовых насильственных преступлениях, Автор. канд. дис. М, 1981.
74. И.Б.Степанова, Т. М. Явчуновская, Проблема ресоциализации женщин, осужденных к лишению свободы, Криминология: вчера, сегодня, завтра , Труды СПб криминологического клуба, 2002, № 1 (2), с.314-316.
75. США, роман о современном мужчине, Иностранная литература, 1975, №1.
76. Сулейманова Д.И., Социальная профилактика домашнего насилия - Борьба с преступностью, Вестник научн. труд. Сер.4. Нижнекамск, 2002, с. 49-52.
77. Уголовный процесс, под ред. Гуценко К. Ф., МГУ. М., „Зеркало“, 1996, с. 169.
78. Уложение о наказаниях уголовных и исправительных, СПб (издание второе), 1885, с.293.
79. Урланис Е. Б., О возможности использования демографических методов в криминологии, Вопросы борьбы с преступностью, Вып.21.
80. Уэда К., Преступность и криминология в современной Японии, М., „Прогресс“, 1989, с.211-215.
81. Фокс В., Введение в криминологию, М., „Прогресс“, 1980.

82. Харламов С., Противодействие внутрисемейным насильственным преступлениям участковыми уполномоченными милиции (на материалах Санкт-Петербурга), Автор. канд. дис. СПб., 1999.
83. Хомич В. М., Формы реализации уголовной ответственности, Минск, 1998.
84. Цховребадзе Н., Социологические проблемы распространения правонарушений, Тб., „Сабчота Сакартвело“, 1984, №2.
85. Шавгулидзе Т.Г., Шире использовать научный подход в борьбе с преступностью среди несовершеннолетних, Сб. За образцовый общественный порядок в столице Грузии, Тб., „Сабчота Сакартвело“, 1979.
86. Шестаков Д. А., Введение в криминологию семейных отношений, Л, 1980.
87. Шестаков Д. А., Внутри-семейное насильственное поведение: уголовно - правовой аспект - правоведение, 2001, №2, с.163-172.
88. Шестаков Д. А., Криминология: преступность как свойство общества: краткий курс. СПб., 2001.
89. Шестаков Д. А., Методы криминологических исследований в семейной сфере, Л, 1983.
90. Шестаков Д. А., Семейная криминология. Криминофамилистика, СПб, 2003.
91. Шестаков Д. А., Семейная психотерапия и предупреждение преступлений (к вопросу о групповом уровне криминологической профилактики), Вестник ЛГУ, 1989, сер. 6, с 57-60.
92. Шестаков Д. А., Четверть века семейной криминологии (криминофамилистика) - Криминология: вчера, сегодня, завтра: Труды Санкт-Петербургского криминологического клуба, СПб., 2002, № 1, с.9-33.
93. Шестаков Д. А., Убийства на почве семейных конфликтов, Л., 1981.
94. Штаерман Е., Культура древнего Рима, М., т. I.
95. Шнайдер Г., Криминология, М., „Прогресс“, 1994.
96. Brown C., Manchild in the Promised Land, New York, 1965.

97. Gluck E., Status of Glueck Prediction Studies – The journal of Criminal Law, Criminology and Police Science, 1956, vol. 47, №1, p. 28-30.
98. Gondolf E. W., Assessing Women Battering in mental health services. Thousand Oaks, London, 1996, P. 113-131.
99. Gressey D., Ward D., Delinquency, Crime and Social Process, New York, 1969.
100. Gondolf E. W., Male Batterers in: R. Hampton (ed) family violence: prevention and treatment. Thousand Oaks, 1993.
101. Gondolf E. W., Russel D. M., Man To Man. A Guide for Men in Abusive Relationships, Bradenton (Florida), 1991.
102. Gondolf E. W., Psychiatric Response to Family Violence. D. C. Toronto (Massachusetts), 1990.
103. Haskell M., Toward a Reference Group Theory – Social Problems, 1960-1961, №3, p. 220 – 230.
104. Jasinski J. L., Williams L. M., Partner violence. International Educational and Professional Publisher Thousand Oaks. London, New Delhi, 1998, P. 216-217.
105. McKinney J. C. Constructed Typology and Social Theory, New York, 1966.
106. Mohoney A. M., families coping with elder-homicide. in rural Jamaica: voices for the development of victim services and crime prevention, New York, 1999, etc.
107. Sellin T., Culture Conflict and Crime. New York, „Social Science Research Council Report“, 1938.
108. Shaw C., Delinquency Areas, Chicago, 1929.
109. Sutherland E. H., Gressey D. R., Principles of Criminology, New York, 1996.
110. Wolfgang M., Ferracuti F., The Subculture of Violence, London – Wellington, 1967.

**საოჯახო კონფლიქტების შედეგად
ჩადენილი ქალადობითი დანაშაულების
კრიმინოლოგიური გამოკვლევის**

ა ნ კ ე ტ ე ბ ი

კითხვარი

არასრულწლოვანი კანონდამრღვევებისათვის

თქვენი ასაკი:

14-15 წელი	
16-17 წელი	

განათლება:

დანყებიტი	
არასრული	
საშუალო	
საშუალო	
საშუალო	
საშუალო სპეციალური	

სოციალური მდგომარეობა:

მუშა	
მოსამსახურე	
სკოლის მოსწავლე	
პროფტექნიკური	
სასწავლებლის მოსწავლე	
ტექნიკუმის, ლიცეუმის, კოლეჯის მოსწავლე	
უმაღლესი სასწავლებლის სტუდენტი	
არ მუშაობდა	
არ სწავლობდა	
სხვა	

სქესი:

მამრობითი	
მდედრობითი	

ცოცხლები არიან თუ არა თქვენი მშობლები?

ორივე ცოცხალია	
მამა გარდაცვლილია	
დედა გარდაცვლილია	
ორივე გარდაცვლილია	
დედა ცოცხალია	
მამა ცოცხალია	
არ ვიცი ცოცხალია თუ არა დედა	
არ ვიცი ცოცხალი თუ არა მამა	

გაყრილები არიან თუ არა თქვენი მშობლები?

არა	
დიახ, მე ვცხოვრობ დედასთან	
დიახ, მე ვცხოვრობ მამასთან	
არა, მაგრამ ფაქტობრივად არ აქვთ ურთიერთობა, ვცხოვრობ დედასთან	
არა, მაგრამ ფაქტობრივად არ აქვთ ურთიერთობა, ვცხოვრობ მამასთან	
სხვა	

თუკი თქვენი მშობლები გაყრილები არიან, გაქვთ თუ არა ურთიერთობა იმ მშობელთან, რომელიც ცხოვრობს ცალკე?

მაქვს	
არ მაქვს	

თუკი თქვენი მშობლები გაყრილები არიან, გიშლით თუ არა მშობელი, რომელთანაც ცხოვრობთ, მეორე მშობელთან შეხვედრას?

მიშლის	
არ მიშლის	

იხდის თუ არა თქვენი რომელიმე მშობელი ალიმენტებს?

არ იხდის	
იხდის	
მშობელი მიცემული იყო პასუხისგებაში ალიმენტებისათვის თავის არიდების გამო	

10. თქვენი აღზრდის პირობების გასაუმჯობესებლად ხომ არ იქნა გამოუყენებული თქვენს მიმართ საოჯახო სამართლით გათვალისწინებული რომელიმე ზომა?

დიახ, შვილზეა	
დიახ, მზრუნველობა	
დიახ, მეურვეობა	

რა სახის განათლება აქვთ მიღებული თქვენს ახლობლებს?

	დანყე- ბითი	არასრუ- ლი დან- ყებითი	საშუა- ლო	საშუალო სპეციალ- ური	არას- რული უმაღ- ლესი	უმაღ- ლესი
მამა						
დედა						
მამის მამა						
მამის დედა						
დედის მამა						
დედის დედა						

თქვენი ახლობლების სოციალური მდგომარეობა:

	მუშა	მოსამსახურე	პენსიონერი	არ აქვს განსაზ- ღვრული სამუშაო	სხვა
მამა					
დედა					
მამის მამა					
მამის დედა					
დედის მამა					
დედის დედა					

როგორი ადამიანები მოსწონთ თქვენს ახლობლებს?

შეაფასეთ სამჭულიანი სისტემით ქვემოთ მოყვანილი ადამიანური თვისებების მიმართ თქვენი ახლობლების დამოკიდებულება:

(3 – აძლევენ მაღალ შეფასებას; 2 – საშუალოს; 1 – დაბალს; შეფასება 1-დან 3 ქულამდე ჩანერგთ ფრჩხილებში).

	მამა	დედა	მამის მამა	მამის დედა	დედის მამა	დედის დედა
გარეგნული მონაცემები						
გულისხმიერება						
განათლება						
მატერიალური მდგომარეობა						

შეიძლება ითქვას თუ არა, რომ რომელიმე თქვენი ახლობელი ოჯახის სხვა წევრებისაგან ზედმეტად ითხოვს ფულს, ნივთებს და სხვა? ვინ?

მამა	
დედა	
მეუღლე	
შვილები	
მეუღლის ნათესავები	
სიძე	
რძალი	
სხვა ნათესავები	
არავინ	

ხომ არ გამოუმჟღავნებიან თქვენი ოჯახის რომელიმე წევრს ქვემოთ მოყვანილი რომელიმე თვისება?

	მამა	დედა	მამის მამა	მამის დედა	დედის მამა	დედის დედა
ალკოჰოლის მოხმარება						
ძალადობა (ცემა, ჩხუბი, ბავშვების ფიზიკური დასჯა)						
ანგარებითი დანაშაულის ჩადენა						
ძალადობითი დანაშაული						
ანგარებით-ძალა- დობითი დანაშაული						
სხვა სახის დანაშაული						

ბავშვების არასწორი აღზრდის გამო თქვენი მშობლების მიმართ იყო თუ არა გამოყენებული შემდეგი სახის ზომები:

საზოგადოებრივი გაკიცხვა	
ჯარიმა	
სასამართლოს მიერ ქმედუნარიანობის შვლუდ- ვა, მშობლის უფლების ჩამორთმევა	
ბავშვის ჩამორთმევა მშობლის უფლების ჩამ- ორთმევის გარეშე	
საცხოვრებელი ფართიდან გასახლება ბავშვები- სათვის არაშესაბამისი საცხოვრებელი პირო- ბების შექმნის გამო	

იყავით თუ არა აღრიცხვაზე პოლიციაში?

დიახ	
არა	

თუ თქვენ იყავით აღრიცხვაზე პოლიციაში, იყვნენ თუ არა გამოძახებული თქვენი მშობლები?

იყვნენ გამოძახებულნი	
არ ყოფილან გამოძახებულნი	
იყვნენ და ოფიციალურად იქნენ გაფრთხილებულნი	

წარსულში დაგენიშნათ თუ არა საზოგადოებრივი აღმზრდელი?

დიახ	
არა	

თუკი თქვენ დაგენიშნათ საზოგადოებრივი აღმზრდელი, რამდენად ხშირად გაკითხავდათ იგი სახლში?

ყოველ კვირას	
ყოველ თვეს	
უფრო იშვიათად	

თუკი თქვენ დაგენიშნათ საზოგადოებრივი აღმზრდელი, რამდენად ხშირად ესაუბრებოდა იგი თქვენს მშობლებს?

ყოველ კვირას	
ყოველ თვეს	
უფრო იშვიათად	

რამდენად ინტერესდებოდნენ თქვენი ახლობლები თქვენი პირადი ცხოვრებით?

	მოდითა სკოლაში, სამუშაო ადგილზე	აკონტროლებ- და გაკვეთილების მომზადებას	საუბრობდა თქვენს მე- გობრებთან	დადიოდა თქვენთან ერ- თად თეატრში, კინოში, ქა- ლაქგარეთ და სხვა
მამა				
დედა				
მამის მამა				
მამის დედა				
დედის მამა				
დედის დედა				

შეიძლება თუ არა ითქვას, რომ ახლობლებმა განავითარეს თქვენში დანაშაულის მიმართ შეუწყნარებლობა?

	ამტკიცებდა, რომ ნები- სმიერი და- ნაშაულის ჩადენა დაუშ- ვებელია	ამტკიცებდა, რომ გარკვეული გარემოებების გამო შესაძლე- ბელია რაიმე ფასეულობის გატაცება, წართმევა	ამტკიცებდა, რომ გარკვეული გარემოებების გამო შესაძლე- ბელია ჩაიდინო ხულიგნობა, მკვლელობა	არ ვსაუ- ბრობდით ამ თემაზე
მამა				
დედა				
მამის მამა				
მამის დედა				
დედის მამა				
დედის დედა				

იყვნენ თუ არა თქვენი მშობლები მიცემულნი პასუხისგებაში, თქვე-
ნი დანაშაულებრივ საქმიანობაში, ან ამორალურ საქმიანობაში ჩაბმის
გამო?

იყვნენ	
არ ყოფილან	

რა ურთიერთობა ჰქონდათ თქვენს ახლობლებს გარშემომყოფებთან?

	უკონფლიქტო	კონფლიქტური
მამა		
დედა		
მამის მამა		
მამის დედა		
დედის მამა		
დედის დედა		

რასთან დაკავშირებით ჩხუბობდით ახლობლებთან?

ჩხუბის მიზეზი	ვინ ჩხუბობდა					
	მამა	დედა	მამის მამა	მამის დედა	დედის მამა	დედის დედა
თქვენი საქციელი						
თქვენი დამოკიდებულება საწინააღმდეგო სქესთან						
თქვენი გატაცება მოდით, მუსიკით						
მატერიალური მდგომარეობა						
მშობლების ამორალური ცხოვრების წესი (ლო-თობა, უხეშობა)						
სხვა (მოუთითეთ)						

კითხვარი

სრულწლოვანი მსჯავრდებულებისათვის, რომლებიც პირველად იხდიან სასჯელს.

აღნიშნეთ ცხრილში ოჯახის ის წევრები, რომლებიც ცხოვრობდნენ თქვენთან ერთად დანაშაულის ჩადენის მომენტში:

მეუღლე	
თანამცხოვრები	
ჩემი მშობლები	
ჩემი საკუთარი შვილები	
მეუღლის თანამცხოვრების შვილები სხვა ქორწინებიდან	
სხვა ნათესავები	

რა სახის განათლება აქვთ მიღებული თქვენს ახლობლებს?

	მამა	დედა	მეუღლე, რომელი- ანაც ქორ- წინება რეგისტრირ- ებულია ან არა	მეუღლის მამა	მეუღლის დედა
არ აქვს არასრული საშუალო					
არასრული საშუალო					
საშუალო					
საშუალო სპეციალური					
დაუმთავრებელი უმაღლესი					
სამეცნიერო ხარისხი, წოდება					

როგორი საცხოვრებელი პირობები გქონდათ დანაშაულის ჩადენის მომენტში?

კერძო ბინა (სახლი)	
კომუნალური ბინა	
დაქირავებული ბინა	
საერთო საცხოვრებელი	
გირაოთი აღებული ბინა	

4. ხომ არ ყოფილა თქვენი ოჯახის რომელიმე წევრი დაკავებული კერძო მენარმეობით?

მე	
ჩემი მეუღლე	
მამაჩემი	
დედაჩემი	
მეუღლის მამა	
მეუღლის დედა	
ჩემი შვილები	
სხვა ნათესავები	

5. რომელ ადამიანურ თვისებებს აძლევენ მაღალ შეფასებას თქვენი ოჯახის წევრები? მოუთითეთ არა უმეტეს სამი პასუხისა:

განსაკუთრებული თვისებები	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები
მაღალი სამუშაო კვალიფიკაცია				
ფულის, ქონების დაგროვების უნარი				
შეურყენელი სახელი				
თავდასხმის, ჩხუბის დროს თავდაცვის უნარი.				
სასარგებლო კავშირების დამყარების უნარი				
ერთგულება				
გულისხმიერება გარშემო-მყოფთა მიმართ				
სხვა				

6. ხომ არ არიან თქვენს ახლობლებს შორის მძიმე ავადმყოფები?

დაავადების ხასიათი	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები	მეუღლის მშობლები
ფსიქიკური დაავადება					
ალკოჰოლიზმი					
ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარება					
სხვა მძიმე დაავადება					

7. შეგიძნევიათ თუ არა რომელიმე თქვენი ახლობლისთვის დამახასიათებელი ქვემოთ ჩამოთვლილი უარყოფითი საქციელი?

	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები	მეუღლის მშობლები	სხვა ნათესავები
ალკოჰოლიზმი						
ნარკოტიკული საუბ- ლებების მოხმარება						
ალიმენტების გადახ- დისგან თავის არიდება						
ოჯახის სხვა წევრების ცემა						
საერთო საცხოვრებ- ლის წესების დარღვევა						
ბავშვების არასათა- ნადო აღზრდა						
შრომის დისციპლი- ნის დარღვევა, რასაც მოჰყვა სამსახურიდან დათხოვნა						
წერილმანი ხულიგნობა						
წერილმანი დატაცება						
ანგარებითი დანაშაული						
ძალადობითი დანაშაული						
სხვა დანაშაული						

8. თქვენი ახლობლებიდან რომელიმე ზედმეტად ხომ არ ითხოვდა ოჯახის სხვა წევრისაგან ფულს, ნივთებს და სხვა?

მამა	
დედა	
მეუღლე	
შვილები	
მეუღლის ნათესავები	
სიძე	
რძალი	
სხვა ნათესავები	
არავინ	

9. მიუთითეთ თქვენი ოჯახის შემადგენლობა

ვინ შედიოდა თქვენს ოჯახში	თქვენი ასაკი			
მამა	7-14	14-16	16-20	21 წელს ზემოთ
დედა				
მამინაცვალი				
დედინაცვალი				
ბებია-ბაბუა				
და-ძმები				
სხვა ნათესავები				
ვიზრდობოდი ბავშვთა სახლში				
ვიზრდობოდი ინტერნატში				
ვიმყოფებოდი არასრულწლოვანთა კომისიის გადანაცვლებით სპეც ინტერნატში				
ვიმყოფებოდი სასჯელ-აღსრულებით დაწესებულებაში				
სხვა				

10. როგორი ურთიერთობა გქონდათ მშობლებთან როდესაც იყავით არასრულწლოვანი?

ურთიერთობის შეფასება	მამასთან	დედასთან
კარგი		
საშუალო		
ცუდი		

11. რა აღმზრდელობით მეთოდებს იყენებდნენ თქვენი მშობლები? მიუთითეთ რამოდენიმე უფრო დამახასიათებელი მეთოდი.

მეთოდი	მამასთან	დედასთან	სხვა ნათესავეებთან
გულითადი საუბრები ბრძანება; მოთხოვნა			

12. კამათობდით თუ არა მშობლებთან და რა იყო ამის ძირითადი მიზეზი?

კამათის მიზეზი	მამასთან	დედას- თან	სხვა ნათე- სავეებთან
დაბალი წარმატება სკოლაში			
ოჯახიდან დახმარების სურვილის არარსებობა			
უხეშობა, სიფეთხე, დაუჯერებლობა			
თქვენს მიერ არჩეული მეგობრების არმონონება უფროსების მიერ			
ჩემი დამოკიდებულება სანინალ- მდეგო სქესის წარმომადგენლების მიმართ			
დისციპლინის დარღვევა სკოლაში, კოლეჯში, უმაღლეს სასწავლებელში			
ჩემს მიერ ალკოჰოლური სასმელების გამოყენება			
ჩემს მიერ ნარკოტიკების გამოყენება			
ჩემს მიერ ტოქსიკური ნივთიერებების გამოყენება (ტოქსიკომანია)			
ჩემს მიერ სამართალდარღვევა			
ჩემს მიერ დანაშაულის ჩადენა, მსო- ბლების გაღიზიანება			
მშობლების სქესობრივი გარყვნილება			
მშობლების მართლსაწინააღმდეგო ქმედებაში მონაწილეობის მიღებაზე უარის განცხადება, მსობლების ლოთობა			
მშობლების მიერ ნარკოტიკების გამ- ოყენება			
სხვა			

13. რა მეთოდებით გსჯიდნენ ფიზიკურად?

დასჯის ხასიათი	დედა	მამა
ლოყაში სილის განნა, მიტყეპვა ზნეობრივი სწავლების დროს		
მცემდა სერიოზული დანაშაულის გამო		
მცემდა უმნიშვნელო მიზეზის გამო		
მცემდა უმიზეზოდ		
სხვა		

14. როგორი იყო თქვენდამი მშობლების დამოკიდებულება, როდესაც თქვენ იყავით არასრულწლოვანი?

	დედასთან	მამასთან
კარგი		
საშუალო		
ცუდი		

15. რა აერთიანებდათ თქვენს მშობლებს, როდესაც თქვენ იყავით არასრულწლოვანი?

	პასუხი
ურთიერთპატივისცემა	
სიყვარული	
საერთო ინტერესები	
შეჩვევა	
ბავშვები	
ოჯახური სიმყუდროვე	
საცხოვრებელი პირობები	
მატერიალური პირობები	
ალკოჰოლის გამოყენება	
ნარკოტიკების გამოყენება	
მართლსაწინააღმდეგო ქმედებები	
სხვა	

16. რამდენად ხშირად ჩხუბობდნენ თქვენი მშობლები?

თითქმის არ ჩხუბობდნენ	
იშვიათად წარმოიშობოდა უთანხმოება	
ხშირად ჩხუბობდნენ	
დიდი სკანდალებიც ხდებოდა მათ შორის	
სხვა	

17. რომელი ოჯახური მიზეზით წარმოიშობოდა კონფლიქტი თქვენს მშობლებს შორის?

კონფლიქტის მიზეზი	პასუხი
ბავშვთა აღზრდისათვის	
არაფრის გულისათვის	
მამის აღზნებადობის გამო	
დედის აღზნებადობის გამო	
ფულისათვის	
მოვალეობათა გადანაწილებისათვის	
საშინაო მეურნეობის (კუდად წარმართვისათვის	
მამის ლოთობის გამო	
დედის ლოთობის გამო	
იმისათვის რომ მამა დიდი ხნის განმავლობაში არ მუშაობდა	
იმისათვის რომ დედა დიდი ხნის განმავლობაში არ მუშაობდა	
იმისათვის რომ მამა მიეცემოდა ხოლმე ადმინისტრაციულ პატიმრობაში	
იმისათვის, რომ დედა მიეცემოდა ხოლმე ადმინისტრაციულ პატიმრობაში	
იმისათვის რომ მამამ ჩაიდინა დანაშაული	
იმისათვის რომ დედამ ჩაიდინა დანაშაული	
მშობლებთან დედის ან მამის ურთიერთობით	
იმისათვის, რომ მამა ეჭვიანობდა დედას	
იმისათვის, რომ დედა ეჭვიანობდა მამას	
სხვა მიზეზებით	

18. სწორია თუ არა, რომ დანაშაულის მიზეზი უნდა ვეძიოთ ადამიანის ბავშვობაში, მისი მშობლების ქცევაში?

დიახ	
რა თქმა უნდა	
უფრო კი ვიდრე არა	
რა თქმა უნდა არა	
სხვა მიზეზები	

19. რა საბაბით აყალიბებს ურთიერთობას თქვენს მიერ შექმნილი ოჯახი სხვა ოჯახებთან?

ურთიერთობის დამყარების საბაბი	ურთიერთობის სახე		
	სხვაზე უკეთესად	საშუალო დონეზე	სხვაზე უარესად
მატერიალური უზრუნველყოფა			
საბიანაო პირობები			
სამუშაოს პრესტიჟულობა			
კულტურა და განათლება			
ოჯახის განვითარების შესაძლებლობა			
ალკოჰოლური სასმელების გამოყენება			
ფსიქოლოგიური კლიმატი			

20. როგორ ნაწილდებოდა თქვენი ოჯახის ბიუჯეტი?

ქმარი აძლევდა ცოლს თავის მთელს ფულს, ხოლო ცოლი ყოველდღიურად აძლევდა წვრილ-მან თანხას საჭიროებისათვის	
ქმარი აძლევდა ცოლს ხელფასის მეტ ნაწილს, ხოლო დანარჩენს თვითონ ხარჯავდა	
ქმარი პრაქტიკულად არ აძლევდა ცოლს ფულს მეურნეობის სანარმოებლად, ხოლო ცოლი მეურნეობას აწარმოებდა თავისი სახსრებიდან	
ცოლი მეურნეობას წარმართავდა თავისი ფულით, ხოლო ქმარს აძლევდა გარკვეულ თანხას ხარჯისათვის	
სხვა	

21. რა ზეგავლენას ახდენდა გარემო (ნათესავები, მეგრობები და სხვა) თქვენი მეუღლის მატერიალურ მოთხოვნილებაზე?

გარშემომყოფთა ზეგავლენით მეუღლე ფულის საკითხში იყო ურყევი	
გარშემომყოფთა ზეგავლენით მეუღლე ხდებოდა დამთმობი	
მეუღლის ახლობლები და ნაცნობები ვერავითარ ზეგავლენას ვერ ახდენდნენ მის მატერიალურ მოთხოვნილებაზე	

22. დანაშაულის ჩადენამდე როგორი ურთიერთობა იყო თქვენს საკუთარ ოჯახში?

	კარგი	საშუალო	ცუდი
მეუღლესთან			
მშობლებთან			
მეუღლის მშობლებთან			
მეუღლეს თავის მშობლებთან			
მეუღლეს ჩემს მშობლებთან			

23. როგორი ურთიერთობა გქონდათ მეუღლესთან დანაშაულის ჩადენამდე?

	პასუხის ვარიანტები
კარგი	
საშუალო	
ცუდი	

24. დაგვისახელეთ თქვენს მეუღლესთან კონფლიქტის ძირითადი მიზეზები?

ფული	
ვალდებულებების განაწილება	
ბავშვების აღზრდა	
ჩემს მშობლებთან ან მეუღლის მშობლებთან ურთიერთობა	
მისი მეგობრების სულელური ზეგავლენა	
ჩემი მეგობრების სულელური ზეგავლენა	
ჩემი სიმთვრალე	
ჩემი მეუღლის სიმთვრალე	
ჩემს მიერ ნარკოტიკების მოხმარება	
ჩემი მეუღლის მიერ ნარკოტიკების მოხმარება	
ჩემი ეჭვი მეუღლის ერთგულებაში;	
მისი ეჭვი ჩემს ერთგულებაში;	
მეუღლეებს შორის ერთგულებაზე	
ჩემი ფეთქებადი ხასიათი	
ჩემი მეუღლის ფეთქებადი ხასიათი	
იმის გამო, რომ ჩემი მეუღლე დიდი ხნის განმავლობაში იყო უმუშევარი	
იმის გამო, რომ მე დიდი ხნის განმავლობაში ვიყავი უმუშევარი;	
იმისათვის, რომ მე ჩავიდინე სამართალდარღვევა	
იმისათვის, რომ მეუღლემ ჩავიდინა სამართალდარღვევა	
მისი მხრიდან დანაშაულის ჩადენის გამო;	
ჩემი მხრიდან დანაშაულის ჩადენის გამო	
იმის გამო, რომ იგი ცდილობდა ჩავეთრიე დანაშაულებრივ საქმიანობაში, მე კი წინააღმდეგი ვიყავი	

25. რა ზომით იყენებდით ალკოჰოლურ სასმელებს?

საერთოდ არ ვსვამდი	
ვსვამდი დღესასწაულის დროს	
ყოველ კვირას	
მქონდა "ზაპოი"	
ვმკურნალობდი ალკოჰოლიზმისაგან	
ალკოჰოლური სასმელების ბოროტად გამოყენება	
ნარკოტიკების ბოროტად გამოყენება	

26. ხელს უწყობდა თუ არა თქვენს მიერ შექმნილ ოჯახში არსებული ურთიერთობა დანაშაულის ჩადენას?

ოჯახი მაიძულებდა არ ჩამედინა დანაშა	
ოჯახი ხელს მიწყობდა დანაშაულის ჩადენაში	
ამ მიმართებით ოჯახი არანაირ ზეგავლენას არ ახდენდა ჩემზე	
მეძნელება პასუხის გაცემა	

27. რა გავლენას ახდენდა თქვენს ქცევაზე დაქორწინება?

მე რომ ოჯახი მყოლოდა დანაშაულს არ ჩავიდენდი	
მე რომ ოჯახი მყოლოდა უფრო ჩავიდენდი დანაშაულს	
ოჯახს არანაირი ზეგავლენის მოხდენა არ შეუძლია ჩემი მოქმედების ამა თუ იმ მხარეზე	

სქესი:

მამრობითი	
მდედრობითი	

29. ასაკი:

14-15	
16-17	
18-20	
21-25	
26-30	
31-35	
36-40	
41-45	
46-50	
50 წელზე მეტი	

30. განათლება:

არ აქვს არასრული საშუალო	
არასრული საშუალო	
საშუალო	
საშუალო სპეციალური	
დაუმთავრებელი უმაღლესი	
უმაღლესი	

31. ოჯახური მდგომარეობა დანაშაულის ჩადენის მომენტში:

დაქორწინებული	
გაცილებული	
ცოლიანი, პირველი ქორწინებიდან	
დაქორწინებული ვარ მეორედ	
ვიმყოფებოდი ფაქტიურ ქორწინებაში (საყვარელი)	
სხვა	

32. დანაშაულის ჩადენის დროისათვის თქვენი სოციალური მდგომარეობა?

არაკვალიფიციური მუშა	
კვალიფიციური მუშა	
მენარმე	
ნარმოების მუშა	
მომსახურების სფეროს პერსონალი	
ინჟინერი;	
ტექნიკოსი	
მასობრივი ინფორმაციის საშუალების მუშაკი;	
საწარმოს, დანესებულების ხელმძღვანელი	
დეპუტატი	
აღმასრულებელი ხელისუფლების მუშაკი	
სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომელი	
;სამხედრო მოსამსახურე;	
მოსწავლე, სტუდენტი;	
პენსიონერი	
არ მუშაობდა და არ სწავლობდა	
სხვა	

33. გყავთ თუ არა შვილები?

არა	
ერთი	
ორი	
სამი	
სამზე მეტი	

34. განქორწინდით თუ არა სასჯელის აღსრულებისას?

ქორწინება შენარჩუნებულია	
ქორწინება შეწყდა	
მსჯავრდების დროს ქორწინებაში არ ვიმყოფებოდი	

35. თქვენი ოჯახის რომელ წევრებთან გაქვთ ურთიერთობა სასჯელის მოხდის მომენტში?

ოჯახის წევრი	მიმოწერა	ამანათები	პაემანი
მამა			
დედა			
მამინაცვალი			
დედინაცვალი			
ძეები, ძმები			
ბებია, ბაბუა			
მეუღლე			
ბავშვები			

36. სისხლის სამართლის კოდექსის რომელი მუხლებით ხარტ მსჯავ-
ვრდებული?

სსკ-ის _____ მუხლი, _____ ნაწილი, _____ პუნქტი.

37. სასჯელის ზომა ჩადენილი დანაშაულისათვის:

38. გქონდათ თუ არა მოხსნილი ნასამართლობა?

არ ვყოფილვარ ნასამართლები	
მქონდა მოხსნილი	

პითხვარი

მსჯავრდებულებისათვის, რომლებიც განმეორებით
იხდინან სასჯელს

1. აღნიშნეთ ცხრილში ოჯახის ყველა წევრი, რომლებიც ცხოვრობდნენ თქვენთან ერთად იმ დანაშაულის ჩადენის მომენტში, რომლისთვისაც იხდით სასჯელს:

მეუღლე	
თანამცხოვრები	
ჩემი მშობლები	
ჩემი საკუთარი შვილები	
მეუღლის თანამცხოვრების შვილები სხვა ქორწინებიდან	
სხვა ნათესავები	

2. რა სახის განათლება აქვთ მიღებული თქვენს ახლობლებს?

	მამა	დედა	მეუღლე რომელთანაც ქორწინება იურიდიულად გაფორმებული არის ან არა	მეუღლის მამა	მეუღლის დედა
არ აქვს არასრული საშუალო					
არასრული საშუალო					
საშუალო					
საშუალო სპეციალური					
დაუმთავრებელი უმაღლესი					
სამეცნიერო ხარისხი, წოდება					

თქვენი ოჯახის რომელი წევრია იმ ქალაქის/სოფლის, მაცხოვრებელი, სადაც ცხოვრობდით თქვენ იმ დანაშაულის ჩადენის მომენტში, რომლისთვისაც იხდით სასჯელს?

მე	
ჩემი მეუღლე	
მამაჩემი	
დედაჩემი	
მეუღლის მამა	
მეუღლის დედა	
ჩემი შვილები	
ჩემი მშობლების მშობლები	
მეუღლის მშობლების მშობლები	

როგორი საცხოვრებელი პირობები გქონდათ გათავისუფლებიდან განმეორებითი დანაშაულის ჩადენამდე?

კერძო ბინა (სახლი)	
კომუნალური ბინა	
დაქირავებული ბინა	
საერთო საცხოვრებელი	
გირაოთი აღებული ბინა	

5. პირველი დანაშაულისათვის სასჯელის მოხდის შემდეგ შეგხვდათ თუ არა წინააღმდეგობები საცხოვრებელ ადგილთან დაკავშირებით?

დიახ	
არა	

6. მიუთითეთ ახალი დანაშაულის ჩადენამდე თქვენი ოჯახის შემოსავლის თვიური თანხა (ლარებში)

14-30	
30-50	
50-70	
70-90	
90-120	
120-140	
140-160	
160-180	
180-200	

7. იყო თუ არა თქვენი ოჯახის რომელიმე წევრი დაკავებული კერძო მენარმეობით?

მე	
ჩემი მეუღლე	
მამაჩემი	
დედაჩემი	
მეუღლის მამა	
მეუღლის დედა	
ჩემი შვილები	
სხვა ნათესავები	

8. რომელ ადამიანურ თვისებებს აძლევენ მაღალ შეფასებას თქვენი ოჯახის წევრები? მოუთითეთ არა უმეტეს სამი პასუხისა:

განსაკუთრებული თვისებები	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები
მაღალი სამუშაო კვალიფიკაცია				
ფულის, ქონების დაგროვების უნარი				
შეურყენელი სახელი				
თავდასხმის, ჩხუბის დროს თავის დაცვის უნარი, ფიზიკური ძალის გამოყენება				
უნარი გაიჩინო სასარგებლო კავშირები				
ერთგულება				
გულისხმიერება გარშემომყოფების მიმართ				
სხვა				

9. არიან თუ არა თქვენს ახლობლებს შორის მძიმე ავადმყოფები?

დაავადების ხასიათი	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები	მეუღლის მშობლები
ფსიქიკური დაავადება					
ალკოჰოლიზმი					
ნარკოტიკული საშუალებების მოხმარება					
სხვა მძიმე დაავადება					

10. ხომ არ შეგიმჩნევიათ რომელიმე თქვენი ახლობლისთვის დამახასიათებელი ქვემოთ ჩამოთვლილი უარყოფითი საქციელი?

	მამა	დედა	მეუღლე	შვილები	მეუღლის მშობლები	სხვა ნათესავები
ალკოჰოლიზმი						
ნარკოტიკული საუბლებების მოხმარება						
ალიმენტების გადახდისგან თავის არიდება						
ოჯახის სხვა წევრების ცემა						
საერთო საცხოვრებლის წესების დარღვევა						
ბავშვების არასათანადო აღზრდა						
შრომის დისციპლინის დარღვევა, რასაც მოჰყვა სამსახურიდან დათხოვნა						
წერილმანი ხულიგნობა						
წერილმანი დატაცება						
ანგარებითი დანაშაული						
ძალადობითი დანაშაული						
სხვა დანაშაული						

11. რომელიმე თქვენი ახლობელი ზედმეტად ხომ არ ითხოვდა რომელიმე ოჯახის წევრისაგან ფულს, ნივთებს და სხვა?

მამა	
დედა	
მეუღლე	
შვილები	
მეუღლის ნათესავეები	
სიძე	
რძალი	
სხვა ნათესავეები	
არავინ	

12. ხომ არ განუხებდათ თქვენი ოჯახის წევრების მხრიდან მატერიალური ხასიათის პრეტენზიები მეორე დანაშაულის ჩადენამდე?

დიახ	
არა	

წინა დანაშაულის შესახებ

13. ოჯახის რომელ წევრთან გქონდათ ურთიერთობა წინა დანაშაულისათვის სასჯელის მოხდისას?

ოჯახის წევრები	მიმოწერა	ამანათები	პაემანი
მამა			
დედა			
მამინაცვალი			
დედინაცვალი			
და-ძმა			
ბებია-ბაბუა			
მეუღლე			
შვილები			

14. აისახა თუ არა თქვენს მიერ აღრე მოხდილი სასჯელი თქვენს ოჯახურ მდგომარეობაზე?

სასჯელის მოხდამდე ვიყავი დაქორწინებული, სასჯელის მოხდის პერიოდში ქორწინება შენარჩუნდა	
სასჯელის მოხდამდე ვიყავი დაქორწინებული, სასჯელის მოხდის პერიოდში ქორწინება შეწყვეტილ იქნა ჩემი ინიციატივით	
სასჯელამდე ვიყავი დაქორწინებული, სასჯელის მოხდის პერიოდში ქორწინება შეწყვეტილ იქნა ჩემი მეუღლის ინიციატივით	
სასჯელამდე არ ვყოფილვარ დაქორწინებული, სასჯელის მოხდის პერიოდში მდგომარეობა არ შეცვლილა	
სასჯელამდე არ ვყოფილვარ დაქორწინებული, სასჯელის მოხდის პერიოდში დაექორწინდი	

15. შეიცვალა თუ არა თქვენი ოჯახური მდგომარეობა განმეორებითი დანაშაულის ჩადენის შემდეგ?

ოჯახი შემინარჩუნდა	
მეუღლემ მიმატოვა და წაიყვანა ბავშვები	
მეუღლემ მიმატოვა და ბავშვები ნათესავს დაუტოვა	

16. რომელი თვისებით იყო თქვენი ოჯახი უპირატესი სხვა ოჯახებთან შედარებით განმეორებით დანაშაულის ჩადენამდე?

	სხვებზე უკეთესად	სასუალო დონეზე	სხვებზე უარესად
მატერიალური მდგომარეობით			
საცხოვრებელი პირობებით			
ოჯახის წევრების სამუშაო ადგილების პრესტიჟულობით			
კულტურითა და განათლებით			
ოჯახის წევრების განვითარებისა და შესაძლებლობების დონით			
სპირტიანი სასმელების მოხმარების მხრივ			
ფსიქოლოგიური კლიმატით			

17. როგორ ნაწილდებოდა თქვენი ოჯახის ბიუჯეტი გათავისუფლებიდან და ახალი დანაშაულის ჩადენამდე?

ქმარი აძლევდა ცოლს გამომეშაებულ თანხას მთლიანად, ხოლო ცოლი ყოველდღიურად აძლევდა მას მცირე თანხას სახარჯოდ;	
ქმარი აძლევდა ცოლს შემოსავლის უმეტეს ნაწილს, ხოლო დანარჩენს ხარჯავდა საკუთარი შეხედულებით	
ქმარი პრაქტიკულად არ აძლევდა ცოლს ფულს ოჯახის ხარჯებისათვის, რომელსაც თავისი შემოსავლიდან იხდიდა ცოლი;	
ცოლი საკუთარი შემოსავლის მეშვეობით ფარავდა საოჯახო ხარჯებს და გარკვეულ თანხას აძლევდა ქმარს სახარჯოდ	

18. როგორი ურთიერთობა გქონდათ ოჯახის წევრებთან გათავის-
უფლებიდან და ახალი დანაშაულის ჩადენამდე?

	კარგი	საშუალო	ცუდი
მეუღლესთან			
ჩემს მშობლებთან			
მეუღლის მშობლებთან			
მეუღლეს საკუთარ მშობლებთან			
მეუღლეს ჩემს მშობლებთან			
შვილებთან ამ ქორწინებიდან			
შვილებთან წინა ქორწინებიდან			
მეუღლეს ჩვენს საერთო შვილებთან			
მეუღლეს ჩემს შვილებთან სხვა ქორ- წინებიდან			
მეუღლის შვილებთან სხვა ქორწინები- დან			

19. დაგვისახელეთ თქვენს მეუღლესთან კონფლიქტის ძირითადი მიზეზები?

ფული	
ვალდებულებების განაწილება	
ურთიერთობა ჩემს ან მის მშობლებთან;	
მისი მეგობრების ცუდი ზეგავლენა;	
ჩემი მეგობრების ცუდი ზეგავლენა	
ჩემი ლოთობა;	
ჩემ მიერ ნარკოტიკების მოხმარება	
მისი ლოთობა	
მის მიერ ნარკოტიკების მოხმარება	
ჩემი ეჭვი მის ერთგულებაში;	
მისი ეჭვი ჩემს ერთგულებაში;	
ჩემი ეჭვი მის ერთგულებაში	
მისი ეჭვი ჩემს ერთგულებაში;	
მისი ლალატი;	
ჩემი ლალატი	
ჩემი სიფიცხე	
მისი სიფიცხე	
იმის გამო, რომ ჩემი მეუღლე დიდი ხნის განმავლობაში იყო უმუშევარი	
იმის გამო, რომ მე დიდი ხნის განმავლობაში ვიყავი უმუშევარი;	
მისი მხრიდან კანონდარღვევათა ჩადენის გამო	
ჩემი მხრიდან კანონდარღვევათა ჩადენის გამო;	
მისი მხრიდან დანაშაულის ჩადენის გამო;	
ჩემი მხრიდან დანაშაულის ჩადენის გამო	
იმის გამო, რომ იგი ცდილობდა ჩაეთრია დანაშაულებრივ საქმიანობაში, მე კი წინააღმდეგი ვიყავი	

20. შეუწყო თუ არა ხელი ოჯახურმა მდგომარეობამ თქვენ მიერ ახალი დანაშაულის ჩადენას?

ვიკავებდი თავს დანაშაულის ჩადენისაგან	
ოჯახი არანაირად არ ზემოქმედებდა ჩემზე	
ოჯახურმა ურთიერთობებმა მხოლოდ ნაწილობრივ შეუწყეს ხელი ჩემს მიერ დანაშაულის ჩადენას	
ოჯახმა შეუწყო ხელი ჩემს მიერ დანაშაულის ჩადენას	
მიჭირს პასუხის გაცემა	

21. გესაჭიროებათ თუ არა ფსიქოლოგის რჩევა თქვენი ოჯახის წევრებთან მომავალ ურთიერთობასთან დაკავშირებით?

დიახ	
ალბათ კი	
ალბათ არა	
არა	

გვიამბეთ ცოტა რამ საკუთარ თავზე

22. სქესი:

მამრობითი	
მდედრობითი	

23. ასაკი:

14-15	
16-17	
18-20	
21-25	
16-30	
31-35	
36-40	
41-45	
46-50	
51-60	
66-70	
70 და მეტი წლის	

განათლება:

არ აქვს არასრული საშუალო	
არასრული საშუალო	
საშუალო	
საშუალო სპეციალური	
დაუმთავრებელი უმაღლესი	
უმაღლესი	

25. სოციალური მდგომარეობა იმ დანაშაულის ჩადენის მომენტი-სათვის, რომლისთვისაც ამჟამად იხდით სასჯელს:

არაკვალიფიციური მუშა	
კვალიფიციური მუშა	
მენარმე	
წარმოების მუშა	
მომსახურების სფეროს პერსონალი	
ინჟინერი;	
ტექნიკოსი	
მასობრივი ინფორმაციის საშუალების მუშაკი;	
საწარმოს, დანესებულების ხელმძღვანელი	
დეპუტატი	
აღმასრულებელი ხელისუფლების მუშაკი	
სამართალდამცავი ორგანოს თანამშრომელი;	
სამხედრო მოსამსახურე;	
მოსწავლე, სტუდენტი;	
პენსიონერი	
არ მუშაობდა და არ სწავლობდა	
სხვა	

26. გყავთ თუ არა შვილები?

არა	
მყავს	
ერთი	
ორი	
სამი	
სამზე მეტი	

27. სისხლის სამართლის კოდექსის რომელი მუხლებით ხარტ მსჯა -
ვრდებული ამჟამად?

სსკ-ის _____ მუხლი, _____ ნაწილი, _____ პუნქტი.

28. სასჯელის ზომა ამჟამად ჩადენილი დანაშაულისათვის :

29. სისხლის სამართლის კოდექსის რომელი მუხლებით იყავით ადრე
მსჯავრდებული?

სსკ-ის _____ მუხლი, _____ ნაწილი, _____ პუნქტი.

30. ადრე ჩადენილი დანაშაულისათვის სასამართლოს განაჩენით
დანიშნული სასჯელის ზომა:

კითხვარი მათთვის, ვინც ნასამართლეობა, მეუღლის (თანამცხოვრების) წინააღმდეგ ჩადენილი ძალადობითი დანაშაულისათვის

სს კოდექსის რომელი მუხლით ხართ ამჟამად გასამართლებული?

პუნქტი _____ მუხლი _____ საქ. სსკ-სა.

სასჯელის სახე:

რად გეკუთვნოდათ დაზარალებული?

მეუღლე	
ყოფილი მეუღლე	
თანამცხოვრები (ენეოდით საერთო მეურნეობას კანონიერი ქორწინების გარეშე)	
საყვარელი	

იყვნენ თუ არა იგივე საქმეში სხვა დაზარალებულები და რად გეკუთვნოდნენ ისინი თქვენ?

ჩემი ნათესავები	
დაზარალებულის ნათესავები	
მეზობლები; სტუმრები; სხვა პირები	

იყო თუ დაზარალებული არა ფიზიკურ მდგომარეობაში მის მიმართ დანაშაულის ჩადენის მომენტში?

კი, მსუბუქად	
კი, ძლიერ	
არა	

იყავით თუ არა ნარკოტიკული ზეგავლენის ქვეშ დანაშაულის ჩადენის დროს?

მსუბუქად	
ძლიერად	
არა	

მანამდე მომხდარა თუ არა თქვენ და დაზარალებულს შორის დიდი უსიამოვნებები?

არა	
კი, მაგრამ ეს რჩებოდა მხოლოდ ჩვენ ორს შორის	
ამისათვის მე მეფარდებოდა ხოლმე ადმინისტრაციული ღონისძიებები	
უკვე ვარ მსგავსი ქმედებისათვის გასამართლებული სსკ _____ მუხლით	
სასჯელის სახე	

დაზარალებულს დაკისრებია თუ არა პასუხისმგებლობა თქვენს წინააღმდეგ ჩადენილი ქმედებისათვის?

დიახ	
დიახ, ადმინისტრაციული პასუხისმგებლობა	
დიახ, გასამართლებული იყო სსკ _____ მუხლით	
სასჯელის სახე	

რამ გიბიძგათ დანაშაულის ჩასადენად? (შეიძლება აღინიშნოს რამდენიმე პასუხი):

მე ვფიქრობდი ამ გზით გამდიდრებას (მიმესაკუთრებინა ფული, ნივთები, დავუფლებოდი საცხოვრებელს და ა.შ.)	
მაიძულა მეუღლის ღალატმა	
დაზარალებული ხელს მიშლიდა პირადი გეგმების განხორციელებაში, მტვிரთავდა მე	
გამოიწვია ორივე მხარის აღზნებულობამ, ჩვენ ორივეს არ შეგვეძლო ჩხუბში თავის შეკავება	
ზოგადად მე თავშეკავებული ვარ, მაგრამ იმ მომენტში "მოთმინების ფიალა" ამევსო მისი საძაგელი მოქმედების შედეგად	
სხვა	

თუ გამოძრავებდათ გამდიდრების მიზანი; რაში მდგომარეობდა თქვენი ანგარება?

მინდოდა დავუფლებოდი ფართს	
მინდოდა მიმეღო მემკვიდრეობა	
მინდოდა მიმეღო სადაზღვევო ანაზღაურება	
სხვა	

როდის გაგიჩნდათ ეს გეგმა?

ქორწინებამდე	
ქორწინების შემდეგ	

თუ მოქმედებდით ეჭვის მოტივით, იყავით თუ არა დარწმუნებული ლალატის ფაქტში?

ზუსტად მქონდა დადგენილი	
მქონდა მნიშვნელოვანი საფუძველი ეს მე-ფიქრა	
მაგრამ აბსოლუტურად დარწმუნებული არ ვყოფილვარ	
სხვა	

თუ ჰქონდა ადგილი მეუღლის ლალატს, რამდენი დრო გავიდა ამ ფაქტის გაგებიდან დანაშაულის ჩადენამდე?

დანაშაული ჩადენილია ამის გაგებისთანავე	
დღის განმავლობაში	
ერთი კვირის განმავლობაში	
ერთი თვის განმავლობაში	
ერთი წლის განმავლობაში	
ნელზე მეტი	

თუ ჰქონდა ადგილი დაზარალებული მეუღლის ლალატს, ეცადა თუ არა დაზარალებული აღედგინა თქვენთან ურთიერთობა მომხდარი ფაქტის გაგების შემდეგ?

დაზარალებულს უნდოდა აღედგინა ურთიერთობა ჩემთან	
უნდოდა გაეწყვიტა	
ორჭოფობდა	
სხვა	

თქვენი გრძნობები დაზარალებულის მიმართ

	ქორწინე- ბამდე	დანაშაულის ჩადენის დროს	ამჟამად
სიყვარული			
პატივისცემა			
სიმპათია			
გულგრილობა			
ანტიპათია			
ზიზღი			

რა სახის საცხოვრებელი ეკავა თქვენს ოჯახს დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის?

ოთახი კომუნალურ ბინაში	
რამოდენიმე ოთახი ერთ კომუნალურ ბინაში	
ცალკე ბინა	
ოთახი საერთოსაცხოვრებელში	
საკუთარი სახლი	
სხვა	

იყო თუ არა თქვენი ახლობელი დაკავებული კერძო საქმიანობით?

მე	
ჩემი მეუღლე	
მამა	
დედა	
მეუღლის მშობლები	
შვილები	
სხვა ნათესავები	

თვიური შემოსავალი ოჯახის თითოეულ წევრზე დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის -----

რომელი ოჯახის წევრია იმ ქალაქის ან სოფლის მაცხოვრებელი, სადაც ცხოვრობდით დანაშაულის ჩადენის მომენტიდან?

მე	
ჩემი მამა	
ჩემი დედა	
მეუღლე	
მეუღლის მშობლები	
ჩვენი შვილები	
ჩემი მშობლების მშობლები	
მეუღლის მშობლების მშობლები	

როგორი განათლება აქვთ თქვენს ახლობლებს?

	მამა	დედა	მეუღლე	მეუღლის მამა	მეუღლის დედა
არ აქვს არასრული საშუალო განათლება					
არასრული საშუალო					
საშუალო სპეციალური					
დაუმთავრებელი უმაღლესი					
სამეცნიერო ხარისხი, წოდება					

ვინ იყო "ოჯახის უფროსი" თქვენს ოჯახში?

მე	
მეუღლე	
მამა	
დედა	
მეუღლის მამა	
მეუღლის დედა	
არ გვყავდა "ოჯახის უფროსი"	

რა გავავშირებდათ დამარალებულთან თქვენი ქორწინების პერიოდში? (აღნიშნეთ მხოლოდ სამი ვარიანტი)

ურთიერთპატივისცემა	
სიყვარული	
საერთო ინტერესები	
საერთო შრომა	
მიჩვევა	
შვილები	
ოჯახური სიმყუდროვე	
საცხოვრებელი პირობები	
მატერიალური მოსაზრება	
ერთობლივი მოხმარება ალკოჰოლისა ან ნარკოტიკებისა	
ერთობლივი სამართალწინააღმდეგი მოქმედებები	
სხვა	

23. როგორ ნაწილდებოდა თქვენი ოჯახური ბიუჯეტი?

ქმარი აძლევდა ცოლს მთელ ფულს, ცოლი კი ყოველდღიურად ქმარს აძლევდა სახარჯოდ ძალიან მცირე თანხას	
ქმარი აძლევდა ცოლს თანხების დიდ ნაწილს, დანარჩენს კი თავად ხარჯავდა	
ქმარი პრაქტიკულად არ აძლევდა ცოლს ფულს და ოჯახის ხარჯებს უძღვებოდა ცოლი თავისი შემოსავლით	
ცოლი უძღვებდა ოჯახს თავისი ფულით და გარკვეულ თანხას აძლევს ქმარს სახარჯოდ	
სხვა	

24. რა მიზეზით იყო კონფლიქტი მეუღლესთან? (შეგიძლიათ მიუთითოთ რამდენიმე მიზეზი)

ფული	
მოვალეობათა გადანაწილება	
შვილების აღზრდა	
თქვენს ან მეუღლის მშობლებთან დამოკიდებულების გამო	
მეუღლეზე უარყოფითი გავლენა მისი მეგობრებისა	
თქვენი მეგობრების უარყოფითი გავლენა	
თქვენი ლოთობა	
მისი ლოთობა	
ექვი მეუღლის ერთგულებაში	
მეუღლის ეჭვი თქვენს ერთგულებაში	
მეუღლის ლალატი	
თქვენი ლალატი	
თქვენი ფეთქებადობა	
მეუღლის ფეთქებადობა	
იმიტომ, რომ თქვენ დიდი ხანია არ მუშაობთ	
იმიტომ, რომ თქვენი მეუღლე დიდი ხანია არ მუშაობს	
იმიტომ, რომ თქვენ ჩადიოდით სამართალდარღვევებს	
იმიტომ, რომ მეუღლე ჩადიოდა სამართალდარღვევებს	

როგორი ადამიანია დაზარალებული? ჩადიოდა თუ არა იგი რომელიმე ქვემოთ ჩამოთვლილ მოქმედებას?

ალკოჰოლის მოხმარება	
ნარკოტიკების მოხმარება	
ოჯახის სხვა წევრთა ცემა	
ალიმენტის გადახდისაგან თავის შეკავება	
საერთო საცხოვრებლის წესების დარღვევა, რომელიც მას გასახლებას უქადდა	
არასათანადო დამოკიდებულება ბავშვების აღზრდასთან, რამაც გამოიწვია მშობლის უფლების ჩამორთმევა	
შრომითი დისციპლინის დარღვევა	
რამაც გათავისუფლება გამოიწვია	
ლოთობა, რის შედეგადაც მოხვდა იგი გამოსაფხიზლებელში	
საგზაო წესების დარღვევა	
ბრაკონიერობა	
ანგარებითი დანაშაული (მიტაცება, ქრთამის აღება და ა. შ.)	
ძალადობითი დანაშაული (ხულიგნობა, მკვლელობა და ა. შ.)	
ანგარებითი-ძალადობითი დანაშაული (ძარცვა, ყაჩაღობა და ა. შ.)	
სხვა დანაშაული	

რომელ თვისებებს აფასებთ დაზარალებულის პიროვნებაში და რომელ თვისებებს აფასებდა დაზარალებული თქვენს პიროვნებაში?

	ადამიანური თვისებები, რომლებსაც აფასებს	
	თქვენ	დაზარალებული
მაღალი შრომითი კვალიფიკაცია		
ფულთან და ძვირფას ნივთებთან დამოკიდებულების ცოდნა		
სიფხიზლე		
შეულახავი ავტორიტეტი		
ჩხუბის დროს თავის დაცვის განხორციელება, ასევე ფიზიკური ძალის გამოყენება		
საჭირო კავშირების მოძებნის ნიჭი		
მეგობრობაში ერთგულება		
გულისხმობა გარშემოყოფებისადმი		

როგორი იყო ჯანმრთელობის მდგომარეობა თქვენი და თქვენი ახლობლებისა დანაშაულის ჩადენის წინ?

დაავადების ხასიათი	თქვენი	მეუღლის	შვილების	თქვენი ან მეუღლის მშობლების
ფსიქიკური				
სხვა მიმედავალება				

როგორი დოზით იყენებდით სპირტიან სასმელებს თქვენ და თქვენი მეუღლე?

	მსჯავრდე- ბული	დაზარალე- ბული
მე ვიყენებდი მხოლოდ დღესასწაულებზე		
ყოველ კვირას		
იყო მუდმივი სმა		
იყო იძულებითი განკურნება ალკო- ჰოლიზმისაგან		
ქმედუნარიანობის განსაზღვრა ალკო- ჰოლის მიღების შედეგად		

რა დოზით იყენებდით ნარკოტიკულ ნივთიერებებს?

	მსჯავრდე- ბული	დაზარალე- ბული
მე ვიყენებდი მხოლოდ დღესასწაულებზე		
ყოველ კვირას		
მუდმივად		
იყო იძულებითი განკურნება ნარკომანი- ისაგან		
ქმედუნარიანობის განსაზღვრა ნარკოტი- კული ნივთიერებების მიღების შედეგად		

კითხვა მხოლოდ მათ, ვინც იმყოფება ქორწინებაში:

როგორ იმოქმედა ქორწინებამ ალკოჰოლის მიღებაზე თქვენზე და დაზარალებულზე?

	თქვენზე	დაზარალებულზე
სანამ დაქორწინდებოდი, ნაკლებს ვსვამდი		
სანამ დაქორწინდებოდი, მეტს ვსვამდი		
ქორწინებამდეც ასე ვსვამდი		

დანაშაულის ჩადენამდე თუკი გექნებოდათ საშუალება გესაუბრათ ფსიქოლოგთან, იქნებოდა თუ არა თავიდან აცილებული დანაშაული?

დიახ	
არა	
მიჭირს პასუხი	

32. გაქვთ თუ არა ურთიერთობა დაზარალებულთან?

არა	
ურთიერთობა განწყვეტილია	
გვაქვს მიმონერა	
გვაქვს პაემნები	

თუ დაზარალებულთან იყავით კანონიერ ქორწინებაში, შეინარჩუნეთ თუ არა ქორწინება?

ჩვენი ქორწინება არ იყო რეგისტრირებული	
ქორწინება შენარჩუნებულია	
ქორწინება დარღვეულია დაზარალებულის სურვილით	
ჩემი სურვილით	

აპირებთ თუ არა აღადგინოთ ცოლ-ქმრული დამოკიდებულება დაზარალებულთან?

დიახ	
არა	
ჯერ არ გადამინყევია	

როგორ ფიქრობთ, ახლა ოჯახში რატომ ხდება ხშირი კონფლიქტები, ჩხუბი, დანაშაული?

ახლა მოყვებით მხოლოდ საკუთარ თავზე

თქვენი სქესი:

მამრობითი	
მდედრობითი	

ასაკი:

14-15 წელი	
16-17 წელი	
18-20 წელი	
21-25 წელი	
26-30 წელი	
31-35 წელი	
36-40 წელი	
41-45 წელი	
46-50 წელი	
50 წელზე მეტი	

განათლება:

არ მაქვს არასული საშუალოც	
არასრული საშუალო	
საშუალო	
საშუალო სპეციალიზირებული	
დაუმთავრებელი უმაღლესი	
უმაღლესი	
სამეცნიერო ხარისხი, წოდება	

სოციალური მდგომარეობა დანაშაულის ჩადენის მომენტისათვის:

მუშაკი კვალიფიკაციის გარეშე	
კვალიფიციური თანამშრომელი	
კოლმეურნე	
მომხმარებელი	
მცირე მომსახურე პერსონალი	
ინჟინერი	
ხელოვნების მუშაკი	
ხელმძღვანელი-მეურნე	
ხელისუფლების ორგანოთა თანამშრომელი	
სამართალდამცავ ორგანოთა თანამშრომელი	
მოსწავლე	
სტუდენტი	
პენსიონერი	
არ მისწავლია და არ მიმუშავია	
სხვა	

ოჯახური მდგომარეობა:

დაუქორწინებელი	
განქორწინებული	
ხელმეორედ დაქორწინებული	
ფაქტიურ ქორწინებაში მყოფი	
სხვა	

41. გყავთ თუ არა შვილები?

არა	
მყავს	
ერთი	
ორი	
სამი	
სამზე მეტი	

ხართ თუ არა ადრე ნასამართლები? რისთვის?

კითხვარი

დანაშაულობასთან ბრძოლის ღონისძიებათა შეფასება

იგეგმება თუ არა ზომები ოჯახურ სფეროში არსებულ დანაშაულთა გამომწვევი მიზეზების წინააღმდეგ?

დანაშაულის სახეები	იგეგმება		
	დამოუკიდებელი ზომების სახით	უფრო ფართო ზომების მიღების ჩარჩოებში	საერთოდ არ იგეგმება
არასრულწლოვანთა ძალადობითი დანაშაული ოჯახში			
სრულწლოვნის მიერ ძალადობითი დანაშაული ჩადენილი ოჯახში			
ძალადობითი დანაშაულის რეციდივი			

რომელი ორგანოები, რომლებიც ახორციელებენ დანაშაულის თავიდან აცილებას, რთვენ თავის საქმიანობაში ოჯახური ურთიერთობების პროფილაქტიკას?

	პროგრამა ითვალისწინებს		
	პირდაპირ ზემოქმედებას ოჯახზე	პარალელურად სხვა საკითხებთან ერთად	საერთოდ არ ითვალისწინებს
მეურვეობის სამსახური			
შს არასრულწლოვანთა განყოფილების ინსპექტორი			
უბნის რწმუნებულთა სამსახური			
ბავშვთა დაცვის საზოგადოებრივი ორგანიზაციები			
სხვა ორგანიზაციები			

3. ვინ ახორციელებს მუშაობას მსჯავრდებულ პირთა ოჯახებთან?

პროფილქტივის სუბიექტები	კატეგორიები, რომელთა ოჯახებთან იგეგმება პრო- ფილქტიური მუშაობა				
	მსჯავრდებულები, რომლებიც იხდიდ- ნენ არასაპატიმრო სასჯელს	განაჩენის აღსრულე- ბა გადავადებულია	პირობითად მსჯავრდებ.	პირები, რომლებიც იხდიან სასჯელს თა- ვისუფლების აღკვე- თის ადგილებში	სასჯელადკვეთის ადგილებიდან გათავისუფლებული პირები
სასჯელალ- სრულების დაწე- სებულება					
ადმინისტრაცია					
სააღსრულებო ბიურო					
მეურვეობის სამ- სახური					
უბნის ინსპექ- ტორი					
ადგილობრივი მმართველობის ორგანო					
სხვა					

იგულისხმება თუ არა დანაშაულთა პროფილაქტიკისას საბიანაო ფაქტორი?

გათვალისწინებულია	პასუხი
სპეციალურად დანაშაულის პროფილაქტიკის გეგმებში	
სხვა სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ზომებთან პარალელურად	
საერთოდ არ არის გათვალისწინებული	

არის თუ არა გათვალისწინებული ნაადრევი სქესობრივი კავშირების სექსუალური დემორალიზაციის აღსაკვეთად მუშაობა?

დანესებულება	ლონისძიებები მიმდინარეობს		ასეთი მუშაობა არ მიმდინარეობს
	მიზნობრივ ლონისძიებათა გათ- ვალისწინებით	ერთდროულად სხვა ლონისძიებათა ჩარჩოებში გათვალ- ისწინებული	
საგანმანათლებლო დანესებულებები			
ფსიქოლოგიური დახმარების დანესებულებები			
მასობრივი ინფორმაციის საშუ- ალებები			

ტარდება თუ არა ოჯახებთან პროფილაქტიკური ხასიათის ლექციები, გასაუბრება?

	იგეგმება		
	ცალკე და- მოუკიდებლად	სხვა საკითხთა ჩარჩოებში გა- თვალისწინებით	საერთოდ არ იგეგმება
ოჯახურ საკითხებზე ლექციები			
კონსულტაციები ოჯახურ საკითხებზე			
სხვა.			

რომელი დარგის სპეციალისტები იკვლევენ პრობლემას "ოჯახი და დანაშაული" და რა კუთხით?

	იკვლევენ		
	ცალკეულ საკითხებს	ფართო საკითხთა წრეს	საერთოდ არ იკვლევენ
იურისტები			
პედაგოგები			
ფსიქოლოგები			
სექსოლოგები			
ფსიქიატრები			
სხვა სპეციალისტები			

რომელი ფსიქო-თერაპიული ღონისძიებაა მნიშვნელოვანი ოჯახებში ძალადობის ნეიტრალიზაციისათვის?

საქმიანობის მიმართულება	დაგეგმილია		
	უშუალოდ	სხვა ზომების ჩარჩოებში	არ არის დაგეგმილი
კონფლიქტთა თერაპია ოჯახებში, რომლებიც პოლიციაშია აღრიცხვავ			
ფსიქოლოგიურ საკითხთა გადაჭრა იმ მოზარდთა აღზრდის კუთხით, რომლებც არიან პოლიციაში აღრიცხვავ			
იმ ოჯახების ფსიქოლოგიური მომზადება, რომლებსაც უნდა დაუბრუნდნენ მსჯავრდებულნი			

9. იმ პირებთან სპეციალური ცოდნის ამაღლება, რომლებიც რაიონებში პროფილაქტიკურ საქმიანობას ახორციელებენ?

სპეციალისტები, რომ- ლებიც იმაღლებენ კვალიფიკაციას	ლექციებით	კონფერენციებით, სემინარებით	მაღალევალი- ფიციურ სპე- ციალისტებთან კონსულტაციებით	საოჯახო კრიმი- ნოლოგიით, სო- ციოლოგიური, ფსიქოლოგიური და პედაგოგიური ლიტერატურის მომარაგებით
აღმასრულებელი ხელისუფლების თანამ- შრომლები				
სამართალდამცავი ორგანოების თანამშ- რომლები				
საზოგადოებრივი აღ- მზრდელები				
სხვა სპეციალისტები.				

10. დასკვნები რეგიონში მდგომარეობაზე _____ რაიონში _____
დანაშაულთა თავიდან აცილება იმ გამომწვევ მიზეზებზე ზემოქმედებით,
რომლებიც არის საოჯახო ურთიერთობებში _____

კითხვარი ექსპერტებისათვის

1. შეიძლება თუ არა აღმოიფხვრას ოჯახში ძალადობისაქენ მიდრეკილი პირის დანაშაული?

(შეგახსენებთ, რომ პასუხები უნდა აღნიშნოთ გრაფის ყველა სტრიქონში)

არასრულწლოვანთა მოქმედება	ძალადობისაქენ მიდრეკილების თავიდან აცილების ვარიანტი				
	ჩვეულებრივ შეიძლება	ჩვეულებრივ არ შეიძლება	ხშირად შეიძლება	ხშირად არ შეიძლება	მიჭირს პასუხის გაცემა
ძალადობითი დანაშაული					
განმეორებითი ძალადობითი დანაშაული					

2. დანაშაულის ჩადენისადმი მიდრეკილი სრულწლოვანი პირის გაელენა საკუთარ ოჯახზე

სრულწლოვანი პირის მოქმედების სახე	ძალადობისაქენ მიდრეკილების თავიდან აცილების ვარიანტი				
	ჩვეულებრივ შეიძლება	ჩვეულებრივ არ შეიძლება	ხშირად შეიძლება	ხშირად არ შეიძლება	მიჭირს პასუხის გაცემა
ძალადობითი დანაშაული					
განმეორებითი ძალადობითი დანაშაული					

3. საკმარისი ყურადღება ექცევა თუ არა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მხრიდან ისეთი უარყოფითი გამოვლენების აღმოფხვრას, როგორიცაა მეუღლეთა კონფლიქტურობა, ზედმეტი მატერიალური მოთხოვნები, ლოთობა?

უარყოფითი გამოვლინებების სახე ოჯახურ ცხოვრებაში	ოჯახის უარყოფითი მოვლენების დაძლევის ვარიანტი		
	საკმარისი	არასრულად საკმარისი	აშკარად არასაკმარისი
მეუღლეთა კონფლიქტურობა			
ზედმეტი მატერიალური მოთხოვნები			
ლოთობა			

შეაფასეთ ოჯახური კონფლიქტების დაძლევის პროცესში შ.ს. ორგანოების თანამშრომელთა პროფესიული მომზადების როლი?

მომზადების დონე	მომზადების ხასიათი		
	იურიდიული	ფსიქოლოგიური	პედაგოგიური
საესეებით საკმარისი			
არასაკმარისი			
აშკარად არასაკმარისი			
მიჭირის პასუხის გაცემა			

საზღვარგარეთის ქვეყნებში გავრცელებულია ოჯახში კონფლიქტურობის დაძლევის პროცესში სპეციალისტების მიზანდასახული მონაწილეობა. თქვენი აზრით, რამდენად მისაღებია ასეთი მიდგომა ჩვენს ქვეყანაში?

პასუხის ვარიანტი	
მნიშვნელოვან დადებით ეფექტს	
გარკვეულ დადებით ეფექტს	
არანაირ ეფექტს	
მიჭირს პასუხის გაცემა	

თუ ამართლებთ ოჯახური ფსიქოთერაპიის დანერგვას დანაშაულებრიობასთან ბრძოლაში. როგორ ორგანიზაციულ ფორმებში უნდა განხორციელდეს ოჯახური ფსიქოთერაპია?

ჩვეულებრივი თერაპიის განმახორციელებელი დანესებულებების თანამშრომლების მიზიდვა არასასურველი ოჯახების პროფილაქტიკის მიზნით	
შსს შემადგენლობაში უნდა იყოს თერაპევტის სამშტატო განრიგი	
იუსტიციის სამინისტროს შემადგენლობაში უნდა იყოს თერაპევტის სამშტატო განრიგი	
სხვა	

საჭიროა თუ არა მსჯავრდებულის ოჯახთან სპეციალური პრო-ფილაქტიკური მუშაობის წარმოება დანაშაულის აღმოფხვრის მიზნით?

პასუხის ვარიანტი	
საჭიროა	
არ არის საჭირო	
მიჭირს პასუხის გაცემა	

სჭირდება თუ არა ფსიქოლოგიური დახმარება სასჯელმთხოვნი პირებს?

პასუხის ვარიანტი	
საჭიროა	
არ არის საჭირო	
მიჭირს პასუხის გაცემა	

თქვენი განათლების ხასიათი?

პასუხის ვარიანტი	
იურიდიული	
პადაგოგიური	
სამედიცინო	
სხვა	

სამუშაო სტაჟი დანაშაულის პროფილაქტიკისა და ოჯახური კონფლიქტის სფეროში?

პასუხის ვარიანტი	
5 წელზე ნაკლები	
5-10 წელი	
10 წელზე მეტი	

11. სქესი:

მამრობითი	
მდედრობითი	

ГАБРИЧИДЗЕ НИКОЛАЙ ОРДЖОНИКОВИЧ

В теченис долгого периода по настоящее время работает в правоохранительных органах Грузии.

С 1975 года начал работу в системе МВД на должности следователя.

С апреля 1980 года продолжил работать в органах прокуратуры следователем, помощником прокурора, заместителем прокурора, следователем по особо важным делам прокуратуры Грузии, прокурором следственного Управления, районным прокурором гор. Тбилиси, прокурором гор. Тбилиси, заместителем Генерального прокурора Грузии.

С 30 ноября 2001 года по 14 января 2004 года был Генеральным прокурором Грузии.

14 января 2004 года Парламентом Грузии был избран членом Верховного суда Грузии.

Н. О. Габричидзе опубликованы пять научных работ и многие публикации по правовым вопросам.

НАСИЛЬСТВЕННАЯ ПРЕСТУПНОСТЬ, СОВЕРШАЕМАЯ В РЕЗУЛЬТАТЕ СЕМЕЙНЫХ КОНФЛИКТОВ

Расширенное резюме

1. Процессы, развившиеся в Грузии за последнее десятилетие, оказали негативное воздействие на большинство семей. Тяжелое экономическое и социальное положение в стране сопровождалось учащением различного рода преступлений. Особенно участилась насильственная семейная преступность. Перед криминологами Грузии возникла проблема глубокого исследования насильственной семейной преступности и разработки соответствующих превентивных мер.

Различные аспекты насильственной семейной преступности, как известно, исследовались во многих странах мира, в том числе российскими криминологами... В сфере семейной криминологии, насчитывающей четверть века, учеными России изданы монографические исследования, написано множество статей, защищены диссертации. В вузах страны преподается спецкурс по семейной криминологии. Особое значение для развития криминофамилистики, по нашему мнению, имеют труды проф. Д. А. Шестакова.

Грузинскими криминологами исследованы отдельные вопросы криминогенности семьи. Однако, в стране не существует целостного монографического исследования насильственной семейной преступности. Необходимость впервые предпринятого нами исследования обусловлена также потребностью объяснения насильственной семейной преступности в современный период. Накопленные за последнее десятилетие факты насилия стали стимулом для выделения семьи в качестве самостоятельного криминологического исследования. Проведенное нами исследование ставит именно эту задачу, решение которой несомненно должно быть продолжено криминологами. Таким образом, в современный период в грузинской криминологии возникает настоятельная необходимость исследования семейных отношений в качестве детерминанта насильственной преступности.

Предпринятое нами криминофамилистическое исследование насильственной семейной преступности включает в качестве предмета исследования тематiku следующего направления:

1) основные тенденции насильственной преступности, вызванной насилием в семье; распространение ее структурных составляющих по регионам Грузии;

2) детерминация насильственной преступности такими факторами как ее социальный статус, структура семьи, уровень семейных отношений и т.п.;

3) специфика организации мер борьбы с этой формой преступности, включая процессуально-следственные методы борьбы, организацию ранней профилактики, разработку законодательных предложений и т.п.

2. Насильственная семейная преступность, как любое социальное явление, складывалась в современные формы не сразу. На ее основные тенденции по-разному влияют социально-экономические, политические и иные факторы общества. В этой связи структура и динамика современной насильственной семейной преступности не ограничиваются только данными пятилетия (1998-2002 гг.), которые приведены в исследовании. Здесь, как писал акад. В. Н. Кудрявцев, действует закономерность «сдвига во времени», которая сложилась в обществе задолго до рассматриваемого периода. В этом смысле можно говорить о процессах многих десятилетий начавшегося в советский период кризиса семьи, который четко выделился и принял явно выраженный характер за последние годы. В этом смысле рассматриваемый период репрезентативно отражает основные тенденции насильственной семейной преступности. К этим тенденциям относятся следующие:

- Уровень насилия в семье превышает уровень насильственной преступности по стране. На это указывает тот факт, что в структуре насильственной семейной преступности за 1998-2000 гг. доминируют телесные повреждения (52,3%). Тогда как, за исключением семейной преступности, в насильственной преступности по стране лидирует такой вид преступности, как хулиганство, а телесные повреждения составляют всего лишь 11,2%.

- Каждое второе телесное повреждение по стране совершается в семье, каждое пятое и шестое убийство и покушение на убийство также совершено именно в семье;

- В региональном плане наиболее криминогенным регионом выступает именно Кахетия, где самый высокий коэффициент преступности (345.6).

3. Среди общих процессов, определяющих семейную насильственную преступность, выделяются прежде всего факторы, в течение долгого исторического периода определяющие кризис семьи. В этом направлении значительную негативную роль играет свертывание экономической функции семьи, падение уровня жизни, резкое снижение

доходов жителей, особенно в селе, понижение реальной зарплаты, миграция населения в город и другие экономические процессы. Падение уровня жизни вызывает скрытую дифференциацию доходов населения, соответственно изменяющую мотивацию поведения. Закладывается основа конфликта культур, отчужденности. В поисках «легких денег» многие семьи мигрируют в город, дети в этих семьях оказываются заброшенными родителями, несовершеннолетние оказываются без присмотра и т.п.

Распад экономической функции семьи адекватно начинает отражаться на ее социобиологической функции. К 1970-1989 гг. уменьшается рождаемость, увеличивается число одиноких семей. За этот же период растет число неполных семей, увеличивается число разведенных. Определенная часть населения начинает предпочитать внебрачную совместную жизнь.

Экономическое положение семьи находит соответствующее отрицательное отражение во внутрисемейных отношениях. В результате вынужденного ухода из семьи на заработки, ослабления родственных связей, уменьшения времени, которое родители уделяли детям, ослабляется прочность семейных уз, нарушается консолидация семейных отношений. Значительно меняются ролевые функции супругов. В отношениях между членами семьи развиваются безразличие, отчужденность.

Подрыв экономической основы семьи отрицательно отражается на социальной функции семьи. Увеличилось число семей, в которых начали доминировать непедагогические методы воздействия на детей. Объективные трудности все чаще начинают мешать в полномочном осуществлении процесса воспитания. Чрезмерное пристрастие к алкоголю все чаще замещает собой традиционное винопитие.

За последнее десятилетие эти процессы усугубляются. Факторы кризиса семьи продолжают действовать, но в еще более острой форме. Безработица, нищета, бесперспективность еще более усугубляют тяжелое положение семьи. Как экономически, так и социально семья становится разлагающимся социальным институтом. Глобальные процессы, происходящие в обществе, обостряют процессы распада семейных отношений, способствуя тем самым развитию агрессивности, нервозности во внутрисемейных отношениях. Таким образом, исторически начавшийся распад семьи или кризис семьи становится основой разрушения внутрисемейных отношений, появления отчужденности между членами семьи. Насильственная преступность выступает формой проявления именно этого типа отношений.

4. Общие социальные процессы в преступлении проявляются через конкретные причины и условия, способствующие насильственному преступлению в семье. В зависимости от роли в механизме совершения преступления они образуют неблагоприятное нравственное формирование личности, личностные особенности преступника и конкретную жизненную ситуацию.

В процессе неблагоприятного нравственного формирования особую роль играют особенности структуры семьи. В этой связи примечателен тот факт, что только третья часть осужденных несовершеннолетних живет в неполных семьях, тогда как большинство из них (63 %) - в полных семьях. Причем эта тенденция в семьях взрослых осужденных ещё более усугубляется. Среди впервые осужденных брак носит непрочный характер: у 40 % брак сохраняется, а у 43 % осужденных он прекращается. Причем, создаваемые семьи также шатки. Большинство впервые осужденных не имеют детей (49 %), двоих имеют 26 %, а одного – 17 %. Аналогичная ситуация среди осужденных за насильственное преступление против супруга. Среди них имеют одного ребенка – 37 %, не имеют детей – 29 %, имеют двоих – 24 %. Весьма высок процент разведенных, который приближается к 30 %. Среди повторно осужденных эта тенденция еще более усугубляется. Большинство из них живет отдельно (84 %). Тогда как при наличии семьи они живут только с отцом (60 %) или с матерью (46 %) или без супруга, только с детьми – 20 %.

Роль семьи в неблагоприятном формировании личности еще более наглядно видна в оценках осужденными своих брачных отношений. Около половины осужденных не могут до конца осознать влияние семейных отношений на формирование преступного умысла. Если холостые осужденные (56 %) полагают, что, имея семью, они не совершили бы преступления, то почти такой же процент осужденных (49 %), имеющих семью, полагают, что именно семья сыграла криминогенную роль.

В криминогенной ситуации особого накала достигают именно те отношения, стандарты которых были уже сформированы у лица до создания семьи. Среди них определенное место занимает оценка партнерши половых связей.

В первую очередь заслуживает внимания нейтральность, полное безразличие к судьбе члена семьи, что является предвестником формирования агрессивной личности. Большая половина осужденных несовершеннолетних указывают, что после развода родителей они не имеют никаких отношений с ушедшим из семьи родителем. А

вот 66.7 % указывают, что разведенные родители недостаточно внимательно относились к родительскому контролю. Около 76.7 % несовершеннолетних осужденных оценивают отношения родителей как конфликтные.

Как показывает исследование, большинство насильников среди несовершеннолетних осужденных (32 %) чаще конфликтовали с родителями в связи с материальным положением семьи, неудовлетворенностью собственных потребностей.

По ответам впервые осужденных, они выросли в семьях, где отношения родителей скреплялись в основном привычкой (39 %) и материальными условиями (27 %). На задний план уходят такие скрепляющие факторы, как любовь к детям (12 %) и семейный уют (12 %).

Оценивая свое прошлое, большинство впервые осужденных причиной конфликтности родителей называют деньги (32 %), распределение обязанностей (34 %), длительную безработицу отца (44 %).

В формировании образа насильника немаловажную роль играет противоречие между педагогическим и культурным элементами в процессе воспитания, порождающее агрессивность, ответную реакцию «самозащиты». Большинство опрошенных в качестве формы «педагогического» воздействия называют оскорбление (48,2 %).

В неблагоприятном формировании личности насильника значительную роль играет как его уровень образования, так и уровень образования членов его семьи. Как следует из опросов несовершеннолетних осужденных, их отцы (80 %) и матери (76%) в основном имели среднее образование. Аналогичное положение и среди впервые осужденных. Среди окружения впервые осужденных за преступления против супруга доминируют также лица со средним и неполным средним образованием: среднее образование – 38 % (отцы), 42 % (матери) и 67 % (супруга); неполное среднее – 32 % (отцы), 26 % (матери) и 20 % (супруг). Та же тенденция наблюдается и среди окружения повторно осужденных: среднее образование – 62 % (отцы), 52 % (матери), 32 % (супруга); неполное среднее – 4 % (отец), 16 % (матери).

Следовательно, в основном осужденных окружают лица со средним образованием. Поэтому неформальное окружение может навязывать ему свои стандарты поведения, с которыми вряд ли будет конкурировать знание, полученное от окружающих членов семьи.

Об особенностях культуры, царящей в семье, более детально указывают несовершеннолетние осуждённые. Аналогичная ситуация наблюдается и в ответах впервые осуждённых. Как они указывают, для поведения отца были типичны такие варианты поведения как: избивание членов семьи (30,4 %), алкоголизм (22,0 %), несправедливое воспитание (12 %), уклонение от уплаты алиментов (10 %), хулиганские поступки (2 %). Эти стандарты поведения осуждённые не наблюдают в поведении матерей. Несущественные различия фиксируются и в ответах повторно осуждённых. Избивание членов семьи (33,6 %), нарушение правил общежития (28,8 %) и алкоголизм (25 %) – типичные атрибуты культуры отца повторно осуждённых.

Весьма важный фактор – отношение родственников осуждённых к культурным стандартам поведения. Отцы впервые осуждённых в основном отдавали предпочтение своему «имени» (31 %), накоплению богатства (30 %) и налаживанию должных связей (24 %). Аналогично полагали и их матери. Несколько иной ответ дают осуждённые супруги. В основном они предпочтение отдают деньгам (30 %) и высокой квалификации в работе (15 %), а далее «имени» (15 %). Наконец, они указывают, что их дети отдавали предпочтение, в основном, деньгам (10 %). Аналогично рассуждают и повторно осуждённые, по ответам которых после «имени» их отцы (34 %), матери (50 %), супруги (30 %), дети (8 %), предпочтение отдают, в основном, богатству.

Показателем культуры социальной среды осуждённого выступает алкоголизация. Пристрастие к алкоголю – индикатор, представляющий собой одну из ведущих ценностей образа жизни данного контингента осуждённых. Как показывает анализ, большинство впервые осуждённых мужчин выпивали регулярно (40 %) и даже имели запой (20 %). Лица, совершившие преступления против супруга, в большинстве случаев регулярно употребляли алкоголь (57 %). Брачные отношения, как показывают ответы осуждённых, не оказывали существенное влияние на отношение к алкоголю. Почти все лица, совершившие насилие над супругой (50 %), злоупотребляли алкоголем и до брака. Пристрастие к алкоголю оказывается фактором, благодаря которому, царящие в семье озлобленность и нервозность перерастают в преступное поведение.

В отличие от других стран, процент убийств, возникающих в результате супружеской измены, в Грузии весьма низок. Однако, здесь действуют те же закономерности, которые описаны проф. Д. А. Шестаковым.

Помимо формы семьи и природы семейных отношений, на поведение насильника действует целый ряд объективных факторов. Среди

них выделяются жилищные условия, которые непосредственно не являются причиной преступления, однако существенно способствуют совершению преступления. Впервые осуждённые наибольшее число насильственных преступлений совершают в собственной квартире (в доме) (81 %) и лишь малое число преступлений совершают в коммунальной (11 %) или снятой квартире (8 %). Аналогичное положение фиксируется и среди повторно осуждённых. В собственном доме или квартире совершено большинство преступлений (80 %), а в коммунальной квартире совершается их меньшая доля (16 %). Особенно выделяются преступления против супруга. Большинство из них совершено именно в указанных условиях (25 %).

Материальный уровень семьи играет существенную роль в возникновении конфликтных отношений внутри семьи, напряженной семейной ситуации, в решении многих жизненных проблем. Среди насильников мужчин почти 78 % не имеют дохода и долгое время не работают. При этом, в связи с низким уровнем квалификации или невозможностью найти работу, проблема дохода долгое время остается не разрешенной. Что же касается женщин, то среди них только 20 % имели определённый доход эпизодично.

Неравномерность, несправедливость распределения денежных средств даёт о себе знать в семейных отношениях осужденных за семейное насильственное преступление. Большинство мужчин (32 %) указывают, что они систематически не дают зарплату женам. Этот же факт подтверждают 45 % осуждённых женщин. В целом, как мужчины, так и женщины не довольны перераспределением доходов (54 %). Как одна сторона, так и другая проявляют максимализм в денежных вопросах

5. В механизме насильственного преступления помимо неблагоприятного формирования личности существенную роль играют черты характера самой личности.

Правовая характеристика насильников специфична тем, что среди них доминируют именно впервые осуждённые лица (69,0 %). На долю повторно осуждённых приходится лишь третья часть осуждённых (31,0 %).

В виктимологическом плане среди всех осужденных доминируют лица, совершившие насилие по отношению к супруге (26 %). Далее следуют осужденные, совершившие насильственное преступление против своего ребёнка, против отца, брата, мужа, дочери, свекрови, бабушки, мачехи, отца и матери. В целом же среди осужденных за семейное насильственное преступление доминируют убийцы

(24 %). Итак, с правовой точки зрения перед нами личность впервые совершившего убийство жены.

Демографические данные лиц, совершавших насильственные преступления в отношении членов семьи, характеризуются также определенными особенностями. Среди них, в основном, доминируют мужчины, женская же часть контингента весьма мала: среди впервые совершивших преступление мужчины составляют 48 %, а среди повторно совершивших – 27 %.

Возрастное распределение контингента показывает, что среди осуждённых в основном преобладают лица в возрасте тридцати лет. Среди впервые осуждённых они составляют 17 %, а среди повторно осуждённых – 8 %.

По образовательному уровню доминируют лица со средним образованием. Среди впервые осуждённых они составляют 52 %, а среди повторно совершивших – 21 %. Таким образом, насилие по отношению к членам семьи типично именно для наиболее активной части населения.

Социальная характеристика личности выявляет следующие показатели. Среди осуждённых лиц работающие к моменту совершения преступления составляют 28%, а безработные – 69 %. В большинстве случаев среди работающих выделяются сельские работники (13,0 %). Далее следуют рабочие (10,0 %) и служащие (5,0 %). Поэтому вполне закономерно, что впервые осужденные именно в селе совершают больше семейных преступлений (37 %), чем в городе (26 %). Аналогичные свойства типичны и для повторно осужденных (в селе – 17 %, в городе – 10 %). Как показывает анализ, семейными проблемами осужденные считают материальные затруднения, вызванные безработицей (30%), несправедливое распределение обязанностей (26%), постоянную потребность в деньгах (18%), пьянство мужа (15%).

Касаясь социальной характеристики личности насильника, важно отметить, что среди осужденных лиц по сравнению с повторно совершившими (4 %) доминируют впервые осужденные, имеющие свою семью (48%). Однако среди повторно совершивших доля холостяков и разведенных выше.

Особое значение имеют мотивы преступления. Наиболее распространенным среди них являются: стремление избавиться от семейных проблем и стремление удержать партнёра. Первый вид мотива доминирует среди контингента впервые осуждённых (31 %), тогда как второй вид доминирует среди повторно осуждённых (13 %). На

остальные мотивы приходится малые величины, и поэтому они не существенны для характерологии.

Для ценностной ориентации характерно также то, что большинство осуждённых причину разрешения конфликта путём насильственного преступления видят не в особенностях своей личности, а в факторах внеличного порядка. Около 70 % опрошенных считают, что решение совершить преступление у них возникло после брака, во взаимоотношениях с супругой.

Наконец, существенная черта личности насильника – это отсутствие самооценки, угрызания совести, нежелания осуществить собственный анализ.

Среди психофизиологической характеристики важно отметить постоянное стремление осуждённых к алкоголю. Более 70 % осуждённых совершили преступление в пьяном состоянии и до совершения преступления пили.

Наиболее полно неблагоприятное формирование личности насильника и его личностные свойства проявляются в криминогенной ситуации.

6. Криминогенная ситуация представляет совокупность обстоятельств, которые предшествуют совершению преступления. Его составными элементами являются: а) отношения в семье, предшествующие совершению преступления, б) особенности ситуативного конфликта.

Касаясь отношений, которые предшествовали совершению преступления, следует выделить мотивировку совершенного деяния к моменту совершения преступления. В основном осуждённые указывали, что конфликт разразился из-за распределения семейных обязанностей (27 %). Далее, в качестве повода следуют деньги (24 %) и безработица мужа (20 %). Брачные отношения для сглаживания конфликтной ситуации не играют существенной роли, ибо любовь (13 %), взаимное уважение (12 %), особенно среди осуждённых за преступление против супруга, составляют основу брачных отношений вслед за привычкой (30 %) и жилищными условиями (24 %). По их оценкам жена, в основном, питала к ним антипатию (20 %) и хладнокровность (23 %).

В качестве жертвы в конфликте чаще всего выступает жена. Среди впервые осуждённых супруга была жертвой чаще (17 %), чем другие родственники. Среди повторно осуждённых агрессия аналогично направлялась против жены (8 %).

На жестокость насильника указывают способы совершения преступления. Наиболее типичным способом выступает нож (45 %)

К этому средству часто обращаются как впервые осужденные, так и повторно осужденные.

Наиболее часто насильственное преступление совершается вечером (43 %) в состоянии сильного алкогольного опьянения (79 %).

Насильственное семейное преступление обычно совершается в собственном доме (квартире), что указывает на автономность развития конфликтной ситуации.

Касаясь последствий криминогенной ситуации, следует отметить, что большинство опрошенных против восстановления отношений (64 %). По указаниям осужденных (за покушение) несколько иное отношение было у жертвы. Как указывают осужденные, супруга хотела разрешить конфликт (15 %).

7. Система предупреждения семейной насильственной преступности осуществляется путем проведения как мер (реформами) общесоциального порядка, так и специально-криминологических мер.

Предупреждение семейной насильственной преступности на общесоциальном уровне требует проведения целой системы реформ. В этом направлении важнейшей реформой является введение в современных условиях системы социальной помощи малообеспеченным семьям в целях сглаживания неравномерности доходов, нейтрализации нарастания конфликтных ситуаций.

Весьма значимую роль играет внедрение специальных мер для разрешения сложнейшей жилищной проблемы, в частности, мер по созданию фонда обмена квартир для конфликтующих семей.

Актуальна проблематика организации целенаправленного воздействия на общественное мнение с помощью средств массовой информации, с целью выработки положительных стандартов поведения у лиц, склонных к насилию в семье.

Приоритетное значение должно быть придано воспитанию молодежи, особенно в направлении выработки методики сексуального воспитания подростков.

В направлении внедрения антиалкогольных и антинаркотических мер контроля на основе разветвленной сети общественных организаций, нацеленных на недопущение фактов злоупотреблений конфликтности, значительную роль сыграл бы «Центр социальной реабилитации по борьбе с пьянством и алкоголизацией в семьях» по опыту Санкт -Петербурга.

Особенно актуален комплекс мер по предупреждению и нейтрализации агрессивности в семьях, включающий регулирующее

воздействие на отношения между родителями и детьми, женщинами и мужчинами, супругами.

На общегосударственном уровне возникает потребность создания системы криминологической терапии, необходимой для конфликтующих членов семей, лиц, освобожденных из мест лишения свободы, где они отбывали наказание за насильственное семейное преступление, лиц, склонных к насилию в семье. В этом направлении важно создание в регионах страны кризисных центров, осуществляющих групповую и индивидуальную терапию. В Грузии создана «Национальная сеть по защите от насилия», кризисные центры которой на местах сотрудничают с правоохранительными органами. Однако, это направление носит слишком общий характер, так как насилие многогранно, начиная от насилия, исходящего от транснациональных криминальных групп, и кончая уличными разборками. Поэтому специфика насилия в семье здесь рассматривается не в качестве специального предмета воздействия, а как одна из возможных объектов интереса, что вряд ли отвечает потребности поиска специфических причин семейной насильственной преступности и выработки специфических превентивных мер. Именно национальная сеть по защите семей от происходящего в них насилия должна быть выделена в качестве самостоятельного превентивного комплекса мер.

Предупреждение семейной насильственной преступности не может быть осуществлено без соответствующей законодательной реформы. По опыту зарубежных стран на повестке дня стоят законы «О жестком обращении в семье», «О семейных судах», «О предупреждении насилия в семье».

Возникает настоятельная потребность во внесении поправок в Уголовный кодекс Грузии. В частности, наподобие Австрийского законодательства, возникает потребность формирования института посредника, который правомочен регулировать конфликтную семейную ситуацию по решению суда. По опыту Швеции, Испании и других стран актуально усиление уголовной ответственности в отношении лиц, которые совершили насильственное преступление именно в отношении члена семьи. Аналогично актуален вопрос дифференцированного подхода к составам преступлений, совершенных в отношении члена семьи.

Перспективен более глубокий подход к назначению наказания в случае совершения насильственного семейного преступления. В этом смысле эффективна система «специальной консультативной программы», установленной в США. Лицо, прошедшее по своему

желанию курс данной программы, досрочно освобождается или освобождается от наказания, или ему смягчается наказание. Надзор оказывает офицер пробации, который в случае уклонения от назначенной меры входит в суд в связи с назначением наказания и принятием административного реагирования.

Среди специально-криминологических мер, как показывает опыт зарубежных стран, существенную роль могут сыграть меры, осуществляемые Центром реабилитации несовершеннолетних, склонных к насилию в семье. Также заслуживает внимание зарубежный опыт по созданию убежищ для жертв от семейного насилия.

В борьбе с семейной насильственной преступностью особую актуальность приобретает криминофамилистический анализ семей лиц, осужденных за рецидив преступлений. Также значима криминофамилистическая подготовка участковых инспекторов, а также лиц, занимающихся семейными проблемами.

В процессе борьбы с насильственной семейной преступностью большое значение имеет создание специальной отчетности об отношениях жертвы и преступника или лица, склонного к насилию в семье.

NIKOLOZ GABRICHIDZE

Nikoloz O. Gabrichidze has been serving with the Georgian law-enforcement bodies for a long time.

In 1975, he began working in the Interior Ministry system as investigator.

From April, 1980, he continued serving with the Prosecutor's Office as investigator, prosecutor's assistant, deputy prosecutor, investigator for especially important cases of the Georgian Prosecutor's Office, prosecutor of the Investigation Department, district prosecutor of the city of Tbilisi, prosecutor of the city of Tbilisi, deputy general prosecutor of Georgia.

From November 30, 2001 to January 14, 2004 – General Prosecutor of Georgia.

On January 14, 2004, he was elected as a member of the Supreme Court of Georgia by the Georgian Parliament.

N.O. Gabrichidze has published five scientific works and many publications on legal issues.

VIOLENT CRIMES AS A RESULT OF FAMILY CONFLICTS

Extended Summary

1. The processes developed in Georgia for the past decade had an adverse effect on nearly all spheres of life. Deterioration of the economic and social situation in the country was accompanied by an increasing number of various crimes. Violent family crimes became especially frequent. Consequently, the Georgian criminologists are facing a problem of insight study of violent family criminality and development of appropriate preventive measures.

As it's known, various aspects of violent family criminality were studied in many countries throughout the world, including Russia. Russian scientists have published research monographs family criminology, which has existed a quarter of a century, wrote many articles, defended dissertations. There is a special course of family criminology in the country's higher schools. The works by Prof. D.A. Shestakov are of particular importance for development of criminofamilistics (criminal family science).

Georgian criminologists have studied some aspects of family crime. However, no general monographic study of violent family criminality has been conducted in the country until now. Our research study, which is the first one of that kind, is also necessary as there is need for explanation of the present-day violent family criminality. The number of cases of violence accumulated for past decade requires that family be made a subject of a separate criminological study. Our study has this objective the accomplishment of which should be continued by criminologists. Thus, the Georgian criminologists are currently faced with the insistent need to study the family relations as crime determinant.

The subject of this criminofamilistic study of violent family criminality includes the following:

1) The main trends of violent criminality caused by family violence: distribution of its structural components by regions of Georgia.

2) Determination of violent criminality by such factors as social status, family structure, level of family relations etc.

3) Specifics of organization of measures to combat this kind of crime, including procedural-investigation methods of fighting against crime, arrangement of early prevention of crime, development of legislative proposals etc.

2. Like any social phenomenon, violent family criminality did not acquire its present form overnight. However, socio-economic, political and other factors of society have different effects on its main trends. Therefore, the structure and dynamics of the present-day violent family criminality is not limited to the five years (1998-2002) covered by this study. Here, works the "shift in time" law, as Academician V.N. Kudryavtse put it, which had developed in society long before the studied period. In this sense, it is a process of many decades rooted in the Soviet period's family crisis, which took shape and became especially evident in the recent years. Accordingly, the studied period is a representative reflection of the main trends of violent family crime. These trends are as follows:

- Level of family violence exceeds the level of violent criminality throughout the country. This is evidenced by the fact that in the structure of violent family criminality for 1998-2000, personal injuries (52.3 %) prevail. While, except family criminality, hooliganism is dominating in the violent criminality in the country and personal injuries make up 11.2 %.

- Each second personal injury in the country takes place in family, each fifth and sixth murder and murder attempt is also perpetrated in family;

- Regionally, the most serious crime situation is in Kakheti, where the crime rate is the highest (345.6) in the country.

3. Among the general processes determining the family violent criminality, the most notable are the factors determining the family crisis for a long historical period. In this view, collapse of family's economic function, lowering living standards, sharp decrease in incomes of the population, above all, in villages, cut in real wages, population's migration to the urban areas and other economic processes have a significant negative effect. The lowering living standards causes hidden differentiation in people's incomes which, accordingly, changes the motivation of behavior. The foundation of conflict of cultures, alienation is laid. Many families move

to cities, searching an of "easy money", children in such families find out themselves neglected by their parents, minors are left to themselves, etc.

The collapse of economic function of the family began affecting its socio-biological function. By 1970-1989, the birth rate has fallen, the number of families having only one child grew. In the same period, there was an increase in the number of incomplete families, divorced people. Some part of the population more frequently chose to live together out of wedlock.

The economic position of the family has, accordingly, a negative effect on relations inside the family. As a result of forced leaving the family for earnings, weakening blood relations and less time given by parents to their children, the family links became less strong, consolidation of family relations was undermined. The role function of the spouses significantly changed. Indifference, alienation developed in relations between family members.

The undermined economic basis of the family had a negative effect on its social function. The number of families using not non-pedagogical methods of bringing up their children increased. Objective difficulties impeded the upbringing process more often. Addiction to alcohol increasingly replaced the traditional wine-drinking.

Those processes have aggravated for the past decade. The factors of family crisis not only remain, but became even more acute. Unemployment, poverty, lack of any prospects further aggravated the position of the family. Both economically and socially, the family became a decaying social institution. The global processes ongoing in society aggravate the collapse of family relations, thus contributing to development of aggressiveness, nervousness in relations in the family. Therefore, the historically started process of family disintegration and family crisis caused collapse of intra-family relations, alienation between family members. Violent criminality is a manifestation of this kind of relations.

4. General social process manifest themselves in criminality through specific causes and conditions of violent criminality within the family. Depending on their role in the mechanism of crime commission, they adversely affect the unfavorable moral formation of personality, formation of personal peculiarities of criminal and specific life situation.

The cultural characteristics of the family play a special part in the process of unfavorable moral formation. In this view, it should be noted that only one third of convicted juvenile offenders lived in incomplete families (without one of the parents), while most of them (63 %) lived in complete families. Noteworthy, for families of adult convicts, this trend was even stronger. Among the first convicted, marriage was not stable: marriage was preserved in 40 % of the convicts and it terminated in 43 %. The created marriages are not stable as well. Most of the first convicted did not have children (49 %), 26% had two children, and one child – 17 %. This is also true for those convicted for violent crime against spouse. Among them, 37 % had one child, 29 % - no children, 24 % - two children. The percent of the divorced was rather high and was nearly 30 %. As for the repeatedly convicted, this trend is even stronger. Most of them lived separately (84 %). For those having families, they lived only with father (60 %) or with mother (46 %) or only with children, without spouse – 20 %.

The role of the family in unfavorable formation of personality is more evident in convicts' assessments of their marital relations. About half of the convicts could not fully realize the effect of family relations on formation of criminal intent. Non-married convicts (56 %) believe they would not have committed a crime if they had the family, whereas almost the same percent of the convicts (49 %) having family think that it was the family that made them commit a crime.

In crime situation, the most tense are those relations the standards of which was already developed in person prior to creation of family. In this respect, noteworthy is assessment of sexual relations by partners.

Above all, noteworthy is neutrality, absolute indifference to the fate of family member, which a harbinger of aggressive personality formation. Most of the juvenile convicts said that after their parents' divorce they did not maintain relations with the parent which left the family. According to 66.7 % of the respondent, their divorced parents did not exercise parent control. About 76.7 % of the juvenile convicts assessed the relations between their parents as conflict.

The study shows that most of the violent juvenile convicts (32 %) had more conflicts with their parents because of material position of the family, non-satisfaction of their personal needs.

According to the answers of the first convicted, they grew up in the families where relations between parents were based on habit (39 %) and material position (27 %). Such uniting factors as love for children (12 %) and family comfort (12 %) were not mostly mentioned.

While assessing their past, most of the first convicted say that conflicts between their parents were caused by money (32 %), distribution of duties (34 %), father's long-time unemployment (44 %).

In formation of violent personality, a large part is played by contradiction between pedagogical and cultural elements in the upbringing process, which engenders aggressiveness, "self-defense" reaction. Most of the respondents mentioned "insult" as a form "pedagogical" influence.

In unfavorable formation of violent personality, important are both his/her education level and education level of members of his/her family. The survey of juvenile convicts shows that their fathers (80 %) and mothers (76 %) mostly had secondary education. The same is true for the first convicted. The surroundings of persons who were first convicted for crime against spouse is dominated by people with secondary and uncompleted secondary education: secondary education – 38 % (fathers), 42 % (mothers) and 67 % (spouse) uncompleted secondary education – 32 % (fathers), 26 % (mothers) and 20 % (spouse). The same trend is also noticeable in the surroundings of the repeatedly convicted persons: secondary education – 62 % (father), 52 % (mother), 32 % (spouse); uncompleted secondary education – 4 % (father) , 16 % (mother).

Thus, the convicts are mostly surrounded by persons having secondary education. Therefore, informal surrounding can force on them their standards of conduct, which can hardly be competed by knowledge received from family members.

Juvenile convicts speak in more detail about the culture in their families. The answers of the first convicted were similar to those of the juvenile convicts. According to them, the following was typical of father's behavior: beating of family members (30.4 %), alcoholism (22 %), un-

fair upbringing (12 %) , alimony evasion (10 %) , hooliganism (2 %). The convicts did not notice these standards of behavior in their mothers. The answers of the repeatedly convicted persons only slightly differ. Beating the family members (33.6 %), violation of rules of cohabitation (28.8 %) and alcoholism (25 %) are typical of the culture of the repeatedly convicted persons.

The attitude of the convicts' relatives to the cultural standards of conduct is a very important factor. The fathers of the first convicted were mostly focused on the "name" (31 %), wealth amassing (30 %) and establishing necessary contacts (24 %). Their mothers' attitude was similar to that of the fathers. The answers of the convicted wives were somewhat different. They mostly give preference to money (30 %) and high-skill in work (15 %), and then "name" (15 %). They say that their children gave most preference to money (10 %) . The answers of the repeatedly convicted were similar, they say that after "name, their fathers (34 %), mothers (50 %) and spouse (30 %), children (8 %) give most preference to wealth.

Alcoholism is an indicator of the culture of convict's social environment. Addiction to alcohol is an indicator which is among the main values of life of this category of convicts. As the analysis shows, most of the first convicted men abused alcohol on a regular basis (40 %) and even had fits of hard-drinking. Most of the persons who committed crimes against spouse used alcohol on a regular bases (57 %). Marital relations, according to the convicts, did not significantly influence their attitude to alcohol. Almost all persons who perpetrated violence against wife (50 %) abused alcohol before marriage as well. Addiction to alcohol is a factor causing development of animosity, nervousness in the family into criminal conduct.

Unlike other countries, the rate of murders for unfaithfulness is very low in Georgia. However, in explanation of such cases the regularities identified by Prof. D.A. Shestakov are noticed.

Additionally to the form and nature of family relations, a number of objective factors influence the conduct of violent person. Among them are the housing conditions which are not directly connected with crime, yet they significantly contribute to commission of crime. The first convicted commit most crimes in their own flat (house) (81 %) and only a small num-

ber of crimes is committed in communal or rented flat (8 %). This is also the case of the repeatedly convicted. Most of the crimes were committed in their own house or flat (80 %) and their smaller part was committed in communal flat (16 %). Noteworthy are crimes perpetrated against spouse. Most of them were perpetrated in the said conditions (25 %).

The material level of the family has an important role in internal conflict relations, in family tension, in solution of many life problems. Almost 78 % of violent male criminals did not have an income and did not work for a long time. Because of the low skill level or impossibility to find a job, the income problem remained unsolved for a long time. In respect of women, only 20 % of them had some income, though not regularly.

Non-regular, unfair distribution of money affects the family relations of criminals convicted for violent crimes. Most of the men (32 %) said they systematically did not give their wages to their wives. This fact is also confirmed by 45 % of the convicted women. In general, both men and women were not satisfied with redistribution of incomes (54 %). Both parties show maximalism regarding money issues.

5. In the mechanism of violent crime, additionally to unfavorable personality formation, the qualities of the personality proper are also very important.

The specificity of legal characteristic of violent criminal is that first-convicted criminals prevail among them (69 %). The repeatedly convicted criminals make up only one third of the convicts (31 %).

Victimologically, persons who committed violence against their wives prevail among the convicts (26 %). They are followed by convicts who perpetrated violent crimes against their children, father, brother, husband, daughter, mother-in-law, grandfather, stepmother, father or mother. In general, among those convicted for family violent crime, murderers prevail (24 %). Thus, from the legal standpoint, we have a person who first committed a murder of his wife.

The demographic data of persons who committed violent crimes against their family members also have some peculiarities. Most of them are men, women's share is quite small: men make up 48 % of the persons who first committed such crime, and 27 % of the repeatedly convicted.

The age distribution of the contingent shows that 30-year-old persons prevail among the convicts. They make up 17 % of the first-convicted persons and 8 % of the repeatedly convicted.

According to the education level, persons having secondary education dominate. They make up 52 % of the first-convicted persons and 21 % of the repeatedly convicted. Thus, violence against family members is typical of the most active part of the population.

The social characteristic of person shows the following features. The convicts who had job at the time of perpetration of crime make up 28 % and unemployed – 69 %. In most cases, village workers prevail among the employed (13 %). They are followed by blue collars (10 %) and white collars (5 %). Consequently, the first convicted persons committed more family crimes (37 %) in villages than in cities. (26 %). Similar indicators are also typical in case of the repeatedly convicted persons (rural – 17 %, urban – 10 %). As the analysis shows, family problems, as the convicts believe, are financial difficulties caused by unemployment (30 %), unfair distribution of duties (26 %), permanent lack of money (18 %), husband's alcoholism (15 %).

Considering the social characteristics of violent criminal's personality, noteworthy is that among the convicts, as compared to the repeatedly convicted persons (4 %), first-convicted criminals, having families prevail (48 %). However, among the repeatedly convicted criminals, the share of single and divorced persons was larger.

The motives of crime commission have a special importance. The most frequent motives are to rid of family problems and to retain partner. The former prevails in the first-convicted contingent (31 %), while the latter dominates among the repeatedly convicted (13 %). Other motives have small shares and are not significant for the characteriology.

In respect of values, it's typical that most convicts believe that their solving conflicts by commission of violent crime was caused not by their personal traits but by non-personal factors. About 70 % of the respondents believe that the motive for commission of crime appeared after marriage, in relations with wife.

Finally, an important characteristic of violent personality is lack of self-assessment, pricks of conscience, reluctance to make self-analysis.

Considering the psychophysiological characteristics, it's important to note the convicts' addiction to alcohol. Over 70 % of the convicts committed crime in a state of alcoholic intoxication and used alcohol before the commission of crime.

The unfavorable formation of personality of violent criminal and his/her personal traits manifest themselves most fully in a crime situation.

6. A crime situation is a set of circumstances preceding commission of crime. Its constituent elements are a) relations in the family before commission of crime, b) peculiarities of a situational conflict.

Regarding the relations preceding commission of crime, important is motivation of a committed criminal act at the moment of commission of crime. Most of the convicts said that conflict broke out over the distribution of family duties (27 %). Another cause is money (24 %) and unemployment of husband (20 %). Marital relations are not important in smoothing a conflict, since love (13 %), mutual respect (12 %), especially among those convicted for crime against spouse, form a basis of marital relations following only habit (30 %) and housing conditions (24 %). According to the convicts, their wives feel antipathy toward them (20 %) and indifference (23 %).

More often wife is a victim in conflict. In the cases of first-convicted criminals, wife was a victim more often (17 %) than other relatives. Among the repeatedly convicted persons, aggression was also directed to wife (8 %).

Ways of commission of crime show violator's cruelty. The most typical tool crime is a knife (45 %). It was often used both by first-convicted and repeatedly convicted persons.

Violent crimes are most frequently committed in the evening time (43 %) in a state of strong alcoholic intoxication (79 %).

As a rule, violent family crimes are committed in own house (flat), which indicate the autonomy of conflict situation.

In respect of consequences of criminal situation, it should be noted that most of the respondents were against restoration of the relations (64 %).

According to the convicts (for attempt), victim has somewhat different attitude. As the convicts say, wife wanted to resolve the conflict (15 %).

7. The system of family violent crime prevention is implemented both through general social measures (reforms) and special criminological measures.

Family violent crime prevention on a general social level requires that a whole system of reforms be carried out. In this view, the most important reform is introduction of modern social aid system for low-income families to diminish the difference in incomes, neutralize conflict situations.

Implementation of special measures to solve the most difficult housing problem, in particular, measures to create an apartment change fund for conflicting families.

Important is also the problem of purposeful influence of mass media on public opinion to develop positive standards of conduct in persons prone to family violence.

Priority should be given to youth education, above all, development of methods of sexual education of teenagers.

Regarding implementation of alcohol and drug control measures through a ramified network of public organizations aimed at prevention of conflicts, a significant role could be played by "Center for Social Rehabilitation and Combating Hard Drinking and Alcoholism in Families", following the example of St. Petersburg.

Especially important is a complex of measures for prevention and neutralization of aggressiveness in families, including the regular influence on relations between parents and children, women and men, husbands and wives.

At the national level, it is necessary to create a system of criminological therapy required for members of conflicting families, persons released from prison where they served a sentence for violent family crime, persons prone to family violence. In this view, it is important to set up regional crisis centers providing group and individual therapy in the regions of the country. In Georgia, there is a National Violence Protection Network with its branch local crisis centers cooperating with local law-enforcers. However, this measure is too general, while violence is diverse - from violence

of transnational criminal groups to street violence. Therefore, the specifics of family violence is viewed there not as a special object of influence but as one of possible objects of interest, which hardly meets the requirement of search for specific causes of family violent crimes and development of specific prevention measures. The national network for protection of families from family violence should become a separate complex of preventive measures.

Family violent crime prevention is impossible without an appropriate legislative reform. Based on foreign experience, the laws "On Cruelty in Family", "On Family Court", "On Prevention of Family Violence".

It is necessary to make amendments to the Criminal Code of Georgia. In particular, following the example of the Austrian legislation, it is necessary to form an institution of intermediary which is authorized to regulate conflict family situation by court decision. Based on the experience of Sweden, Spain and other countries, criminal responsibility should be increased for persons who committed violent crime against family member. The issue of differentiated approach to formal components of crimes against family member is also acute.

A deeper approach to awarding punishment for violent family crime is promising. In this view, efficient is the US system of "special advise program". A person who completes the course of this program is early discharged or released from punishment, or receives commutation of punishment. Supervision is provide by probation officer who, in case of evasion from awarded measure, applies to court in connection with awarding punishment and administrative response.

In respect of special criminological measures, as foreign experience shows, measures taken by a Center for Rehabilitation of Minors Prone to Family Violence may play a significant role. Noteworthy is also a foreign experience in creation of refuges for victims of family violence.

Criminofamilistic analysis of families of repeatedly convicted persons is especially important in combating family violent crimes. Important is also criminofamilistic training of district inspectors and persons dealing with family problems.

In the process of combating violent family crimes, it's important to create a system of special reporting on relations between victim and criminal or person prone to family violence.

VIOLENT CRIMES MADE AS A RESULT OF FAMILY CONFLICTS

INTELEKTI Publishers

Tbilisi 2004

სამომხმარებლო ვაჭვუზი

ეთერ ბაიდოშვილი
ლამა გადელია
ილია ხელაია
ალექსანდრე ვოცეტურიძე

წიგნი დასაბეჭდად გადაეცა 20.04.04

გამომცემლობა ინტელექტი

თბილისი, ილია ჭავჭავაძის გამზირი №17ბ

25-05-22, 8(99) 53-05-22, 8(99) 55-66-54

inteleqn@telenet.ge